

วารสารวิชาการ “วารสารศาสตร์”

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

www.jc.tu.ac.th

วารสารศาสตร์ ฉบับ “เขาวานให้หนูเป็นชายขอบ”

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2559

วารสารศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการรายสี่เดือน ด้านวารสารศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับแวดวงการสื่อสาร วางจำหน่ายปีละ 3 ฉบับ คือ ฉบับเดือนมกราคม-เมษายน, ฉบับเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับเดือนกันยายน-ธันวาคม

ที่ปรึกษา

รศ.อรรถัย ศรีสันติสุข	อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
รศ. ดร.พีระ จิระโสภณ	อดีตคณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ. ดร.สุรพงษ์ โสธนะเสถียร	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
รศ. ดร.กำจร หลุยยะพงศ์	สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ. ดร.วรัญญู ครุจิต	คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

บรรณาธิการบริหาร	รศ.พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช	คณบดี คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
บรรณาธิการเล่ม	รศ. ดร.สมสุข หินวิมาน	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	อ.วารี ฉัตรอุดมผล	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
กองบรรณาธิการ	รศ.ดวงพร คำคุณวัฒน์	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย ม.มหิดล
	รศ.กิติมา สุรสนธิ	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
	รศ.กัลยกร วรกุลลัญฐานีย์	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
	ผศ.รุจน์ โกมลบุตร	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
	ผศ. ดร.นิธิดา แสงสิงแก้ว	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
	น.ส.สุมล สร้อยสุมาลี	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.
	น.ส.จารุณี สุขสม	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ.

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 99 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121

โทรศัพท์ 02-696-6220

โทรสาร 02-696-6218

อีเมล oilsumol@hotmail.com

เว็บไซต์ www.jc.tu.ac.th

ปก: Ryo Yamashita <ryoyamashita.com>

ISSN: 0125-8192

ราคา: 120 บาท

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

การสื่อสารเพื่อการเผชิญภาวะวิกฤตน้ำท่วมในประเทศไทย กิตติมา สุรสนธิ	07
สื่อใหม่กับกลุ่มชาติพันธุ์: การต่อรองทางการเมืองและ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสื่อออนไลน์ อภิรักษ์ ธรรมเสน	24
ไทยในสายตาสื่อลาว: ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์ ประชาชน (Pasaxon) รุจน์ โกมลบุตร	57
การศึกษาหลักการในการผลิตเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์ สำหรับคนพิการทางการเห็น อารดา ครุจิต	87
การวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบทสื่อเสียง บรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ เพื่อผู้พิการทางการเห็น กุลนารี เสือโรจน์	129
เสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ ภัทธีรา สารากรบริรักษ์	172
คนพิการกับการเข้าถึงเทคโนโลยีสื่อสารด้านกิจการ กระจายเสียงและโทรทัศน์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน ตรี บุญเจือ และกิริติ บุญเจือ	214
บรรณทัศน์ : <i>Empire of Fear: Inside the Islamic State</i> Joel Gershon	237

ทัศนะหรือข้อคิดเห็นในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ วารสารศาสตร์ ฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านมิใช่ทัศนะหรือข้อคิดเห็นของกองบรรณาธิการ หรือขอคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ประสงค์จะขอนำข้อความใดจากวารสารฉบับนี้ไปเผยแพร่จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์เสียก่อน

บทบรรณาธิการ

“เขาวานให้หนูเป็นชายขอบ”

“ชายขอบ” เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากการจำแนกคนออกเป็นกลุ่มๆ ระหว่าง “กลุ่มคนที่มี” (the haves) (อันหมายรวมถึงแต่กลุ่มคนที่มีมาก มีปานกลาง มีบ้าง ไปจนถึงมีน้อย) กับ “กลุ่มคนที่ไม่มี” (the have-nots) โดยความเกี่ยวโยงกันระหว่างคนสองกลุ่มจะแสดงออกในรูปแบบของ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” (power relations) ที่กลุ่มคนที่มีก็มักมีแนวโน้มจะกระทำเชิงอำนาจต่อกาย วาจา ใจ และกดทับคุณค่าความหมายใดๆ เหนือกลุ่มคนที่ไม่มี รวมทั้งผลักดันให้บรรดาผู้ที่ไร้และไม่มีซึ่งปัจจัยการผลิตต่างๆ กลายเป็น “คนอื่น” หรือเป็น “คนชายขอบ” ขององคาพยพแห่งสังคมโดยรวม

ภายใต้กระบวนการสร้างความเป็นชายขอบเฉกเช่นนี้เอง การสื่อสารได้กลายมาเป็นสนามรบ (site of struggle) ทางความหมาย ระหว่างโครงสร้างอำนาจกับการต่อสู้ต่อรองของบรรดาคนชายขอบด้วยเช่นกัน อันเป็นที่มาของธีววารสารวิชาการวารสารศาสตร์ ฉบับ “เขาวานให้หนูเป็นชายขอบ” ซึ่งประจักษ์ต่อสายตาคุณผู้อ่านเล่มนี้

วารสารเริ่มต้นจากการตั้งคำถามต่อประเด็นความเป็นชายขอบในโครงสร้างอำนาจรัฐไทย กิตติมา สุรสนธิ ได้นายภาพช่วงเวลาที่ยังสังคมไทยเผชิญสภาวะวิกฤตมหาอุทกภัยครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 วิกฤตดังกล่าวมิได้มีเหตุแต่มวลน้ำมหาศาลที่ท่วมบ่าในหลายๆ ส่วนของประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนถึงการรวมศูนย์อำนาจข่าวสารและการสื่อสารไว้ที่รัฐส่วนกลาง ในขณะที่ประชาชนบางกลุ่มที่มีอำนาจน้อยกลับเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตอย่างเข้มข้น และถูกผลักดันไปอยู่ “ชายขอบ” วงนอกของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารไปโดยปริยาย

เช่นเดียวกัน ในบริบทการรวมศูนย์กลางอำนาจแห่งรัฐไทย อภินันท์ ธรรมเสนา ได้เลือกศึกษากรณีของสื่อที่ “ใหม่” กับประเด็นที่ “เก่า” มาเผยให้เห็นวิถีที่กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งอยู่แทบจะ “ชายขอบ” ที่สุดในปริมณฑลแห่งรัฐ ได้ใช้สื่อใหม่และสื่อทางสังคมต่างๆ เป็นเวทีรักษา รื้อฟื้น ต่อรอง และสืบสานอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของตนเอาไว้อย่างแยบยล ในขณะที่รุจน์ โกมลบุตร ก็ได้เลือกขยายภาพจากความเป็น “ชาติ” ออกไปสู่ความเป็น “ภูมิภาค” ของประชาคมอาเซียน โดยวิเคราะห์เนื้อหาสื่อหนังสือพิมพ์ของประเทศ

เพื่อนบ้านอย่าง สปป.ลาว ที่สายตาคนไทยมักมองว่าเป็น “ประเทศชายขอบ” ของภูมิภาค และผู้เขียนได้ตอบคำถามว่า เพื่อนบ้านชายขอบในการรับรู้ของเรากำลังสื่อสารและเล่าเรื่องเกี่ยวกับประเทศไทยของเราอย่างไร

สำหรับกลุ่มบทความครึ่งหลังของเล่มวารสารนั้น ผู้เขียนแต่ละคนได้เลือกเปลี่ยนขอบเขตการมองจากเรื่องรัฐชาติมาสู่ประเด็นเรื่องการต่อสู้ของชุมชนคนพิการ แม้ว่าความพิการจะถูกคนทั่วไปตีความว่าเป็น “ชายขอบ” อันเกิดแต่ “ความบกพร่องในบางอวัยวะของร่างกาย” แต่บทความกลุ่มนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า คนพิการเป็นกลุ่มวัฒนธรรมหนึ่งที่กำลังต่อสู้/ต่อรองอำนาจในพื้นที่การสื่อสารกันอย่างเข้มข้น

เริ่มจากสามบทความแรกที่หยิบกรณีศึกษาสื่อเสียงบรรยายภาพเพื่อผู้พิการทางการเห็น (audio description) อันเป็นสื่อที่สะท้อนสิทธิของคนตาบอดที่กำลังบอกกับสังคมไทยว่า ถึงจะมองไม่เห็นด้วยสายตา แต่พวกเขาก็ต้องการ “ได้ยินภาพ” หน้าจอโทรทัศน์ ไม่ต่างไปจากคนตาดีที่ “ได้เห็นภาพ” ดังกล่าวเช่นกัน โดยในกลุ่มบทความว่าด้วยสื่อเสียงบรรยายภาพนี้ อารดา ครุจิตได้เริ่มต้นสำรวจวรรณกรรมทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อสกัดหลักการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่เหมาะสมกับกรณีคนพิการทางการเห็นในประเทศไทย ตามด้วยกุลนารี เสือโรจน์ ที่ได้วิจัยถอดบทเรียนจากการทำงานจริง เพื่อค้นหาแนวทางการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพว่าพึงเป็นเช่นไร และบทความที่สามของภัทริรา สารากรบริรักษ์ ที่ได้ทวิวิจัยประเมินผลการรับฟังสื่อเสียงบรรยายภาพ เพื่อแสวงหารูปแบบการผลิตสื่อในอนาคตที่จะตรงตามความต้องการจริงๆของผู้พิการทางการเห็น

ก่อนจะมาถึงท้ายวารสารฉบับนี้กับบทความของตรี บุญเจือ และกิริติ บุญเจือ ที่เสนอข้อถกเถียงเชิงปรัชญา เพื่อหาคำตอบต่อการส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสารด้านการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ที่ตอบโจทย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการอย่างแท้จริง

ตราบนานเท่าที่สังคมเรายังจำแนกคนด้วย “การมี” ออกจาก “การไม่มี” ซึ่งปัจจัยการผลิตต่างๆ และอำนาจของ “คนที่มี” ได้กำหนดให้คนจำนวนไม่น้อยต้องดำรงอยู่ในสถานะแห่ง “ความเป็นชายขอบ” พื้นที่การสื่อสารก็ยังคงเป็นสนามต่อสู้ ต่อรอง และช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนเหล่านี้ ไม่ต่างจากข้อสังเกตและข้อค้นพบของบทความอันหลากหลายในวารสารวิชาการ วารสารศาสตร์ ฉบับ “เขาวานให้หนูเป็นชายขอบ” และกลายเป็นโจทย์สำคัญที่จะชวนวิเคราะห์ในแวดวงสื่อสารศึกษาต่อไป

สมสุข หินวิมาน

บรรณาธิการ

การสื่อสารเพื่อการเผชิญภาวะวิกฤตน้ำท่วมในประเทศไทย

กิตติมา สุรสนธิ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การสำรวจสภาพการณ์การสื่อสาร พ.ศ. 2556 เพื่อการกำหนดนโยบายการสื่อสารในภาวน้ำท่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารในภาวน้ำท่วม ความคิดเห็นของประชาชน ความต้องการด้านการสื่อสาร และพฤติกรรมในการเผชิญภาวน้ำท่วมในเขตภาคกลางตอนเหนือ รวมทั้งแนวทางในการกำหนดนโยบายการสื่อสารเพื่อบริหารจัดการกับภาวน้ำท่วมในประเทศไทย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามของประชาชนในเขตภาคกลางตอนเหนือ อันได้แก่ กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 400 คน

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวนพอๆ กัน และมีอายุอยู่ในช่วง 21 ถึง 40 ปี ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ตั้งแต่ 10,001-20,000 บาท ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และเป็นกลุ่มที่เคยมีประสบการณ์น้ำท่วม 1-2 ครั้ง ส่วนมูลค่าความเสียหายจากการประสบภัยน้ำท่วมที่ผ่านมาในปี 2556 ประมาณ 10,000 บาท และมีวิธีการจัดการปัญหาน้ำท่วมโดยการอยู่บ้าน รองลงมาคือ ย้ายไปอยู่ที่อื่น ในด้านการเปิดรับข้อมูลข่าวสารในช่วงน้ำท่วมนั้น ถ้าพิจารณาคำร้อยละ ส่วนใหญ่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต รองลงมาคือ เปิดรับสื่อโทรทัศน์ และถัดไปคือ อ่านหนังสือพิมพ์ แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยแล้วพบว่า ประชาชนเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่นๆ สำหรับเนื้อหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมนั้นพบว่า เนื้อหาที่เปิดรับเป็นประจํามากที่สุดคือ ข่าวสภาพอากาศ รองลงมาคือ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือและข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุุน้ำท่วม

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำกลุ่มวิชาการสื่อสาร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารของภาครัฐ ทั้งในด้านผู้ส่งสาร สาร และช่องทางการสื่อสารนั้น พบว่า ในส่วนของผู้ส่งสาร มีหน่วยงานหลาย หน่วยงานมากเกินไปในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วม ในส่วนของเนื้อหา สารพบว่า เนื้อหาข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมยังมีน้อยเกินไป และเนื้อหาไม่ครบถ้วน สำหรับช่องทางการสื่อสาร พบว่า ช่องทางสื่อที่ใช้เผยแพร่เกี่ยวกับน้ำท่วมน้อย เกินไป ด้านความต้องการด้านการสื่อสารในภวณ้ำท่วมนั้นพบว่า ประชาชนมี ความต้องการในระดับมากในทุกเนื้อหาการสื่อสาร

สำหรับแนวทางในการกำหนดนโยบายการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการ กับภวณ้ำท่วมในประเทศไทย โดยพิจารณาจากปัญหาที่พบในผลการวิจัยที่กล่าว ข้างต้น มี 4 แนวทาง ดังนี้

ด้านผู้ส่งสาร ควรใช้ผู้ส่งสารที่มีความรู้และทักษะทางการสื่อสาร เป็น มืออาชีพที่มีความน่าเชื่อถือ มาร่วมทำงานโดยกำหนดเป็นทีมเฉพาะกิจ และ เป็นศูนย์รวมในการวางกลยุทธ์การให้ข่าวสารที่เป็นเอกภาพ โดยรวมเอาข้อมูล สารสนเทศที่เกี่ยวกับภวณ้ำท่วมจากหน่วยงานต่างๆ ไว้ด้วยกัน เช่น ข้อมูล จากศูนย์พยากรณ์อากาศ กรมอุตุนิยมวิทยา กรมชลประทาน เป็นต้น

ด้านตัวสาร ควรสร้างสารที่มีลักษณะดึงดูดความสนใจ และง่ายในการ ทำความเข้าใจ ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา เช่น การใช้ภาพเหตุการณ์จริง ภาพ กราฟิกต่างๆ ตลอดจนสร้างคู่มือการเผชิญสถานการณ์น้ำท่วมที่สามารถเข้าใจ และปฏิบัติตามได้ง่าย

ด้านตัวสื่อ ควรเลือกใช้สื่อที่หลากหลายชนิดให้เหมาะสมกับการเข้าถึง ประชาชนทุกกลุ่มที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรให้ความสำคัญกับสื่อ บุคคล โดยมีการเตรียมบุคลากรของรัฐให้มีศักยภาพทางการสื่อสารและพร้อม ปฏิบัติในสถานการณ์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ ควรเตรียมการใช้สื่อท้องถิ่น เพื่อ สนับสนุนในกรณีที่สื่อส่วนกลางปกติไม่สามารถใช้งานได้

ด้านผู้รับสาร ควรให้ความสำคัญในการผลิตข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม และสนองความต้องการของประชาชนกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

Abstract

Examining people in Nakhonsawan province, upper-central Thailand, this study aims to understand their opinion, their needs for flooding information and their performances in encountering flood. Moreover, this study tries to set a tentative communication policy to deal with a flood disaster in Thailand. Using a quantitative research method, the research project collects data by questionnaires from 400 samples in Nakhonsawan.

The findings of the respondents' profiles are both male and female, mostly 21-40 years of age, entrepreneurship with an income of 10,001-20,000 baht per month income, and a bachelor's degree of education. Most of the respondents have flooding experiences once or twice. The expenses of property damages are around 10,000 baht per household. The solution of residential problem is staying-at-home and evacuation.

The respondents mostly use flooding information from an internet, television, and newspaper respectively, being concerned with the weather forecast and official relief mitigation efforts and the cause of flood.

The results also reveal that there is too much information from various agencies, but too less flooding data which the respondents need.

ความสำคัญของปัญหา

ข้อมูลทางการสื่อสารถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาภาวะวิกฤตในหลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคม การสื่อสารมักกลายเป็นตัวแปรที่ทำให้ปัญหานั้นใหญ่โตมากขึ้นหรือลดน้อยลงได้ ดังเช่น ในอดีตนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ได้ระบุว่า ความสำเร็จในการ

แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจก็คือ การมีข้อมูลข่าวสารที่ดี และการมีวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนได้รับรู้ เข้าใจ และพร้อมใจในการที่จะร่วมมือกระทำการใดสิ่งหนึ่งในการที่จะแก้ไขปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น (กิตติมา สุรสนธิ, 2548)

ส่วนปัญหาทางการเมือง ซึ่งมักเกิดขึ้นจากต้นตอของความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจ การต่อต้าน ตลอดไปจนถึงการเข่นฆ่าลั้มล้างซึ่งกันและกันของคนในชาติ จนถึงขั้นทำให้ประเทศแตกแยกและล่มสลายไปในที่สุด สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ก็เพราะการสื่อสารทั้งสิ้น ดังนั้น ในการสื่อสารทางการเมืองจึงให้ความสำคัญกับการค้นหาวิธีการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจ สร้างแรงจูงใจ และการโน้มน้าวใจในการสร้างความเชื่อถือ ความศรัทธา ตลอดจนความร่วมมือกันในการทางการเมืองของคนในชาติให้เกิดขึ้นและให้คงอยู่อย่างยาวนานที่สุด (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533)

สำหรับปัญหาทางสังคม อันได้แก่ ปัญหาด้านอาชญากรรม ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาคนต่างด้าว ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับปัญหาในเรื่องความยากจน ปัญหาด้านความเจ็บไข้ได้ป่วย และปัญหาในเรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ การขาดข้อมูลข่าวสาร การขาดทัศนคติในเชิงบวก รวมถึงขาดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวทั้งสิ้น

ดังนั้น ในการเผชิญหน้าและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จึงเกี่ยวข้องกับการค้นหาตัวแปรทางการสื่อสารที่แฝงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรทั้งในเชิงของผู้ส่งสารที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้กำหนดและผลิตข้อมูลข่าวสาร ส่งให้แก่ผู้รับสาร ตัวแปรในเรื่องตัวเนื้อหาที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมของบุคคลและสังคมว่า มีเนื้อหาอะไร และถูกนำเสนอไปยังผู้รับสารอย่างไร ด้วยวิธีใด ส่วนตัวแปรในเรื่องช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ จะเป็นตัวแปรที่อธิบายว่า สารหรือข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ส่งสารส่งไปยังผู้รับสารนั้น ถูกส่งผ่านไปด้วยเครื่องมือหรือสื่อชนิด/ประเภทใด ซึ่งช่องทาง/สื่อแต่ละประเภทย่อมมีอำนาจต่อการเข้าถึงผู้คนที่ต่างกัน มีความน่าสนใจ และมี

ข้อดีข้อจำกัดในการสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้คนที่แตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน และท้ายที่สุดคือผู้รับสาร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของผู้ส่งสารที่มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างกันในเรื่องของความสามารถในการรับรู้ การทำความเข้าใจ การตีความ และการโต้ตอบต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันไปด้วย ความแตกต่างกันของผู้รับสารนี้ทำให้ผู้ส่งสารจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้วิธีการและแนวทางในการสื่อสารที่สร้างความรู้ ความเข้าใจ การโน้มน้าว ชักจูงใจ ด้วยข้อมูลข่าวสารและช่องทางการสื่อสารที่แตกต่างกันไป หรือที่เรียกว่า การพิจารณาใช้กลยุทธ์ทางการสื่อสาร (communication strategies) นั้นเอง

การใช้กลยุทธ์ทางการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมมีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องปัญหาที่มีระดับความหนักเบาที่แตกต่างกัน ความสำเร็จในการใช้กลยุทธ์ทางการสื่อสาร ย่อมขึ้นอยู่กับกรณีข้อมูลในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวอย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด ที่จะนำไปสู่การกำหนดตัวแปรทางการสื่อสารที่ถูกต้องได้ว่า ควรให้ใครเป็นผู้ส่งสาร เนื้อหาอะไรบ้างที่ควรจะถูกส่งออกไป ควรใช้ช่องทางการสื่อสารหรือสื่ออะไรบ้างในการเข้าถึงผู้คน รวมไปถึงการมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้รับสารว่าเป็นใคร มีลักษณะอย่างไร และมีความสามารถเชิงการสื่อสารอย่างไรบ้าง

กรณีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะน้ำท่วมในประเทศไทย ซึ่งแม้จะไม่ใช่วิกฤตในระดับรุนแรง แต่เป็นภาวะที่เกิดซ้ำซากบ่อยครั้งค่อนข้างมากในประเทศไทย และมักก่อให้เกิดผลอื่นๆ ตามมาเสมอ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในพื้นที่ หรือปัญหาในเรื่องความเจ็บป่วยยากจนที่ตามมา การเผชิญกับปัญหาที่ไม่ถูกต้อง ขาดข้อมูล ขาดทัศนคติที่ดี ทำให้การโต้ตอบหรือการแสดงพฤติกรรมในการแก้ไขปัญหาผิดพลาดตามไปด้วย บทเรียนจากภาวะน้ำท่วมครั้งใหญ่ในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2556 สะท้อนให้เห็นถึงการขาดวุฒิภาวะทางการสื่อสารของผู้คนในประเทศไทยอย่างรุนแรง ทั้งในตัวของรัฐบาลซึ่งเป็นผู้ส่งสาร และประชาชนในฐานะของผู้รับสาร การขาดการเตรียมพร้อมของฝ่ายผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร การขาดประสบการณ์ในการเผชิญ

ปัญหาของผู้รับสาร ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งเงินทอง ทรัพย์สิน หรือแม้แต่ชีวิตของผู้คนมากมาย ปัญหาหลายปัญหาลูกกลมบานปลายอันเนื่องมาจากการรับรู้ การตีความที่ผิดพลาด ความขัดแย้งของข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความสับสน ในการโต้ตอบและตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งหากเราจะเปรียบเทียบการตอบสนองต่อภาวะความรุนแรงของภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในประเทศ ในภูมิภาคต่างๆ แล้ว จะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดภัยพิบัติทั้งในร่องแผ่นดินไหว มีคลื่น สึนามิเกิดขึ้น หรือแม้แต่ภัยพิบัติอื่นๆ ในประเทศที่มีการเตรียมพร้อมในเรื่องการ สื่อสาร เช่น ประเทศญี่ปุ่น การให้ความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างประสบการณ์ ผ่านการฝึกซ้อม การสาธิตผู้คนในประเทศ ในการรับมือกับเหตุการณ์ภัยพิบัติที่ เกิดขึ้น ก็จะทำให้ความสูญเสียจะน้อยกว่าประเทศที่ขาดการวางแผนการสื่อสาร ในการรับมือกับภัยพิบัติ ที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นเมื่อใด ผลของความสูญเสียจะรุนแรง อาทิ เหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดจากพายุหมุนนาร์กิสที่พัดกระหน่ำในมหาสมุทร อินเดียตอนเหนือ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินในประเทศเมียนมา โดยมีรายงานข่าวผู้เสียชีวิตกว่า 50,000 คน และผู้คนพลัดหลงประมาณ 41,000 คน ส่วนในประเทศไทยที่เผชิญกับเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิในจังหวัดแถบทะเล อันดามัน ในปลายปี พ.ศ. 2547 ทำให้เกิดผลกระทบในหลายพื้นที่ เช่น ภูเก็ต พังงา และกระบี่ ทำให้ผู้คนล้มตายไปกว่า 5,000 คน และสูญเสียเงินทาง เศรษฐกิจมากกว่าพันล้านบาท จนกระทั่งมาสู่เหตุการณ์มหาอุทกภัย ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่ประชาชนมากกว่า 12.8 ล้านคน ธนาคารโลก ได้ประเมินมูลค่าความเสียหายสูงถึง 1.44 ล้านล้านบาท (ศูนย์สนับสนุนการ อำนวยการและบริการสถานการณ์อุทกภัย วาตภัย และดินโคลนถล่ม, 2555)

ความเสียหายจากเหตุการณ์มหาอุทกภัย ในปี พ.ศ. 2554 ดังกล่าวนอกจากจะสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแล้ว ยังสร้างความขัดแย้งในหมู่ ประชาชนคนไทยด้วยกันอีกหลายประการ เช่น ความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน การแก้ไขปัญหของพื้นที่หนึ่งมีผลกระทบต่อภาวะ นำท่วมของพื้นที่อื่นๆ เช่น ประชาชนในเขตดอนเมือง เขตลำลูกกา เขตสายไหม เขตคลองสามวา ที่ต่างฝ่ายต่างพากันในพื้นที่มาเผาประตู่ระบายน้ำ โดยคน

ในเขตพื้นที่ลุ่มลูกกาไม่ยอมให้เปิดประตูระบายน้ำ ในขณะที่ผู้คนในเขตสายไหม เขตคลองสามวา ต้องการให้เปิดประตูระบายน้ำหรือความขัดแย้งของประชาชน ที่ถนนพระรามที่สอง ที่ปากนอกไปทำลายเขื่อนกันน้ำ การคุมประตูระบายน้ำ เพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่เปิดประตูระบายน้ำ เป็นต้น (อดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2554: 38) ความเสียหายดังกล่าวนำมาสู่การค้นหาคำตอบที่เกิดขึ้นว่า มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผล และยังนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นไปอีก ซึ่งผลจากการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาภัยน้ำท่วม ในปี พ.ศ. 2554 ของกิติมา สุรสนธิ และคณะ (2555) พบว่า การสื่อสารระหว่างรัฐบาลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำท่วม และการสื่อสารระหว่างรัฐบาลกับประชาชนไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยรัฐให้ข้อมูลที่ขาดความชัดเจน สับสน และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือ

และเพื่อให้ได้ภาพข้อมูลที่ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้เห็นว่า ความเสียหายที่เกิดจากภัยน้ำท่วมไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในเมืองเท่านั้น แต่ยังสร้างความเสียหายให้แก่คนในชนบทหรือพื้นที่นอกเมืองด้วย และการศึกษาในแง่มุมมองของผู้ส่งสารอย่างเดียว อาจทำให้มองไม่เห็นภาพรวมของกระบวนการสื่อสารทั้งหมด ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาในส่วนของผู้รับสาร คือ ประชาชนผู้ประสบปัญหา น้ำท่วมด้วย โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ 5 ประการคือ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติน้ำท่วมของประชาชน
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติน้ำท่วมของประชาชน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและการตอบสนองของประชาชนที่ประสบภัยพิบัติน้ำท่วม เกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐบาลว่าด้วยการเผชิญปัญหาภัยพิบัติ

4. เพื่อศึกษาความต้องการทางการสื่อสารในการเผชิญปัญหาภัยพิบัติ
น้ำท่วมของประชาชน

5. เพื่อศึกษาแนวทางการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารในการแก้ไขปัญหา
ภัยพิบัติน้ำท่วม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาในประเด็นต่างๆ ได้แสดงให้เห็นว่า แม้เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่จะเป็นประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้านการสื่อสารให้แก่ภาครัฐไปอย่างมากมาหลายครั้งแล้วก็ตาม แต่เมื่อมีเหตุการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นซ้ำอีก ก็ยังคงพบว่า การสื่อสารของภาครัฐยังคงขาดประสิทธิภาพในการสื่อสารในการเผชิญภัยพิบัติอยู่ดี ดังนั้น เพื่อให้การได้ข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารในการเผชิญภัยพิบัติน้ำท่วมในประเทศไทยมีข้อมูลจากหลากหลายพื้นที่ ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาผู้ประสบภัยน้ำท่วมในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่พบกับภัยน้ำท่วมซ้ำซาก และเนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ทำให้มีความเสียหายต่อเนื่อง ผู้คนในจังหวัดต้องประสบกับความยากลำบากในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ นครสวรรค์ยังเป็นจังหวัดทางน้ำผ่านเข้ามายังพื้นที่เศรษฐกิจอื่นๆ อาทิ นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจทำให้การสูญเสียจากภัยพิบัตินี้มีวงกว้างมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยสามารถตอบโจทย์ในส่วน of ประชาชนผู้รับสารเกี่ยวกับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการตัดสินใจเผชิญกับปัญหาน้ำท่วม ทั้งในเรื่องของลักษณะการประสบภัย และการรับรู้ถึงความต้องการข้อมูลข่าวสารในการเผชิญปัญหาการประสบภัยได้ ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงความถี่/ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารในภวะน้ำท่วมของประชาชนว่าเป็นเช่นไร และประชาชนมีความคิดเห็นต่อการสื่อสารของภาครัฐในภวะน้ำท่วมว่าเป็นอย่างไรบ้าง รวมทั้งต้องการทราบว่าประชาชนมีความต้องการด้านการสื่อสารทั้งในแง่สื่อและข่าวสารในภวะน้ำท่วมอย่างไร และพฤติกรรมในการเผชิญกับภวะน้ำท่วม

ของประชาชน ประชาชนมีวิธีในการเผชิญปัญหาน้ำท่วมในลักษณะใดบ้าง ทั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ หรือนโยบายในการสื่อสาร เพื่อบริหารจัดการกับภาวะน้ำท่วมในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรกลุ่มต่างๆ ที่อาจเป็นเหตุปัจจัยต่อการเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารความคิดเห็นและพฤติกรรมการเผชิญกับภาวะน้ำท่วมของประชาชนด้วย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ในรูปแบบการสำรวจ (survey research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง พบผลเกี่ยวกับตัวแปรการสื่อสารในประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจในหลายประเด็น ดังที่จะนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

กลุ่มที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุอยู่ในช่วง 31 ถึง 40 ปี ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนคือ 10,001 ถึง 20,000 บาท การศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างคือ ระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์เกี่ยวกับน้ำท่วมมาแล้ว 1-3 ครั้ง ใน 1 ปี มูลค่าความเสียหายต่อครั้งจากภัยน้ำท่วมแต่ละครั้ง 10,001 บาท ถึง 30,000 บาท และเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ที่บ้าน ไม่ได้อพยพไปไหน ในด้านการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมนั้นพบว่า ประชาชนเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตและโทรทัศน์มากที่สุด ถัดไปคือสื่อหนังสือพิมพ์ และเป็นที่น่าสังเกตว่า สื่อบุคคลจะมีบทบาทน้อยกว่าสื่ออื่นๆ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในปัจจุบันเข้าถึงสื่อที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้สื่อบุคคลหรืออาจรวมไปถึงสื่อที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ ก็อาจมีบทบาทน้อยลงต่อการเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนในพื้นที่ที่ประสบภัยน้ำท่วม อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำ สื่อบุคคลที่เป็นเพื่อนบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาวะน้ำท่วมอยู่

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกของความคิดเห็นในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารในช่วงน้ำท่วมใน 1 สัปดาห์

สื่อ	ความคิดเห็นในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร					รวม	ค่าเฉลี่ย
	เป็นประจำ	บ่อย	ค่อนข้างบ่อย	นานๆครั้ง	ไม่เปิดรับ		
1. หนังสือพิมพ์	91 (22.8)	112 (28.0)	80 (20.0)	61 (15.3)	56 (14.0)	400 (100)	3.30
2. วิทยุ	71 (17.8)	124 (31.0)	101 (25.3)	73 (18.3)	31 (7.8)	400 (100)	3.33
3. โทรทัศน์	148 (37.0)	148 (37.0)	74 (18.5)	18 (4.5)	12 (3.0)	400 (100)	4.01
4. เคเบิลทีวี	78 (19.5)	132 (33.0)	66 (16.5)	42 (10.5)	79 (19.8)	400 (100)	3.21
5. วิทยุชุมชน	51 (12.8)	87 (21.8)	89 (22.3)	101 (25.3)	72 (18.0)	400 (100)	2.86
6. อินเทอร์เน็ต	155 (38.8)	43 (10.8)	66 (16.5)	49 (12.3)	87 (21.8)	400 (100)	3.33
7. บุคคล	34 (14.8)	73 (31.9)	60 (26.2)	25 (10.9)	37 (16.2)	229 (100)	3.18

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความถี่ความบ่อยครั้งในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งพบว่า เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วม กลุ่มตัวอย่างจะเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.01 ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือสื่อวิทยุและอินเทอร์เน็ต ด้วยค่าเฉลี่ย 3.33 สำหรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับในภาวะน้ำท่วมนั้น พบว่า ในสภาวะน้ำท่วม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพอากาศมากที่สุด รองลงมาคือ

การประกาศข้อมูลต่างๆ ของภาครัฐ ส่วนข้อมูลข่าวสารที่เปิดรับน้อย คือ ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน/องค์กรที่รับผิดชอบในการจัดการน้ำท่วม

ในส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารของภาครัฐนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า การบริหารการสื่อสารในภาวณ้ำท่วมในด้านผู้ส่งสารนั้น รัฐยังคงใช้หลายหน่วยงานในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาวณ้ำท่วม และลักษณะข้อมูลข่าวสารที่ให้มีจะเข้าใจยากและไม่น่าสนใจ ส่วนบุคคลที่ให้ข้อมูลข่าวสารแม้จะมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน แต่บุคคลดังกล่าวยังขาดทักษะในเชิงการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่วนในด้านเนื้อหาสารนั้น กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า ยังมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมที่เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติในปริมาณที่น้อยเกินไป ส่วนการให้ข้อมูลมีความสับสนและไม่สอดคล้องกับความต้องการ อีกทั้งรูปแบบของเนื้อหาข้อมูลข่าวสารที่ให้อีกยังไม่น่าสนใจ ด้านสื่อ/ช่องทางการสื่อสารนั้น กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า ยังมีการใช้สื่อหรือช่องทางที่ให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนทั่วไปเกี่ยวกับภาวณ้ำท่วมน้อยเกินไป สื่อยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมในต่างจังหวัดเท่าที่ควร รวมทั้งสื่อยังไม่เข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารหรือทำข่าวเชิงลึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ในพื้นที่อย่างจริงจัง ดังตารางที่ 2

ในส่วนความต้องการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีเพียงหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนและการให้ข้อมูลแบบคนละทิศทาง ข้อมูลข่าวสารควรมีความชัดเจนถูกต้อง น่าเสนอให้มีความน่าสนใจ น่าติดตาม รวมทั้งต้องการให้เพิ่มช่องทางให้แก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับน้ำท่วมให้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังต้องการการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างสะดวกและรวดเร็วให้มากขึ้นด้วย รวมทั้งต้องการให้รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการสื่อสารเกี่ยวกับภาวณ้ำท่วมในกรณีที่เกิดภาวณ้ำท่วมขึ้นในพื้นที่ของตน

พฤติกรรมการเผชิญกับภัยน้ำท่วมนั้น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ช่วยเหลือตัวเองในการจัดการกับภัยน้ำท่วม โดยมีการจัดเก็บทรัพย์สิน การกักตุน

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิตของความคิดเห็นต่อการสื่อสารของภาครัฐ
ในช่วงที่เกิดภาวะน้ำท่วม

ประเด็นการสื่อสารภาครัฐ	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต	ความหมาย
ผู้ส่งสาร		
1. มีหลายหน่วยงานมากเกินไปในการให้ข้อมูลน้ำท่วม	3.61	เห็นด้วยมาก
2. บุคคลที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมขาดทักษะในการสื่อสารพูดเข้าใจยาก	3.58	เห็นด้วย
3. วิธีการให้ข้อมูลข่าวสาร ขาดความน่าสนใจ	3.65	เห็นด้วยมาก
4. บุคคลให้ข้อมูลข่าวสารไม่น่าเชื่อถือ	3.39	เห็นด้วย
เนื้อหาสาร		
5. เนื้อหาข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมมีน้อยเกินไป ไม่ครบถ้วน	3.60	เห็นด้วยมาก
6. ให้ข้อมูลค่อนข้างสับสนทำให้ตัดสินใจไม่ได้	3.50	เห็นด้วยมาก
7. ข้อมูลที่ให้ไม่น่าเชื่อถือ ขาดการวิเคราะห์เจาะลึก	3.48	เห็นด้วยมาก
8. ข้อมูลที่ให้ไม่ตรงกับความต้องการ	3.38	เห็นด้วย
9. ข้อมูลที่ให้นำมาไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง	2.58	เห็นด้วยน้อย
10. รูปแบบข้อมูลที่เสนอไม่น่าสนใจ	3.30	เห็นด้วย
ช่องทางการสื่อสาร		
11. ช่องทาง/สื่อที่เผยแพร่เกี่ยวกับน้ำท่วมมีน้อยเกินไป	3.57	เห็นด้วยมาก
12. สื่อบางสื่อไม่ให้ความสำคัญ หรือเสนอข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมมีน้อยเกินไป	3.67	เห็นด้วยมาก
13. สื่อเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงในการรายงานข่าว	3.71	เห็นด้วยมาก

อาหารและยารักษาโรค เพื่อเตรียมรับมือกับภาวะน้ำท่วม และเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะขอคำปรึกษาและหารือกับเพื่อนบ้านและคนในพื้นที่ในการตัดสินใจเผชิญหน้ากับภาวะน้ำท่วม นอกจากนี้ บางส่วนยังมีการประสานกับเจ้าหน้าที่รัฐที่รู้จักใกล้ชิดกับตน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอความช่วยเหลือเมื่อบ้านถูกน้ำท่วมด้วย ส่วนตัวแปรที่พบว่า มีผลต่อการเปิดรับสื่อของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแปรอาชีพ โดยพบว่า ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรและผู้เกษียณอายุ จะเปิดรับสื่อและข่าวสารน้ำท่วมมากกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่น และผู้ที่มีรายได้น้อยจะเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับน้ำท่วมมากกว่าผู้ที่มีรายได้มากด้วย รวมทั้งผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ จะเปิดรับสื่อน้อยกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง และยังพบว่า ยิ่งผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับน้ำท่วมมาก จะยิ่งเปิดรับสื่อและข่าวสารน้อยกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้ำท่วมน้อย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ และการเปิดรับสื่อกับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการสื่อสารในภาวะน้ำท่วมของรัฐนั้น พบว่า ทั้งผู้ที่มีรายได้น้อย ผู้ที่เกษียณอายุ และผู้ที่มีการเปิดรับสื่อในระดับมาก จะมีความคิดเห็นต่อการสื่อสารของรัฐในเชิงบวกมากกว่ากลุ่มบุคคลอื่นๆ แต่ถึงแม้กลุ่มบุคคลที่เปิดรับสื่อมากและมีความเห็นเชิงบวกต่อการสื่อสารของหน่วยงานรัฐก็ตาม แต่ก็พบว่า การมีความคิดเห็นเชิงบวกกับการสื่อสารของรัฐ ไม่ได้ทำให้คนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมในการเผชิญกับภาวะน้ำท่วมในทางที่ถูกต้องได้เพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าว อาจพิจารณาได้ว่า การสื่อสารในภาวะที่ประชาชนเผชิญกับภัยอันตรายต่างๆ นั้น การบริหารและการจัดการการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ โดยในการสื่อสารนั้น รัฐควรพิจารณาในเรื่องผู้ส่งสาร ทั้งในมิติของความรู้ความสามารถ รวมทั้งทักษะในการสื่อสาร เนื่องจากคุณลักษณะของผู้ส่งสารที่มีความรู้ที่ดี มีวิธีการสื่อสารที่ดี จะมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ตัวผู้ส่งสาร ในส่วนของตัวเนื้อหาสาร ควรใช้กลยุทธ์ในแง่ของความสามารถ

ในการสนองต่อความต้องการในเรื่องการเผชิญกับภัยน้ำท่วมของผู้รับสาร และการพิจารณาถึงรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา ควรจะต้องพิจารณาในเรื่องความน่าสนใจและความง่ายต่อความเข้าใจ รวมทั้งการใช้วิธีจูงใจเพื่อให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมให้ได้ ในส่วนของสื่อนั้น รัฐควรใช้กลยุทธ์ในการใช้สื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อวิทยุ และสื่อโทรทัศน์ โดยในการใช้สื่อต่างๆ ดังกล่าว ควรพิจารณาถึงความสอดคล้องกับพฤติกรรม การเปิดรับสื่อของผู้รับสารกลุ่มต่างๆ ก็จะทำให้สื่อต่างๆ เหล่านั้นมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามคุณลักษณะและธรรมชาติของสื่อชนิดต่างๆ นั้นด้วย ซึ่งการพิจารณาใช้กลยุทธ์การสื่อสารดังกล่าว เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการเปิดรับสื่อ (media exposure) ที่ให้ความสำคัญต่อตัวแปรในหลายๆ ด้าน ทั้งตัวแปรด้านคุณลักษณะของตัวผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสาร และตัวผู้รับสาร นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องพิจารณาถึงความต้องการของผู้รับสารด้วย เนื่องจากในภาวะที่ประชาชนกำลังเผชิญกับภัยอันตรายต่างๆ ประชาชนย่อมต้องการเนื้อหาข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจที่ถูกต้องได้ ตามทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (uses and gratifications) ที่อธิบายว่า เมื่อบุคคลอยู่ในภาวะที่ต้องตัดสินใจในเรื่องใด บุคคลย่อมเกิดความต้องการข้อมูลข่าวสารจากสื่อ/ช่องทางต่างๆ ที่บุคคลคาดหวังว่าจะมีเนื้อหาที่ต้องการ จากนั้นก็จะเลือกเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารจากสื่อที่เลือกแล้ว ต่อจากนั้น ก็จะนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการจัดการหรือการแก้ปัญหาในเรื่องนั้นๆ ซึ่งหากเนื้อหาที่เปิดรับสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ บุคคลก็ย่อมเกิดความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารนั้นมาก ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องพิจารณาการให้เนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสารเป็นสำคัญ และจะต้องนำเสนอในรูปแบบที่น่าสนใจและสะดวก ง่ายต่อการเปิดรับและเข้าใจด้วย และประเด็นที่รัฐจะต้องคำนึงถึงอีกประการหนึ่งคือ ความแตกต่างของผู้รับสาร ซึ่งจากผลการวิจัยจะพบว่า ตัวแปรในเรื่องอาชีพ รายได้ และระดับการศึกษา มีผลต่อการเปิดรับสื่อและความคิดเห็นต่อการสื่อสารของรัฐด้วย ดังนั้น รัฐจะต้องพิจารณาการสื่อสารกับบุคคลกลุ่มต่างๆ ด้วย กล่าวคือ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยในระดับปานกลาง จะมีความคิดเห็นต่อการ

สื่อสารของภาครัฐในเชิงลบมากกว่าคนที่มียาได้น้อย แต่คนที่มียาได้ปานกลางกลับมีความคิดเห็นต่อการสื่อสารของภาครัฐในเชิงบวกมากกว่าคนที่มียาได้สูง ซึ่งอธิบายได้ว่า ยิ่งมียาได้มากจะยิ่งมีความคิดเห็นเชิงลบต่อการสื่อสารของภาครัฐมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คนที่มีรายได้สูงจะมีความรู้ในการจัดการเรื่องต่างๆ ได้ดีกว่า สามารถวิเคราะห์สภาพการณ์ต่างๆ ได้ดีกว่า และเห็นถึงข้อบกพร่องของการจัดการของรัฐได้มากกว่า รวมทั้งมีแนวโน้มในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลดีกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากโดยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้รับสารที่มีการศึกษา มีรายได้สูงมีโอกาสเข้าถึงสื่อต่างๆ ได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำและมีรายได้ก็น้อยนั่นเอง

ในส่วนของการเผชิญหน้ากับปัญหภาวะน้ำท่วมนั้น พบว่า คนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับน้ำท่วมที่แตกต่างกันมีการจัดการกับภาวะน้ำท่วมไม่แตกต่างกัน โดยพบว่าแม้บุคคลจะมีประสบการณ์น้ำท่วมมาแล้ว แต่ก็ยังคงมีพฤติกรรมการเผชิญหน้ากับภาวะน้ำท่วมได้ไม่ดี พอๆ กับคนที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าในภาวะที่บุคคลกำลังเผชิญหน้ากับภัยต่างๆ นั้น ผู้คนจะมีความตื่นตระหนกและจำเป็นต้องใช้ข้อมูลและความรู้ในการจัดการ ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นในการเผชิญภัยพิบัติมักเป็นความรู้ชุดใหม่เสมอ ดังนั้นประสบการณ์จึงมีบทบาทน้อยในการแก้ไขปัญหภาวะน้ำท่วม

ด้วยเหตุนี้ ในการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนในการสร้างความรู้ชุดใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ในรูปแบบต่างๆ อยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น มีการอบรม การฝึกฝน การสาธิต ในการเผชิญหน้ากับภัยพิบัติต่างๆ ให้แก่ประชาชน และจะต้องสร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจในข้อมูลความรู้ที่รัฐได้ให้ เพื่อให้ประชาชนเกิดพฤติกรรมการทำตาม อันจะเป็นหนทางในการแก้ปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการการสื่อสารของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้ จึงมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการด้านการสื่อสารของภาครัฐ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างยังคงมีการเปิดรับสื่อและข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาวะน้ำท่วมอยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย และกลุ่มที่มีอายุในช่วง

วัยทำงานและผู้ที่มียาได้ปานกลาง เป็นกลุ่มที่เปิดรับสื่อได้หลายประเภทมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ประกอบกับความเห็นที่ว่า รัฐยังใช้สื่อน้อยเกินไป ดังนั้นรัฐจึงควรใช้เครื่องมือหรือช่องทางในการสื่อสารที่หลากหลายมากขึ้น โดยให้สื่อเหล่านั้นสามารถเข้าถึงคนได้ทุกกลุ่ม เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อใหม่ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2. ในภาวะน้ำท่วม ควรหาผู้ที่มีทักษะด้านการสื่อสารมาถ่ายทอดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่มีความซับซ้อนให้น่าสนใจและเข้าใจง่ายขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดในเนื้อหาข้อมูลข่าวสารนั้น และเอื้อให้ผู้รับสารสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

3. รัฐควรมีการวางแผนเกี่ยวกับการสร้างและการใช้ข้อมูลเนื้อหาข่าวสารที่เหมาะสม เพื่อให้ทั้งความน่าสนใจและมีความชัดเจนเข้าใจได้ง่าย ข้อมูลที่ถูกนำไปใช้ในการตัดสินใจจะได้ไม่เกิดความผิดพลาด

4. คนส่วนใหญ่ยังเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ ดังนั้นต้องเพิ่มความน่าเชื่อถือ ทั้งในเรื่องของผู้ส่งสาร เนื้อหา และช่องทาง เช่น การประสานข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ต้องสร้างเนื้อหาที่จูงใจ และวิเคราะห์การใช้ช่องทางให้เหมาะกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม เพื่อสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสารช่วงภัยน้ำท่วมให้มากขึ้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในด้านนี้ให้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรจะมีการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการสื่อสารในแง่มุมอื่นๆ อีก อาทิ ควรมีการติดตามประเมินผลนโยบายการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐในระดับต่างๆ ทั้งระดับชาติ ระดับชุมชน และระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ อาจขยายการกำหนดนโยบายในประเด็นอื่นๆ เช่น ภัยพิบัติในลักษณะอื่นๆ อาทิ ภัยแล้ง หรือवादภัย เป็นต้น โดยวิธีการค้นหาความรู้เกี่ยวกับประเด็นนี้อาจใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบอื่นๆ เช่น ควรมีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการใช้วิธีสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น อันจะนำมาซึ่งชุดความรู้ในการบริหารจัดการด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

หนังสือ

กิติมา สุรสนธิ (2548), *การวางแผนการสื่อสาร: แนวคิดและเทคนิค*, กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
กิติมา สุรสนธิ และคณะ (2555), *รายงานวิจัยเรื่อง การสำรวจสภาพการณ์การสื่อสาร เพื่อการกำหนดนโยบายการสื่อสารในภาวะน้ำท่วม และแนวทางการกำหนดนโยบายการสื่อสารในภาวะน้ำท่วมของประเทศไทย*, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เอกสารอัดสำเนา).

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533), *การสื่อสารกับสังคม*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทความ

อดิศักดิ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2554), "น้ำท่วม ความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิ", *มติชนสุดสัปดาห์*, 16-22 ธันวาคม: 38.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ศูนย์สนับสนุนการอำนวยความสะดวกและการบริหารสถานการณ์อุทกภัย วาตภัยและดินโคลนถล่ม (2555), *รายงานสรุปสถานการณ์อุทกภัย วาตภัยและดินโคลนถล่ม ฉบับที่ 179*, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2555 จาก http://disaster.go.th/dpm/flood/news/news_thai/EOCReport17JAN.pdf.

สื่อใหม่กับกลุ่มชาติพันธุ์: การต่อรองทางการเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในสื่อออนไลน์

อภิรักษ์ ธรรมเสนา¹

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นข้อสังเกตของผู้เขียนที่ได้จากการสำรวจข้อมูลในโลกออนไลน์ ถึงความสำคัญของสื่อใหม่ ซึ่งในที่นี้หมายถึงสื่อออนไลน์ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ต่อรองทางการเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านกรณีตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่และไทลื้อ ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ต่างใช้สื่อใหม่เป็นพื้นที่ในการสื่อสารอัตลักษณ์ โดยกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อมีเป้าหมายในการใช้สื่อใหม่เป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ใช้สื่อใหม่เป็นช่องทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทใหญ่ที่จะเป็นพลังในการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง

อย่างไรก็ดี การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า ด้วยคุณสมบัติของสื่อใหม่ที่เข้าถึงได้ง่าย ก็เป็นช่องทางที่คนนอกวัฒนธรรมสามารถใช้เป็นพื้นที่ในการทำลายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการใช้พื้นที่สื่อใหม่เป็นพื้นที่ต่อรองทางวัฒนธรรม จึงเป็นกระบวนการที่ไม่มีที่สิ้นสุดและแน่นอนตายตัว หากแต่เป็นกระบวนการที่ต้องมีพลวัตและปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและสถานการณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรม

¹ นักวิชาการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

Abstract

This paper presents the author's observations of the online survey results on the importance of new media, which herein means online media in the sense that they serve as a platform of political and cultural negotiation of certain ethnic groups, as illustrated through the case studies of the *Shan* and the *Tai So*. It is found that both ethnic groups have been using new media as a platform of their expressions of ethnic identity. While the *Tai So* use new media as a channel of communication in order to preserve their culture, the *Shan* use it as a channel of political movement to foster an awareness of the *Shan* identity, which will ultimately be the driving force of their political rights movement.

However, the study reveals that the accessibility of new media has also contributed to the fact that the outsiders can use them as a means to destroy cultural identities of ethnic groups. Consequently, the use of new media as a platform of cultural negotiation is a never-ending and subject-to-change process. In other words, it is a process that is full of dynamism, constantly changing in accordance with the social context as well as political and cultural situations.

เกริ่นนำ

การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในแวดวงการสื่อสาร ส่วนใหญ่เน้นศึกษาถึงกระบวนการสื่อสาร อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยให้ความสำคัญกับ “สื่อ” ในฐานะที่เป็นพื้นที่ในการแสดง “ตัวตน” ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับ “สื่อพื้นบ้าน” ในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางการสื่อสารที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้แสดงอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นกรณีการศึกษาการแสดงอัตลักษณ์ผ่านเครื่องแต่งกาย เช่น งานศึกษาของสุวิมล เวชวิโรจน์ (2552) ที่ศึกษาเรื่อง การสื่อสาร

อัตลักษณ์กับการแต่งกายของชาวไทยโซ่ง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การใช้พื้นที่สื่อการแสดง เช่น งานศึกษาของกฤษณ์ท แสนทวี (2552) ที่ศึกษาการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผ่านการแสดงลำพวน หรือแม้แต่การสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านสื่อพิธีกรรม เช่น งานศึกษาของณฐมน บัวพรมมี ที่ทำการศึกษาศือสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ บ้านโพนจาน จังหวัดนครพนม ผ่านพิธีกรรมแซงชะนาม เป็นต้น

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึงการสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านสื่อใหม่หรือสื่อออนไลน์ พบว่า ยังไม่มีงานศึกษาที่เกี่ยวกับประเด็นนี้โดยตรง ทั้งที่ในโลกความเป็นจริงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างใช้พื้นที่สื่อใหม่ เป็นพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์รวมถึงใช้เป็นพื้นที่ต่อรองทางการเมืองวัฒนธรรม เช่น กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่นำเสนอรูปถ่ายถือป้ายแสดงข้อความเรียกร้องสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล อูรักลาโว้ยที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ถูกกลุ่มชายฉกรรจ์เข้าไปทำร้ายร่างกายเพื่อขับไล่ออกจากพื้นที่และปรากฏเป็นข่าวในสื่อต่างๆ หรือการเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (facebook) เช่น กรณีเผยแพร่วัฒนธรรมทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ เป็นต้น

ภาพที่ 1 กลุ่มชาวเลถือป้ายเรียกร้องสิทธิในที่ดิน

ที่มา: Facebook ชาวครวชาวเล, 14 กุมภาพันธ์ 2559

ไทลื้อ/ ไตลื้อ Tai Lue

14 กุมภาพันธ์ เวลา 9:26 น. - ๑

วันที่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ วันแห่งความรัก

**มาเรียนรู้ศัพท์ภาษาไทลื้อเกี่ยวกับความรักกันนะ

บอกรักหนุ่มสาว = อ้ายป้อฮักแอ๋, แอฮักอ้ายป้อ, เป็นฮักได้

บอกรักพ่อแม่ = ข่อยฮักฮือป้อฮักแม่... ดูเพิ่มเติม

ภาพที่ 2: การนำเสนอข้อมูลวัฒนธรรมภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อผ่านสื่อออนไลน์

ที่มา: Facebook ไทลื้อ/ไตลื้อ

ปรากฏการณ์ที่ผู้เขียนยกตัวอย่างมานี้ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ของสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ “สื่อใหม่” ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เป็นพื้นที่ในการแสดง “ตัวตน” ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญและกระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ “สื่อใหม่” เป็นพื้นที่สื่อสารวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อต่อรองกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่พยายามหล่อหลอมโลกทั้งโลกให้มีรูปแบบทางวัฒนธรรมแบบเดียวกัน หรือแม้แต่การใช้ “สื่อใหม่” เป็นพื้นที่ต่อรองทางการเมือง ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญใหม่ที่พยายามหลอมรวมอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เป็น “อัตลักษณ์แห่งชาติ” กลุ่มชาติพันธุ์จึงต้องสูญเสียอัตลักษณ์ และบางกลุ่มต้องถูกกีดกันออกจากความเป็นพลเมืองของรัฐ รวมถึงการที่ต้อง

ถูกรวมดินแดนของตนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ “สื่อใหม่” จึงเป็นพื้นที่เรียกร่องสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ จนถึงเป็นที่สร้างสำนึก “ความเป็นชาติ” เพื่อเป็นพื้นฐานในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราช

การเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ดังตัวอย่างข้างต้น ล้วนแต่เป็นกระบวนการต่อรองทางการเมืองวัฒนธรรม ที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการต่อรองผ่านพื้นที่สื่อใหม่ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่แม้จะถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม แต่ก็สามารถดำรงอยู่ในพื้นที่ของ “สื่อใหม่” ขณะเดียวกัน “สื่อใหม่” ก็ได้กลายเป็นสนามรบเชิงสัญลักษณ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ เข้ามาใช้เป็นพื้นที่ในการต่อรองทั้งในมิติทางวัฒนธรรมและการเมือง บทความนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการสำรวจการใช้สื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นพื้นที่ในการสื่อสารอัตลักษณ์ โดยศึกษาผ่านกรณีตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ 2 กลุ่ม คือกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้และกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เพื่อทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมและการเมืองและเป้าหมายของการใช้สื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง เพราะแม้จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องอยู่ภายใต้บริบทของรัฐชาติเช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงขนาดของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทโส้ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยที่อยู่ในพื้นที่ภาคอีสาน ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีขนาดใหญ่กว่า ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ รวมทั้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์เชิงการเมืองในแง่ที่มีอาณาจักรเป็นของตนเอง จึงน่าจะเห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองซึ่งมีเงื่อนไขสังคมวัฒนธรรมและการเมืองที่แตกต่างกัน จะมีกระบวนการใช้และเป้าหมายของการใช้สื่อใหม่ที่มีรูปแบบแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

สื่อสร้าง “ตัวตน”: ความสัมพันธ์ของสื่อกับกลุ่มชาติพันธุ์

“กลุ่มชาติพันธุ์” เป็นคำที่แปลมาจากคำว่า “ethnic group” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งอาณันท์ กาญจนพันธุ์ (2546: 8) ได้อธิบายว่า ในวงวิชาการต่างๆ โดยเฉพาะสาขามานุษยวิทยา ได้เสนอให้เรียกกลุ่มชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน

ทางวัฒนธรรมว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” (ethnic group) ที่เริ่มใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เพื่อหลีกเลี่ยงนัยในเชิงการถูกเหยียดหยามทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ จีรวุฒิ เสนาคำ (2547: 253) ได้อธิบายถึงที่มาของคำว่า “ethnic” ว่ามาจากคำว่า “ethnos” ในภาษากรีก และ “ethnos” คือ คำกรีกที่ใช้เรียกกลุ่มคนอื่นที่ไม่ใช่กรีก คนอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับตน ต่ำต้อย ด้อยและป่าเถื่อนกว่าตน แนวคิดนี้ได้รับการสานต่อโดยอารยธรรมโรมันที่ใช้ “กลุ่มชาติพันธุ์” เพื่อแบ่งบอกถึงกลุ่มคนที่ต่ำกว่าตน-คล้ายสัตว์-นอกกรีต-มิใช่คริสเตียน

ขณะที่นิติ ภาวครพันธุ์ (2558: 46) อธิบายว่า ในอดีตก่อนที่คำว่า “ชาติพันธุ์” จะถูกนำมาใช้ มีศัพท์คำอื่นๆ ที่นักมานุษยวิทยาตะวันตกใช้อยู่แล้ว เช่น คำว่า “เผ่า” “บรรพกาล” “เครือญาติ” “ตระกูล” ในการนิยามผู้คนกลุ่มอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากกลุ่มของนักมานุษยวิทยาเอง อย่างไรก็ดี มีการถกเถียงในหมู่ของนักมานุษยวิทยาถึงความเหมาะสมของคำศัพท์ที่นำมาใช้นิยามกลุ่มคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า “เชื้อชาติ” ที่วางอยู่บนพื้นฐานของลักษณะทางกายภาพ เช่น สีผิว รูปร่าง หน้าตา ฯลฯ ก็ยังมีการโต้แย้งกันอย่างรุนแรงถึงความไม่เหมาะสมของคำว่าเชื้อชาติ

จากความหมายของคำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่ามันโน้ตขึ้นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จากการใช้คำในความหมายที่แฝงไปด้วยอคติ เช่น คำว่า “เชื้อชาติ” หรือ “เผ่า” มาแทนด้วยคำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” เพื่อหลีกเลี่ยงความหมายเชิงอคติที่มีต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม และนำไปสู่การศึกษาถึง “ความเป็นชาติพันธุ์” (ethnicity)² ซึ่งอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2546: 8) อธิบายว่า มีความหมายเกี่ยวกับกระบวนการแสดงความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชน ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสังคมในปัจจุบัน ที่กลุ่มชาติพันธุ์อันเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมและบทบาทในทางการเมืองและการพัฒนามากขึ้น ภายใต้สภาวะการณ์ที่ประเทศต่างๆ ยอมรับและเข้าใจความเป็นพหุสังคม (plural society)

² ในวงวิชาการไทยได้ใช้คำแทนความหมายของคำว่า “ethnicity” ไว้หลายคำ เช่น ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2547) ใช้คำว่า “ชาติพันธุ์ธำรง” สุเทพ สุนทรเกสัช (2548) ใช้คำว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” วีระ สมบูรณ์ (2553) ใช้คำว่า “ภาวะชาติพันธุ์” ขณะที่นิติ ภาวครพันธุ์ (2558) ใช้คำว่า “ชาติพันธุ์” แทนคำว่า “ethnicity”.

ทั้งนี้ นับตั้งแต่ทศวรรษแรกๆ ของศตวรรษที่ 20 ความเชื่อมโยงของกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) และแนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) เกิดขึ้นจากหลายทิศทาง ทั้งในแวดวงการศึกษาและอื่นๆ ทั้งสองแนวคิดได้กลายเป็นวาทกรรมที่ถูกพูดถึง และกลายเป็นศูนย์กลางของเรื่องราวทางการเมืองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มและเรื่องของผลประโยชน์ในประเทศประชาธิปไตยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ดี การถกเถียงเกี่ยวกับ “ความเป็นชาติพันธุ์” ยังคงมีอยู่เสมอ ในประเด็นที่ว่า “ความเป็นชาติพันธุ์” เป็นสิ่งที่มาก่อนความเป็นมนุษย์และสำนึกของตัวตน ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ช่วยยึดโยงปัจเจกบุคคลเข้ากับกลุ่มไว้ด้วยกัน หรือในอีกแง่หนึ่ง ความเป็นชาติพันธุ์เป็นธรรมชาติของมนุษย์ (human) หรือความเป็นชาติพันธุ์เกิดจากการนิยามตามสถานการณ์ และความสามารถเปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคลและกลุ่ม หรือความเป็นชาติพันธุ์ถูกประกอบสร้างจากสังคม

จากความหมายและมโนทัศน์เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของสื่อกับกลุ่มชาติพันธุ์ กาญจนา แก้วเทพ (2544) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับกลุ่มชาติพันธุ์ไว้อย่างน่าสนใจว่า ชาติพันธุ์จะมี “อัตลักษณ์” (ethnic identity) ที่แยกออกจากคนอื่นๆ ดังนั้น กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ จึงเหมือนกระบวนการสร้างเอกภาพของชาติ กล่าวคือ ถูกประกอบสร้างผ่านเรื่องเล่า (narration) อาทิ บรรดาตำนาน เรื่องต้นกำเนิดของชนเผ่า การใช้สัญลักษณ์ การประกอบพิธีกรรม การสร้างภาพลักษณ์ ฯลฯ นอกจากนี้ กระบวนการสร้างและทำลายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่างๆ สื่อมวลชนล้วนมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น โทรทัศน์มีบทบาทอย่างสำคัญในการฉาย/สร้างภาพชนชาติต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ แบบในพิธีกรรม (ritualized symbol) ที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกของคนในชาติเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เนื้อหาของเพลงชาติไทยที่เปิดอยู่ทุกวัน ในช่วงตอนเย็นของโทรทัศน์ทุกช่อง ก็คือ การพรรณนาอัตลักษณ์ของกลุ่มที่เรียกว่า “ไทย” นั่นเอง

ทั้งนี้ แนวทางการศึกษาด้านการสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์ มักให้ความสำคัญกับสื่อมวลชนเป็นหลัก โดยมุ่งให้ความสนใจกับบทบาทของสื่อมวลชนว่า จะสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อะไรได้อีกหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมุมของการเมืองเรื่องอำนาจ เช่น การตั้งคำถามว่าสื่อมวลชนจะสามารถประกอบสร้างความหมายใหม่ๆ หรือช่วยธำรงรักษาความเป็นชุมชนที่อ่อนไหวเปราะบางของกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic) หรือชุมชนที่เรียกว่า “คนพลัดถิ่น” (diaspora) ได้อย่างไร หรือความสนใจที่ว่าสื่อมวลชนจะเข้ามามีบทบาทอย่างไร ในการทำให้คนเหล่านี้สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน หรือมีความสมัครสมานสามัคคี จนสามารถที่จะแยกตัวเองออกเป็นเอกเทศได้ในที่สุด

อย่างไรก็ดี แม้สื่อมวลชนจะมีบทบาทที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ ดังกล่าวข้างต้น แต่หากพิจารณาในแง่ของการเข้าถึงสื่อมวลชน กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีฐานะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยหรือเป็นกลุ่มคนชายขอบของชาติ การเข้าถึงสื่อมวลชนของกลุ่มชาติพันธุ์จึงอยู่ในระดับของการเป็นผู้รับสาร (เป็นผู้ชม) มากกว่าการเข้าถึงในระดับของการเป็นเจ้าของหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิต ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนเป็นสื่อขนาดใหญ่ที่ใช้ทุนในการดำเนินการและมีเป้าหมายเพื่อสื่อสารในระดับมวลชน ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเพียงชนกลุ่มน้อยของชาติจึงมีข้อจำกัดเชิงศักยภาพทั้งในเรื่องของเงินทุนและปริมาณของกลุ่มผู้รับสารที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการสื่อสารระดับสื่อมวลชน

นอกจากนี้ หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับกลุ่มชาติพันธุ์ ในแง่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ พื้นที่สื่อจึงเป็นเสมือนพื้นที่ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ แต่ด้วยสภาพภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยในชาติ ซึ่งมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อมวลชนดังกล่าวแล้วข้างต้น ทำให้การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการประกอบสร้างโดยคนอื่นที่มีอำนาจเข้าถึงสื่อมวลชน โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถที่จะต่อรองในพื้นที่ของสื่อมวลชนได้

สื่อใหม่: พื้นที่ใหม่ของการต่อรองของกลุ่มชาติพันธุ์

ด้วยข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อมวลชน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์จะต้องสร้างพื้นที่การสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่สื่อเป็นต้นทุนเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารผ่านสื่อวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นสื่อหลักในการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากสื่อวัฒนธรรมเป็นต้นทุนเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์มีอยู่แล้ว เมื่อบริบทของการเมืองในยุคปัจจุบันที่กลุ่มชาติพันธุ์ถูกคุกคามจากรัฐจนสูญเสียอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ยุทธวิธีการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์จึงหันมาใช้สื่อวัฒนธรรมหรือสื่อพื้นบ้าน เป็นเครื่องมือการสื่อสารเพื่อต่อรองกับภาครัฐ และสร้าง “ตัวตน” ในสังคมภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์ที่พยายามหลอมรวมวัฒนธรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน เช่น การใช้สื่อพิธีกรรม และการใช้สื่อการแสดง เป็นต้น

ในแง่นี้ คำจำกัดความของคำว่า “สื่อ” (media) ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสื่อมวลชนอย่างเช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์เท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงสื่ออื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหรือสถาบัน หรือปฏิบัติการทางสังคมต่างๆ ที่เชื่อมประสานกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา การเข้าร่วมสมาคมมิตรภาพ การกลับไปเยี่ยมมาตุภูมิบ้านเกิด ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถอธิบายได้ว่าเป็นคือ “ธรรมเนียม” (tradition) หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ประเพณีใหม่” (neo-tradition) เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ช่วยให้ระลึกถึงความหลังแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่ในการผสมผสานทั้งการหวนรำลึกถึงวันคืนเก่าๆ และในขณะเดียวกัน ก็เป็นการประกอบสร้างประเพณีใหม่ๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ภายใต้บริบทของการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์สื่อในปัจจุบัน การเกิดขึ้นของสื่อใหม่ถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่กลุ่มชาติพันธุ์จะใช้เป็นพื้นที่ทางการสื่อสาร ทั้งนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2555: 16-17) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า คำที่ใช้เรียก “สื่อใหม่” มิใช่สื่อที่ถือกำเนิดขึ้นมาอย่างใหม่เอี่ยมถอดด้าม แต่มักจะเกิดมาจากการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติบางประการของ “สื่อเดิม” ที่มีอยู่แล้ว เช่น โทรศัพท์ เมื่อครั้งที่อยู่ในระบบใช้สายและเป็นระบบ analog เรามักจะไม่เรียกโทรศัพท์ว่า “สื่อใหม่” แต่ทว่าเมื่อโทรศัพท์แปรสภาพมาเป็น “โทรศัพท์

เคลื่อนที่/มือถือ” ที่ไร้สาย เป็นระบบ digital และสามารถเชื่อมต่อกับสื่อประเภทอื่นๆ (เช่น คอมพิวเตอร์) เราจึงเรียกโทรศัพท์ประเภทหลังนี้ว่า “สื่อใหม่”

ขณะที่ มณฑกานต์ ศปนียางกูร (2545) อธิบายความแตกต่างระหว่างการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือ “สื่อใหม่” กับการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนตามประเพณี (traditional media) เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ก็คือการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์นั้นเป็นการสื่อสารสองทาง (two-way communication) ขณะที่การสื่อสารผ่านหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นการสื่อสารทางเดียว ซึ่งโดยเปรียบเทียบแล้ว ผู้ที่จะเข้ามาใช้สื่อใหม่ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ จะต้องมีส่วนร่วมอย่างเอาการเอางาน (active participation) มากกว่าการใช้สื่อมวลชน และการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทำให้พื้นที่สาธารณะเกิดขึ้นในชุมชนออนไลน์ หรือสังคมไซเบอร์สเปซ (the public sphere in cyberspace)

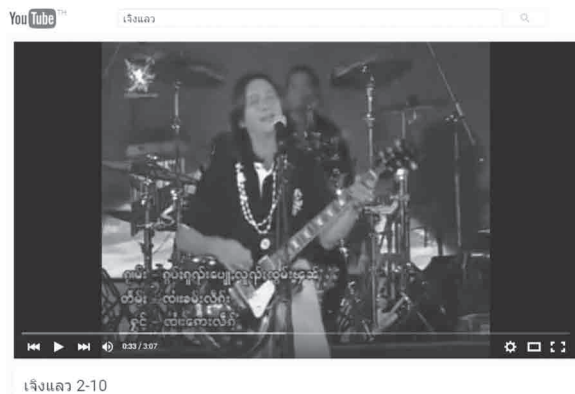
จากความหมายของสื่อใหม่ดังกล่าวข้างต้น ลักษณะที่สำคัญของสื่อใหม่คือ กระบวนการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่สามารถเชื่อมต่อกับสื่ออื่นๆ ในที่นี้ก็คือ การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารแบบออนไลน์ในโลกเสมือนหรือ cyberspace ทั้งนี้ หากพิจารณาในแง่คุณสมบัติของสื่อใหม่ กาญจนา แก้วเทพ (2555: 19-51) ชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะที่สำคัญของสื่อใหม่ไว้ถึง 15 ประการ ซึ่งคุณสมบัติของสื่อใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ สื่อใหม่เป็นการสื่อสารสองทาง (two-way communication) ซึ่งทำให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถใช้พื้นที่สื่อใหม่เป็นพื้นที่ต่อรองความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากสื่อกระแสหลักที่เป็นการสื่อสารทางเดียวได้ ขณะเดียวกันสื่อใหม่ก็เอื้อต่อการสร้างชุมชน และส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทางสังคมและการร่วมมือกันทางไซเบอร์ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถใช้สื่อใหม่เป็นทั้งเครื่องมือการสื่อสารเพื่อสร้างสำนึกร่วมกันของกลุ่ม ที่สามารถเป็นพลังในการสื่อสารมีเป้าหมายทางการเมืองได้ นอกจากนี้ สื่อใหม่ยังมีคุณสมบัติที่ง่ายต่อการเข้าถึงและแพร่กระจายสารสนเทศ รวมทั้งเคลื่อนย้ายง่ายและพกพาสะดวก จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงพื้นที่สื่อได้ง่ายขึ้น ทั้งในแง่ของการ

เปิดรับและในแง่ของการเป็นเจ้าของ โดยสามารถใช้เป็นพื้นที่ทางการสื่อสารเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้

นอกจากนี้ หากพิจารณา “สื่อใหม่” ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ ด้วยมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ สื่อใหม่ถือเป็นพื้นที่ของการต่อรองทางการเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยและเป็นชายขอบของรัฐ การเข้าถึงสื่อกระแสหลักจึงเป็นไปอย่างจำกัด การใช้สื่อใหม่จึงเป็นทางเลือกของกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างช่องทางในการสื่อสารอัตลักษณ์ ในประเด็นดังกล่าวนี้ เห็นได้จากวัตถุประสงค์ของเครือข่ายสื่อชนเผ่าพื้นเมืองที่ได้วางพันธกิจในการดำเนินการเพื่อพิทักษ์สิทธิชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย ผ่านกระบวนการสื่อสารไว้ว่า เพื่อสะท้อนเสียงของชนเผ่าพื้นเมืองสู่สาธารณชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในตัวตนของชนเผ่าพื้นเมือง รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับสื่อกระแสหลัก เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงของชนเผ่าพื้นเมือง โดยชนเผ่าพื้นเมืองเอง โดยในปี พ.ศ. 2557 ที่ผ่าน มาเครือข่ายสื่อฯ ได้เปิดช่องทางการสื่อสารบนสื่อออนไลน์ เช่น facebook และ YouTube เพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอเรื่องราว สถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าพื้นเมือง ตลอดจนสะท้อนเนื้อหาของสื่อกระแสหลักที่นำเสนอเรื่องราวของชนเผ่าพื้นเมืองที่ไม่ถูกต้อง (เครือข่ายสื่อชนเผ่าพื้นเมือง, http://impect.org/impect/showarticle.php?article_id=3, สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2559)

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารผ่านสื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้เป็นกระบวนการสร้างสื่อ (media) ขึ้นมาใหม่ หากแต่เป็นการใช้พื้นที่สื่อใหม่เป็นช่องทาง (channel) ในการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ ในแง่นี้ การสื่อสารผ่านสื่อใหม่จึงเป็นกระบวนการสร้างสาร (message) ที่ใช้ต้นทุนเดิมทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์และสื่อสารผ่านพื้นที่สื่อใหม่ เป็นช่องทางใหม่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้ในการสื่อสารอัตลักษณ์ เช่น กรณีตัวอย่างการศึกษาของ วันดี สันติวุฒิมณี (2545) ที่พบว่า กลุ่มคนไทใหญ่ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ มีการสร้างสื่อทางการเมืองเพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐพม่า ด้วยการสร้างบทเพลงชาติไตและเพลงชาติไทใหญ่-ไทน้อย การก่อตั้งวงดนตรี “เจิงแลว” ที่ผลิตบทเพลงทางการเมือง เพื่อ

สร้างสำนึกความเป็นไทใหญ่ให้เกิดขึ้น โดยมีเนื้อหาปลุกใจให้รักชาติและอยาก
กู้ชาติ หรือแม้แต่การเกิดขึ้นของวงดนตรีที่ชื่อว่า “บ้านใหม่” ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่าง
ยิ่งต่อการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษาผ่านทางบทเพลง และสร้างอัตลักษณ์
ความเป็นไทขึ้นมาใหม่ ที่มีรูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องกับบริบทสังคมในปัจจุบัน
ซึ่งเป็นการใช้วงดนตรีสมัยใหม่ประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อยู่
ภายใต้วาทกรรม “ความทันสมัย” และ “นโยบายของรัฐไทย”

ภาพที่ 3 วงดนตรีคณะเจิงแลว

ที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=HadmDvU8fvs&list=PLVQwS-uZQiAZJoX_2Zbmc_r4Rqus_8PZH&index=11 (สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2559)

ขณะเดียวกัน จากงานศึกษาของวสันต์ ปัญญาแก้ว (2550) ก็พบว่า
กระบวนการหนึ่งในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ไทลื้อในสิบสองปันนาก็คือ
การผลิตอัตลักษณ์ไทลื้อผ่านบทเพลงของวงดนตรีสมัยใหม่ของชาวไทลื้อ ซึ่ง
ด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษาแล้ว ยังเป็นการประกอบ
สร้างความหมายความเป็นลื้อเพื่อต่อรองกับความหมายที่รัฐจีนประกอบสร้างขึ้น
อีกด้วย

กรณีการสร้างสรรคบทเพลงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่และไทลื้อดังกล่าว นอกจากจะเป็นการสร้างสรรคการสื่อสารอัตลักษณ์รูปแบบใหม่ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว บทเพลงซึ่งถือเป็นสาร (message) ของกลุ่มชาติพันธุ์ยังถูกนำไปสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ ดังจะเห็นได้ว่า บทเพลงต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์มักถูกนำเสนอผ่านพื้นที่สื่อออนไลน์ เช่น YouTube ที่นอกจากจะมีเสียงขับร้องด้วยสำเนียงเสียงชาติพันธุ์แล้ว ภาพมิวสิกวิดีโอยังแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์จึงไม่ได้สร้างตัวสื่อ (media) ขึ้นมาใหม่หรือเป็นเจ้าของสื่อใหม่ แต่ด้วยคุณลักษณะของสื่อใหม่ที่มักเรียกร้องกระบวนการมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารสองทาง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ใช้ยุทธวิธีการสื่อสารโดยใช้สื่อใหม่เป็นช่องทางใหม่ในการสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการผลิตเนื้อหาจากต้นทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และนำเสนอผ่านสื่อใหม่ในฐานะที่เป็นช่องทางการสื่อสารรูปแบบใหม่

นอกจากนี้ คุณสมบัติของสื่อใหม่ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงง่าย สามารถเข้าถึงได้ทุกหนทุกแห่งที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้าถึง ในแง่นี้สื่อใหม่จึงก้าวข้ามพื้นที่เชิงกายภาพ และสร้างพื้นที่ใหม่ในโลกเสมือนที่เรียกว่า “ไซเบอร์สเปซ” (cyberspace) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ กาญจนา แก้วเทพ (2543: 183-185) ที่เสนอว่า ยุคปัจจุบันเป็นยุคของการสื่อสารเสมือนจริง (virtual community) โดยมีสื่อคอมพิวเตอร์เข้ามาเป็นสื่อกลาง โดยที่การสื่อสารเสมือนจริงนี้ด้านหนึ่งก็เป็นการรื้อฟื้นรูปแบบการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face-to-face communication) ขึ้นมาใหม่ เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถสนทนาพูดคุยกันได้แบบตัวต่อตัว แต่มีข้อที่แตกต่างจากการสื่อสารแบบเผชิญหน้าอย่างเดิมก็คือ เป็นการเผชิญหน้ากันในโลกของคอมพิวเตอร์ (cyberspace) ไม่ใช่โลกทางกายภาพ ข้อเสนอของกาญจนา เห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบันที่พื้นที่สื่อออนไลน์มีบทบาทเป็นพื้นที่ของการสนทนาแบบเผชิญหน้า หากแต่ปรับเปลี่ยนจากการพูดคุยมาเป็นการส่งข้อความถึงกันหรือที่เรียกว่า “chat” ผ่านสื่อออนไลน์ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง เช่น แอปพลิเคชัน Line และ facebook

ด้วยลักษณะของสื่อใหม่ที่เป็นพื้นที่ออนไลน์ซึ่งก้าวข้ามพื้นที่เชิงกายภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนพลัดถิ่น (diaspora) ที่ยังมีสำนึกถึงถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอน ต่างใช้สื่อใหม่เป็นพื้นที่ในการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ด้วยการสร้างสำนึก “ความเป็นชาติพันธุ์” ที่อยู่เหนือพื้นที่ทางกายภาพ ดังเห็นได้จากกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่างๆ ที่กระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณจีนตอนใต้และประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้พื้นที่สื่อใหม่เป็นพื้นที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะข้ามชาติ เช่น กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณเมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม และหลังจากสงครามต้องกระจัดกระจายย้ายถิ่นฐานยังประเทศต่างๆ กลุ่มชาติพันธุ์ไทดำได้ใช้พื้นที่สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่ในการสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทดำ ที่หลอมรวมความเป็นคนไทดำในประเทศต่างๆ เข้าด้วยกัน ดังเห็นได้จากกลุ่ม Facebook Tai Dam (ไทดำ) Heritage & Friends ซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการสื่อสารเพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทดำ

ภาพที่ 4 Facebook Tai Dam (ไทดำ) Heritage & Friends

ในฐานะพื้นที่สื่อสารเพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทดำพลัดถิ่น

ที่มา: Facebook: Tai Dam (ไทดำ) Heritage & Friends

ด้วยเหตุดังกล่าว สื่อใหม่จึงไม่เพียงเป็นช่องทางการสื่อสารรูปแบบใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นเสมือนพื้นที่ทางสังคม (social space) ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เป็นพื้นที่ในการสื่อสารอัตลักษณ์และสร้างสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะของการก้าวข้ามพรมแดนของรัฐ และสามารถสร้างพื้นที่โลกเสมือนที่เป็นเสมือนหนึ่งชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีทั้งการสื่อสารเพื่อส่งข่าวสาร ไปจนถึงการสื่อสารเพื่อสร้างพลังให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีสำนึกในตัวตน สื่อใหม่จึงเป็นพื้นที่แห่งการสร้างตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งตัวตนในเชิงวัฒนธรรมเพื่อรื้อฟื้นและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือตัวตนทางการเมือง โดยใช้เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อรวมพลังในการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง

นอกจากนี้ ในแง่ที่ใช้พื้นที่สื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกระบวนการหนึ่งของการต่อรองทางการเมืองวัฒนธรรมกับสื่อกระแสหลัก ดังนั้น ในแง่นี้ การใช้สื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นกระบวนการสื่อสารอัตลักษณ์ใน 2 มิติ คือ มิติแรก เป็นกระบวนการสื่อสารที่ต้องการสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันว่า “เราคือใคร” ซึ่งในมิตินี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นจากบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องอยู่ภายใต้รัฐชาติสมัยใหม่ ที่ต้องประสบกับปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์ ดังนั้น การสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นกระบวนการสื่อสารทำความเข้าใจกับตัวเองว่า “เราคือใคร” เช่น กรณีของสื่อสารข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ดังยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้น ขณะที่มิติที่สอง เป็นกระบวนการที่ต้องการสื่อสารกับคนนอกวัฒนธรรมว่า “ควรรับรู้เราเช่นไร” เช่น กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่พยายามสื่อสารผ่านพื้นที่สื่อใหม่เพื่อสร้างความเข้าใจให้คนในสังคมเข้าใจใหม่ว่า วิธีการทำไร่หมุนเวียนเป็นวิถีแห่งการอนุรักษ์ป่าที่ยั่งยืน มิใช่วิถีแห่งการทำลายป่า เป็นต้น

ไร่หมุนเวียน Rotational Farming ได้แชร์วิดีโอของ เส่
ลาโพ บอบบอ

26 ตุลาคม 2015 · 🌐

ไร่หมุนเวียนเปรียบกับมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น การส่งต่อความ
อุดมสมบูรณ์ของข้าวและความหลากหลายของพืชพันธุ์ และภูมิปัญญาใน
การอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน

ภาพ: ค่ายเยาวชนเมล็ดพันธุ์เติบโตสู่ไร่หมุนเวียน รุ่น1

เพลง : ชี สุวิชาญ

Or. เส่ลาโพ บอบบอ... ดูเพิ่มเติม

ภาพที่ 5 การนำเสนอข้อมูลไร่หมุนเวียนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

ที่มา: Facebook: ไร่หมุนเวียน Rotational Farming

“ตัวตน” ในโลกออนไลน์: สื่อใหม่กับการรื้อฟื้นและสืบทอดวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใต้

การใช้สื่อใหม่เป็นพื้นที่การสื่อสารเพื่ออนุรักษ์ รื้อฟื้น และสืบทอด
วัฒนธรรม ถือเป็นเป้าหมายเบื้องต้นของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากปัญหาของ
กลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทของประเทศไทย คือ การถูกกีดกันทางวัฒนธรรม ไม่มีพื้นที่
ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ในสื่อกระแสหลัก ที่จะสามารถใช้เป็น
พื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ประสบกับปัญหาการสูญเสีย
อัตลักษณ์ ดังนั้น ในกระบวนการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมายเบื้องต้นของ
การสื่อสารคือ การรื้อฟื้น สืบทอด และธำรงรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์
รวมไปถึงการสร้างพลังทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนเป้าหมายของการสื่อสาร
ในระดับอื่นต่อไป ซึ่งหากกลุ่มชาติพันธุ์มีอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง ก็จะสามารถใช้เป็น
อำนาจต่อรองในเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองได้

งานศึกษาของอภินันท์ ธรรมเสนา (2553; 2555) ที่วิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูน แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูนใช้สื่อสมัยใหม่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มคนยอง เช่น การสร้างเว็บไซต์เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มคนยอง และการตั้งสถานีวิทย์ชุมชนที่ใช้สำเนียงยองในการดำเนินรายการ เพื่อเป็นช่องทางในการอนุรักษ์สืบทอดสำเนียงภาษายอง เป็นต้น และเป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมให้ “ความเป็นยอง” มีพื้นที่ในสังคมท้องถิ่นล้านนา จากเดิมที่ความเป็นยองถูกกีดกันจากทั้งระดับท้องถิ่น คือ การอยู่ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมของคนไทยวนหรือกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่า “คนเมือง” ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ และระดับชาติที่ต้องตกอยู่ภายใต้บริบทของอัตลักษณ์แห่งชาติที่รัฐไทยประกอบสร้างขึ้น

กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ หรือที่มีการเรียกในชื่ออื่นๆ ว่า “โซ่” หรือ “โล้” หรือ “กระโล้”³ นั้น เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และยังกระจายไปอยู่ในพื้นที่อื่นๆ อีก เช่น ตำบลโพธิ์สวรรค์ ตำบลบ้านค้อ ตำบลขมิ้น อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม สอดคล้องกับที่ Frank M. Lebar (อ้างถึงใน สุรัตน์ วรารัตน์, 2541) นักมานุษยวิทยาที่กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานเดิมของชาวไทโส้ว่า ถิ่นฐานเดิมของชาวไทโส้นั้นอยู่บริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง แต่หลักฐานในการตั้งถิ่นฐานหาได้ยาก เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่นิยมตั้งอยู่รวมกันหรือตั้งเป็นชุมชนขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ทำให้ไม่ปรากฏหลักฐานในเอกสารว่า เมืองเดิมของชาวไทโส้ในดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคือเมืองอะไรบ้าง

ทั้งนี้ ในสายตาของคนนอกวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้มักถูกรับรู้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ด้อยพัฒนาที่สุดในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ลาวอื่นๆ ด้วยสาเหตุที่ (1) เป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะเป็นสังคมปิดไม่ชอบออกมาเผชิญกับสังคมภายนอก (2) ด้วยเหตุที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็กที่ตกอยู่ในวงล้อมของกลุ่ม

³ คณะกรรมการจัดทำประวัติความเป็นมาของชาวโล้ ลงมติให้ใช้คำว่า “โล้” แทน (โปรดดูธนุมาน บัวพรมมี, 2550: 1).

ชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่พื้นที่ใกล้เคียง เช่น ภูไท ญ้อ กระเลิง แสด โย้ย ฯลฯ ทำให้
ชาติอำนาจต่อรองกับบรรดากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ (3) ประกอบกับการเป็นชนเผ่า
ที่มีความเชื่อในเรื่องผีและอำนาจเหนือธรรมชาติอย่างเคร่งครัด และ (4) ยังเป็น
กลุ่มชาติพันธุ์ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง จึงทำให้ขาดความ
เชื่อมั่นในการดำรงชีวิต เมื่อต้องออกเผชิญกับโลกภายนอก (ณัฐมน บัวพรมมี,
2550: 2)

ด้วยทัศนคติที่คนภายนอกวัฒนธรรมมองกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้เป็นชนกลุ่ม
น้อยที่ด้อยพัฒนา ทำให้ที่ผ่านมากลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนักใน
สื่อกระแสหลัก ดังนั้น หากพิจารณาในแง่ของอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์
ไทโส้จะมีความรู้สึกต่ำต้อย และไม่พร้อมที่จะเปิดตัวแก่สาธารณชน การดำรงอยู่
ภายใต้บริบทของรัฐชาติจึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ต้องสูญเสียอัตลักษณ์ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทโส้ที่เป็นภาษาพูดที่ไม่มีภาษาเขียน ทำให้เสี่ยงต่อการสูญหาย
หากลูกหลานชาวไทโส้ไม่เห็นมาพูดหรือสื่อสารกันด้วยภาษาไทโส้

ในแง่นี้ การสูญเสียอัตลักษณ์ทางภาษาจึงเป็นเงื่อนไขที่กลุ่มชาติพันธุ์
ไทโส้ให้ความสำคัญและพยายามรื้อฟื้นและสืบทอดภาษาไทโส้ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของ
กลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านพื้นที่สื่อต่างๆ เช่น งานศึกษาของมธุรส ศิริสถิตกุล (2548)
เป็นตัวอย่างของการสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านสื่อวิทยุชุมชน ที่พบว่า
จุดเด่นของวิทยุชุมชนคนไทโส้ก็คือ การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น
คือ ความเป็นไทโส้อย่างชัดเจนด้วยการนำเสนอรูปแบบรายการแบบพื้นบ้าน โดย
ใช้สามภาษาหลักควบคู่กันไป คือ ไทยกลาง ไทลาว และไทโส้ โดยเฉพาะช่วง
รายการ *สนทนาประสาไทโส้* ที่ใช้ภาษาไทโส้ในการพูดถึงเรื่องราวในชุมชน รวมทั้ง
เปิดเพลงและดนตรีของชาวไทโส้ด้วย กรณีของวิทยุชุมชนคนไทโส้จึงนับเป็นการ
สร้าง “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” (cultural identity) ที่ได้ผลิตซ้ำประสบการณ์
ร่วมในวัฒนธรรมภาษาพูดเดียวกัน ในฐานะเป็นคนชายขอบของประเทศไทย เสีย
งที่พวกเขาสร้างขึ้นมาจากความตั้งใจจริงในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของบรรพบุรุษ
ทำให้ความเป็นชุมชนได้ก่อรูปขึ้นมาใหม่โดยมีวิทยุเป็นตัวกลาง

สำหรับประเด็นการใช้สื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ (ในที่นี้จะศึกษาการสื่อสารผ่านสื่อ facebook) พบว่า ในโลกออนไลน์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อได้ใช้พื้นที่ facebook เป็นช่องทางในการสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังเห็นได้ว่ามีกลุ่ม facebook ในชื่อ “คนไทลื้อ” เป็นช่องทางในการสื่อสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ซึ่งในขณะนี้สมาชิกในกลุ่มดังกล่าวมากกว่า 2,300 คน (ข้อมูลเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2559) ในกลุ่ม facebook “คนไทลื้อ” มีการสื่อสารอัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์คือ การใช้ภาษาไทในการสื่อสาร ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะภาษาไทเป็นภาษาพูดที่ไม่มีภาษาเขียน แต่การสื่อสารด้วยภาษาไทใน facebook จำเป็นที่จะต้องสื่อสารผ่านตัวอักษร ดังนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อจึงเลือกใช้ตัวอักษรภาษาไทยถ่ายทอดเป็นสำเนียงภาษาไท

ในประเด็นนี้ ไกรสร ฮาดะคัตติ (2558: 126-129) ซึ่งทำวิจัยโครงการจัดการเรียนการสอน “ภาษาไท” ในระบบโรงเรียนร่วมกับชุมชน โดยการสนับสนุนของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และได้พัฒนาระบบการแทนเสียงภาษาไทด้วยอักษรไทย ให้ความเห็นว่า การสร้างช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ใน facebook ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ จะเน้นเรื่องการอนุรักษ์ภาษาและสร้างกระบวนการสืบทอด โดยในกลุ่ม facebook “คนไทลื้อ” การเล่าเรื่องต่างๆ ก็โพสต์เป็นภาษาไทลื้อ เช่น การเล่าเรื่องการเล่นในสมัยเก่า ก็เกิดความสนุกสนาน มีความสุข เป็นต้น นอกจากนี้ สื่อใหม่มั้ยังกระตุ้นให้เกิดทัศนคติที่ดีต่ออัตลักษณ์ เป็นช่องทางการเผยแพร่สืบทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบตัวเขียน ซึ่งการสื่อสารผ่านสื่อใหม่นี้ จะเป็นพื้นที่ในการติดต่อสื่อสาร เป็นแหล่งแสดงตัวตน ซึ่งส่วนมากก็โพสต์เรื่องราวอาหาร เรื่องอะไรต่างๆ เพื่อดึงให้คนเข้ามาสนใจท้องถิ่น ให้รักภาษาถิ่นและรักวัฒนธรรม

ภาพที่ 6 กลุ่ม Facebook คนไทโส

เมื่อผู้เขียนเข้าไปสังเกตการณ์ในกลุ่ม facebook “คนไทโส” พบว่า การสื่อสารส่วนใหญ่ในพื้นที่ดังกล่าว เป็นการสื่อสารข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส เช่น การประชาสัมพันธ์งานประเพณีโสรัลลิก ที่จัดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทโสตั้งถิ่นฐานอยู่ รวมทั้งการแชร์วิดีโอจาก YouTube ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับไทโส อย่างไรก็ดี เท่าที่ผู้เขียนติดตามความเคลื่อนไหวในกลุ่ม facebook “คนไทโส” พบว่า นอกจากพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ในประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของชาวไทโสแล้ว ยังเป็นพื้นที่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมการแต่งกาย และที่สำคัญ พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ในการสื่อสารเพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทโส ที่ถึงแม้จะอยู่ในพื้นที่ห่างไกล แต่พื้นที่สื่อออนไลน์ก็เป็นชุมชนเสมือนของชาวไทโส ซึ่งเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทโสได้แสดงอัตลักษณ์ทั้งภาษาพูด การแต่งกาย ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เพื่อตรงกับอัตลักษณ์ของชาติ ที่กีดทับกลุ่มชาติพันธุ์ไทโสให้กลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่ด้อยพัฒนา แต่ทว่าการพัฒนาระบบภาษาเขียนของชาวไทโสก็เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ชุมชนไทโสไม่ได้ด้อยการพัฒนา หากแต่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์และรูปแบบทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

นายไกรสร ฮาดะดี

21 กุมภาพันธ์ เวลา 7:34 น.

วันนี้เป็นภาษาแม่สากล International Mother Language Day
ขอให้ชาวโลทุกท่านได้รำลึกถึงภาษาโลที่บรรพบุรุษได้สร้างสมมา ใช้
สื่อสารกันในหมู่ชาวโลของเราแล้ว หลายชั่วอายุคน เราคนรุ่นหลังก็อย่า
ได้ละทิ้งลืมเลือน จงช่วยกันรักษาสืบทอดสู่ลูกหลานของเราต่อไปนะครับ
" แอ๊ด ตีเมาะ กา โอน เรอะออ รังมี ญี่ ญะ ภูโต..แซอะ โอน ตัจ อะอี
เดอ..เอะจะ เกาะจะเก่ง โลง ญี่ ญะ เดอ..แซอะ คีล พะชาโพไร โส
ได"

ภาพที่ 7 การนำเสนอข้อมูลวัฒนธรรมภาษาในกลุ่ม Facebook คนไทโส้

ที่มา: กลุ่ม Facebook คนไทโส้

กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ เป็นตัวอย่างของการใช้สื่อใหม่โดยเฉพาะ facebook เป็นพื้นที่ในการสื่อสาร ด้วยการสร้าง “ตัวตน” ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ผ่านภาษาเขียนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ซึ่งถือเป็นกระบวนการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นกรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า สื่อใหม่มีบทบาทที่สำคัญในฐานะเป็นพื้นที่รื้อฟื้นอัตลักษณ์และสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้เงื่อนไขและบริบททางสังคม ที่กลุ่มชาติพันธุ์มีสถานภาพเป็นชนกลุ่มน้อยในรัฐที่ดำรงความเป็นชาติพันธุ์ภายใต้บริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งพยายามหลอมรวมโลกทั้งโลกให้มีรูปแบบวัฒนธรรมแบบเดียวกัน อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงสูญหายกลายเป็นอัตลักษณ์ชาติที่สื่อสารผ่านสื่อกระแสหลัก ที่คนเล็กคนน้อย

เช่นกลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถที่จะเข้าถึงได้ ในขณะที่พื้นที่สื่อใหม่เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้คนเล็กคนน้อยสามารถเข้าถึงและสามารถสื่อสาร “ตัวตน” ของตนเองได้ จึงเป็นพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้เป็นพื้นที่ต่อรองทางอำนาจ เพื่อสื่อสารวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองผ่านสื่อใหม่ที่เป็นสื่อที่เข้ามาต่อรองกับสื่อกระแสหลัก

“ชาติ” ออนไลน์: สื่อใหม่กับการต่อรองทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

เนื่องจากการสถาปนารัฐชาติสมัยใหม่เป็นกระบวนการของการผนวก รวมดินแดนของกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ และสร้างอัตลักษณ์ แห่งชาติเพื่อหลอมรวมคนในชาติให้เป็นพวกเดียวกัน ในแง่นี้ กลุ่มชาติพันธุ์ไม่ เพียงแต่สูญเสียอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เท่านั้น หากแต่ด้วยความสัมพันธ์เชิง อำนาจกลุ่มชาติพันธุ์ยังถูกผลักให้เป็นชนกลุ่มน้อย มีสถานะเป็นเพียงชายขอบ ของรัฐชาติ การเข้าถึงสิทธิในฐานะพลเมืองของรัฐจึงเป็นไปอย่างจำกัด ดังเห็น ได้กรณีปัญหาเรื่องสัญชาติที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ยังคงไม่ได้รับ สถานภาพการเป็นพลเมืองของรัฐ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ไม่เพียงเสียสิทธิขั้น พื้นฐานต่างๆ ที่พึงได้รับในฐานะพลเมือง หากแต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจัดให้เป็น ชายขอบของรัฐยังเสียสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร รวมไปถึงการเสียอธิปไตยที่ เคยมีในยุคจารีต จึงเป็นสถานการณ์หนึ่งที่เป็นเงื่อนไขให้กลุ่มชาติพันธุ์ใช้สื่อใหม่ เป็นพื้นที่ในการต่อรองเชิงการเมือง เพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมืองและขยายไป สู่การเรียกร้องอำนาจอธิปไตย เช่น กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ไทใหญ่ เป็นคำที่คนไทยใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีการตั้งถิ่นฐาน อยู่ในรัฐฉานประเทศพม่า เช่น เมืองตองกี้ เมืองสีป้อ เป็นต้น ในขณะที่กลุ่ม ชาติพันธุ์ไทใหญ่เรียกตนเองว่า “ไต” หรือ “ไตโหลง” คนพม่าจะเรียกคนไทใหญ่ ว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” ส่วนคนล้านนาในเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ว่า “เงี้ยว” ชาวไทใหญ่ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับสองรองจาก ประชากรพม่า แต่ด้วยประวัติศาสตร์ทางการเมืองทำให้ “รัฐฉาน” ซึ่งเคยเป็น อาณาจักรของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศพม่า จนเป็นชนวนเหตุของปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่กับรัฐบาล พม่าที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่ออังกฤษเข้าครอบครองพม่าเป็นอาณานิคม รัฐฉานถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพม่า ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 1947 พม่าได้ประกาศเอกราชจากการปกครองของอังกฤษ ในขณะเดียวกัน ก็ทำข้อตกลงกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ภายใต้อธิปไตยสัญญาปางโหลง ที่มีข้อตกลงว่าจะให้กลุ่มชาติพันธุ์รวมกันกับพม่าให้ครบ 10 ปี หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษ โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องการแยกตัวออกไปปกครองตนเองหรืออยู่ร่วมกับพม่าต่อไป ก็สามารถทำได้ แต่เมื่อครบ 10 ปีรัฐบาลพม่าไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญา กลับกระทำตรงกันข้ามโดยการส่งทหารเข้ายึดพื้นที่ที่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งงานศึกษาของยูลิกา ตันสงวน (2521: 76) กล่าวว่า หลังจากที่มีรัฐบาลพม่าละเมิดสนธิสัญญาปางโหลง คนพม่าจึงกลายเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนประชากรมากกว่า มีศักยภาพในการขึ้นปกครองประเทศ รัฐบาลจึงดำเนินกระบวนการสร้างชาติให้เป็นเอกภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายทำให้เป็นพม่า (Burmanization) ที่มีเป้าหมายเพื่อต้องการผสมกลมกลืนกลุ่มชนกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ให้รู้สึกว่าเป็นพม่า และมีความจงรักภักดีต่อประเทศพม่ามากกว่าชาติพันธุ์ตน

งานศึกษาของ วันดี สันติวุฒิเมธี (2545: 2) ได้เผยว่า จากนโยบายดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาล จึงมีการลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลในทุกรูปแบบ ทั้งการต่อสู้โดยใช้อาวุธสงคราม การก่อตั้งกองกำลังพิเศษ การตั้งสมาคมภาษาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การลักลอบเรียนภาษาท้องถิ่นตามวัดหรือตามบ้านเรือนในชนบท ด้วยเหตุผลดังกล่าว เนื่องจากความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่อย่างชัดเจน ไม่สามารถลบเลือนหรือเปลี่ยนความคิดให้เป็นชาติพันธุ์อื่นๆ ได้ กอปรกับมีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ของตนอย่างลึกซึ้ง มากกว่าจะยอมผันตัวเองไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพม่า

จากสถานการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีสถานะเป็นชนกลุ่มน้อย และถูกผนวกรวมดินแดนของตนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จึงไม่ใช่แค่เพียงการสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นการสูญเสียอำนาจอธิปไตยในการปกครองตนเอง สถานการณ์ของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ไทใหญ่จึงเป็นสถานการณ์ของความขัดแย้งทางการเมือง การสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จึงไม่เพียงแต่ใช้การสื่อสารเพื่อรื้อฟื้นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการสื่อสารเพื่อสร้างสำนึก “ความเป็นชาติ” เพื่อเป็นเครื่องมือต่อสู้เรียกร้องอธิปไตย

ตัวอย่างกรณีการศึกษาการใช้สื่อเพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ได้แก่ งานศึกษาของ เกียรติก้อง ศิลปสนธยานนท์ (2555) ที่ศึกษาไทใหญ่หรือ “จ๊าดไต” ในฐานะสื่อการแสดงที่เป็นเครื่องมือในกระบวนการสร้างจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ เกียรติก้องพบว่า คณะนักแสดงจ๊าดไตมิได้มีหน้าที่มอบความบันเทิงให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เท่านั้น หากแต่เป็นการแสดงที่มีนัยสำคัญทางจิตใจและการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมไทใหญ่ให้คงอยู่ เพื่อสร้างเป็นเกราะป้องกันกระแสวัฒนธรรมต่างถิ่นอย่างไทยหรือพม่า และมีให้ชาวไทใหญ่หลงลืมความเป็นตัวเอง รวมทั้งเป็นหนึ่งในช่องทางของการปลูกฝังให้มีความภาคภูมิใจในเชื้อชาติตนเอง แม้ว่าอาจจะมิได้อยู่ในแผ่นดินบ้านเกิด ภูมิลำเนาก็ตาม

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ถึงความพยายามของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในการต่อสู้เพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติ แต่ทั้งนี้ จากเงื่อนไขของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีความขัดแย้งทางการเมืองกับประเทศพม่า ทำให้คนไทใหญ่จำนวนหนึ่งต้องอพยพไปตั้งถิ่นฐานในประเทศอื่นๆ กระบวนการสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์จึงถูกประกอบสร้างผ่านสื่อออนไลน์ ดังเห็นได้จากกรณีแฟนเพจ facebook ที่ชื่อว่า Tai Community Online (ต่อไปผู้เขียนจะเรียกว่า TCO) และมีแฟนเพจติดตามมากกว่า 46,700 คน (ข้อมูลเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2559) ซึ่งเป็นพื้นที่ทางการสื่อสารของกลุ่มไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศไทย ที่นำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในมิติต่างๆ รวมถึงการนำเสนอเรื่องราวความเคลื่อนไหวของกองกำลังไทใหญ่ที่ดอยไตแลง เช่น การนำเสนอภาพข่าวงานวันชาติไทใหญ่ครบ 69 ปี หรือการนำเสนอภาพสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในพม่า ขณะเดียวกันก็มีการนำเสนอภาพกิจกรรมของเจ้ายอดศึกฐานะที่เป็นผู้นำของชาวไทใหญ่ เช่น การนำเสนอภาพข่าวการเดินทางเยือนประเทศสวิตเซอร์แลนด์ของเจ้ายอดศึก เป็นต้น

ภาพที่ 8 Facebook Tai Community Online

ภาพที่ 9 การนำเสนอข้อมูลวันชาติไทใหญ่ปีที่ 69 ใน Facebook
ที่มา: Facebook Tai Community Online

นอกจากแฟนเพจ Tai Community Online กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ยังมีแฟนเพจ facebook ที่ชื่อว่า Tai TV Online (ต่อไปผู้เขียนจะเรียกว่า TTO) อีกด้วย ซึ่งมีผู้ติดตามมากกว่า 29,900 คน (ข้อมูลเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2559) และเป็นพื้นที่ในการนำเสนอวิดีโอข่าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า ที่แชร์มาจากสถานีข่าวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ซึ่งนำเสนอเป็นภาษาไทยใหญ่ ประเด็นที่น่าสนใจของ TTO ก็คือ การสร้างพื้นที่ให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก ได้สามารถติดตามข่าวสารและความเคลื่อนไหวของบ้านเกิดเมืองนอนผ่านสื่อออนไลน์

ภาพที่ 10: Facebook Tai TV Online

อย่างไรก็ดี จากการเข้าไปสังเกตการณ์การสื่อสารทั้งใน TCO และ TTO ผู้เขียนพบว่า แม้โดยทั่วไปทั้งสองแฟนเพจจะนำเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ แต่ทั้งสองช่องทางนี้ก็มีข้อแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ การนำเสนอของ TCO นำเสนอด้วยภาษาไทย ขณะที่ TTO นำเสนอด้วยภาษาไทยใหญ่ นอกจากนี้ หากพิจารณาในรายละเอียดของเนื้อหาที่นำเสนอ พบว่า เนื้อหาที่นำเสนอใน TCO มีลักษณะเป็นการสื่อสารประเด็นสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอข้อมูลการคุกคามของทหารพม่า ในขณะที่ TTO นำเสนอข่าวในลักษณะของสถานการณ์ทั่วไปรวมถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากกว่า

ภาพที่ 11 การนำเสนอข่าวสารภาษาไทยใหญ่ใน Facebook Tai TV Online

ที่มา: Facebook Tai TV online

ทั้งนี้ ในกรณีของ TCO เป็นไปได้ว่า ด้วยมีประวัติการก่อตั้งจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย การนำเสนอข่าวสารจึงนำเสนอด้วยภาษาไทย ซึ่งด้านหนึ่ง แม้ว่าจะเป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างสำนึกให้แก่ชาวไทใหญ่พลัดถิ่นในประเทศไทยมีสำนึกความเป็นชาติ (สุธีร์ อังสอน 2558: 132) ตามที่ผู้จัดการแพนเพจ TCO ให้ข้อมูลว่า ผู้ติดตามส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศไทยถึงร้อยละ 80 แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็เป็นไปได้ว่า การสื่อสารด้วยภาษาไทยก็เพื่อต้องการให้คนไทยทราบถึงสถานการณ์ปัญหาในรัฐฉาน ประเทศพม่า ในฐานะประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า และที่สำคัญ ไทยกับไทใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างการรับรู้ในหมู่คนไทยใหญ่ว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช อดีตวีรกษัตริย์ของไทย เป็นวีรบุรุษที่ช่วยกอบกู้เอกราชของชาวไทใหญ่ในอดีต

ขณะที่กรณีของ TTO เป็นการนำเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เพื่อต้องการสร้างช่องทางให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่พลัดถิ่นที่อยู่ทั่วโลกได้ติดตามข่าวสารและความเป็นไปของพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า ถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการยึดโยงกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่กระจายตัวอยู่ในประเทศต่างๆ ให้มีสำนึกร่วมกันในความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชนชาติมาอย่างยาวนาน

ทั้งนี้ เป้าหมายหลักของการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ก็ล้วนแต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ การสร้างสำนึกความเป็นชาติเกิดขึ้นในสำนึกของของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่พลัดถิ่นไปอยู่ยังดินแดนต่างๆ ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่ต้องสูญเสียอำนาจอธิปไตยในดินแดนของตนเอง ในแง่นี้ พื้นที่สื่อออนไลน์จึงเป็นชุมชนเสมือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ที่จะหล่อหลอมรวมตัวกันเพื่อประกอบสร้าง “ความเป็นชาติ” ในโลกออนไลน์ เพื่อต่อรองกับอำนาจทางการเมืองบนโลกจริงที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ต้องเผชิญหน้ากับการคุกคามของทหารรัฐบาลพม่า

กรณีตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ แสดงให้เห็นว่า สื่อใหม่ไม่เพียงเป็นพื้นที่การสื่อสารอัตลักษณ์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นพื้นที่ที่จะใช้ต่อรองหรือต่อสู่ทางการเมือง ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า พื้นที่สื่อใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่เสมือนในโลกออนไลน์ มิได้แยกขาดจากโลกความเป็นจริง เพราะการสร้างสำนึกความเป็นชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในโลกออนไลน์ มิได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อปฏิบัติการในพื้นที่เสมือนเท่านั้น หากแต่มีเป้าหมายเพื่อปฏิบัติการในพื้นที่จริง คือการต่อสู่เรียกร้องเอกราชและอธิปไตย จากรัฐบาลพม่า ดังเห็นได้จากการมีกองกำลังไทใหญ่เพื่อกอบกู้เอกราชในพื้นที่จริง

อย่างไรก็ดี แม้เป้าหมายในการสื่อสารผ่านพื้นที่สื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ จะมุ่งหมายเพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ แต่ด้วยเงื่อนไขทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อยู่ภายใต้บริบทของรัฐบาลไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่พลัดถิ่นในประเทศไทย การ

สื่อสารข้อมูลข่าวสารใน TCO จึงไม่เพียงแต่นำเสนอข้อมูลความเคลื่อนไหวของชุมชนไทใหญ่เท่านั้น หากแต่ยังนำเสนอแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนไทใหญ่ด้วย ดังเห็นได้จากการนำเสนอข้อมูลพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งในประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่า นอกจากการต่อรองกับรัฐชาติแล้ว การอยู่ภายใต้เงื่อนไขของรัฐไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ได้แสดงความเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลักของรัฐไทย ซึ่งเป็นการบ่งบอกนัยว่า แม้จะมีความแตกต่าง แต่ก็มิได้แตกแยกจากความเป็นไทยที่มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมร่วมกัน

ภาพที่ 12 การนำเสนอให้เห็นถึงพระมหากษัตริย์คุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ใน Facebook Tai Community Online
ที่มา: Facebook Tai Community Online

ในประเด็นดังกล่าวข้างต้น หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงกระบวนการสื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ในบริบทของประเทศไทย แม้จะมีเป้าหมายเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ หรือมีเป้าหมายเพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมือง ในประเด็นต่างๆ แต่ก็เป็นไปในแนวทางเดียวกันคือ การสร้างพื้นที่ในการแสดงตัวตน ที่แม้จะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่ก็มีได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความแตกแยก กรณีนี้เห็นได้จากทั้งกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่ยกตัวอย่างไว้ในเบื้องต้น ที่ใช้สื่อใหม่เป็นพื้นที่สื่อสารอัตลักษณ์เพื่อเรียกร้องสิทธิ แต่ก็เป็นกรเรียกร้องสิทธิในฐานะพลเมืองไทย และการนำเสนอความเป็นชาวเลก็เป็นการนำเสนอว่าเป็นคนกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย ที่มีประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับการก่อตัวของรัฐไทย เป็นต้น

บทสรุป

กรณีตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้และกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ที่ใช้พื้นที่สื่อออนไลน์เพื่อสื่อสาร อัตลักษณ์ แสดงให้เห็นถึงมิติความสำคัญของสื่อใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสำนึกและการแสดงออกทาง อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยที่สื่อใหม่มีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มชาติพันธุ์มี “ตัวตน” ท่ามกลางบริบทของรัฐชาติและกระแสโลกาภิวัตน์ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ต้องประสบกับปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์ และอำนาจอธิปไตย ในแง่นี้ เป้าหมายการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงปรากฏอยู่ในสองระดับคือ ระดับแรกเป็นเป้าหมายในการรื้อฟื้น อนุรักษ์ และสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการสร้างพื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรม เพื่อประกาศ “ตัวตน” ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้าง “อัตลักษณ์ศักดิ์ศรี” ของกลุ่มชาติพันธุ์ และระดับที่สองคือ การสื่อสารเพื่อสร้างสำนึก “ความเป็นชาติ” เพื่อเป้าหมายในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเรียกร้องเอกราชและอธิปไตย

โดยสรุปแล้วจึงเห็นได้ว่า ด้วยคุณลักษณะของสื่อใหม่ที่เอื้อต่อการสร้างชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเสมือนบนโลกออนไลน์ ที่เกิดขึ้นจากการเชื่อม

โยยงการสื่อสารของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประกอบกับเป็นสื่อที่เข้าถึงง่ายมีราคาถูก และมีเทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อน จึงเป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมที่กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีฐานเป็นชนกลุ่มน้อยและเป็นชายขอบของชาติ จะให้เป็นช่องทางในการสร้างชุมชนเสมือนในโลกออนไลน์ และสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่สื่อใหม่ ทั้งเพื่อเป้าหมายในเชิงวัฒนธรรมและการเมือง

อย่างไรก็ดี ด้วยคุณลักษณะของสื่อใหม่ที่เข้าถึงได้ง่าย กระบวนการต่อรองทางการเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงไม่ใช่เป็นแต่เพียงการที่กลุ่มชาติพันธุ์จะใช้สื่อใหม่เป็นพื้นที่ในการรื้อฟื้นอัตลักษณ์หรือสร้างตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมเท่านั้น แต่ด้วยคุณลักษณะของสื่อใหม่ที่เข้าถึงได้ง่าย ก็เป็นช่องทางที่คนนอกวัฒนธรรมจะสามารถใช้เป็นพื้นที่ในการทำลายอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ด้วยเช่นกัน ในแง่นี้ กระบวนการต่อรองในพื้นที่สื่อใหม่จึงเป็นกระบวนการที่ไม่มีที่สิ้นสุดและแน่นอนตายตัว หากแต่เป็นกระบวนการที่ต้องมีพลวัต และปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและสถานการณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- กฤษฎัท แสนทวี (2552), ลำพวน: การวิเคราะห์การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กัญญากัด ศิลปะระยະ, ไกรสร ฮาดคะดี, สุธีร์ อังสอน, สมสุข หินวิมาน และอภิรักษ์ ธรรมเสนา (2558), "ชาติพันธุ์กับสื่อใหม่", ใน นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ และคณะ (บ.ก.), ชาติพันธุ์ใต้อำนาจ: เสียงแห่งชาติพันธุ์ในโลกเสรีนิยมใหม่, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- กาญจนา แก้วเทพ (2543), "การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ: ทศณะของ Habermas", ใน กาญจนา แก้วเทพและคณะ (บ.ก.), มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่, กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2544), ศาสตร์แห่งสื่อแล้ววัฒนธรรมศึกษา, กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.
- _____. (2555), "ทฤษฎีอันหลากหลายในสื่อใหม่ศึกษา", ใน กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล (บ.ก.), คู่มือสื่อใหม่ศึกษา, กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- เกียรติก้อง ศิลปะสนธยานนท์ (2555), ลิเกไทใหญ่ในบริบทของกระบวนการสร้างจิตสำนึกทางชาติพันธุ์: กรณีศึกษาคณะชาดไต่ยอตแซงแลงใหม่ หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2547), "ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย", ใน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ (บ.ก.), ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- รัฐภูมิ เสนาคำ (2547), "แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์", ใน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ (บ.ก.), ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ณฐมน บัวพรหมมี (2550), การบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการสืบทอดและเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรี: กรณีศึกษาสื่อพิธีกรรมแซงชะนามของชนเผ่าไทไล่ อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม, รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- นิติ ภาวครพันธุ์ (2558), ขวนถก ชาติและชาติพันธุ์, กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- มธุรส ศิริสถิตกุล (2548), วิทยุชุมชน: การเมืองภาคประชาชนกับการแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ, นนทบุรี: สถาบันวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- มนทกานต์ ศปนิยางกูร (2545), พัฒนาการของสื่อประชาสัมพันธ์ไทยบนอินเทอร์เน็ต, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ยูลิกา ดันสงวน (2521), *การแก้ไขปัญหากลุ่มน้อยในสหภาพพม่า*, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว (2552), *เสียงใต้ล้อ-สิบสองปันนา*, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (อัตลัาเนา).
- วันดี สันติภูมิเมธิ์ (2545), *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระ สมบูรณ์. (2553), *รัฐ-ชาติ ชาติพันธุ์ ข้อสังเกตบางประการว่าด้วยความเป็นชาติ ความเป็นรัฐ และปัญหาชาติพันธุ์*, กรุงเทพฯ: สมมติ.
- สุเทพ สุนทรเกสัช (2548), *ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์*, กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุรัตน์ วรางรัตน์ (2541), *การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมของชาวผู้ไทย-ชาวโซ่*, สกลนคร: สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- สุวิมล เวชวิโรจน์ (2552), *การสื่อสารกับการแต่งกายของชาวไทยโซ่ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*, วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิรักษ์ ธรรมเสนา (2553), *การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูน*, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2555), "สื่อเสียงสร้าง 'ตัวตน': วิทยุชุมชนคนเมืองพะเยา FM 90.25 MHz กับการสร้าง อัตลักษณ์ 'คนยอง' ในจังหวัดลำพูน", *วารสารศาสตร์*, 5 (1) มกราคม-เมษายน.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2546), "บทนำ", ใน ชูพินิจ เกษมณี และคณะ (บ.ก.), *ชาติพันธุ์และมายาคติ*, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

ไทยในสายตาสือลาว: ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์ ประชาชน (Pasaxon)¹

รุจน์ โกมลบุตร²

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “ไทยในสายตาสือลาว: ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์
ประชาชน (Pasaxon)” พัฒนามาจากงานวิจัยเรื่อง การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ
ประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว:
ศึกษากรณี หนังสือพิมพ์ “ประชาชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาทิศทาง
การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ประชาชน และ
(2) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของแหล่งที่มา กับทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ
ประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ประชาชน

ประชากรในการศึกษาค้างนี้คือ หนังสือพิมพ์ของ สปป.ลาว โดย
กำหนดกลุ่มตัวอย่างคือ หนังสือพิมพ์ภาษาลาวที่มียอดจำหน่ายสูงที่สุด ได้แก่
หนังสือพิมพ์ ประชาชน ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบ
การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative
research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบหมุนเวียนหนังสือพิมพ์ ประชาชน
ทุกสัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ฉบับ (จันทร์-ศุกร์) ตลอดปี พ.ศ. 2556 รวม 51 ฉบับ
ทั้งนี้จะวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้คุณลักษณะ (character) เป็นหน่วยในการวิเคราะห์
สถิติที่ใช้คือร้อยละ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จะใช้การ
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interviews) กับกลุ่มตัวอย่างบรรณาธิการ

¹ บทความนี้พัฒนามาจากงานวิจัยเรื่อง การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์
ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: ศึกษากรณี หนังสือพิมพ์ “ประชาชน” สนับสนุนงบประมาณ
โดยคณะกรรมการการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2557.

² รองศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

การศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ (1) เพื่อศึกษาทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* สรุปได้ว่า รูปแบบที่นำเสนอเกี่ยวกับประเทศไทยมากที่สุดในเชิงพื้นที่คือ บทความ ตามด้วยข่าว และภาพข่าว หน้าที่นำเสนอถึงไทยมากที่สุดคือ หน้า 1 ในรูปแบบข่าว รองลงมาคือ หน้า 4 (หน้าสังคม) ในรูปแบบบทความ และหน้า 12 (หน้าข่าวต่างประเทศ) ในรูปแบบบทความ สำหรับแหล่งข่าวที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับไทยมากที่สุดคือ ผู้สื่อข่าวลาว รองลงมาคือข้าราชการลาว และเอกชนไทย ส่วนทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับไทยเป็นทิศทางบวกมากกว่า 4 ใน 5 ของเนื้อหาเกี่ยวกับไทยทั้งหมด

การศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ (2) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของแหล่งที่มา กับทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* สรุปได้ดังนี้

(1) การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับไทยในรูปแบบข่าว พาดหัวข่าว และบทความของหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* มีการนำเสนอในทิศทางบวกมากกว่า 4 ใน 5 ส่วนของพื้นที่การนำเสนอเรื่องไทย ส่วนภาพข่าวและรูปแบบอื่นๆ นำเสนอในทิศทางบวกเพียงทิศทางเดียว โดยไม่ปรากฏทิศทางกลางและทิศทางลบ

(2) *ประชาชน* นำเสนอเรื่องไทยในทิศทางบวกไว้ในทุกๆ หน้าหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะหน้า 1 ซึ่งนำเสนอในทิศทางบวกมากที่สุดในบรรดาหน้าต่างๆ ส่วนทิศทางลบที่นำเสนอไว้ร้อยละ 7.68 นั้นปรากฏมากที่สุดในหน้า 12 ซึ่งเป็นหน้าต่างประเทศ

(3) แหล่งข่าวในข่าว และพาดหัวข่าวที่นำเสนอเรื่องไทยมากที่สุดคือ ผู้สื่อข่าวลาว ซึ่งมีทิศทางการนำเสนอไปในทางบวกมากกว่า 4 ใน 5 ส่วน และนำเสนอไทยในบทบาทพันธมิตรในด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

(4) นโยบายของหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* คือ ดำเนินการภายใต้นโยบายของรัฐบาล คือเพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการไม่แทรกแซงกิจการภายใน

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การนำเสนอเรื่องไทยในทิศทางบวก เป็นส่วนใหญ่นั้น มาจากนโยบายของรัฐบาลที่กำกับ *ประชาชน* ให้เป็นกระบอกเสียงของรัฐ อย่างไรก็ตามความรู้สึกที่แท้จริงของคนลาวที่มีต่อไทยอาจไม่ได้เป็นไปตามการนำเสนอของ ประชาชน เพราะความขัดแย้งต่างๆ ที่ฝังรากไว้ เช่น การสู้รบจากข้อพิพาทดินแดนกรณีบ้านร่มเกล้า (ปี 2531) หรือการที่ไทยมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจมากต่อลาว ฯลฯ ทำให้คนลาวอาจไม่ได้ไว้วางใจคนไทยมากนัก ข้อเสนอแนะคือ ไทยในฐานะเพื่อนบ้านของลาวควรมีการปรับตัวเพื่อให้คนลาวไว้วางใจ เช่น สื่อสารเรื่องลาวในฐานะพันธมิตรที่เท่าเทียมกัน

Abstract

The article titled “Thailand as Seen by the Laos Press: A Case Study of the *Pasaxon* Newspaper”, drawing on the research project “A Presentation of Content Related to Thailand Appeared in Newspaper of Lao PDR: A Case Study of the *Pasaxon* Newspaper”, has two objectives: (1) to study a direction in content presentation related to Thailand as appeared in the *Pasaxon*, and (2) to study a relation between sources and presentation's direction related to Thailand as appeared in *Pasaxon*.

Population of the study is a Laos newspaper with the highest circulation which is the *Pasaxon* Newspaper, which is owned by the government of Lao PDR. The study applies a content analysis which is a quantitative approach. Data collection was done through a random sampling by weekly rotating of *Pasaxon*. During a period of 2013, one issue of *Pasaxon* was collected weekly (Monday to Friday), with a total number of 51 issues. The content analysis uses character as a unit of analysis and percentiles concept for statistics. Additionally, the study applies a qualitative method of in-depth interviews.

In the framework of the objective (1) to study a direction in content presentation related to Thailand as appeared in *Pasaxon*, it is concluded that the presentation style related to Thailand used the most is to first present article, then followed by news and photos. The front page is used the most to present news, and the next is the fourth page (social news) with articles, and the last is the twelfth page (international news) also with articles. In relation to news sources, the Laos journalists are the most providing news related to Thailand, followed by Laos officials and Thai private sectors. Direction in presenting content related to Thailand is positive more than four-fifth of the whole contents related to Thailand.

In light of the objective (2) to study a relation between sources and presentation's direction related to Thailand as appeared in *Pasaxon*, the conclusions are as follows:

(1) Presentation of contents related to Thailand in the forms of news, headline and article of *Pasaxon* is presented in a positive direction in four-fifth of entire spaces having contents related to Thailand. For news photos and other formats of presentation are presented only in a positive, not neutral or negative, direction.

(2) *Pasaxon* has positively presented contents related to Thailand on every page. Specifically, the front page is the most presenting contents in a positive direction. However, with regards to a negative direction, which is 7.68%, appears the most on the twelfth page which is international news.

(3) Laos journalists are the sources in news and headlines who present contents related to Thailand the most and with a positive

direction with more than four-fifth. The contents are about Thailand as an alliance in social, cultural, economical and political partnership.

(4) *Pasaxon's* policy is to follow the government's policy in maintaining international relations and not intervening domestic affairs.

Findings of the study suggest that the positive direction in presenting contents related to Thailand is regulated by the government's policy in having *Pasaxon* as the voice of the government. However, a genuine feeling of the Laotians towards the Thais may not be in the same way as guided by *Pasaxon* because of rooted conflicts such as a territory dispute concerning Ban Rom Klao (1988) or Thailand's influences over Laos's economy, etc. This may have caused the Laotians relatively distrust the Thais. Recommendation for Thailand as a neighboring country should adjust to gain trust from Laotians such as presenting news contents about Laos as an equal alliance.

1. ทำไมควรรู้ว่าไทยในสายตาของสื่อลาวเป็นอย่างไร

ประเทศในกลุ่มอาเซียนได้เข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community หรือ AC) เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ที่ผ่านมา ภายใต้ความร่วมมือร่วมใจกันเป็นประชาคมอาเซียนนั้น “สัมพันธภาพ” ที่ดีต่อกันของประเทศสมาชิกจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาประเทศสมาชิกให้หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว ภายใต้คำขวัญ “One Vision, One Identity, One Community” นั้นหมายความว่า นอกจากความพร้อมทางด้านกายภาพ และกฎระเบียบต่างๆ แล้ว ความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อกันจะเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการเกาะเกี่ยวชาวอาเซียนเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ การทำหน้าที่ของสื่อในการนำเสนอเนื้อหาของประเทศสมาชิกให้กับชาวอาเซียนได้รับทราบ

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาหนังสือพิมพ์ *ปะชาชน (Pasaxon)* (ต่อไปนี้จะเรียกว่า *ประชาชน*) ซึ่งเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ชั้นนำที่อยู่ภายใต้การกำกับของ

รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (The Laos People's Democratic Republic หรือ Laos PDR) หรือเรียกสั้นๆ ว่า “สปป.ลาว” สปป.ลาวถือเป็นมิตรประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับไทย และมีภาษาและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันมาก สปป.ลาวตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคอาเซียน มีพื้นที่ 236,800 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2518 ลาวได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบสังคมนิยม และสถาปนาประเทศใหม่ชื่อว่า “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” หรือ สปป.ลาว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 ต่อมาปี 2529 สปป.ลาวได้เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจมาเป็นระบบตลาดด้วยการนำใช้ “นโยบายจินตนาการใหม่” (NEM: New Economic Mechanism) โดยเน้นความสำคัญของระบบราคาที่เป็นไปตามกลไกตลาด บริหารในเชิงธุรกิจมากขึ้น

หากพิจารณาลงไปในความสัมพันธ์ของทวิภาคีของประเทศไทยและ สปป.ลาว ในแง่หนึ่ง ก็จะทำให้เห็นว่า มีความสัมพันธ์กันดี ผู้นำระดับต่างๆ ของสองประเทศไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ประชาชนสามารถข้ามพรมแดนกันได้โดยง่าย เพราะมีด่านชายแดนและโครงสร้างพื้นฐานหลายอย่างที่ได้เอื้ออำนวย เช่น สะพานมิตรภาพสี่แห่ง หรือทางรถไฟระหว่างประเทศในเส้นทางหนองคาย-ท่าแขก-เวียงจันทน์ หรือเส้นทางการบินระหว่างเมืองต่างๆ ของไทยกับ สปป.ลาว

แต่ในอีกด้านหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาว ก็ดูจะมีอุปสรรคในด้านต่างๆ เช่น ความขัดแย้งระหว่างสองประเทศ ปัญหาพรมแดนลาว-ไทยที่บ้านร่มเกล้า อำเภอชาติตระการ จ.พิษณุโลก หรือในปี 2549 ประเทศไทยเคยมีปัญหาความสัมพันธ์จากการที่ผู้สร้างภาพยนตร์ไทยผลิตภาพยนตร์เรื่อง *หมากเตะโลกตะลึง* ซึ่งเนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงความด้อยกว่า และความขาดแคลนทักษะและทรัพยากรของทีมฟุตบอลของประเทศลาว ในลักษณะที่น่าตลกขบขัน จนเอกอัครราชทูต สปป.ลาวประจำประเทศไทยในขณะนั้นขอให้เปลี่ยนเอาเนื้อหาเกี่ยวกับลาวออกให้หมด ทางผู้ผลิตจึงได้สั่งระงับการออกฉาย เพื่อไม่ต้องการให้เป็นปัญหาระหว่างประเทศ

ดังที่กล่าวแล้วว่า สัมพันธภาพของชาวอาเซียนส่วนหนึ่งก็มาจากการที่ประชาชนในแต่ละประเทศรับรู้ถึงเรื่องราวของประเทศต่างๆ ผ่านสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทย โดยเฉพาะในแวดวงนิเทศศาสตร์/วารสารศาสตร์ ยังขาดข้อมูลว่า แท้จริงแล้วหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลลาว ได้กล่าวถึงประเทศไทยไว้อย่างไรบ้าง ในทิศทางแบบใด บทความเรื่องนี้จะนำเสนอข้อมูลเพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว คำตอบที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีในฐานะบ้านใกล้เรือนเคียงกัน

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* และ (2) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของแหล่งที่มา กับทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ *ประชาชน*

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ หนังสือพิมพ์ของ สปป.ลาว เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาลาวที่มียอดจำหน่ายสูงที่สุดคือ 10,000 เล่มต่อวัน การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบหมุนเวียน หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* ทุกสัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ฉบับ (จันทร์-ศุกร์) ตลอดปี พ.ศ. 2556 รวม 51 ฉบับ ทั้งนี้ จะวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้คุณลักษณะ (character) เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้คือร้อยละ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กับกลุ่มตัวอย่างบรรณาธิการ

2. “ลาว” นำเสนอ “ไทย” ในทิศทางแบบใด

หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (หรือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลในปัจจุบัน) เกิดขึ้นช่วงทศวรรษ 1940 ภายใต้การนำของขบวนการลาวอิสระที่ใช้ชี้นำประชาชนในการต่อต้านฝรั่งเศสและจักรวรรดินิยมตะวันตก ขณะนั้นมีชื่อว่าหนังสือพิมพ์ ลาวอิสระ มียอดพิมพ์ 200 เล่มต่อ 3 เดือน ก่อนจะเปลี่ยนเป็นหนังสือพิมพ์ ลาว

รักชาติ ยอดพิมพ์ 3,000 เล่มต่อรายสัปดาห์ในปี 1956 ลาวรักชาติ เป็นสื่อที่มีส่วนในการนำไปสู่การ “ปลดปล่อย” จากฝ่ายขวาและจักรวรรดินิยมในช่วงชิงอำนาจในลาวหลังจากที่ฝรั่งเศสถอยออกไป ต่อมามีการเปลี่ยนชื่อเป็น *เสียงประชาชน* มียอดพิมพ์สูงถึง 30,000 เล่มต่อวัน หลังการปลดปล่อย (2 ธันวาคม 1975) และสถาปนาราชอาณาจักรลาวเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) หนังสือพิมพ์ของฝ่ายขวาถูกปิด ที่ประชุมใหญ่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้เปลี่ยนชื่อหนังสือพิมพ์เป็น *เสียงประชาชน* เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงของพรรค จากนั้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 1983 พรรคได้เปลี่ยนชื่อหนังสือพิมพ์เป็น *ประชาชน* มีคำขวัญของหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* ว่า “เสียงของศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว” ภายใต้การกำกับของกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว มียอดพิมพ์ 10,000 เล่มต่อวัน

หนังสือพิมพ์ของพรรคหรือของรัฐบาล ในระยะหลังไม่ได้มีการเซ็นเซอร์แต่จะให้กองบรรณาธิการเซ็นเซอร์ตัวเอง โดยเฉพาะเรื่องที่อ่อนไหวของรัฐบาล รวมทั้งไม่มีการตั้งคำถามต่อเจ้าหน้าที่หรือนโยบายของรัฐ แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ก็ตาม นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังเรียกร้องให้หน่วยงานมีหน้าที่สร้างเอกภาพในหมู่ประชาชน และสนับสนุนการทำงานของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Morgan and Loo, 2000)

หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* พิมพ์เผยแพร่ด้วยภาษาลาว ออกจำหน่ายทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ ยกเว้นวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดพิเศษ (เช่น วันปีใหม่ลาว วันชาติ ฯลฯ) หนังสือพิมพ์มี 12 หน้า ได้แก่ หน้า 1 หน้า 2 (ในประเทศ) หน้า 3 (หน้าการปกครอง) หน้า 4 (หน้าสังคม) หน้า 5-9 (หน้าโฆษณา) หน้า 10 (หน้าท้องถิ่น) หน้า 11 (ข่าวต่อจากหน้า 1) และหน้า 12 (ต่างประเทศ) ทั้งนี้มีเฉพาะหน้า 1 และ หน้า 12 ที่ตีพิมพ์ 4 สี *ประชาชน* ถือเป็นสื่อหนึ่งของลาวที่การทำงานเกือบทั้งหมดอยู่ใต้การกำกับของพรรครัฐบาล

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนรูปแบบการนำเสนอ

รูปแบบการนำเสนอ	ชั้น (ร้อยละ)	ตารางนี้ (ร้อยละ)
ข่าว	62 (43.06)	3,858.76 (37.76)
พาดหัวข่าว	39 (27.08)	427.9 (4.19)
ภาพข่าว	22 (15.28)	698.36 (6.83)
บทความ	18 (12.5)	4,739.71 (46.39)
อื่นๆ	3 (2.08)	493.12 (4.83)
รวม	144 (100)	10,217.85 (100)

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบที่นำเสนอเกี่ยวกับประเทศไทยมากที่สุดคือ ข่าว จำนวน 62 ชั้น คิดเป็นร้อยละ 43.06 รองลงมาคือ พาดหัวข่าว จำนวน 39 ชั้น คิดเป็นร้อยละ 27.08 และภาพข่าว จำนวน 22 ชั้น คิดเป็นร้อยละ 15.28 ขณะที่เมื่อพิจารณาตามพื้นที่ที่นำเสนอพบว่า บทความนำเสนอพื้นที่มากที่สุด 4,739.71 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 46.39 รองลงมาคือ ข่าว 3,858.76 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 37.76 และภาพข่าว 698.36 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 6.83

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนรูปแบบการนำเสนอตามหน้าต่างๆ ในหนังสือพิมพ์

หน้า หนังสือพิมพ์	รูปแบบการนำเสนอในพื้นที่ตารางนี้ (ร้อยละ)					รวม
	ข่าว	พาดหัว ข่าว	ภาพข่าว	บทความ	อื่นๆ	
หน้า 1	1,942.31 (19.01)	174.34 (1.7)	292.08 (2.86)	808.6 (7.91)	493.12 (4.83)	3,710.45 (36.31)
หน้า 2	605.94 (5.93)	82.66 (0.81)	73.34 (0.71)	130.5 (1.28)	-	892.44 (8.73)
หน้า 3	135.61 (1.33)	32.48 (0.32)	131.12 (1.28)	809.32 (7.92)	-	1,108.53 (10.85)
หน้า 4	35.04 (0.34)	9.28 (0.09)	-	1,961.92 (19.21)	-	2,006.24 (19.64)
หน้า 10	759.04 (7.42)	78.54 (0.77)	201.82 (1.98)	-	-	1,039.4 (10.17)
หน้า 12	380.82 (3.73)	50.6 (0.5)	-	1,029.37 (10.07)	-	1,460.79 (14.3)
รวม	3,858.76 (37.76)	427.9 (4.19)	698.36 (6.83)	4,739.71 (46.39)	493.12 (4.83)	1,0217.85 (100)

จากตารางที่ 2 พบว่า หน้าหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* ที่นำเสนอถึงไทยมากที่สุดคือ หน้า 1 จำนวน 3,710.45 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 36.31 โดยรูปแบบข่าวถูกนำเสนอมากที่สุด จำนวน 1,942.31 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 19.01 รองลงมาคือหน้า 4 (ซึ่งเป็นหน้าเกี่ยวกับสังคม) จำนวน 2,006.24 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 19.64 โดยรูปแบบบทความถูกนำเสนอมากที่สุดจำนวน 1,961.92 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 19.21 และหน้า 12 ซึ่งเป็นหน้าข่าวต่างประเทศ จำนวน 1,460.79 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 14.3 โดยรูปแบบบทความถูกนำเสนอมากที่สุดจำนวน 1,029.37 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 10.07

สำหรับหน้า 2 เป็นหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาภายในประเทศที่มีความสำคัญ รองลงมาจากหน้า 1 หน้า 3 เป็นหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาด้านการปกครอง และหน้า 11 เป็นหน้าข่าวต่อจากหน้า 1 ส่วนหน้าที่เหลือคือหน้า 5-9 คือหน้าโฆษณา ซึ่งแม้จะมีโฆษณาเกี่ยวกับไทยอยู่บ้าง (เช่น โรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดอุดรธานี) แต่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยเรื่องนี้

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนแหล่งข่าวในพาดหัวข่าวและข่าว

แหล่งข่าว	รูปแบบการนำเสนอ ตารางนิ้ว (ร้อยละ)		รวม
	พาดหัวข่าว	ข่าว	
รัฐบาลลาว	43.9 (1.02)	69.37 (1.62)	113.27 (2.64)
ข้าราชการลาว	13.68 (0.32)	149.56 (3.49)	163.24 (3.81)
เอกชนลาว	-	38.64 (0.9)	38.64 (0.9)
ผู้สื่อข่าวลาว	271.9 (6.34)	2,969.41 (69.27)	3,241.31 (75.61)
ประชาชนลาว	9.28 (0.22)	125.29 (2.92)	134.57 (3.14)
เอกสารราชการลาว	-	27.6 (0.64)	27.6 (0.64)
รัฐบาลไทย	14.5 (0.34)	9.7 (0.23)	24.2 (0.57)
ข้าราชการไทย	9.88 (0.23)	53.73 (1.25)	63.61 (1.48)
เอกชนไทย	28.66 (0.67)	122.91 (2.87)	151.57 (3.54)

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนแหล่งข้าวในพาดหัวข้าวและข้าว (ต่อ)

แหล่งข้าว	รูปแบบการนำเสนอ ตารางนี้ (ร้อยละ)		รวม
	พาดหัวข้าว	ข้าว	
ประชาชนไทย	-	47.84 (1.12)	47.84 (1.12)
รัฐบาลฟิลิปปินส์	-	15.27 (0.36)	15.27 (0.36)
บรรณาธิการสำนักพิมพ์ จีน		60.9 (1.42)	60.9 (1.42)
สมาคมนักดนตรีจีน	-	24.84 (0.58)	24.84 (0.58)
กรมการค้าและพัฒนา เศรษฐกิจ ชื่องกง	-	18.4 (0.43)	18.4 (0.43)
สำนักข่าวต่างประเทศ	36.1 (0.84)	110.58 (2.58)	146.68 (3.42)
รวม	427.9 (9.98)	3,858.76 (90.02)	4,286.66 (100)

จากตารางที่ 3 พบว่า แหล่งข้าวที่นำเสนอข้าวเกี่ยวกับไทยมากที่สุดในรูปแบบข้าวและพาดหัวข้าวคือ ผู้สื่อข่าวลาว 3,241.31 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 75.61 รองลงมาคือ ข้าราชการลาว 163.24 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 3.81 และเอกชนไทย 151.57 คิดเป็นร้อยละ 3.54

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนทิศทางเนื้อหาที่มีต่อไทย

ทิศทาง	ตารางนี้ (ร้อยละ)
บวก	8,665.99 (84.81)
กลาง	767.62 (7.51)
ลบ	784.24 (7.68)
รวม	10,217.85 (100)

จากตารางที่ 4 พบว่า ทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับไทยเป็นทิศทางบวกมากที่สุดจำนวน 8,665.99 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 84.81 รองลงมาเป็น

ทิศทางลบจำนวน 784.24 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 7.68 และทิศทางกลางจำนวน 767.62 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 7.51

สรุปได้ว่า รูปแบบที่นำเสนอเกี่ยวกับประเทศไทยมากที่สุดในเชิงจำนวนครั้งคือข่าว รองลงมาคือพาดหัวข่าว และภาพข่าว แต่หากพิจารณาตามพื้นที่ที่นำเสนอพบว่า บทความนำเสนอในพื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือข่าว และภาพข่าวตามลำดับ หน้านั่งสือพิมพ์ ประชาชน ที่นำเสนอถึงไทยมากที่สุดคือ หน้า 1 รองลงมาคือหน้า 4 ซึ่งเป็นหน้าเกี่ยวกับสังคม ตามด้วยหน้า 12 ซึ่งเป็นหน้าข่าวต่างประเทศ สำหรับแหล่งข่าวที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับไทยมากที่สุดในรูปแบบข่าวและพาดหัวข่าวคือ ผู้สื่อข่าวลาว รองลงมาคือข้าราชการลาว และเอกชนไทย ส่วนทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับไทยเป็นทิศทางบวกมาก (ร้อยละ 84.81) รองลงมาเป็นทิศทางลบ (ร้อยละ 7.68) และทิศทางกลาง (ร้อยละ 7.51) แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ ประชาชน นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยในทิศทางบวกมากกว่า 4 ใน 5 ของเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวถึงประเทศไทย

3. ลาวนำเสนอเรื่องไทยในบทบาทอะไร และด้วยรูปแบบแบบใด

การนำเสนอเรื่องไทยในทิศทาง บทบาท และรูปแบบต่างๆ พบดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนทิศทางการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ

ทิศทาง	รูปแบบการนำเสนอ ตารางนิ้ว (ร้อยละ)					รวมตารางนิ้ว (ร้อยละ)
	ข่าว	พาดหัวข่าว	ภาพข่าว	บทความ	อื่นๆ	
บวก	3,248.92 (31.79)	373.56 (3.66)	698.36 (6.83)	3,852.03 (37.7)	493.12 (4.83)	8,665.99 (84.81)
กลาง	438.36 (4.29)	54.34 (0.53)	-	274.92 (2.69)	-	767.62 (7.51)
ลบ	171.48 (1.68)	-	-	612.76 (6.0)	-	784.24 (7.68)
รวม	3,858.76 (37.76)	427.9 (4.19)	698.36 (6.83)	4,739.71 (46.39)	493.12 (4.83)	10,217.85 (100)

จากตารางที่ 5 พบว่า หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* นำเสนอเกี่ยวกับไทยใน ทิศทางบวกมากที่สุดจำนวน 8,665.99 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 84.81 โดย รูปแบบบทความนำเสนอทิศทางบวกมากที่สุดจำนวน 3,852.03 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 37.7 รองลงมาคือทิศทางลบจำนวน 784.24 ตารางนิ้ว คิดเป็น ร้อยละ 7.68 โดยรูปแบบบทความนำเสนอทิศทางลบมากที่สุดจำนวน 612.76 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 6.0 และทิศทางกลางจำนวน 767.62 ตารางนิ้ว คิดเป็น ร้อยละ 7.51 โดยรูปแบบข่าวนำเสนอทิศทางกลางที่สุด 438.36 คิดเป็น ร้อยละ 4.29

ตัวอย่างบทความทิศทางลบ เช่น บทความที่อธิบายประวัติของพระบาง ว่า ในปี ค.ศ. 1504 พระบางได้รับการประดิษฐานที่วัดวิชุนมหาวิหาร เมือง เชียงทอง (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นหลวงพระบาง) จากนั้นพระไชยเชษฐาธิราชทรง ย้ายเมืองหลวงไปเวียงจันทน์เพื่อไปให้ไกลจากการรุกรานของพม่า แต่ทรงให้พระบาง อยู่คู่กับหลวงพระบางต่อไป ส่วนพระองค์ได้ทรงอัญเชิญ “พระแก้วมรกต” และ “พระแชกงคำ” ลงมายังเวียงจันทน์ บทความได้สรุปว่า “นับแต่ต้นกำเนิดจนถึง ปัจจุบัน “พระบาง” เป็นพระพุทธรูปองค์ศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่ และสำคัญยิ่ง เพราะ เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองลาวล้านช้าง คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ลาวสืบทอด กันมาแต่โบราณกาล แม้ว่าในบางสมัยที่พระพุทธรูปองค์นี้ได้พลัดพรากจาก ถิ่นฐานเดิมประเทศลาวไปสู่ประเทศไทยด้วยเหตุทางการเมืองก็ตาม แต่ ก็ยังได้กลับมาประดิษฐานเป็นมิ่งขวัญบ้านเมืองให้แก่ชาวลาวได้สักการะ บูชา พระพุทธรูปองค์นี้จึงนับได้ว่าเป็นมหาสมบัติของประเทศลาว และเป็น มิ่งขวัญของประชาชนลาวทั้งหลายด้วย” (*ประชาชน*, 25 ธันวาคม 2556: 3) (เน้นโดยผู้เขียน)

เมื่อพิจารณาทิศทางการนำเสนอทั้งบวก กลาง และลบ ไปถึงบทบาท ของไทยที่ถูกนำเสนอผ่านรูปแบบต่างๆ จะพบดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนทิศทาง บทบาท ในรูปแบบการนำเสนอแบบต่างๆ

ทิศทาง การนำ เสนอในรูป แบบต่างๆ ตารางนี้ (ร้อยละ)	การนำเสนอ บทบาท ในรูปแบบต่างๆ ตารางนี้ (ร้อยละ)	รูปแบบการนำเสนอ ตารางนี้ (ร้อยละ)					รวม ตารางนี้ (ร้อยละ)
		ข่าว	พาดหัว ข่าว	ภาพข่าว	บทความ	อื่น	
บวก 8,665.99 (84.81)	พันธมิตรด้าน การเมือง	413.01 (4.04)	54.62 (0.53)	144.52 (1.42)	-	30.4 (0.3)	642.55 (6.29)
	พันธมิตรด้าน เศรษฐกิจ	1,089.51 (10.66)	104.08 (1.02)	165.68 (1.62)	2,665.28 (26.09)	420.16 (4.11)	4,444.71 (43.5)
	พันธมิตรด้าน สังคมฯ	1,233.82 (12.08)	143.7 (1.41)	304.52 (2.98)	837.15 (8.19)	42.56 (0.41)	2,561.75 (25.07)
	ผู้เชี่ยวชาญ	153.09 (1.5)	-	-	349.6 (3.42)	-	502.69 (4.92)
	ผู้บริจาค	182.17 (1.78)	35 (0.34)	70.34 (0.69)	-	-	287.51 (2.81)
	ผู้ให้กู้ยืมเงิน	83.72 (0.82)	12.16 (0.12)	13.3 (0.13)	-	-	109.18 (1.07)
	ผู้นำด้าน เศรษฐกิจ	51.1 (0.5)	14.5 (0.14)	-	-	-	65.6 (0.64)
	ผู้นำด้านการ ท่องเที่ยว	42.5 (0.42)	9.5 (0.09)	-	-	-	52 (0.51)
กลาง 767.62 (7.51)	ผู้ประสานงาน	55.2 (0.54)	-	-	-	-	55.2 (0.54)
	ผู้เข้าร่วม การประชุม	260.9 (2.55)	54.34 (0.53)	-	-	-	315.24 (3.08)
	เพื่อนบ้าน	30.4 (0.3)	-	-	139.2 (1.36)	-	169.6 (1.66)

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนทิศทาง บทบาท ในรูปแบบการนำเสนอแบบต่างๆ (ต่อ)

ทิศทาง การนำ เสนอในรูป แบบต่างๆ ตารางนี้ (ร้อยละ)	การนำเสนอ บทบาท ในรูปแบบต่างๆ ตารางนี้ (ร้อยละ)	รูปแบบการนำเสนอ ตารางนี้ (ร้อยละ)					รวม ตารางนี้ (ร้อยละ)
		ข่าว	พาดหัว ข่าว	ภาพข่าว	บทความ	อื่น	
	ประเทศสมาชิก อาเซียน	67.16 (0.66)	-	-	-	-	67.16 (0.66)
	ศูนย์กลางความ ร่วมมือระหว่าง ประเทศ	24.7 (0.24)	-	-	135.72 (1.33)	-	160.42 (1.57)
ลบ 784.24 (7.68)	ผู้ใช้อำนาจเหนือ ทางเศรษฐกิจ	80.59 (0.79)	-	-	336.4 (3.29)	-	416.99 (4.08)
	ผู้มีปัญหาด้าน สาธารณสุข	15.27 (0.15)	-	-	-	-	15.27 (0.15)
	ผู้ปฏิบัติงานล่าช้า	24.1 (0.24)	-	-	-	-	24.1 (0.24)
	ผู้รุกราน	-	-	-	276.36 (2.71)	-	276.36 (2.71)
	ผู้พ่ายแพ้	51.52 (0.5)	-	-	-	-	51.52 (0.5)
	รวม	3,858.76 (37.76)	427.9 (4.19)	698.36 (6.83)	4,739.71 (46.39)	493.12 (4.83)	10,217.85 (100)

จากตารางที่ 6 พบว่า บทบาทที่ถูกนำเสนอมากที่สุดในรูปแบบต่างๆ 3 อันดับแรก คือ

(1) บทบาทพันธมิตรด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นทิศทางบวกจำนวน 4,444.71 ตารางนี้ คิดเป็นร้อยละ 43.5 โดยนำเสนอในรูปแบบบทความมากที่สุด จำนวน

2,665.28 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 26.09 ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์ ประชาชน ได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับการทำธุรกิจกาแฟของบริษัททองใสการเกษตร เมือง บาเจียงเจริญสุข ซึ่งปลูกและส่งออกกาแฟไปประเทศไทย และประเทศอื่นๆ “และในขณะเดียวกันบริษัททองใสการเกษตรได้ร่วมมือกับบริษัทเบทาโกร (ประเทศไทย) ทำฟาร์มเลี้ยงหมูเพื่อนำเอาซี่หมูมาใส่สวณกาแฟ สามารถลด ต้นทุนในการซื้อเคมี ทั้งเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมอีกด้วย” (ประชาชน, 25 มิถุนายน 2556: 2) (เน้นโดยผู้เขียน)

(2) บทบาทพันธมิตรด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทิศทางบวก จำนวน 2,561.75 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 25.07 โดยนำเสนอในรูปแบบข่าว มากที่สุดจำนวน 1,233.82 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 12.08 เช่น รายงานข่าว เอกอัครราชทูตแห่ง สปป.ลาว ประจำประเทศไทยได้ร่วมงานบุญกฐินสามัคคี 20 ปีแห่งความรัก-ผูกพัน ไทย-ลาว ที่วัดมเหยงคณ์ บ้านไผ่หนอง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีข้าราชการจากอำเภอ คนไทยเชื้อสาย ลาวเวียงจันทน์ ลาวพวน เข้าร่วมทำบุญจำนวนมาก (ประชาชน, 1 พฤศจิกายน 2556: 10)

(3) บทบาทพันธมิตรด้านการเมือง ซึ่งเป็นทิศทางบวกเช่นกัน จำนวน 642.55 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 6.29 โดยนำเสนอรูปแบบข่าวมากที่สุดจำนวน 413.01 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 4.04

4. ลาวนำเสนอเรื่องไทยไว้อย่างไร ในหน้าไหน

ในส่วนต่อไปนี้จะได้นำเสนอหน้าของหนังสือพิมพ์ ประชาชน ที่นำเสนอ เรื่องไทย กับทิศทางการนำเสนอ และการนำเสนอบทบาท

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนทิศทางการนำเสนอ และการนำเสนอบทบาทในหน้าหนังสือพิมพ์

ทิศทางการนำเสนอ ในหน้าต่างๆ	การนำเสนอ บทบาท ในหน้าต่างๆ	หน้าหนังสือพิมพ์ ตารางนี้ (ร้อยละ)						รวม ตารางนี้ (ร้อยละ)
		หน้า 1	หน้า 2	หน้า 3	หน้า 4	หน้า 10	หน้า 12	
บวก 8,665.99 (84.81)	พันธมิตร ด้านการเมือง	477.32 (4.67)	43.64 (0.43)	121.59 (1.19)	-	-	-	642.55 (6.29)
	พันธมิตร ด้านเศรษฐกิจ	1,865.53 (18.26)	399.51 (3.91)	669.38 (6.55)	861.54 (8.43)	116.42 (1.14)	532.33 (5.21)	4,444.71 (43.5)
	พันธมิตร ด้านสังคมฯ	808.06 (7.91)	255.06 (2.5)	22.8 (0.22)	655.9 (6.42)	546.14 (5.35)	273.79 (2.68)	2,561.75 (25.07)
	ผู้เชี่ยวชาญ	88.14 (0.86)	64.95 (0.64)	-	349.6 (3.42)	-	-	502.69 (4.92)
	ผู้บริจาค	-	61.48 (0.6)	-	-	226.03 (2.21)	-	287.51 (2.81)
	ผู้ให้กู้	109.18 (1.07)	-	-	-	-	-	109.18 (1.07)
	ผู้นำด้าน การท่องเที่ยว	-	-	-	-	-	52.0 (0.51)	52.0 (0.51)
กลาง 767.62 (7.51)	ผู้นำด้าน] เศรษฐกิจ	-	-	-	-	-	65.6 (0.64)	65.6 (0.64)
	ผู้เข้าร่วม\ ประชุม	210.34 (2.06)	67.8 (0.66)	18.4 (0.18)	-	18.7 (0.18)	-	315.24 (3.08)
	ผู้ประสานงาน	38.64 (0.38)	-	-	-	-	16.56 (0.16)	55.2 (0.54)
	เพื่อนบ้าน	30.4 (0.3)	-	-	139.2 (1.36)	-	-	169.6 (1.66)
	ศูนย์กลาง ความร่วมมือฯ	24.7 (0.24)	-	-	-	-	135.72 (1.33)	160.42 (1.57)
	ประเทศสมาชิก อาเซียน	34.04 (0.33)	-	-	-	-	33.12 (0.32)	67.16 (0.66)

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนทิศทางการนำเสนอ และการนำเสนอบทบาทในหน้าหนังสือพิมพ์ (ต่อ)

ทิศทางการนำเสนอ ในหน้าต่างๆ	การนำเสนอ บทบาท ในหน้าต่างๆ	หน้าหนังสือพิมพ์ ตารางนี้ (ร้อยละ)						รวม ตารางนี้ (ร้อยละ)
		หน้า 1	หน้า 2	หน้า 3	หน้า 4	หน้า 10	หน้า 12	
ลบ 784.24 (784.25)	ผู้ปฏิบัติ งานล่าช้า	24.1 (0.24)	-	-	-	-	-	24.1 (0.24)
	ผู้ใช้อนาจ เหนือทาง เศรษฐกิจ	-	-	-	-	80.59 (0.79)	336.4 (3.29)	416.99 (4.08)
	ผู้รุกราน	-	-	276.36 (2.71)	-	-	-	276.36 (2.71)
	ผู้ขายแพ	-	-	-	-	51.52 (0.5)	-	51.52 (0.5)
	ผู้มีปัญหา ด้าน สาธารณสุข	-	-	-	-	-	15.27 (0.15)	15.27 (0.15)
	รวม	3,710.45 (36.31)	892.44 (8.73)	1,108.53 (10.85)	2,006.24 (19.64)	1,039.4 (10.17)	1,460.79 (14.3)	10,217.85 (100)

จากตารางที่ 7 พบว่า บทบาทที่ถูกนำเสนอมากที่สุดในหน้าต่างๆ 3 อันดับแรก คือ

- (1) พันมิตรด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นทิศทางบวก จำนวน 4,444.71 ตารางนี้ คิดเป็นร้อยละ 43.5 โดยนำเสนอมากที่สุด ในหน้า 1 จำนวน 1,865.53 ตารางนี้ คิดเป็นร้อยละ 18.26
- (2) พันมิตรด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทิศทางบวก จำนวน 2,561.75 ตารางนี้ คิดเป็นร้อยละ 25.07 โดยนำเสนอมากที่สุด ในหน้า 1 จำนวน 808.06 ตารางนี้ คิดเป็นร้อยละ 7.91
- (3) พันมิตรด้านการเมือง ซึ่งเป็นทิศทางบวก จำนวน 642.55 ตารางนี้ คิดเป็นร้อยละ 6.29 โดยนำเสนอมากที่สุด ในหน้า 1 จำนวน 477.32 ตารางนี้ คิดเป็นร้อยละ 4.67

ส่วนบทบาทที่เป็นทิศทางลบในหน้าต่างๆ นั้น มีทั้งหมด 6 กรณีตามลำดับ ดังนี้

(1) หน้า 12 (หน้าต่างประเทศ) นำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้ใช้อำนาจเหนือทางเศรษฐกิจ จำนวน 336.40 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 3.29

(2) หน้า 3 (หน้าการปกครอง) นำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้รุกรานจำนวน 276.36 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 2.71

(3) หน้า 10 (หน้าท้องถิ่น) นำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้ใช้อำนาจเหนือทางเศรษฐกิจ จำนวน 80.59 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 0.79

(4) หน้า 10 (หน้าท้องถิ่น) นำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้พ่ายแพ้ จำนวน 51.52 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 0.5

(5) หน้า 1 นำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติงานล่าช้า จำนวน 24.10 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 0.24

(6) หน้า 12 (หน้าต่างประเทศ) นำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้มีปัญหาด้านสาธารณสุข จำนวน 15.27 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 0.15

สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* ที่นำเสนอเรื่องไทยในทิศทางบวกเป็นส่วนมาก และทิศทางกลางและลบเป็นส่วนน้อยนั้น ได้นำเสนอทิศทางบวกและกลางไว้มากที่สุดที่หน้า 1 และทิศทางลบไว้มากที่สุดในหน้า 12 (หน้าต่างประเทศ) สำหรับบทบาทซึ่งนำเสนอในทิศทางบวกไว้มากที่สุดเช่นกัน อาทิ พันมิตรด้านเศรษฐกิจ พันมิตรด้านสังคมและวัฒนธรรม และพันธมิตรด้านการเมือง ล้วนนำเสนอไว้มากที่สุดในหน้า 1 สำหรับบทบาทในทิศทางลบ ได้แก่ ผู้ใช้อำนาจเหนือทางเศรษฐกิจ และผู้มีปัญหาด้านสาธารณสุข ถูกนำเสนอไว้มากที่สุดในหน้า 12

5. แหล่งข่าวที่นำเสนอเรื่องไทย

ในส่วนต่อจากนี้ จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวกับทิศทางการนำเสนอและการนำเสนอบทบาทที่เกี่ยวกับไทยในหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* บทบาทที่ถูกนำเสนอมากที่สุดของแหล่งข่าวในข่าว 3 อันดับแรก คือ

(1) พันธมิตรด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทิศทางบวก จำนวน 1,233.82 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 31.97 โดยมีผู้สื่อข่าวลาวเป็นแหล่งข่าวที่นำเสนอบทบาทนี้มากที่สุดจำนวน 962.04 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 24.93

(2) พันธมิตรด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นทิศทางบวก จำนวน 1,089.51 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 28.23 โดยมีผู้สื่อข่าวลาวเป็นแหล่งข่าวที่นำเสนอบทบาทนี้มากที่สุดจำนวน 771.38 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 19.99

(3) พันธมิตรด้านการเมือง ซึ่งเป็นทิศทางบวก จำนวน 413.01 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 10.7 โดยมีผู้สื่อข่าวลาวเป็นแหล่งข่าวที่นำเสนอบทบาทนี้มากที่สุดจำนวน 374 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 9.69

ส่วนบทบาทที่เป็นทิศทางลบในข่าวนั้น มีแหล่งข่าวทั้งหมด 4 กรณี ดังนี้

(1) ผู้สื่อข่าวลาวนำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้ใช้อำนาจเหนือทางเศรษฐกิจ จำนวน 80.59 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 2.09 ตัวอย่างเช่น “การรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวว่า เมื่อสิงหาคม 2013 แขวงคำม่วนได้เผยแพร่ระเบียบคุ้มครองเงินตราและส่งเสริมการใช้เงินกิบ เพื่อรักษาเสถียรภาพของเงินกิบ เพื่อปกป้องรักษาความเป็นเอกราชด้านเศรษฐกิจ และส่งเสริมการใช้เงินกิบยกระดับคุณค่าเงินของชาติ ทำให้เงินของชาติมีค่าที่มั่นคง” (ประชาชน, 26 สิงหาคม 56: 10) (เน้นโดยผู้เขียน)

(2) ประชาชนลาวนำเสนอไทยในบทบาทของผู้พ่ายแพ้ จำนวน 51.52 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 1.33 ตัวอย่างคือ “โค้ชทีมฟุตบอลแขวงจำปาสัก ให้สัมภาษณ์ว่า นักเตะลาวลีกแขวงจำปาสักมีโอกาสเข้าชิงที่ 1 ในการแข่งขันฟุตบอลลาวลีกประจำปี 2013 นี้ เนื่องจากนักกีฬาส่วนใหญ่เป็นนักกีฬาชุดที่เคยชนะเลิศในการแข่งขันชิงรางวัลจากนายกรัฐมนตรีของลาวได้ ประกอบกับได้ซื้อตัวนักกีฬาต่างชาติมาเสริมทัพ และยังได้ดึงตัวนักเตะทีมชาติชุดใหญ่มาเพิ่มเติมอีก 3 คน ด้วย ผลงานในครั้งล่าสุดได้เตะกับทีมนักเตะลาวลีก กระทรวงโยธาธิการและขนส่งในนัดมิตรภาพ ซึ่งนักเตะแขวงจำปาสักก็สามารถเอาชนะได้ 1-0 ประตู และในนัดที่ 2 ไปเตะอุ่นเครื่องที่จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย พบกับทีมอันดับหนึ่งของจังหวัด นักกีฬาของเรา (แขวงจำปาสัก--ผู้เขียน) ก็เอาชนะไป

ได้ 3-0 ประตู” (ประชาชน, 28 มีนาคม 2556: 10) (เน้นโดยผู้เขียน)

(3) ผู้สื่อข่าวลาวนำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติงานล่าช้า จำนวน 24.10 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 0.62 ตัวอย่างเช่น “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงโยธาธิการและขนส่ง ได้ไปตรวจการก่อสร้างสะพานมิตรภาพลาว-ไทย แห่งที่ 4 (ห้วยทราย-เชียงทอง) โดยผู้สื่อข่าวรายงานว่าโครงการก่อสร้างสะพานใกล้จะสำเร็จทุกภาคส่วนแล้ว โดยเฉพาะในส่วนของฝ่ายลาว การก่อสร้างสะพานและก่อสร้างด่านตรวจคนเข้าเมืองได้สำเร็จแล้ว 100 เปอร์เซ็นต์ สำหรับเส้นทางเชื่อมต่อกับสะพานระยะ 3 กิโลเมตร สำเร็จ 99 เปอร์เซ็นต์ และคาดว่าจะการก่อสร้างทั้งหมดจะสำเร็จในปลายเดือนกันยายน 2013 นี้ สำหรับกำหนดวัน-เวลาเปิดการใช้สะพานแห่งนี้อย่างเป็นทางการ ฝ่ายลาวได้เตรียมพร้อมแล้ว เหลือแต่ด้านการก่อสร้างของฝ่ายไทยให้สำเร็จเท่านั้น ซึ่งจะต้องปรึกษาหารือความพร้อม กับฝ่ายไทยต่อไป” (ประชาชน, 30 กันยายน 2556: 1) (เน้นโดยผู้เขียน)

(4) รัฐบาลฟิลิปปินส์นำเสนอไทยมีบทบาทเป็นผู้มีปัญหาด้านสาธารณสุข จำนวน 15.27 ตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 0.4 ตัวอย่างคือ การเสนอข่าวจากวิทยุสากลแห่งประเทศไทยจื๊นรายงานว่า “กระทรวงกลาโหมของประเทศฟิลิปปินส์ประกาศว่า ขณะนี้ในวงการธุรกิจเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย เวียดนาม มาเลเซีย และประเทศอื่นๆ มีอัตราการตายของกุ้งที่ติดเชื้อมีค่อนข้างสูง รัฐบาลฟิลิปปินส์จึงตัดสินใจสั่งห้ามนำเข้ากุ้งและปูตัวเป็นๆ” (ประชาชน, 3 พฤษภาคม 2556: 12) (เน้นโดยผู้เขียน)

สรุปได้ว่า แหล่งข่าวในข่าวเรื่องไทยที่มีบทบาทการนำเสนอมากที่สุดคือ ผู้สื่อข่าวลาว ซึ่งมีทิศทางการนำเสนอไปในทางบวกมากกว่า 4 ใน 5 ส่วน และนำเสนอไทยในบทบาทพันธมิตรในด้านสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

6. นโยบายของ ประชาชน กับการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับไทย

การศึกษาทิศทางการนำเสนอข่าวและบทความเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ประชาชน สรุปได้ว่า ประชาชน มีการนำเสนอเรื่องไทย

ในทิศทางบวกมากกว่า 4 ใน 5 ส่วนของพื้นที่การนำเสนอเรื่องไทย ส่วนมากจะนำเสนอที่หน้า 1 โดยมีทิศทางกลางและทิศทางลบเป็นส่วนน้อย ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่หน้า 12 (ต่างประเทศ) ขณะที่พาดหัวข่าวไม่ปรากฏทิศทางลบเลย ส่วนภาพข่าวและรูปแบบอื่นๆ นำเสนอในทิศทางบวกเพียงทิศทางเดียว สำหรับการนำเสนอบทบาทของไทยส่วนมากเป็นบทบาทที่อยู่ในกลุ่มทิศทางบวก ได้แก่ พันธมิตรด้านสังคมและวัฒนธรรม พันธมิตรทางเศรษฐกิจ พันธมิตรทางการเมือง ผู้บริจาค ผู้ให้กู้ยืมเงิน และบทบาทผู้เชี่ยวชาญ ส่วนบทบาทในทิศทางกลางได้แก่ ผู้เข้าร่วมการประชุม ประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อนบ้าน ศูนย์กลางความร่วมมือฯ ฯลฯ ส่วนบทบาทในทิศทางลบ ได้แก่ บทบาทผู้ใช้อำนาจเหนือทางเศรษฐกิจ และบทบาทผู้รุกราน ฯลฯ ทั้งนี้ มีผู้สื่อข่าวเป็นแหล่งข่าวหลักที่นำเสนอเรื่องไทย

สรุปได้ว่า มากกว่า 4 ใน 5 ส่วนที่ *ประชาชน* นำเสนอเรื่องไทย ล้วนเป็นไปในทิศทางบวก โดยมีแหล่งข่าวหลักคือผู้สื่อข่าวลาว ส่วนทิศทางลบซึ่งมีร้อยละ 7.68 ส่วนมากจะอยู่ที่หน้า 12 (ต่างประเทศ) ในบทบาทผู้ใช้อำนาจเหนือทางเศรษฐกิจ และผู้มีปัญหาด้านสาธารณสุข

ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากการสัมภาษณ์นายสีเวียงแซกคอนนิวง (Siviengkhek Konnyvong) ซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้าบรรณาธิการ (General Editor) หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2557 (ก่อนหน้านี้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการพิมพ์และจำหน่าย มีหน้าที่อนุมัติการผลิตและนำเข้าสิ่งพิมพ์)

ในด้านนโยบายการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับอาเซียน สีเวียงแซกกล่าวว่า หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* ซึ่งเป็นสื่อของกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว สปป.ลาว มีภารกิจในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนแก่ประชาชนตามแผนประชาสัมพันธ์แห่งชาติ โดยนำเสนอเนื้อหาตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ความคืบหน้าของความร่วมมือในด้านต่างๆ

ในด้านนโยบายการคัดเลือกข่าวและบทความ สีเวียงแซกกล่าวเสริมว่า หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* เป็นกระบอกเสียงของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เพื่อเผยแพร่นโยบายของรัฐ ทัศนะของพรรคและรัฐที่มีต่อปัญหาทั้งในและต่าง

ประเทศ ซึ่งต้องสอดคล้องกับแนวทางของพรรค

ส่วนนโยบายด้านการนำเสนอข่าวและนโยบายต่างประเทศ สีเวียงแขก กล่าวเพิ่มเติมว่า การนำเสนอเป็นไปตามนโยบายของพรรคและรัฐบาล ภายใต้ นโยบาย “สันติภาพ เอกราช มิตรภาพ และความร่วมมือ” โดยไม่แทรกแซง กิจการภายใน เศรษฐกิจวัฒนธรรมที่แตกต่าง สำหรับประเทศไทย มีความร่วมมือ และความช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย เช่น การเยือนของผู้ว่า การผลิตสินค้า การ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ ทั้งนี้ สปป.ลาวและไทยเป็นบ้านใกล้เรือนเคียงที่ ผูกพันกันมาแต่โบราณ มีประเพณี วัฒนธรรม ศาสนาที่คล้ายคลึงกัน ผ่านการ เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนา มีเพียงบางครั้งที่ความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น เช่น การ เชนิญหน้ากันที่บ้านร่มเกล้า (การสู้รบระหว่างไทยและลาวเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 2531 เนื่องจากข้อพิพาทด้านพรมแดนบริเวณพื้นที่อำเภอชาติตระการ จังหวัด พิษณุโลก) ซึ่งได้มีการสร้างกลไกร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปข้างหน้าอย่างเข้มแข็ง

สำหรับเนื้อหาเกี่ยวกับไทยที่ถูกนำเสนอในบทบาทผู้ใช้อำนาจเหนือทาง เศรษฐกิจนั้น สีเวียงแขกอธิบายว่า เป็นเพราะลาวมีปัญหาด้านเงินเฟ้อและมี ปัญหาเงินปลอมอันเนื่องมาจากการที่ สปป.ลาวใช้สกุลเงินบาทในท้องตลาดเป็น อย่างมาก รัฐบาลจึงต้องรณรงค์ให้คนลาวหันมาใช้เงินกิบให้มากขึ้น (สัมภาษณ์ สีเวียงแขก คอนนิว, 11 มิถุนายน 2557)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำเสนอเนื้อหาเรื่องไทยในหนังสือพิมพ์ ประชาชน ที่มีทิศทางบวกเป็นอย่างมากนั้น เป็นเพราะนโยบายของรัฐบาล สปป.ลาว ผ่านกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวที่กำกับหนังสือพิมพ์ ประชาชน ต้องการรักษามิตรภาพและการไม่แทรกแซงกิจการภายใน ส่วน ประเด็นที่มีทิศทางเป็นลบเล็กน้อย โดยเฉพาะในบทบาทการใช้อำนาจเหนือทาง เศรษฐกิจ มาจากการที่คนลาวนิยมใช้สกุลเงินบาทในท้องตลาด รัฐบาลจึงจำเป็นต้องรณรงค์ให้ประชาชนใช้เงินกิบให้มากขึ้น

7. อภิปรายผล

1. ไทยเป็นพันธมิตรของ สปป.ลาว ตามนโยบายด้านสื่อของรัฐบาล การศึกษาพบว่า ทิศทางการนำเสนอเรื่องไทยของ *ประชาชน* ส่วนใหญ่เป็นในทิศทางบวก โดยให้บทบาทไทยในฐานะเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจ พันธมิตรทางสังคมและวัฒนธรรม และพันธมิตรทางการเมือง ฯลฯ ในด้านหนึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เป็นเพราะ สปป.ลาวและไทย เป็นมิตรประเทศที่มีสัมพันธ์ภาพอันดี มีวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกันมาก สามารถสื่อสารด้วยภาษาตัวเองที่อีกฝ่ายสามารถเข้าใจได้โดยไม่ยากนัก แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ต้องยอมรับว่า การนำเสนอเรื่องไทยในทิศทางบวกเป็นอย่างมากนั้นมาจากนโยบายของพรรค*ประชาชน*ปฏิวัติ ที่กำกับดูแล *ประชาชน* ผ่านกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยว โดยมีนโยบายที่จะให้สื่อในกำกับของพรรครัฐบาลรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ภายใต้คำขวัญ “สันติภาพ เอกภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือ” ดังนั้นในแง่แล้ว *ประชาชน* ที่พาดพิงถึงไทยในทิศทางบวก จึงเป็นไปได้ว่ามาจากนโยบายของพรรคเป็นหลัก กองบรรณาธิการ *ประชาชน* ต้องเลือกเนื้อหาเกี่ยวกับไทยเพื่อตอบสนองนโยบายของพรรค เนื้อหาเกี่ยวกับไทยจึงถูกกำกับให้มี “การประกอบสร้าง” ออกมาในทิศทางบวก โดยถูกนำเสนอในหน้า 1 ในภาพข่าว ในพาดหัวข่าว เป็นหลัก ซึ่งเป็นส่วนที่เห็นเด่นชัดที่สุดในหน้าหนังสือพิมพ์ ส่วนเรื่องลบเกี่ยวกับไทยมักไปอยู่ในส่วนอื่นๆ ที่เห็นได้ยากกว่า เช่น หน้า 12 (หน้าต่างประเทศ)

การที่รัฐบาล สปป.ลาวกำกับดูแล *ประชาชน* ผ่านกระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีลักษณะบรรทัดฐานสื่อที่สอดคล้องกับทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ (The Soviet Communist Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดพื้นฐานมาจากปรัชญาของมาร์กซ์ เลนิน และสตาลิน ที่พิจารณาสื่อมวลชนว่าหนังสือพิมพ์ควรเป็นกระบอกเสียงของรัฐ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่กระจายคำสั่งสอนและรายงานสัจจะของพรรคคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนจะถูกใช้เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของรัฐ พรรคคอมมิวนิสต์จะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อเพื่อชักจูงให้เชื่อในสิ่งที่รัฐต้องการ ตามแนวคิดนี้ สื่อมวลชนจะถูกควบคุมดูแล

จากพรรคการเมืองทั้งเรื่องทุนและการถูกป้อนข้อมูลข่าวสารอย่างที่รัฐต้องการนำเสนอ

นอกจากนี้ การที่ *ประชาชน* นำเสนอเรื่องไทยในทิศทางบวกในปริมาณที่สูงมากนั้น สามารถพิจารณาได้ว่าเป็น “การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม” ดังที่ Stuart Hall สมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมแห่งมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม (Birmingham University) เสนอว่า แท้จริงแล้วไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” ลอยๆ อยู่ จนกว่าจะมีผู้ “สร้าง” ขึ้นมา เขาได้ยกตัวอย่างถึงการใช้ภาษาของแต่ละสังคมที่ใช้ในกำหนดวิธีมองโลกว่า ในบริเวณที่คนผิวขาวในออสเตรเลียเห็นว่าเป็นแต่ทะเลทราย แต่ชาวพื้นเมืองออสเตรเลียกลับสามารถมองเห็นพุ่มไม้ ดงไม้ กอไม้ เพราะมีภาษาที่ใช้เรียกลักษณะต่างๆ ของต้นไม้เหล่านั้น

Ferdinand de Saussure ผู้บุกเบิกภาษาศาสตร์ (semiology) เสนอไว้ว่า ในขณะที่ “ความเป็นจริง” แวดล้อมตัวบุคคลมีหลายลักษณะ (version) จึงมีภาษาหลายรูปแบบที่เป็นตัวนำทางให้แต่ละกลุ่มเข้าสู่ความเป็นจริงในแต่ละลักษณะได้ เช่น ภาษาจากโทรทัศน์ ภาษาจากหนังสือพิมพ์ ภาษาจากโรงเรียน ภาษาจากเพื่อน ฯลฯ เมื่อสื่อมวลชนใช้ภาษาเผยแพร่ข่าวสารออกไปในลักษณะที่ผู้ส่งสารต้องการ ทุกครั้งที่ผู้รับสารรับรู้ความเป็นจริง จึงต้องตระหนักว่าเป็น “ความเป็นจริงที่ถูกเลือกสรร” แล้วทั้งสิ้น (selective reality) หรือดังที่ Hall กล่าวว่า ข่าวสารที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่มี จะมีก็แต่ข่าวสารที่ถูกสร้างขึ้นมานั่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 31-36)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า “ข้อเท็จจริง” ที่สื่อนำเสนอ นั้น มาจากนโยบายและการประกอบสร้างเนื้อหาที่คัดสรรให้สอดคล้องกับนโยบาย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ทั้งสิ้น

2. ประวัติศาสตร์บาดแผล แม้ว่า *ประชาชน* จะนำเสนอเรื่องไทยในทิศทางบวกเป็นอย่างมาก แต่การรับรู้ของคนลาวโดยทั่วไป อาจไม่ได้มีความไว้วางใจต่อไทยมากนัก ไม่ว่าจะเป็นกรณีของการสู้รบที่บ้านร่มเกล้าอันเนื่องมาจากข้อพิพาทเรื่องดินแดนเมื่อปี 2531 หรือกรณีภาพยนตร์ *หมากเตะโลก*

ตะลึง ที่ถูกลาวประท้วง จนผู้ผลิตต้องนำไปดัดแปลงและเลื่อนการฉายออกไป (ดูรายละเอียดใน ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ, 2551) หรือกรณีประวัติศาสตร์ลาว ตอนกบฏเจ้าอนุวงศ์ และวีรกรรมของท้าวสุรนารีที่ทุ่งสัมฤทธิ์ (ดูรายละเอียด ใน กาญจน์ ละอองศรี และปรีชา แวหงส์, 2556) ฯลฯ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็น ประวัติศาสตร์บาดแผลที่มีอยู่ในใจคนลาว ดังนั้นเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* กับความรู้สึกของ “ประชาชนลาว” ที่มีต่อไทยอาจไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกัน กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* นำเสนอเรื่องไทยตามนโยบายและท่าทีของ พรรครัฐบาล แต่ความรู้สึกของ “ประชาชนลาว” ที่มีต่อไทยอาจเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ดังนั้นจึงเป็นโจทย์ของสังคมไทยที่จะต้องปรับปรุงตัวเองเพื่อสร้างความไว้วางใจ ให้เกิดขึ้นกับคนลาว

3. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ หากพิจารณาไปที่ทิศทางลบที่ *ประชาชน* นำเสนอเรื่องไทยซึ่งมีจำนวนน้อยมากนั้น บทบาทเชิงลบของไทยที่ถูกนำเสนอ มากที่สุดก็คือ บทบาทผู้มีอำนาจเหนือทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เป็นผลมาจากที่คนลาว ใช้เงินบาทในท้องตลาดเป็นอย่างมาก จนกระทบต่อค่าเงินกีบและภาวะเงินเฟ้อ ของลาว ทางคนลาวจึงต้องรณรงค์ให้คนลาวหันมาใช้เงินกีบให้มากขึ้น หน้า หนังสือพิมพ์ *ประชาชน* จะมีข้อความหรือคำขวัญรณรงค์ใช้เงินกีบเป็นประจำ เช่น “งดติดราคาเป็นบาท งดติดประกาศเป็นดอลลาร์ ติดราคาใส่สินค้าเป็นเงิน กีบลาว” “ภัยเงินเฟ้อจะหมดไป หากร่วมใจเงินกีบลาว” “เงินกีบคือศักดิ์ศรีของ ชาติ ใช้จ่ายตลาด ชาติพัฒนา” หรือ “รักชาติ รักเอกราช เป็นเจ้าเศรษฐกิจ ต้องร่วมจิตร่วมใจ นำใช้เงินกีบลาว” ฯลฯ ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลให้เนื้อหาเกี่ยวกับ ไทยจำนวนหนึ่งมีทิศทางเป็นลบ โดยนำเสนอไทยในบทบาทผู้มีอำนาจเหนือทาง เศรษฐกิจ

8. ลาว-ไทย ก้าวต่อไป

จากผลการศึกษา สามารถมีข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. การสื่อสารเรื่องลาว-ไทย แม้ว่า *ประชาชน* จะนำเสนอเรื่องไทยใน ทิศทางบวกเป็นส่วนมาก แต่ไม่ได้หมายความว่าประชาชนลาวจะมีความไว้วางใจ

ต่อไทย เพราะความขัดแย้งระหว่างกันที่ผ่านมาเป็นระยะๆ ดังนั้น เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ไทยจึงควรเริ่มจากการปรับปรุงตัวเองก่อน (มากกว่าจะไปบอกให้อีกฝ่ายปรับตัว) เช่น การนำเสนอเรื่องราวบนพื้นฐานของความเสมอภาค เท่าเทียม มองกันและกันในฐานะพันธมิตร หรือหุ้นส่วน มากกว่าการเป็น “พี่”-“น้อง” รวมทั้งสื่อสารบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันของสองชาติเป็นหลักมากกว่าของชาติใดชาติหนึ่ง เพราะการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายใต้คำขวัญ “One Vision, One Identity, One Community” ต้องการความเป็นเอกภาพบนเวทีนานาชาติเพื่อประโยชน์ร่วมของอาเซียนนั่นเอง

2. ประวัติศาสตร์บาดแผล เนื่องจากการเรียนรู้ของไทยผ่านตำราและสื่อไทยในเรื่องประวัติศาสตร์ลาว อาจจะไม่ครอบคลุมเพียงพอ ดังนั้น การสร้างการเรียนรู้ใหม่ให้แก่คนไทยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลาวจากมุมมองของคนลาว จะทำให้คนไทยรับรู้และเข้าใจคนลาวมากยิ่งขึ้น มีทัศนคติต่อคนลาวที่เปิดกว้างขึ้น และลดการตัดสิน ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่ไทยในการก้าวสู่เวทีประชาคมอาเซียนและเวทีโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. การศึกษาในอนาคต การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาหนังสือพิมพ์ประชาชน ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของพรรคประชาชนปฏิวัติประชาชน จึงอยู่ได้ การกำกับของรัฐบาลลาวอย่างใกล้ชิด ดังนั้น การจะเข้าใจทิศทางการนำเสนอเรื่องไทยให้กว้างขึ้นและคมชัดขึ้น จึงควรที่จะศึกษาสื่อมวลชนที่เป็นเอกชนด้วย ซึ่งเริ่มมีการผลิตมากขึ้นเรื่อยๆ จากนโยบายการผ่อนปรนของรัฐบาลลาว ที่อนุญาตให้เอกชนผลิตสื่อเพื่อการพาณิชย์ได้

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ (2544), *การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory): แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- กาญจณี ละอองศรี และปรียา แวหงส์ (2556), *ประวัติศาสตร์ลาว*, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- กิตติมา สุรสุนธิ (2544), *ความรู้ทางการสื่อสาร*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกศราพร ทองพุ่มพุกษา (2558), *การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์*

รายงานภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์สิงคโปร์, รายงานการวิจัย คณะวารสารศาสตร์
และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณอ่าน วุฒิภักตกรรมรักษา (2536), *หลักการรายงานข่าว*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริก.

เดนิส แมคเคลล และสเวน วินดาห์ล (2528), *แบบจำลองการสื่อสารสำหรับการศึกษา สื่อสารมวลชน*,
แปลโดยสวณิต ยมาภัย และระวีวรรณ ประกอบผล, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ถาวร บุญวัฒน์ (2535), *หลักการหนังสือพิมพ์*, กรุงเทพฯ: สำนักเทคโนโลยีนิเทศศาสตร์สากล.

ปฐมพงศ์ มงคลพรไพโรจน์ (2545), *ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ
ชินวัตร*, รายงานโครงการเฉพาะบุคคล ปริญญาวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัย (การบริหาร
สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประชัน วัลลิโก (2519), *หลักการเขียนข่าว*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์(2545), *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พัชนี เขยจรรยา และคณะ (2541), *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ข่าวฟ้า.

พิศิษฐ์ ขวาลาววัช (2528), *หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น*, กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2542), *ปฏิรูปสื่อมวลชนท้องถิ่น: ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและผลักดันองค์กร ปกครอง
ท้องถิ่นให้มีอิสระตามรัฐธรรมนูญ*, กรุงเทพฯ: ดับเบิลยูเนี่ยน พรินติ้ง.

_____. (2543), *การรายงานข่าวชั้นสูง*, กรุงเทพฯ: ดับเบิลยูเนี่ยน พรินติ้ง.

มาลี บุญศิริพันธ์ (2526), *หลักการประเมินคุณค่าข่าว*, กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมตตา กฤตวิทย์ และคณะ (2532), *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*, กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

แมคเคลล เดนิส (2531), *ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน = Mass communication Theory: An
Introduction*, แปลโดยศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ, กรุงเทพฯ: ภาค
วิชาการ สื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริมิตร ประพันธ์ธูรกิจ (2551), *ความสัมพันธ์ไทย-ลาวในสื่อบันเทิง: ศึกษากรณีการประกอบสร้าง
อัตลักษณ์ความเป็นลาวจากภาพยนตร์เรื่อง "หมากเตะโลกตะลึง"*, วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิริทิพย์ ชันสุวรรณ (2539), *การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริก.

สุภา ศิริमानนท์ (มปป.), "การบรรณาธิการหนังสือพิมพ์", เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา วส.
316 การบรรณาธิการหนังสือพิมพ์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. (อัดสำเนา)

สุรพงษ์ โสณะเสถียร (2533), *การสื่อสารกับสังคม*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
อังธิดา ลิ้มปัทมปานี (2544), "สื่อมวลชนต้องช่วยกันปฏิรูปการเมือง", *สื่อมวลชนปริทัศน์*,

3 (มกราคม-กุมภาพันธ์): 3.

Holsti, O. (1982), *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*, Massachusetts : Addison-Wesley.

Moran, F. and Loo, E. (2000), "Laos", *Handbook of the Media in Asia*, London: Sage.

เว็บไซต์

<http://www.drrnan.com/index.php/2011-10-03-04-01-14>

<http://laos.kku.ac.th>

<http://sac.la.ubu.ac.th/search/display.asp?id=27644>

สัมภาษณ์

สีเวียงแขก คอนนิวง (Siviengkhek Konnyvong), หัวหน้าบรรณาธิการ (General Editor) หนังสือพิมพ์ *ประชาชน*, สัมภาษณ์ที่สำนักงานหนังสือพิมพ์ *ประชาชน* กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2557.

การศึกษาหลักการในการผลิตเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์สำหรับคนพิการทางการเห็น

อารดา ครุจิต¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์สำหรับคนพิการทางการเห็น มีแบบแผนการวิจัยแบบสำรวจเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อศึกษารวบรวมแนวทางในการผลิตเสียงบรรยายภาพ (audio description) ในต่างประเทศ และนำเสนอแนวทางผลิตในประเทศไทย การออกแบบการวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 ด้านคือ แนวทางจากหน่วยงานกำกับดูแล สถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ ภาควิชาการ และตัวแทนคนพิการทางการเห็น ทั้งจากต่างประเทศและประเทศไทย รวม 16 กลุ่มตัวอย่าง โดยมีประเด็นนำวิจัย 5 ประการคือ หลักการทั่วไปของเสียงบรรยายภาพ แนวทางการเลือกสาร แนวทางทางภาษา แนวทางการใช้เสียง และตระกูลรายการกับเสียงบรรยายภาพ

ผลการวิจัยสรุปว่า เสียงบรรยายภาพคือ การให้บริการเพื่อการเข้าถึงสื่อเกี่ยวกับการให้ข้อมูลด้านภาพที่จำเป็นและสำคัญในสื่อโทรทัศน์ เพื่อสร้างความเข้าใจและความเพลิดเพลิน กลุ่มผู้ได้ประโยชน์โดยตรงจากสื่อคือ กลุ่มคนพิการทางการเห็นทั้งตาบอดสนิทและสายตาลีอนราง และกลุ่มรองได้แก่ กลุ่มเด็ก กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้ต้องการเพิ่มความสามารถด้านภาษา โดยกลุ่มรองนี้

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำกลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หมายเหตุ บทความวิจัยนี้ดัดแปลงมาจากรายงานผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์สำหรับผู้พิการทางการเห็น ของอารดา ครุจิต (2558) โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2557 อย่างไรก็ดี ในต้นฉบับงานวิจัยผู้เขียนใช้คำเรียกคนตาบอดว่า “ผู้พิการทางการเห็น” แต่ในบทความจะใช้คำว่า “คนพิการทางการเห็น” ตามหลักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับคนกลุ่มนี้ในปัจจุบัน.

อาจเป็นผู้ไม่มีปัญหาด้านการมองเห็นและกลุ่มผู้ต้องการใช้โทรทัศน์เพื่อการฟังเสียงบรรยายภาพมีแนวทางการจัดทำสองแนวทางคือ แนวทางแบบตรงตัว ที่เน้นการบรรยายตามสิ่งที่เห็นและแนวทางแบบตีความ สรุปความและเพิ่มความได้ตามความจำเป็น ตระกูลรายการที่มีความจำเป็นมากในการผลิตเสียงบรรยายภาพ ได้แก่ ละคร ภาพยนตร์และสารคดี และตระกูลรายการที่มีความจำเป็นน้อย ได้แก่ รายการข่าว สันทนาการ และเกมโชว์ เสียงบรรยายภาพมีขั้นตอนการผลิตคือ การคัดเลือกรายการ การทำความเข้าใจต้นฉบับ การเตรียมบทเสียงบรรยายภาพ การบันทึกเสียงและตัดต่อเสียง และทักษะสำคัญในการผลิตเสียงบรรยายภาพคือ ทักษะการเลือกสารที่จำเป็นและสำคัญ ทักษะด้านภาษา การเข้าใจเรื่องการสื่อความหมายผ่านภาพในโทรทัศน์ ทักษะการใช้เสียง และความเข้าใจเรื่องคนพิการทางการเห็น

หลักการในการผลิตเสียงบรรยายภาพแบ่งเป็นแนวทางปฏิบัติ (practices) และแนวทางเชิงหลักการ (principles) ในประเทศไทยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจแนวทางในเชิงหลักการได้เป็นอย่างดี แต่แนวทางในเชิงปฏิบัติยังไม่มีเป็นรูปธรรม สามารถนำแนวทางปฏิบัติในต่างประเทศที่รวบรวมไว้ในงานวิจัยมาปรับใช้ได้ ทั้งด้านการเลือกสาร กระบวนการผลิต ด้านเสียง แต่แนวทางปฏิบัติด้านภาษาไม่สามารถนำแนวทางจากต่างประเทศมาใช้ได้ทั้งหมด เนื่องจากมีวัฒนธรรมทางภาษาไม่เหมือนกัน จำเป็นต้องทำการวิจัยและขยายองค์ความรู้ด้านภาษาไทยกับเสียงบรรยายภาพต่อไปในอนาคต

Abstract

This study, titled *The Study of Audio Description Guidelines in Television for Visually Impaired People*, explored information related to audio description from both Thai and foreign organizations in order to ascertain appropriate principles of audio description. The data was divided into four groups: information from regulators, production units, visual impairment organizations and education organizations. Data from

foreign sources were examined by a document analysis technique, while in-depth interviews and an observation were used to derive information from Thai sectors. The research questioned five topics: the principles of audio description production, languages, information selection, voicing, and television genres and audio description.

The study found that audio description is the service of describing images in television to give audiences the comprehension and enjoyment of the program. The primary audiences who benefit from audio description are the blinds and partly sighted people and the secondary audiences are elderly, children and people who need audio description as language learning tools. The secondary groups might be sighted people.

The study found two guidelines of audio description scripting. The first guideline is an objective description: telling what a describer sees without summarizing and interpreting. The second one allows summarizing, interpreting, and necessary additional explanation, if it can enhance the comprehension and enjoyment of audience. Both guidelines could be applied to audio description production, depending on purposes and genres of the program. Some genres need audio description as they are full of images and codes, such as series, soap operas, movies on television, and documentaries. Some genres have less need for audio descriptions as the conversation and sound could help audience comprehend the content enough, such as news, talks, and game shows.

Foreign practical guidelines, including the process of audio description production, information selection and voicing, could be applied in Thailand. However, Language practical guidelines from foreign language could not be all-used in the Thai context of cultural differentiation. The study might be applied for further studies as the guideline to understand

the core concepts related to audio description such as the benefit to audiences, message selection, languages and genres.

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้พิการทางการมองเห็น เป็นกลุ่มผู้รับสารที่มีลักษณะเฉพาะในการรับสื่อ เนื่องจากการรับรู้ด้านการมองเห็นได้ถูกจำกัดลงสื่อเฉพาะที่ช่วยให้ผู้พิการทางการมองเห็นสามารถรับรู้เนื้อหาสาระและความบันเทิงต่างๆ ได้เช่นเดียวกับผู้ไม่มีปัญหาด้านการเห็น ได้แก่ หนังสือเสียง อักษรเบรลล์ และเสียงบรรยายภาพ (audio description)

เสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น หรือ Audio Description หมายถึง การจัดให้มีบริการเสียงบรรยายภาพที่ใช้อธิบายหรือพรรณนาภาพบรรยากาศ เหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้คนพิการทางการเห็นหรือผู้บกพร่องในการมองเห็นสัมผัสประสบการณ์ด้านสาระและบันเทิงจากสื่อได้เท่าเทียมกับคนทั่วไป เสียงบรรยายภาพจะถูกใช้ในการบรรยายการแสดงต่างๆ เช่น ละครเวที การแสดงดนตรี ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ โดยสามารถเข้าถึงได้จากช่องทางต่างๆ เช่น ในโรงละคร หรือโรงภาพยนตร์ จะมีหูฟังไว้บริการ หรือเข้าถึงได้จากโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันต่างๆ คู่ไปกับรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศ โดยการแสดงหรือรายการนั้น จะมีการแจ้งเป็นสัญลักษณ์ ป้าย หรือการประกาศก่อนและระหว่างการแสดงนั้นๆ มีสื่อเสียงบรรยายเพื่อคนพิการทางการเห็น

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา สิทธิของผู้พิการเรื่องความเท่าเทียมเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกมาพิจารณากันทั้งในนานาชาติและในประเทศไทยครอบคลุมในหลายมิติอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องทางกายภาพ ทางสังคม และทางกฎหมาย สำหรับสิทธิความเท่าเทียมของผู้พิการในมิติด้านสื่อในประเทศไทยในปัจจุบัน ถือว่ามีความก้าวหน้าไปอีกระดับหนึ่ง ได้มีการกำหนดมาตรฐานในสื่อมวลชนเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการในพระราชบัญญัติองค์กร

จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ที่ได้กำหนดว่า เพื่อประโยชน์ ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้พิการและคนด้อยโอกาส ให้เข้าถึงหรือรับรู้ และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ได้อย่าง เสมอภาคกับบุคคลทั่วไป ให้กำหนดมาตรฐานพื้นฐานเพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตจัด ให้มีการบริการที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ต่อบุคคลดังกล่าว โดยสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) อาจกำหนดมาตรการส่งเสริมใดๆ เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตพิจารณาปฏิบัติ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ การบริการที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ของผู้พิการและ คนด้อยโอกาสดังกล่าว อาจหมายรวมถึง บริการกระจายเสียงที่ออกอากาศ รายการอ่านหนังสือเต็มเวลา บริการโทรทัศน์ที่จัดให้มีล่ามภาษามือ บริการ คำบรรยายอักษรวิ่ง หรือเสียงบรรยายภาพสำหรับรายการที่นำเสนอข้อมูลข่าวสาร สาธารณะ ประกอบกับแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2559) ระบุถึงยุทธศาสตร์การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร มุ่งเน้นให้เกิดการเข้าถึงหรือรับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึงเสมอภาคและหลากหลาย รวมทั้งเพื่อส่งเสริมให้ผู้พิการ คนสูงอายุ หรือคนด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงรับรู้ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารได้อย่างเท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป (บันทึก ข้อตกลงความร่วมมือ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการกิจการกระจายเสียงและ โทรทัศน์มีบริการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการ เสียงบรรยายภาพ audio description, 2556)

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การกำหนดในเชิงนโยบายได้เกิดขึ้น อย่างเป็นรูปธรรมแล้วในประเทศไทย และเมื่อการเปลี่ยนผ่านกิจการวิทยุและ โทรทัศน์เข้าสู่ระบบดิจิทัล โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการมีเพิ่ม มากขึ้น เนื่องจากมีช่องทางที่หลากหลาย เช่น โปรแกรมแอปพลิเคชันต่างๆ ทาง วิทยุอินเทอร์เน็ต โทรทัศน์อินเทอร์เน็ต ฯลฯ อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจสภาพ การณ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ด้านการผลิตสื่อเสียงเพื่อคนพิการทางการเห็น ใน ฐานะที่ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานผลิตสื่อเสียงเพื่อคนพิการทางการเห็น

ซึ่งเป็นโครงการนำร่องของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือการส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มีบริการเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการ คำบรรยายเป็นเสียง (Audio Description) พ.ศ. 2556 และเป็นโครงการต่อเนื่อง พ.ศ. 2557 พบว่า ข้อมูลด้านหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นยังไม่ได้มีการรวบรวมและสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นในการรวบรวมหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพจากต่างประเทศและประเทศไทย และนำเสนอแนวทางเพื่อนำมาปรับใช้ในบริบทของไทย เพื่อให้ก่อให้เกิดการพัฒนาเสียงบรรยายภาพทางโทรทัศน์ในประเทศไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 ปัญหาวิจัย

1. หลักการทั่วไปของการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นคืออะไร
2. แนวทางเลือกสารในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นคืออะไร
3. แนวทางด้านการใช้ภาษาในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นคืออะไร
4. แนวทางที่เกี่ยวข้องกับเสียงในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นคืออะไร
5. ตระกูลรายการมีผลอย่างไรต่อการผลิตเสียงบรรยายภาพ

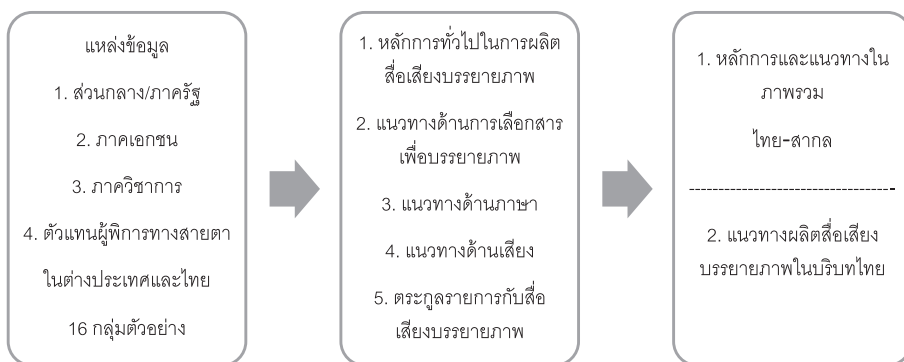
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมหลักการในการผลิตเสียงบรรยายภาพ (audio description) เพื่อคนพิการทางการเห็นในระดับนานาชาติและในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงแนวทางเรื่องหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อผู้พิการทางสายตา (audio description) ให้สอดคล้องกับบริบทของไทย

1.4 กรอบการทำงานวิจัย

ในการวิจัย การศึกษาหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์สำหรับคนพิการทางการเห็น ผู้วิจัยได้ทบทวนเกี่ยวกับหลักการผลิตรายการสื่อเสียงเพื่อคนพิการทางการเห็นในต่างประเทศและประเทศไทย ตลอดจนแนวคิดเรื่องภาษาในการสื่อสาร แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร แนวคิดเรื่องเสียงในการสื่อสาร กรอบการทำงานวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบการทำงานวิจัย

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์ สำหรับคนพิการทางการเห็น เป็นการวิจัยแบบสำรวจเอกสาร (document research) สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (observation) เพื่อประมวลและรวบรวมหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นที่ใช้เป็นจตุรร่วมกันในระดับสากล และนำเสนอแนวทางเพื่อมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของประเทศไทย โดยวางขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นในต่างประเทศ โดยเลือกจากสื่อหรือสถาบันระดับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ที่มีมาตรฐานทางวิชาชีพระดับสากลโดยแบ่งเกณฑ์การศึกษออกเป็น 4 มิติ คือ

1.1 หลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นจากการกำหนดโดยหน่วยงานกำกับดูแลด้านกิจการสื่อ

1.2 หลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นของสถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ/สถานีโทรทัศน์ในประเทศต่างๆ

1.3 หลักการผลิตรายการเสียงบรรยายภาพสำหรับผู้พิการของภาควิชาการหรือองค์กรที่จัดอบรมทางวิชาชีพ โดยศึกษาจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา/ องค์กรที่เผยแพร่หรือศึกษาองค์ความรู้ด้านนี้ในประเทศต่างๆ

1.4 หลักการผลิตรายการเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นจากองค์กรหน่วยงานที่ทำงานด้านคนพิการทางการเห็น หรือมีเครือข่ายทำงานร่วมกับคนพิการทางการเห็น

2. ศึกษาหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นในประเทศไทย โดยแบ่งเป็น 4 มิติคือ

2.1 หลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นจากการกำหนดโดยส่วนกลาง/ ภาครัฐ/ หน่วยงานกำกับดูแลในประเทศไทย

2.2 หลักการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นของสถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ/ สถานีโทรทัศน์ในประเทศไทย

2.3 หลักการผลิตรายการเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นของภาควิชาการ โดยศึกษาจากโครงการนำร่องเพื่อผลิต Audio Description ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.4 หลักการผลิตรายการเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นขององค์กร/ ตัวแทนคนพิการทางการเห็นในประเทศไทย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้แบบแผนการวิจัยสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

1.7 นิยามศัพท์

1. เสียงบรรยายภาพ (Audio Description) หมายถึง สื่อเสียงที่ใช้อธิบายหรือพรรณนาภาพ บรรยากาศ เหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้คนพิการทางการเห็นหรือผู้บกพร่องในการมองเห็นสัมผัสประสบการณ์ด้านสาระและบันเทิงจากสื่อได้เท่าเทียมกับคนสายตาปกติ เสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นจะถูกใช้ในการบรรยายการแสดงต่างๆ เช่น ละครเวที การแสดงดนตรี ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาเสียงบรรยายภาพของโทรทัศน์เป็นหลัก

2. หลักการผลิตเสียงบรรยายภาพ หมายถึง ความหมาย คุณลักษณะของตัวสื่อ และกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากสื่อ

3. แนวทางผลิตเสียงบรรยายภาพ ในงานวิจัยนี้หมายถึง ขอบเขตที่เป็นไปได้ของการผลิตเสียงบรรยายภาพ

4. หน่วยงานกำกับดูแลด้านกิจการสื่อ ในงานวิจัยนี้หมายถึง หน่วยงานกำกับดูแลกิจการด้านสื่อ หน่วยงานกลางของรัฐ หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำหนดระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกิจการด้านโทรทัศน์

5. สถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ ในงานวิจัยนี้หมายถึง สถาบันหรือสถานโทรทัศน์ที่ผลิตเสียงบรรยายภาพ

6. ภาควิชาการ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง สถาบันการศึกษาหรือองค์กรที่เผยแพร่ ศึกษา วิจัย จัดอบรมความรู้ด้านการสื่อสารเพื่อคนพิการทางการเห็น

7. ตัวแทนคนพิการทางการเห็น ในงานวิจัยนี้หมายถึง องค์กรบุคคลหรือเครือข่ายที่เป็นตัวแทนของคนพิการทางการเห็น

8. เสียง หมายถึง ภาษาเสียงที่ใช้ในงานโทรทัศน์ เช่น เสียงสนทนา เสียงบรรยาย เสียงประกอบ เสียงบรรยากาศ เสียงเพลงและดนตรี เสียงเจียบ

9. คุณภาพของเสียง หมายถึง ความเหมาะสมในการติดต่อและผสมเสียงบรรยาย audio description เช่น ระดับของเสียง จังหวะของเสียง

10. ภาพ หมายถึง ภาษาภาพที่อยู่ในงานโทรทัศน์ เช่น ภาพเหตุการณ์ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ภาพตัดต่อ ภาพประกอบ เทคนิคพิเศษ ตัวอักษรภาพ อักษรวิ่ง

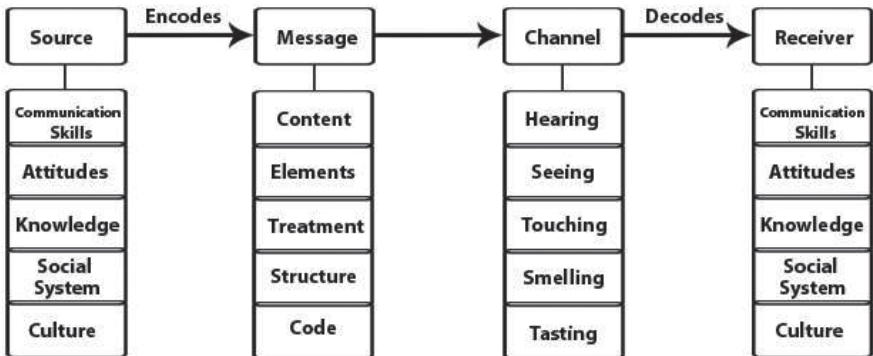
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อได้องค์ความรู้และหลักการในการผลิตสื่อเสียงเพื่อคนพิการทางการเห็น

2. เพื่อนำไปต่อยอดและสามารถใช้เพื่อการพัฒนาสื่อเพื่อคนพิการทางการเห็น สร้างความเข้าใจสื่อเพื่อผู้พิการได้อย่างยั่งยืน

2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบบจำลองการสื่อสารของ David K. Berlo ได้อธิบายถึงลักษณะของกระบวนการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของมนุษย์ ดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลองการสื่อสาร Berlo's SMCR

ที่มา: <http://communicationtheory.org/wp-content/uploads/2010/01/berlos-smcr-model-of-communication-picture.jpg>

1. ผู้ส่งสาร (Source) หมายถึง ผู้ส่งสารที่ “การเข้ารหัส” (encode) เนื้อหาข่าวสารที่ต้องมีทักษะในการสื่อสาร มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสารเพื่อผลในการสื่อสาร มีความรู้ที่ดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง และควรจะสามารถในการปรับระดับของข้อมูลนั้นให้เหมาะสม และง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับสารด้วย

2. ข้อมูลข่าวสาร (Message) หมายถึง เนื้อหาที่อยู่ในสื่อ มีความเกี่ยวข้องกับด้านเนื้อหาสัญลักษณ์ รูปแบบรหัสในการสื่อสาร วิธีการส่งข่าวสาร

3. ช่องทางในการสื่อสาร (Channel) หมายถึง การส่งข่าวสารโดยผู้รับได้รับข่าวสารข้อมูลโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง ผู้รับสารมีความสามารถในการ “การถอดรหัส” (decode) สาร และมีทัศนคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมเช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสาร จึงจะทำให้การสื่อความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล

แบบจำลองของเบอร์โลแสดงให้เห็นว่า ช่องทางการรับรู้ของมนุษย์ เช่น การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส และการสัมผัส ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร ในกรณีของรายการโทรทัศน์ เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้สื่อสาร ประสิทธิภาพด้านการมองเห็นและการได้ยิน การมองเห็นถือเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสาร เพราะสื่อโทรทัศน์ใช้ภาพสื่อความหมายค่อนข้างมาก เมื่อคนตาบอดเป็นกลุ่มผู้รับสารในการสื่อสารทางโทรทัศน์ ผู้รับสารกลุ่มนี้จะถูกจำกัดช่องทางการสื่อสารทางการเห็นออกไป ทำให้เกิดความไม่เท่ากันระหว่างตัวสารต้นกำเนิด (source) และผู้รับสาร (receiver) เพราะฉะนั้น การศึกษาถึงตัวช่องทาง (channel) ในรูปแบบของสื่อเสียงบรรยายเป็นภาพ (audio description) ถึงหลักการเฉพาะของการผลิตสื่อดังกล่าวมีความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการสื่อสารที่สามารถสร้างความเท่าเทียมกันของเนื้อหาที่เข้ารหัส (encode) เพื่อส่งมาจากต้นทาง กับเนื้อหาที่ส่งไปถึงผู้รับสารที่เป็นคนตาบอดต้องถอดรหัส (decode) เพื่อความเข้าใจเนื้อหา นั้น

ส่วนแนวคิดเรื่องภาษาอธิบายว่า สาร (message) ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ผู้ส่งสารส่งไปให้ผู้รับสารในรูปของ “รหัส” ได้แก่ สัญญาณ (signal) หรือสัญลักษณ์ (symbol) หรือกลุ่มของสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในลักษณะที่มีความหมายต่อคนผู้รับสารสามารถเข้าใจความหมายได้ต่อเมื่อมีการถอดความหมายของสัญญาณหรือสัญลักษณ์ออกมา สัญญาณหรือสัญลักษณ์ในที่นี้ อาจเป็นคำพูด ตัวหนังสือ

รูปภาพ เครื่องหมาย หรือกิริยาท่าทางต่างๆ เป็นสิ่งที่แสดงหรือถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการและวัตถุประสงค์ของผู้รับสาร หรืออีกนัยหนึ่ง ในการสื่อสารของมนุษย์ สารคือ ภาษา (language) ทั้งนี้ ศักดา วิมลจันทร์ (2551: 71) อธิบายว่า ภาษาแบ่งเป็นสองประเภท คือ

1. ภาษาถ้อยคำ หรือวจนภาษา (Verbal Language) คือ ภาษาที่เกิดจากการสร้างคำขึ้นแทนความหมายต่างๆ แล้วนำมาร้อยเรียงให้ได้ความหมายตามต้องการ ได้แก่ ภาษาพูด เช่น เสียงพูด ภาษาเขียน เช่น ตัวอักษรเขียน หรือตัวพิมพ์ ตัวอักษรปุมที่เขียนหรือพิมพ์ด้วยอุปกรณ์พิเศษ เช่น อักษรเบรลล์ (braille) สำหรับคนตาบอด

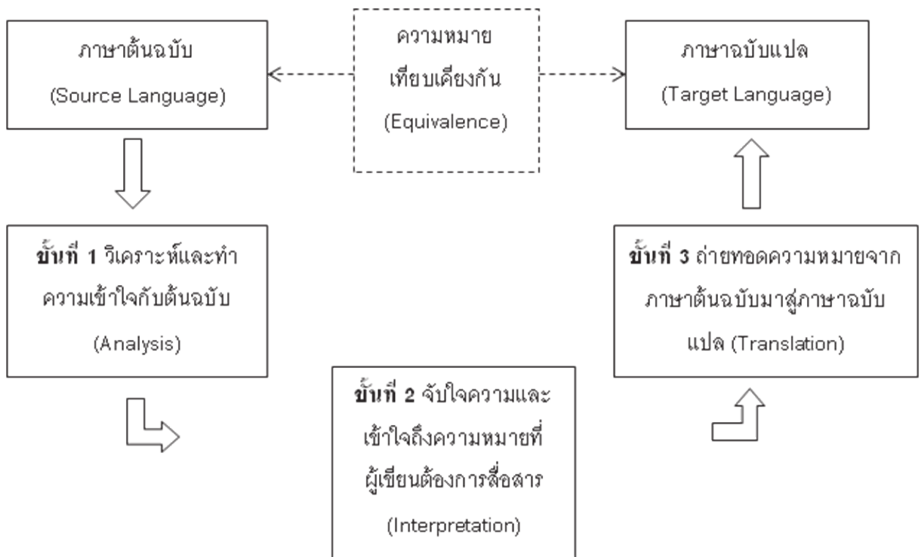
2. ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ หรือวจนภาษา (Non-verbal Language) คือ ภาษาที่ใช้วิธีการสื่อสารที่ไม่ใช้ถ้อยคำ ใช้การรับรู้ตามช่องทางธรรมชาติ ได้แก่ ภาษาภาพ ภาษาเสียง

สื่อเสียงบรรยายตามกรอบแนวคิดนี้ เป็นการถ่ายทอดภาษาภาพเป็นภาษาพูด เช่น การบรรยายลักษณะและสภาพแวดล้อมที่คนตาบอดมองไม่เห็น เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์นั้นๆ ได้ โดยส่วนใหญ่สิ่งที่มองไม่เห็นนั้น จะอยู่ในกลุ่มของภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ เช่น ความเจ็บปวด ภาพ เสียงประกอบ อารมณ์ของตัวละคร เป็นต้น

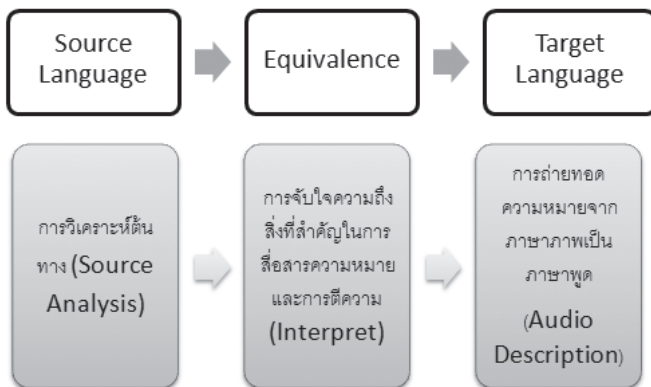
ส่วนกรอบแนวคิดในการแปลภาษาได้ขยายให้เห็นประเด็นสำคัญอีกประการว่า เสียงบรรยายภาพคือ การ “แปล” หรือ “แปลง” ภาษาหนึ่ง (ในที่นี้คือ วจนภาษาที่เป็นภาษาภาพ) ไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง คือ วจนภาษา (ภาษาถ้อยคำ) กรอบแนวคิดนี้ให้ความสำคัญในเรื่องกระบวนการที่ทำให้เกิดการเท่ากันของภาษาต้นฉบับกับภาษาแปล ได้แก่ กระบวนการศึกษาต้นฉบับ จับใจความสำคัญ และการถ่ายทอด

วรัชญ์ ครุจิต (2553) ได้อธิบายถึงคุณภาพงานแปลที่ดีว่า มีลักษณะ 3 ประการคือ

1. ไม่แปลผิด (Mistranslate) คือ การแปลผิดจากความหมายที่ผู้เขียนต้นฉบับต้องการถ่ายทอด

ภาพที่ 3 กระบวนการแปลและการถ่ายทอดความ

ภาพที่ 4 กระบวนถ่ายทอดความในงาน Audio Description

2. ไม่แปลเกิน (Over-translate) คือ การที่ผู้แปลเติมข้อความหรือคำขยายในฉบับแปลที่ไม่มีในต้นฉบับ และทำให้ใจความหรืออารมณ์ของฉบับแปลคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ

3. ไม่แปลขาด (Under-translate) คือ การตัดข้อความในต้นฉบับออก และทำให้ใจความหรืออารมณ์ของฉบับแปลคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ

ในการศึกษาด้านการผลิตเสียงบรรยายภาพหรือ audio description จึงมีลักษณะกรอบการทำงานด้านการถ่ายทอดความตามแนวคิดของกระบวนการของการแปลเพื่อการสื่อสารได้ดังนี้

สำหรับกรอบแนวคิดด้านเสียงสำหรับเสียงบรรยายภาพ แนวเกี่ยวกับเสียงสามารถอธิบายถึงเสียงลักษณะต่างๆ มีความสัมพันธ์ในงานผลิตสื่อเสียงบรรยายเป็นภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น ศิริมิตร ประพันธ์ธัญกิจ (2557) อธิบายถึงประเภทเสียงในการสื่อสารงานด้านโทรทัศน์ ดังนี้

1. เสียงพูดหรือเสียงสนทนา หมายถึง เสียงที่ผู้ชมสามารถทราบได้ว่าคนพูดคือใคร ได้แก่ เสียงตัวละครสนทนากัน เสียงสัมภาษณ์ เสียงผู้สื่อข่าวรายงานจากที่เกิดเหตุ

2. เสียงบรรยาย หมายถึง เสียงพูดที่ใช้บรรยายประกอบภาพโดยบันทึกเสียงในห้องอัดเสียง หรือใช้สถานที่เงียบๆ เช่น เสียงบรรยายสารคดี เสียงผู้ประกาศ เสียงบรรยายกีฬา

3. เสียงดนตรีและเสียงเพลง เช่น เพลงประจำรายการ เสียงเปียโน เสียงกลองสะบัดชัย

4. เสียงบรรยากาศ หมายถึง เสียงแทรกในบรรยากาศทั่วไปตามธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ เช่น เสียงบรรยากาศในป่า เสียงน้ำตก เสียงบรรยากาศในงานคอนเสิร์ต

5. เสียงประกอบ หมายถึง เสียงพิเศษที่ผู้ผลิตเติมแต่งเข้าไปในขั้นตอนการตัดต่อเสียงและผสมเสียง เช่น เสียงตอกตะปู เสียงสุนัขเหอน เสียงแมวร้อง เสียงฟ้าร้อง เป็นต้น

6. เสียงเงียบ หมายถึง ช่วงที่ไม่มีเสียง ส่วนใหญ่ใช้เพื่อให้ภาพดูมีพลังขึ้น เช่น เสียงเงียบประกอบภาพของคำคืนที่แสนสงบ

ในการผลิตสื่อเพื่อผู้ชมโดยทั่วไป เสียงและภาพจะถูกจัดวางเพื่อสื่อสารกับผู้ชมที่มีสายตาปกติ แต่สำหรับการสื่อสารเพื่อคนพิการทางการเห็น เสียงบางประเภทมีความจำเป็นต้องได้รับการอธิบายเพิ่มเติมเนื่องจากคนตาบอดไม่สามารถเข้าใจได้แบบเดียวกับคนสายตาปกติ เช่น เสียงเงียบ ในช่วงนั้นหมายถึงเหตุการณ์อะไร และเสียงบรรยากาศในบางกรณี ก็มีความจำเป็นต้องบรรยายแทรกเช่นกันว่า สื่อสารถึงเรื่องอะไร และจังหวะในการแทรกการบรรยายสำหรับบทสนทนาหลายๆ คน เพราะคนตาบอดไม่เห็นภาพไปเช่นเดียวกับคนทั่วไป ตลอดจนการให้ความสำคัญของคุณภาพเสียงบรรยาย หรือผู้บรรยาย ในเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นด้วย

ส่วนข้อมูลจากสมาคมคนตาบอดแห่งสหรัฐอเมริกา ที่ได้จัดทำข้อเสนอแนะเรื่องการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการกำกับดูแลสื่อของสหรัฐอเมริกา อธิบายว่า มาตรฐานเสียงบรรยายภาพคือ การบรรยายไม่ควรจะมีความขัดแย้งกับบทสนทนาหรือเสียงอื่นๆ ที่สำคัญในรายการ และควรจะไปด้วยกันได้ดีกับอากัปกริยาที่กำลังบรรยายอยู่ โดยควรจะมีการสอดคล้องกันในระหว่างที่มีบทสนทนา หรือมีความใกล้เคียงให้มากที่สุดกับจังหวะเวลาที่ภาพซึ่งถูกบรรยายนั้นอยู่บนจอ ตลอดจนคำบรรยายเสียงควรจะถูกเขียนโดยผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานทางด้านทักษะทางภาษาและเข้าใจความต้องการของคนตาบอดและคนพิการทางการเห็น (Bridges, 2008)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.1.1 การวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยรวบรวมเอกสารจากสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเปรียบเทียบหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพจากองค์กรทางวิชาชีพด้านสื่อ สถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ ภาควิชาการ และ

องค์กรหรือตัวแทนผู้พิการในต่างประเทศ ที่มีมาตรฐานทางวิชาชีพระดับสากล จำนวนทั้งสิ้น 12 องค์กร

3.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นในประเทศไทยจากองค์กรทางวิชาชีพด้านสื่อ สถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ และองค์กรหรือตัวแทนผู้พิการ จำนวนทั้งสิ้น 3 คน

3.1.3 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Observation) สำหรับภาควิชาการในประเทศไทย ผู้วิจัยทำการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ในการเรียนการสอนเรื่องการผลิตเสียงบรรยายภาพในสถาบันการศึกษา และศึกษาจากเอกสารรายงานของผู้เรียนทั้งหมดในวิชา

3.2 กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นองค์กรที่มีบทบาทกำหนดหลักเกณฑ์การผลิต audio description ในระดับสากล ผู้วิจัยคัดเลือกจากองค์กรกระจายไปในประเทศต่างๆ ในมิติภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคองค์กรคนพิการทางการเห็น มิติละ 3 องค์กร โดยไม่มาจากประเทศเดียวกันหรือมีคณะกรรมการร่างหลักเกณฑ์เป็นชุดเดียวกัน เพื่อให้ข้อมูลมีความหลากหลาย ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- ในกรณีขององค์กรของภาครัฐ ให้ยึดหลักเกณฑ์ขององค์กรกำกับดูแลสื่อของประเทศนั้น และเอกสารที่องค์กรกำกับดูแลใช้เป็นหลักในการกำหนดแนวทางดังกล่าว
- ในกรณีของสถาบันผู้ผลิตเสียงบรรยายภาพ audio description และภาควิชาการ ให้ยึดหลักเกณฑ์ได้รับการอ้างอิงถึง/แนะนำ/กล่าวถึง/หรือมีความร่วมมือกับคนพิการทางการเห็นเป็นที่ประจักษ์
- ในกรณีขององค์กรคนพิการทางการเห็น ให้ยึดหลักเกณฑ์ต้องเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของกลุ่มคนพิการทางการเห็นระดับชาติ

ตารางที่ 1 ระเบียบรายชื่อกลุ่มตัวอย่างในต่างประเทศ

หน่วยงานกำกับดูแล การกำหนดโดยส่วนกลาง/ภาครัฐ	Office of Communication (Ofcom) ACB-ADC (American Council of the Blinds and Audio Description Coalition) BAI Ireland
สถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ/ สถานีโทรทัศน์	Accessible Media INC. (AMI) Bayerischer Rundfunk (BR) Audio Description Associates
ภาควิชาการหรือองค์กรที่จัดอบรม ทางวิชาชีพโดยศึกษาจากมหาวิทยาลัย องค์กรที่เผยแพร่หรือศึกษาองค์ความรู้	ADLAB Project Universitat Autònoma de Barcelona University of Surrey
องค์กรหน่วยงานที่ทำงานด้านคนพิการ ทางการเห็น หรือมีเครือข่ายทำงานร่วมกับ คนพิการทางการเห็น	World Blind Union American Foundation of the Blinds Media Access Australia

ตารางที่ 2 ระเบียบรายชื่อกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย

การสัมภาษณ์เชิงลึก หน่วยงานกำกับดูแล การกำหนดโดยส่วนกลาง/ภาครัฐ สถาบันผลิตเสียงบรรยายภาพ/ สถานีโทรทัศน์ องค์กรหน่วยงานที่ทำงานด้านคนพิการ ทางการเห็น หรือมีเครือข่ายทำงานร่วมกับ คนพิการทางการเห็น	ตรี บุญเจือ ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ ธีรวัช เจนวัชรรักษ์
การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ภาควิชาการหรือองค์กรที่จัดอบรมทาง วิชาชีพโดยศึกษาจากมหาวิทยาลัย องค์กรที่เผยแพร่หรือศึกษาองค์ความรู้	อารดา ครุจิต อาจารย์ประจำวิชา วส. 438 การสร้างสรรครายการสำหรับผู้ชมผู้ฟัง เฉพาะกลุ่ม คณะวารสารศาสตร์และ สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2557

ตรี บุญเจือ รักษาการผู้อำนวยการส่วนสำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงาน กสทช. ถือเป็นตัวแทนผู้บริหารของสำนักงาน กสทช. เป็นผู้เข้าใจถึงเจตนารมณ์แห่งตัวบทกฎหมายและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสื่อเพื่อผู้พิการ และผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ผลักดันโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพสำหรับผู้พิการทางการเห็น ภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มีบริการเพื่อการถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการ คำบรรยายเป็นเสียง (audio description) พ.ศ. 2556 และ 2557 ผู้ให้ข้อมูลจึงมีความเหมาะสมในการชี้ให้เห็นถึงภาพรวม จุดประสงค์และความคาดหวังด้านประสิทธิภาพของสื่อเสียงบรรยายภาพตามเจตนารมณ์ของระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ ผู้เขียนบทและลงเสียงในโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2557-2558 เหตุผลของการเลือกผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว เนื่องจากประการแรก ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ได้รับข้อคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้พิการทางการเห็นบางส่วนได้สะท้อนความคิดเห็นเชิงบวกด้านประสิทธิภาพของการสื่อสาร และความพึงพอใจสื่อเสียงบรรยายภาพที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ผลิต และประการที่สอง ผู้ให้ข้อมูลเป็นทั้งผู้เขียนบทและลงเสียง และมีภูมิหลังและประสบการณ์ในการเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการการโทรทัศน์ เป็นนักพากย์อาชีพ และเป็นนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

ธีรวัช เจนวัชรรักษ์ เป็นกำลังสำคัญในคณะทำงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพจากสถาบันคนตาบอดแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย และเป็นผู้เขียนบทและลงเสียงสื่อเสียงบรรยายภาพสำหรับภาพยนตร์ เช่น ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และเป็นผู้บรรยาย ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อเสียงบรรยายภาพ และประการที่สาม ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ศึกษาด้านสื่อเสียงบรรยายภาพทางวิชาการ ได้จัดทำวิทยานิพนธ์ในระดับการศึกษามหาบัณฑิต เรื่อง การสร้างออดิโอเดสคริปชันในภาพยนตร์การ์ตูนเพื่อเด็กพิการทางการมองเห็น (The Creation of Audio

Description in Animated Feature for Visually Impaired Children) ผู้ให้สัมภาษณ์จึงมีคุณลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่สะสมจากการศึกษาทางวิชาการ การลงมือปฏิบัติ และการถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นด้วย

สำหรับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตในวิชา วส. 438 การสร้างสรรค์เพื่อผู้ชมผู้ฟังเฉพาะกลุ่ม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มีการเรียนการสอนเรื่องสื่อเสียงบรรยายภาพในเชิงทดลอง มีนักศึกษา 21 คน โดยผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าโครงการสื่อเสียงบรรยายภาพของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้สอน โดยผู้เรียนศึกษาภาคทฤษฎีทดลองปฏิบัติ ทดสอบกับกลุ่มผู้พิการทางการเห็น อภิปรายและถ่ายทอดความเข้าใจออกมาเป็นรายงานสรุปองค์ความรู้ ผู้วิจัยดำเนินการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมตลอดทั้งกระบวนการ และศึกษาจากเอกสารรายงานสรุปองค์ความรู้ของนักศึกษาในวิชา

4. ผลการวิจัย

- ผลการวิจัยครั้งนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็นประเด็นสำคัญ 5 ส่วน ดังนี้
- ส่วนที่ 1 หลักการทั่วไปของการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น
 - ส่วนที่ 2 แนวทางเลือกสารในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น
 - ส่วนที่ 3 แนวทางด้านการใช้ภาษาในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น
 - ส่วนที่ 4 แนวทางด้านเสียงในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น
 - ส่วนที่ 5 ตระกูลรายการกับการผลิตเสียงบรรยายภาพ

4.1 หลักการทั่วไปของเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น

ผลการวิจัยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการทั่วไปของเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นในด้านความหมายของเสียงบรรยายภาพ กลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากเสียงบรรยายภาพทางโทรทัศน์ และหลักการทั่วไปของการผลิตเสียงบรรยายภาพ

4.1.1 ความหมายของเสียงบรรยายภาพ

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คำจำกัดความคำว่า “เสียงบรรยายภาพ” (audio description) ว่า เป็นการให้บริการเพื่อการเข้าถึงสื่อเกี่ยวกับการให้ข้อมูลด้านภาพที่จำเป็นและสำคัญในสื่อโทรทัศน์ เช่น การแสดงการอธิบายลักษณะของตัวละคร สถานที่ เสื้อผ้า ภาษากาย และการแสดงออกทางสีหน้า มีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจ (comprehension) และความเพลิดเพลิน (enjoyment) แก่กลุ่มผู้มีปัญหาด้านการมองเห็นในการรับชมสื่อต่างๆ ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวได้เหมือนกับคนทั่วไป

สำหรับเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์ มีลักษณะการทำงานเป็นสองประเภทดังนี้

- **เสียงบรรยายภาพแบบสด** มีข้อดีคือสามารถลดขั้นตอนในการผลิตลงได้ ทำได้เร็ว เช่น ลดเวลาในการเขียนบท บันทึกเสียง และตัดต่อ ใช้ทีมงานผลิตน้อย ต้องอาศัยความชำนาญของผู้บรรยายเป็นหลัก มีลักษณะการทำงานคล้ายกับการบรรยายในการถ่ายทอดการแสดงสด การบรรยายกีฬา แต่ผู้บรรยายจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องสื่อสำหรับผู้พิการทางการเห็น แต่มีข้อด้อยคือ มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย และไม่เหมาะสำหรับรายการทุกประเภท เพราะความท้าทายของงานผลิตเสียงบรรยายภาพคือ ช่วงเวลาที่จำกัด ในรายการละครสารคดี จะผลิตเสียงบรรยายภาพแบบสดได้ค่อนข้างยาก
- **เสียงบรรยายภาพแบบบันทึกล่วงหน้า** เป็นวิธีที่นิยมในการผลิตเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์ มีข้อดีคือ สามารถวางแผนการทำงานได้ล่วงหน้า มีโอกาสผิดพลาดได้น้อย แก้ไขปรับปรุงงานได้ เหมาะ

กับรูปแบบรายการทุกประเภท แต่มีข้อด้อยคือ ใช้เวลาในการผลิตมากกว่าแบบการบรรยายสด และใช้ทีมงานผลิตมากกว่า เช่น ผู้เขียนบท ผู้ลงเสียง ผู้ควบคุมด้านเสียง และฝ่ายเทคนิคด้านบันทึกเสียง และตัดต่อ เป็นต้น

4.1.2 กลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการมีบริการเสียงบรรยายภาพ

กลุ่มหลัก: ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า กลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการมีบริการเสียงบรรยายภาพโดยตรงคือ กลุ่มคนพิการทางการเห็น โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

(1) **กลุ่มผู้ตาบอดสนิท** กลุ่มนี้เป็นผู้ฟังการฟังเสียงจากสื่อโทรทัศน์เป็นหลัก ผู้ตาบอดมาตั้งแต่กำเนิด มักจะไม่มีปัญหากับระดับของข้อมูลที่รวบรวมได้จากสิ่งที่ได้ยินอยู่เป็นประจำ บางครั้งก็ไม่ได้นึกว่ารายละเอียดสำหรับการมองเห็นมีมากเพียงใด และจะไม่มีประสบการณ์ด้านภาพมากนัก แต่กลุ่มผู้ตาบอดสนิทโดยไม่ได้ตาบอดแต่กำเนิด มาสูญเสียการมองเห็นในภายหลัง มีแนวโน้มที่จะมีความทรงจำหรือประสบการณ์ด้านภาพมากกว่ากลุ่มผู้ตาบอดสนิทแต่กำเนิด

(2) **กลุ่มผู้มีสายตาเลือนราง** กลุ่มนี้เป็นผู้มองเห็นภาพเลือนราง และมีการมองเห็นภาพเป็นบางส่วน เช่น การมองเห็นเป็นจุดเล็กๆ การมองเห็นเพียงบางมุมของลานสายตา และการมีสายตาเลือนรางเกิดจากสาเหตุทางด้านสุขภาพและอายุที่เปลี่ยนแปลง

คนพิการทางการเห็นทั้งสองกลุ่ม มีความต้องการเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างกันใน “รายละเอียด” (difference in degree) ของเนื้อหา ซึ่งความแตกต่างนั้นมีความสัมพันธ์กับอายุและระดับของการมองเห็นที่ส่งผลต่อการจดจำด้านการมองเห็น และประสบการณ์ที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย ผู้ตาบอดแต่กำเนิดอาจจะไม่มีประสบการณ์ในด้านภาพมากเท่ากับผู้ที่มาตาบอดภายหลัง จึงไม่ต้องการการบรรยายที่ละเอียดเกินไป ในขณะที่กลุ่มผู้มีสายตาเลือนรางบางกลุ่มต้องการรายละเอียด เพราะเคยมีประสบการณ์ร่วมกับเรื่องนั้นมาบ้าง แต่บางกลุ่มก็ไม่ต้องการรายละเอียดเพราะพอมองเห็น เมื่อกลุ่มเป้าหมายสองกลุ่มนี้ จะมีความต้องการในเรื่องระดับ ความละเอียดที่ไม่เหมือนกัน เป้าหมายของการ

สื่อสารในเสียงบรรยายภาพ ควรพิจารณาจากกลุ่มที่มีข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการเข้าถึงมากที่สุดคือ กลุ่มผู้ตาบอดสนิท ถ้าใช้เกณฑ์ดังกล่าว “ความละเอียด” มากอาจจะไม่มีความจำเป็น แต่ควรบอกรายละเอียดที่ “สำคัญและจำเป็น” ต่อการเข้าใจและได้อรรถรสในการรับชม

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเห็นพ้องกันว่า ในมิติของระดับความละเอียดของข้อมูล การให้บริการด้านเสียงบรรยายภาพเป็นไปได้ยากที่จะต้องบรรยาย “ทุกอย่าง” อย่างละเอียด เช่น การต้องใส่องค์ประกอบต่างๆ ในการสื่อสารผ่านภาพนั้นลงไปใน การบรรยายให้มากที่สุด เช่น องค์ประกอบด้านเสื้อผ้า องค์ประกอบด้านการแสดง องค์ประกอบด้านฉาก แต่แท้จริงแล้วควรบอกความหมาย “บางอย่าง” ที่สำคัญ และการสร้างสมดุลในการบรรยายไม่ให้นิยายมากเกินไป ในที่นี้ “บางอย่าง” หมายถึงการเลือกองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดมาบรรยาย เช่น ในฉากหนึ่งอาจเลือกบรรยายองค์ประกอบฉาก เพราะหมายถึงเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ใด ในขณะที่อีกฉากหนึ่งเลือกบรรยายองค์ประกอบด้านการแสดง หรืออีกฉากเน้นการบรรยายองค์ประกอบของอุปกรณ์ประกอบฉาก เช่น ปืนที่เปื้อนเลือด เพราะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความเข้าใจและเป็นรายละเอียดที่เชื่อมโยงร้อยเรื่องราวให้เข้าใจได้

กลุ่มรอง: มีกลุ่มอื่นที่ได้รับประโยชน์จากเสียงบรรยายภาพนอกเหนือจากกลุ่มคนพิการทางการเห็น ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กเล็ก กลุ่มผู้มีปัญหาด้านการเรียนรู้ กลุ่มผู้ต้องการฝึกฝนทักษะด้านภาษา (เช่น กลุ่มชาวต่างชาติที่อพยพเข้าเมือง) โดยกลุ่มเหล่านี้อาจไม่มีปัญหาด้านการมองเห็น ถ้านำกลุ่มรองที่ได้รับประโยชน์มาพิจารณา จะทำให้เห็นประโยชน์ของเสียงบรรยายภาพที่ขยายวงออกไปสู่กลุ่มเฉพาะอื่นๆ ด้วย และกลุ่มเหล่านั้นได้นำเสียงบรรยายภาพไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น การใช้เสียงบรรยายภาพในการเสริมสร้างศักยภาพด้านภาษา การเป็นสื่อช่วยสอน และการใช้โทรทัศน์เพื่อการฟัง เป็นต้น

4.1.3 หลักการทั่วไปด้านเสียงบรรยายภาพ การศึกษาพบประเด็นสำคัญได้แก่ แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพ ขั้นตอนการผลิตเสียงบรรยายภาพ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตเสียงบรรยายภาพ

4.1.3.1 แนวทางผลิตเสียงบรรยายภาพ

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชี้ให้เห็นถึงแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพ ซึ่งแบ่งเป็นสองแนวทางในการผลิตเสียงบรรยายภาพคือ แนวทางผลิตแบบตรงตัว และแนวทางผลิตแบบตีความ

- **แนวทางการผลิตแบบตรงตัว** เห็นว่าการบรรยายที่ดีคือ บรรยายไปตามสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ในภาพและหลีกเลี่ยงการตีความ เช่น บรรยายไปตามที่เห็นขณะนั้น ไม่ควรใส่ความรู้สึกของตัวเองลงในบทบรรยาย ไม่ควรสอดแทรกความคิดเห็น ไม่ควรตีความหมายหรือสรุปความ
- **แนวทางการผลิตแบบตีความ** เห็นว่าผู้ผลิตเป็นผู้มีอิสระในการตัดสินใจว่าอะไรเหมาะสมตามสามัญสำนึก และเคารพเจตจำนงของเนื้อหาของต้นฉบับ แต่ควรคำนึงว่า การตีความหรือเสริมความเล็กน้อยตามบริบทที่จำเป็นจากต้นฉบับนั้น ไม่กระทบต่อความเชื่อว่าคนพิการทางการเห็นสามารถสรุปเนื้อหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

ในสองแนวทางนี้ ข้อมูลพบว่า บางแห่งก็มีแนวโน้มไปทางด้านใดด้านหนึ่งมาก เช่น แนวทางของสหรัฐอเมริกา หน่วยงานบางส่วนจะเน้นด้านการบรรยายแบบตรงตัว แต่แนวทางของบางประเทศในยุโรป กลับเน้นการผลิตในเชิงตีความได้บ้าง แต่ทั้งนี้ เกณฑ์ของความแตกต่างของประเทศอาจจะไม่ใช่ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างกันนี้ เพราะข้อมูลส่วนหนึ่งก็ชี้ให้เห็นว่า ในบางแห่งของสหรัฐอเมริกาก็กลับใช้แนวทางแบบตีความร่วมด้วยเช่นกัน

แม้ทั้งสองแนวทางจะมีความแตกต่างกันด้านแนวคิด แต่ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่า ทั้งสองแนวทางจะอยู่บนจุดร่วมเดียวกัน ได้แก่ การผลิตงานบนความเชื่อว่าคนพิการทางการเห็นสามารถสรุปเนื้อหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ไม่รบกวนต้นฉบับมากเกินไป เช่น ไม่ทับเสียงของต้นฉบับ และใช้

ประโยชน์จากเสียงต้นฉบับให้เต็มที่ก่อนพิจารณาลงเสียงบรรยาย ถ้าเสียงนั้น
คุ้นเคยอยู่แล้ว หรือดนตรีกำลังสร้างสุนทรียะให้กับผู้ชม ไม่มีความจำเป็นต้อง
บรรยายทุกครั้งที่มีช่องเสียงว่าง สามารถให้เสียงเพลง เสียงประกอบ หรือแม้แต่
ความเงียบได้สื่อความหมายก่อน ไม่บรรยายแบบเปิดเผยเรื่องล่วงหน้า ไม่ควร
บรรยายด้วยความเร็วหรือรีบร้อนระมัดระวังการบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาที่มีความ
อ่อนไหว เช่น การบรรยายเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ ความพิการ เชื้อชาติ ความ
รุนแรงและศาสนา และไม่ตัดทอนเนื้อหา (censor) หรือละการบรรยายด้วยการ
คิดจากมุมของผู้บรรยายเองว่าไม่เหมาะสม

4.1.3.2 ขั้นตอนการผลิตเสียงบรรยายภาพ

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีขั้นตอนการผลิตเสียงบรรยาย
ภาพที่คล้ายคลึงกัน ประกอบด้วยขั้นตอนการผลิตอยู่ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การคัด
เลือกรายการ การศึกษาต้นฉบับ การจัดทำบทเสียงบรรยายภาพ และการบันทึก
และตัดต่อเสียง ดังนี้

(1) การคัดเลือกรายการ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งได้เสนอถึง
ประเด็นความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่า กลุ่มคนพิการทางการเห็นต้องการ
รับชมรายการทุกประเภทเช่นเดียวกับคนทั่วไป และเสียงบรรยายภาพสามารถ
ทำได้ในทุกประเภทรายการ แต่ปัจจัยสำคัญในการเลือกรายการมาทำเสียง
บรรยายภาพคือ “ความจำเป็นที่ต้องมีเสียงบรรยายภาพ” เนื่องจากต้นฉบับของ
รายการสามารถเข้าใจเพียงพอได้ด้วยการฟัง เช่น รายการข่าว รายการเกมโชว์
รายการพูดคุย สัมภาษณ์ รายการเพลง และรายการที่มีการดำเนินเรื่องที่รวดเร็ว
และมีเสียงบรรยายเป็นหลักอยู่แล้ว เช่น รายการกีฬา หรือรายการถ่ายทอดสด
การมีเสียงบรรยายภาพในตระกูลรายการนั้น อาจจะไม่จำเป็นเท่ากับรายการที่
ต้องอาศัยการเล่าเรื่องมาก มีฉากปกริยา และการแสดงมาก มีการใช้ภาพเล่า
เรื่องมาก ถ้าขาดเสียงบรรยายภาพ อาจขาดความต่อเนื่อง และทำให้ผู้ชมไม่
เข้าใจ เช่น รายการละคร ภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ หรือรายการสารคดี แต่ทั้งนี้
ให้พิจารณาความจำเป็นในการผลิตเสียงบรรยายภาพเป็นกรณีแต่ละรายการ เช่น
รายการสารคดีบางรายการมีบทพูดและบทบรรยายเพียงพออยู่แล้ว แต่รายการ

สารคดีธรรมชาติบางรายการจำเป็นต้องมีเสียงบรรยายภาพ เนื่องจากเน้นการใช้ภาพบอกเล่าเรื่องราวเป็นหลัก

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในต่างประเทศส่วนหนึ่ง ได้เสนอประเด็นเกี่ยวกับการพิจารณาคัดเลือกรายการว่า ควรเกิดขึ้นจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และการเกิดประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมายอย่างเต็มที่ เพราะเป็นตัวชี้วัดในเชิงความคุ้มค่าของการผลิต เช่น ผลิตแล้วเกิดมูลค่าได้ในช่องทางอื่นๆ ด้วย ส่วนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยส่วนหนึ่งชี้ว่า รายการบางประเภทที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ อาจจะไม่ผลิตได้ เพราะติดเรื่องลิขสิทธิ์ เช่น รายการภาพยนตร์ หรือสารคดีจากต่างประเทศ

(2) การทำความเข้าใจต้นฉบับ ขั้นตอนนี้ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเห็นตรงกันว่า เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่จะเข้าใจเรื่องโดยรวมทั้งหมด ทำได้โดยการรับชมต้นฉบับแบบตาดูหูฟังกับการรับชมต้นฉบับแบบฟังอย่างเดียว ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งชี้ว่า การได้ชมรายการโดยปราศจากภาพ เช่น การฟังบทสนทนาและเสียงประกอบ หรือแม้แต่การจำลองสภาพการมองเห็นของคนตาบอดด้วยอุปกรณ์ที่จัดทำไว้เฉพาะ สามารถทำให้ผู้ผลิตเข้าใจพื้นฐานข้อจำกัด หรือจุดที่จะเกิดความไม่เข้าใจและความท้าทายของรายการนั้นได้ เช่น รายการมีช่องว่างของเสียงมากน้อยเพียงใด รายการต้องการเสียงบรรยายภาพในลักษณะใด เช่น ละครเพลง จะวางเสียงบรรยายภาพไว้ตรงที่ได้บ้าง เพื่อประเมินความยากง่ายของรายการโดยรวมรวมถึงการศึกษาต้นฉบับด้วยการหาข้อมูลประกอบ เช่น การศึกษาจากบทเต็มหรือบทย่อของต้นฉบับ การสอบถามข้อสงสัยจากผู้ประพันธ์ ผู้ถ่ายภาพ ผู้กำกับรายการ

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งในประเทศไทยชี้ว่า ขั้นตอนนี้มีความสำคัญ เนื่องจากต้นฉบับบทที่ส่งมาให้ผลิตเสียงบรรยายภาพมักไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับนักแสดง เรื่องย่อ หรือบทสำหรับการถ่ายทำมาให้ ทำให้การหาความเชื่อมโยงของเรื่องทำได้ลำบาก การรับชมก่อนถือว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เข้าใจทั้งรูปแบบ ลีลาการสื่อสารของรายการ รายละเอียดปลีกย่อยที่ควรใส่ และไม่ควรรใส่ ในช่วงเวลานั้นๆ และผู้ผลิตเสียงบรรยายภาพควรเป็นผู้ที่มีคลังข้อมูลด้านรายการโทรทัศน์หรือเข้าใจภาษาโทรทัศน์มากพอสมควร

(3) การจัดทำบทเสียงบรรยายภาพ ประกอบด้วยการเตรียมร่างบท และการตัดต่อทจนสมบูรณ์

1. การเตรียมร่างบท หมายถึง การเขียนในส่วนที่คิดว่าควรเขียนลงไปก่อน หลังจากนั้นจึงนำมาทำการเรียบเรียง แก้ไขก่อนที่จะเป็นบทเสียงบรรยายภาพ โดยมีเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาประกอบการเขียนบทคือ เขียนอย่างกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย ลองอ่านให้มีความพอดีกับจังหวะภาพ และช่องว่างของเสียง มีความถูกต้อง ใช้ภาษาที่ถูกต้อง และได้วรรณรสในการรับชม

2. การจัดทำบทเสียงบรรยายภาพแบบสมบูรณ์ ในการทำงานทั่วไป บทต้นฉบับที่ส่งมาในการทำงานเพื่อผลิตเสียงบรรยายภาพจะมีหลายประเภท ได้แก่ แบบสมบูรณ์ กึ่งสมบูรณ์ หรือเป็นบทพากย์ (dubbing) หรือบทแปลใต้ภาพ (subtitle) แต่สำหรับบทเสียงบรรยายภาพต้องเป็นบทแบบสมบูรณ์พร้อมที่จะใช้ลงเสียงได้ ต้องเป็นบทที่มีจำนวนคำพอเหมาะกับเวลาและภาพ ตัวสะกด วรรคตอนต้องถูกต้อง โดยผู้ลงเสียงไม่ต้องไปแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลัง ถ้ามีก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนการสื่อสารในการทำงาน จะใช้ time code หรือรหัสตัวเลขบอกเวลา เพื่อให้ผู้ลงเสียง ผู้ควบคุมการบันทึกเสียงสามารถใช้เป็นจุดสื่อสารในการทำงานระหว่างการบันทึกเสียงและการตัดต่อเสียงในภายหลัง รูปแบบของตัวบทจะใช้รูปแบบใดก็ได้ ตราบเท่าที่สามารถสื่อสารกันในที่ทีมงานได้ ในบางหน่วยงานมีการใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์สำเร็จรูปสำหรับ audio description ในการเขียนบท หรือบางหน่วยงานก็กำหนดรูปแบบเอกสารแบบ manual เพื่อการเขียนบทแบบใช้ระหว่างกันเอง

(4) การบันทึกและตัดต่อเสียง

เสียงของผู้บรรยายมีความสำคัญ เนื่องจากคนพิการทางการเห็นมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับเสียงของบุคคล การบรรยายเป็นทีตินั้นไม่ควรที่จะก่อให้เกิดความรำคาญ หากแต่จะต้องมีน้ำเสียงที่พอดีและไม่จืดชืด หรือไม่เป็นระดับเดียวกันจนน่าเบื่อ และควรจะเข้ากันได้ดีกับธรรมชาติของรายการ เช่น ในเรื่องราวเขย่าขวัญหรือละครที่มีความตึงเครียด การบรรยายควรมีความสม่ำเสมอ

ดนตรีประกอบทำหน้าที่ในการบอกถึงบรรยากาศที่อันตราย เสียงบรรยายก็ควรที่จะสะท้อนถึงความตึงเครียดนั้นโดยไม่มีการแสดงอารมณ์ที่เกินจริง กรณีของรายการตลกการบรรยายควรแฝงไว้ซึ่งรอยยิ้มในคำพูด แต่ไม่ควรมีเสียงหัวเราะ

ก่อนการบันทึกเสียง ผู้ให้เสียงบรรยายต้องมีการซักซ้อมหลายๆ ครั้ง เพื่อดูจังหวะการเข้าเสียง และแก้ปัญหาในการออกเสียง คำที่ไม่คุ้นเคย หรือตรวจสอบข้อสงสัยต่างๆ เช่น การอ่านออกเสียงคำต่างประเทศ สำหรับการบันทึกและตัดต่อเสียง มีข้อควรคำนึง ได้แก่ ระดับเสียงของรายการที่เป็นเสียงแบ็คกราวด์จะต้องถูกลดระดับลงเพื่อให้การบรรยายเสียงนั้นสามารถได้ยินอย่างชัดเจน เสียงแบ็คกราวด์สามารถที่จะมีการปรับแต่งขึ้นลงได้ในแต่ละฉาก

4.1.3.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตเสียงบรรยายภาพ ได้แก่

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบวงในของการผลิต เช่น ผู้เขียนบท ผู้ลงเสียง ผู้ควบคุมการบันทึกเสียง ผู้กำกับด้านเสียง เจ้าหน้าที่ด้านเทคนิคการบันทึกและตัดต่อเสียง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบวงนอกของการผลิต ได้แก่ ทีมผู้ผลิตรายการต้นฉบับ อันหมายถึงผู้กำกับรายการ ผู้ถ่ายภาพ ผู้กำกับภาพ ผู้กำกับด้านศิลป์ ผู้เขียนบทต้นฉบับ เจ้าของลิขสิทธิ์รายการ (สถานีโทรทัศน์ เจ้าของรายการ) ในการคัดเลือกรายการเพื่อผลิตเสียงบรรยายภาพ หรืออนุญาตให้รายการผลิตเสียงบรรยายภาพได้ ภาควิชาการ และคนพิการทางการเห็น

4.2 แนวทางการเลือกสารในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น

แนวทางการเลือกเนื้อหาสารที่จำเป็นสำหรับเสียงบรรยายภาพมี 3 ระดับ คือ เนื้อหาสารที่มีความจำเป็นมาก จำเป็นน้อย และไม่มีความจำเป็น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แนวทางการเลือกสารในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น

เนื้อหาสารที่มีความจำเป็น	เนื้อหาสารที่มีความจำเป็นน้อย	เนื้อหาสารที่ไม่มีความจำเป็น
1. Story ข้อมูลที่มีผลต่อเรื่องราวและดำเนินเรื่อง 2. Space พื้นที่/สถานที่ (จำเป็นมากเมื่อสถานที่เปลี่ยน เช่น ฉากเปลี่ยน) 3. Time เวลา (จำเป็นมากเมื่อมีการเปลี่ยนช่วงเวลา เช่น ย้อนอดีต) 4. Character ผู้พูดเป็นใคร (โดยเฉพาะในกรณีที่เริ่มต้นเรื่อง หรือมีคนพูดหลายคน) 5. Action อากัปกริยา ทั้งทางหน้าตาและการแสดง 6. Code เลือกนัยที่สำคัญ เลือกจุดแห่งการสนใจของผู้ชม 7. Logo Typographic and Graphic โลโก้ ข้อความ ตัวอักษร รายชื่อนักแสดง การให้เครดิต 8. Detail (but not too detailed)รายละเอียดที่ไม่มากเกินไป เช่น ขนาดให้ระบุถึงแคโดยประมาณ สีควรบอกสีทั่วไป ไม่บอกสีผสมที่ซับซ้อน	1. คำศัพท์ยากหรือซับซ้อน นอกจากว่าภาษานั้นจะมีความสอดคล้องกับเรื่อง 2. เสียงที่คุ้นเคยอยู่แล้ว เช่น เสียงโทรศัพท์ เว้นแต่ฟังไม่ชัด หรือคลุมเครือตีความได้หลายเสียง 3. ภูมิหลังทางวัฒนธรรม สีผิว เชื้อชาติ ศาสนาของตัวละคร เว้นแต่สำคัญกับเรื่อง	1. Spoil การบอกสิ่งที่จะเกิดขึ้น 2. Judgment การบอกเหตุผลใจของเหตุการณ์ 3. ข้อผิดพลาดจากต้นฉบับ ให้ดำเนินตามต้นฉบับ เช่น การออกเสียง 4. คำศัพท์ด้านการถ่ายทำ (filmic expression) เช่น เคลื่อนกล้องไปทางซ้าย-ขวา (pan right-left) ภาพมุมต่ำ-สูง (low-high angle) ภาพจางดำ (fade black) ภาพซูมเข้า-ออก (zoom in-out)

4.3 แนวทางการใช้ภาษาในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้ความสำคัญกับความถูกต้องด้านภาษาในเชิงภาษาศาสตร์ (linguistics) ในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น และมีกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งให้ความสำคัญกับภาษาการถ่ายทำหรือที่เรียกว่าภาษาภาพยนตร์ การสื่อความหมายทางโทรทัศน์ประกอบกันไปด้วย

4.3.1 ภาษาของตัวบทบรรยาย

รูปแบบภาษา เสียงบรรยายภาพควรใช้ภาษาเพื่อการบรรยาย กิ่งทางการเป็นภาษาเพื่อการพูด ไม่ใช่ภาษาที่เป็นทางการ และไม่กำกวมไปใช้ภาษาสแลง ควรใช้ภาษาง่าย ไม่ใช้ภาษาที่ซับซ้อน และไม่นิยมใช้ภาษาในเชิงวรรณกรรมหรือภาษากวี ไม่ใช้คำศัพท์สูง และเป็นภาษาที่กระชับ สั้นได้ใจความ ควรเลือกบรรยายเป็นประโยค ถ้าเวลาจำกัดมาก สามารถใช้วลีหรือคำได้

การใช้คำกริยา ควรใช้คำกริยาที่แสดงความเฉพาะเจาะจง เพื่อให้คำหนึ่งคำมีความหมายตรงประเด็น เช่น เดิน อาจเลือกใช้คำว่า เดินกร่าง สวาทท่า เขย่ง เดินกระเผลก เดินลากเท้า เป็นต้น

การใช้ไวยากรณ์แบบปัจจุบันกาล ในแนวทางของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ สื่อบรรยายเป็นเสียงเพื่อคนพิการทางการเห็นคือ การบรรยายการบอกผู้ชมถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ ดังนั้นควรอยู่ในรูปของ present simple และใช้ present continuous การผสมกันของ present simple กับ present participle จะให้ความรู้สึกในการบรรยายที่ดีขึ้น แต่ถ้าหากใช้ present simple และเสียงบรรยายภาพในประเทศไทย ก็เน้นเรื่องการใช้ภาษาที่แสดงความเป็นปัจจุบัน

การใช้คำคุณศัพท์ การใช้คำคุณศัพท์ในการบรรยายเป็นเรื่องที่สำคัญมากในการบรรยายเป็นเสียงเพื่อคนพิการทางการเห็น เพราะการใช้คำที่เลือกสรรมาเป็นอย่างดีเพียงไม่กี่คำ จะสามารถเพิ่มรสชาติให้กับฉากนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ไม่ควรสะท้อนถึงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้บรรยายเสียง ควรเลือกคำที่ใช้ในการบรรยายสีผิว เช่น สีนํ้าตาล สีนํ้าตาลเข้ม สีชมพู สีขาว แต่หลีกเลี่ยงการใช้คำว่า ผิวดำ

การใช้คำวิเศษณ์ เช่น อย่างห้วนๆ อย่างระมัดระวัง อย่างรอบคอบ อย่างร่าเริง อย่างกระตือรือร้น อย่างยโสโอหัง อย่างกระวนกระวาย ไม่ควรใช้แล้วทำให้ประโยคบรรยายเย็นเยื่อ

การเรียกตัวละคร ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเห็นตรงกันว่า ในการเรียกชื่อตัวละคร ต้องเรียกให้เหมือนกันหมดทั้งรายการ เมื่อมีตัวละครที่ไม่ทราบชื่อปรากฏตัวขึ้นมา ให้เรียกบุคคลผู้นั้นด้วยการบรรยายลักษณะทางสรีระในช่วงแรก จนกว่าจะมีการเปิดเผยชื่อของเขา/เธอออกมา และเมื่อทุกคนทราบชื่อของตัวละครแล้ว ก็ให้ผูกชื่อของตัวละครนั้นติดกับลักษณะทางสรีระที่มีการบรรยายในช่วงแรก เช่น “จอห์น ผู้ชายผมแดง” แต่หลังจากนั้นก็ให้ใช้แต่ชื่อเพียงอย่างเดียว การเรียกชื่อตัวละครควรเป็นชื่อเดียว และเรียกอย่างต่อเนื่องไปทั้งรายการ ในกรณีตัวละครถูกกล่าวถึงด้วยชื่อที่เรียกยาก ไม่ว่าจะเป็นชื่อที่ยาว ชื่อเต็ม ชื่ออย่างเป็นทางการ ชื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศ หรือตัวละครถูกเรียกหลายชื่อ ต้องกำหนดชื่อเรียกตัวละครที่รองรับการบอกเล่าเรื่องราวได้ดีที่สุด

การใช้ระดับของคำศัพท์ ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ควรใช้ชุดคำศัพท์ให้เหมาะสมกับช่วงอายุ เช่น ในรายการสำหรับเด็ก หรือรายการเพื่อการศึกษา และระดับของภาษาควรจะคงที่ทั้งรายการ และไม่ควรใช้คำศัพท์ที่ยากเกินไป แต่ควรเป็นคำศัพท์ที่เข้าใจกันได้โดยทั่วไป

การใช้ภาษาที่ควรหลีกเลี่ยง ไม่ควรใช้คำว่า “เห็น” หรือ “ภาพ” คำว่า “ภาพ” อาจใช้คำว่า “หน้าจอ” เช่น “หน้าจอเปลี่ยนเป็นสีดำ” แทนคำว่า “ภาพเปลี่ยนเป็นสีดำ” ไม่ควรใช้คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะด้านภาพโดยตรง เช่น เฟดแบล็ค ภาพตัดเร็ว ศัพท์เทคนิคการสร้างภาพยนตร์ ให้แปลมุมมองของผู้กำกับออกมาเป็นการบรรยาย เช่น เทคนิคแบบ dissolve แสดงความฝัน จินตนาการ ควรบรรยายว่า “ในความฝัน...” หลีกเลี่ยงคำที่แสดงการดูถูก สร้างความเสื่อมเสีย หลีกเลี่ยงคำที่บอกลถึงสิ่งที่ซับซ้อนหรือไม่ใช้โดยทั่วไป เช่น สีฟ้าอมเขียว สีเขียวขี้ม้า สีม่วงอมน้ำตาล เป็นต้น หลีกเลี่ยงคำอุปมาอุปไมยและการเปรียบเทียบ นอกจากเป็นการอุปมาอุปไมยและเปรียบเทียบที่มีการใช้อยู่บ่อยๆ หลีกเลี่ยงคำ

คลุมเครือ หรือต้องมีการแปลอีกชั้นหนึ่ง ใช้คำให้ตรงมากที่สุด และหลีกเลี่ยงภาษาสแลงหรือภาษาพูดที่ตนเองจนเกินไป

4.3.2 ภาษาภาพทางภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Film and Television Language)

กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งให้ความสำคัญกับภาษาการถ่ายทำ หรือที่เรียกว่า ภาษาภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ ทั้งนี้ การสื่อความหมายทางโทรทัศน์ประกอบด้วยโครงสร้างสัญลักษณ์ต่างๆ ดังนั้น เสียงบรรยายภาพต้องมีการแปลสัญลักษณ์หรือความหมายที่เกิดขึ้น (intersemiotic transaction) ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่สำคัญมากต่อคุณภาพการผลิต audio description การเข้าใจภาษาทางภาพยนตร์หรือโทรทัศน์จะช่วยให้เข้าใจขอบและวิธีการสื่อสารทั้งหมด เพื่อให้ผู้ชมคาดหมายได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในภาพยนตร์ และเป็นตัวกำหนดว่า เรื่องราวจะดำเนินไปในรูปแบบใด กระบวนการที่ทำให้เกิดภาษาภาพ ได้แก่ องค์ประกอบในการถ่ายทำ (mise-en-scène) เช่น ฉาก เสื้อผ้า การแต่งหน้า การถ่ายภาพ (cinematography) คุณภาพของภาพ วิธีการถ่ายภาพ ลักษณะของภาพ การตัดต่อ (editing) คือ การเชื่อมโยงความหมายของแต่ละภาพ นำมาร้อยเรียงให้เกิดเรื่องราว

เมื่อเข้าใจภาษาภาพยนตร์ จะสามารถกำหนดสิ่งที่สำคัญที่สุดในแต่ละฉากที่จะบรรยายได้ เช่น การเห็นภาพเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของตัวละคร ตามภาษาของภาพยนตร์คือการบอกถึงสิ่งที่มีมากกว่าแค่เสื้อผ้า แต่บอกสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากเสื้อผ้า เช่น เป็นช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้น การถ่ายทำแบบภาพซ้ำ แสดงถึงการคิดของตัวละคร การถ่ายทำแบบใกล้มาก (close up) แสดงถึงการเน้นภาพตัวละคร หรือสื่ออารมณ์ หรือในกรณีของการตัดต่อ การตัดภาพจากดอกซากุระและกลายเป็นภาพหิมะที่ปลิวไหว แสดงถึงช่วงเวลาที่เปลี่ยนไป หรือแม้แต่การถ่ายทำด้วยโทนสีใดๆ แสดงความมีเหตุผลของผู้ถ่ายทำ เช่น ถ่ายทำด้วยแสงมืดเพื่อให้ผู้ชมรู้สึกอึดอัด น่ากลัว หรือถ่ายทำด้วยโทนสีเย็น เช่น สีฟ้า สีน้ำเงิน เพื่อให้ดูสบายๆ และสวยงาม

4.4 แนวทางด้านเสียงในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น

ผลการศึกษาหลักการที่เกี่ยวข้องกับเสียงในการผลิตเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็น สรุปได้ 2 ประเด็น ได้แก่ การให้เสียงบรรยาย และการบันทึกเสียงบรรยาย

4.4.1 การให้เสียงบรรยาย

● ลักษณะของการบรรยาย

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่ควรใช้ความเร็วหรือเร่งการบรรยาย ไม่จำเป็นต้องบรรยายทุกช่วงที่มีช่องเสียงว่าง ควรเว้นจังหวะ ไม่ให้ประโยคบรรยายต่อเนื่องติดกันมากเกินไป ถ้านดนตรีเป็นส่วนสำคัญที่สร้างอารมณ์ให้กับเนื้อหา ให้ปล่อยผู้ฟังได้ดื่มด่ำไปกับเสียงดนตรีโดยไม่มีการขัดจังหวะ แต่จะขัดจังหวะได้ก็เฉพาะเวลาที่มีรายละเอียดสำคัญที่จะต้องบรรยายเพื่อให้ถูกกาลเทศะ และไม่ควรบรรยายทับเพลง หรือทำนองเพลง เว้นแต่ช่วงเพลงนั้นๆ มีความสำคัญต้องบรรยาย

● คุณลักษณะของผู้บรรยาย

ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของเสียงบรรยายภาพคือ การใช้เสียงจังหวะช้าเร็ว และเนื้อเสียงของผู้บรรยาย การบรรยายด้วยเสียงที่ดี จังหวะที่ดี และมีความสอดคล้องกับขนบของต้นฉบับ จะช่วยส่งให้งานเขียนบทดีขึ้น ในขณะเดียวกัน ถ้าการบรรยายได้ไม่ตรงกับวิถีของต้นฉบับ หรือผู้บรรยายขาดทักษะก็สามารถลดคุณภาพของงานสื่อ

ผู้บรรยายต้องมีทักษะการอ่านออกเสียงถูกต้อง มีการแสดงอารมณ์อยู่ในเนื้อเสียง แต่ไม่ควรถึงระดับที่เป็นการแสดงงานอีกชิ้นหนึ่ง การบรรยายเป็นเสียงที่ดีนั้น ไม่ควรที่จะก่อให้เกิดความรำคาญ หากแต่จะต้องมีน้ำเสียงที่พอดี และจะต้องไม่จืดชืดจนเกินไป ผู้บรรยายต้องมีความสามารถในการทำงาน และมีวินัย ชักซ้อม เสียงของผู้บรรยายควรที่จะเป็นสิ่งที่เติมเต็มให้กับเนื้อหา โดยควรมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเสียงของตัวละคร หรือผู้บรรยายของรายการต้นฉบับ เช่น ผู้บรรยายสารคดี

ผู้เขียนบทและผู้ลงเสียงอาจจะเป็นคนเดียวกันหรือคนละคนก็ได้ การใช้คนเดียวกันอาจจะทำให้กระบวนการลงเสียงรวดเร็วขึ้น เพราะผู้ลงเสียงจะทราบจังหวะการเข้าเสียง แต่ถ้าผู้เขียนบทกับผู้ลงเสียงเป็นคนละคนกัน ก็สามารถทำได้ แต่คนเขียนบทต้องลองพากย์เสียงมาให้พอดี เพื่อลดทอนเวลาทำงานและความผิดพลาด

● Mood and Tone

ลีลาการสื่อสารของต้นฉบับและเสียงผู้บรรยายควรจะมีคุณสมบัติคล้องกัน เข้ากันได้ดีกับธรรมชาติของรายการ ภาพยนตร์เกี่ยวกับสงคราม รายการสารคดีวิทยาศาสตร์ รายการตลก เนื้อเสียงและลีลาของผู้บรรยายก็ควรเป็นไปในแนวทางเดียวกับต้นฉบับ

4.4.2 การบันทึกและตัดต่อเสียง

● **การจัดระดับเสียง** เสียงต้นฉบับควรถูกลดระดับเสียงลงเพื่อให้เสียงบรรยายชัดเจน แต่ควรระมัดระวังไม่ให้เสียงบรรยายดังจนเกินไป และควรเป็นระดับที่เท่ากันตั้งแต่ต้นจนจบ เสียงของการบรรยายจะถูกกำหนดให้คงที่ในตอนที่เราบันทึก

● **การปรับระดับเสียงระหว่างบันทึกเสียง** แม้ว่าระดับของเสียงแบ็คกราวด์และเสียงบรรยายจะมีการกำหนดเอาไว้ล่วงหน้าในเวลาที่เริ่มทำการบันทึกให้คงที่ แต่เมื่อใดที่มีการเพิ่มขึ้นของเสียงในรายการอย่างรวดเร็ว เช่น เสียงหัวเราะของผู้ชม เสียงปรบมือ หรือเสียงบรรยายคนอื่นๆ การปรับแต่งเสียงก็สามารถที่จะกระทำได้อย่างเฉพาะโดยพิจารณาตามความเหมาะสม

● **การตรวจสอบการบันทึกเสียง** ผู้รับผิดชอบการบันทึกเสียงต้องมีการตรวจสอบเป็นระยะว่า การบันทึกเสียงเรียบร้อย และมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ในขั้นตอนสุดท้าย ก่อนจะนำไปตัดต่อเสียง

4.5 ตระกูลรายการกับการผลิตเสียงบรรยายภาพ

4.5.1 **ตระกูลรายการกับความจำเป็นในการทำเสียงบรรยายภาพ** มีรายละเอียดดังนี้

ตระกูลรายการที่มีความจำเป็นน้อยในการทำเสียงบรรยายภาพ ได้แก่ ตระกูลรายการที่มีการใช้เสียงสื่อความหมายมาก เช่น มีการบรรยาย การสนทนา และเนื้อหานั้นผู้ฟังสามารถเชื่อมโยงได้ด้วยตนเอง เช่น รายการข่าว รายการสนทนาถามตอบ รายการเพลง และตระกูลรายการที่มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และมีบทสนทนาหรือบทบรรยายมาก เช่น รายการเกมโชว์ และรายการถ่ายทอดกีฬาที่มีผู้บรรยายกีฬาอยู่แล้ว

ตระกูลรายการที่มีความจำเป็นมากในการทำเสียงบรรยายภาพ ได้แก่ ตระกูลรายการสารคดี ละคร ภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ ที่อาจจะมีการสื่อสารด้วยภาษาทางการถ่ายทำ สัญญาที่เกิดขึ้นในด้านภาพ และกลุ่มรายการสารคดี รายการเด็ก รายการเพื่อการศึกษา เนื่องจากกลุ่มรายการเหล่านี้ จะใช้สื่อด้านภาพเพื่อประกอบการให้ความรู้ เสียงบรรยายภาพจะมาช่วยเสริมศักยภาพในการสื่อสารให้มากขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม การนำตระกูลรายการมาพิจารณาในการคัดเลือกรายการ อาจพอทำให้เห็นภาพรวมว่า ตระกูลรายการนั้นๆ “จำเป็น” มากน้อยเพียงใดในการผลิตเสียงบรรยายภาพตามลักษณะพื้นฐานของตระกูลรายการ แต่การศึกษา ก็พบว่า ควรพิจารณา “วิธีการนำเสนอ” ในรายการนั้นร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในตระกูลรายการใดก็ตาม เช่น ในตระกูลรายการสารคดี สารคดีรายการหนึ่งอาจจะไม่จำเป็นต้องใส่เสียงบรรยายภาพ เพราะใช้การเล่าเรื่องด้วยการบรรยายเป็นหลัก ในขณะที่สารคดีอีกรายการหนึ่ง มีการใช้ภาพเล่าเรื่องเป็นส่วนใหญ่ ก็มีความจำเป็นต้องมีเสียงบรรยายภาพ

4.5.2 ตระกูลรายการกับระยะเวลาในการผลิตเสียงบรรยายภาพ

ตระกูลรายการที่มีรูปแบบการเล่าเรื่องแบบตายตัว เช่น รายการที่มีการเปิดปิดรายการ มีช่วงรายการที่มีรูปแบบเดียวกันในทุกตอน มีรูปแบบ (pattern) ที่คล้ายๆ กันในการออกอากาศ เช่น เกมโชว์ การ์ตูน รายการสำหรับเด็ก รายการสารคดี รายการสนทนา รายการเพลง ผู้เขียนบทหรือผู้บรรยายจะสามารถพอเข้าใจถึงจังหวะในการทำงานได้เมื่อทำงานไปได้ระยะหนึ่ง ทำให้ระยะเวลาในการผลิตน้อยลง

ตระกูลรายการที่มีรูปแบบการเล่าเรื่องแบบอิสระ เช่น ภาพยนตร์ และละคร ตระกูลรายการประเภทนี้จะมีความหลากหลายในการดำเนินเรื่อง มีลีลาเฉพาะของตนเอง ผู้ผลิตเสียงบรรยายภาพจะใช้เวลามากในการเตรียมทำความเข้าใจในรายการนั้นๆ การหาความหมาย การหาจังหวะเพื่อบรรยาย มีแนวโน้มจะใช้เวลาในการผลิตมากกว่า

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

สำหรับแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพในบริบทของไทย ผลของการศึกษาพบแนวทางเพื่อการผลิตเสียงบรรยายภาพอยู่ 2 ประเด็นใหญ่ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของไทย ได้แก่ แนวทางในเชิงการปฏิบัติ (practices) และแนวทางในเชิงหลักการ (principles)

(1) แนวทางในเชิงปฏิบัติ (Practices)

ในต่างประเทศพบแนวทางในเชิงปฏิบัติการค่อนข้างละเอียด และเป็นขั้นตอนมากกว่าแนวทางในเชิงปฏิบัติในประเทศไทย เนื่องจากในต่างประเทศทั้งในอเมริกาเหนือและยุโรป ได้มีการดำเนินการศึกษาและผลิตเสียงบรรยายภาพมาตั้งแต่ปี 1980 และแนวทางปฏิบัติด้านเสียงบรรยายภาพได้ออกโดยภาคสาธารณะหรือส่วนกลาง เช่น Ofcom ของสหราชอาณาจักร และ AENOR ของสเปน (Orero, 2007) รวมถึงภาคเอกชน เช่น บริษัทด้านการกระจายเสียงและแพร่ภาพ หรือสถาบันที่ผลิตเสียงบรรยายภาพป้อนให้กับอุตสาหกรรมโทรทัศน์ เช่น Bayerischer Rundfunk ในเยอรมนี ต่างก็ได้ศึกษา วิจัย พัฒนาแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมด้านการผลิตเสียงบรรยายภาพผ่านการทดลองปฏิบัติ และมีองค์ความรู้สะสมเป็นระยะเวลาพอสมควร

สำหรับแนวทางปฏิบัติในต่างประเทศ เช่น แนวทางด้านขั้นตอนการผลิต แนวทางด้านการคัดเลือกสาร และแนวทางด้านเสียง ที่ปรากฏผลวิจัยในส่วนที่ 4 สามารถนำมาปรับใช้กับบริบทในสังคมไทยได้ มีจุดร่วมที่คล้ายคลึงกันกับที่ผู้ผลิตในไทยดำเนินการอยู่ ยกเว้นแนวทางปฏิบัติด้านภาษา ที่ไม่สามารถนำแนวทาง

ที่เกิดจากโครงสร้างภาษาอังกฤษมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติในโครงสร้างภาษาไทยได้ทั้งหมด

(2) แนวทางในเชิงหลักการ (Principles)

นอกจากแนวทางเชิงปฏิบัติ (practices) เกี่ยวกับเสียงบรรยายภาพ แนวทางในเชิงหลักการ (principles) ถือว่าเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการผลิตเสียงบรรยายภาพเช่นกัน เพราะแนวทางในเชิงหลักการจะเป็นกรอบสร้างความเข้าใจ (conceptual framework) และทิศทางการทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ แม้แนวทางในเชิงปฏิบัติงานจะมีความละเอียดเพียงใด แต่อาจจะใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ ถ้าผู้ผลิตไม่เข้าใจหลักการเสียก่อน

ปัญหาและข้อถกเถียงที่พบบ่อยในการทำเสียงบรรยายภาพ คือ แนวทางในการผลิตควรเป็นอย่างไร ควรบรรยายมากน้อยเพียงใดในช่วงเวลาที่จำกัด ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญในการผลิตสื่อ แม้ว่าในต่างประเทศ เช่น ในอเมริกาเหนือ และยุโรป จะมีเสียงบรรยายภาพมาตั้งแต่ปี 1980 แต่ข้อถกเถียงเรื่องแนวทางนี้ยังคงมีอยู่ Guidance on Standards of Audio Description (2015) ระบุว่า ในสหรัฐอเมริกาจะไม่มีการส่งเสริมให้เสียงบรรยายภาพมีการเพิ่มเติม หรือนำเสนอรายละเอียดที่ไม่ปรากฏบนจอ หรือการสรุปความ ดีความ เช่น แทนที่จะบอกว่าตัวละครกำลัง “โกรธ” เสียงบรรยายภาพควรบรรยายถึงอาภักิริยาที่แสดงถึงความโกรธโดยตรงไปตรงมา และปล่อยให้คนพิการทางการเห็นเป็นผู้ตัดสินใจว่า อาภักิริยานั้นหมายถึงอะไร แต่จากงานวิจัยในอังกฤษกลับระบุว่า การให้รายละเอียดเพิ่มเติมเป็นสิ่งที่ทำได้

ในต่างประเทศมีแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพเป็นสองแนวทาง ได้แก่ แนวทางแบบตรงตัว (objective description) เน้นการบรรยายตามสิ่งที่เห็น เพื่อต้องการให้เกิดการเท่ากัน ระหว่าง “สิ่งที่เห็น” กับ “สิ่งที่บรรยายเป็นคำพูด” ไม่บรรยายเกินขอบเขต และแนวทางแบบตีความ (interpretational description) ที่มองว่า การบรรยายตามสิ่งที่เห็นอาจจะไม่เพียงพอการตีความหมายของภาพ การสรุปความ และการขยายความสามารถทำได้ตามความจำเป็น แม้ทั้งสองแนวทางจะมีลักษณะแบบขัดแย้งกันข้าม แต่มีจุดร่วมที่สำคัญคือ การ

บรรยายโดยยึดหลักว่ากลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการเชื่อมโยงความหมายได้ด้วยตนเอง สำหรับในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่าทั้งสองแนวทางสามารถนำมาปรับใช้ได้ ไม่มีความจำเป็นต้องยึดแนวทางใดแนวทางหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดข้อจำกัดที่ไม่สามารถใช้ได้ในกรณีที่ต่างกัน การปรับใช้ทั้งสองแนวทางจะทำให้เกิด “ทางเลือก” มากขึ้น ทำให้ผู้บรรยายสามารถประยุกต์ใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อในฉากนั้น และเป็นไปอย่างสร้างสรรค์

(3) CE Principle

แนวทางในเชิงหลักการสำคัญอีกประการ คือ หลักการของเสียงบรรยายภาพเมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของตัวสื่อ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจ (comprehension) และการสร้างความเพลิดเพลิน (enjoyment) ดังนั้นจึงเขียนเป็นสมการได้ว่า Audio Description = CE (comprehension + enjoyment) ซึ่งอธิบายได้ว่า เสียงบรรยายภาพช่วยให้คนพิการทางการเห็นสามารถ “เห็น” (see) เสียงบรรยายภาพจึงต้องคัดเลือกสารที่จำเป็นและสำคัญ และออกแบบสารให้ได้สมดุลทั้งด้านอรรถรสและการเสริมสร้างการเข้าใจเนื้อหาได้

การสร้างความเข้าใจ (comprehension) ในความหมายของการผลิตเสียงบรรยายภาพ จึงไม่ได้หมายถึงการใส่รายละเอียดทุกอย่างจนแน่นเกินไป หรือทุกครั้งที่มีจังหวะว่าง โดยคิดกังวลว่าจะใส่รายละเอียดได้ไม่ครบถ้วน หรือเข้าใจว่า “ใส่บทบรรยายมากๆ ดีกว่าไม่ได้ใส่” เพราะการทำในลักษณะดังกล่าวจะสร้างความตึงเครียด และความเหนื่อยล้าในการรับฟังสำหรับกลุ่มคนพิการทางการเห็น ที่อาศัยการฟังเป็นหลักในการเข้าถึงสื่อ ทำให้ส่งผลต่อการรับชมรายการโทรทัศน์ที่ต้องการสร้าง enjoyment ในทางใดทางหนึ่ง

คำว่า enjoyment มีความหมายสำคัญคือ การรู้สึกอยากรับชมนั้นต่อไป ไม่ได้หมายถึงความสนุกสนาน หรือเพลิดเพลิน หรือเป็นไปเพื่อความบันเทิงแต่เพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น แม้ตัวธรรมชาติรายการอาจจะไม่ใช่รายการเน้นบันเทิงเป็นหลัก เช่น สารคดี ที่มีธรรมชาติในการให้สาระข้อมูลความรู้ ไม่ได้เน้นความบันเทิงแบบละคร แต่เสียงบรรยายภาพก็สามารถช่วยให้คนพิการทางการเห็นเข้าถึงข้อมูลในรายการสารคดีนั้นได้อย่างเข้าใจ และได้รับ

อรรถรสเพลิดเพลินร่วมกันไปด้วย

โดยสรุป สำหรับแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพในบริบทของไทย นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการผลิตเสียงบรรยายภาพในประเทศไทยได้ดำเนินการมาอย่าง ถูกทิศทาง ผู้กำกับดูแล ผู้เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญ ในช่วงเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของ เสียงบรรยายภาพในประเทศไทย มีความเข้าใจ “แนวทางเชิงหลักการ” (principles) เป็นอย่างดี และมีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ “แนวทางปฏิบัติ” (practices) ในประเทศไทยยังไม่มีเป็นรูปธรรม โดยจากผลการศึกษาได้แสดง ว่า การเข้าใจหลักการก่อนถือเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการผลิตเสียงบรรยายภาพ ที่มีคุณภาพ เพราะจะไม่ทำให้การดำเนินงานด้านการผลักดันเสียงบรรยายภาพ และองค์ความรู้เกิดขึ้นอย่างหลงทิศทาง และ “แนวทางเชิงหลักการ” ที่ชัดเจน นั้น สามารถนำมากำหนด “แนวทางปฏิบัติ” ที่สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรม ไทยต่อไปได้ เช่น แนวทางด้านภาษา ที่ประเทศไทยไม่ควรนำแนวทางของต่าง ประเทศมาใช้ทั้งหมด เพราะโครงสร้างวัฒนธรรมทางภาษามีความแตกต่างกัน ควรดำเนินการศึกษาองค์ความรู้ด้านภาษาไทยกับเสียงบรรยายภาพ รวมถึงเปิด โอกาสให้คนพิการทางการเห็นมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทาง (สะท้อนความต้องการรับ ชมรายการ) ระหว่างทาง (ในกระบวนการผลิต) และปลายทาง (ให้ความคิดเห็น ต่อคุณภาพของเสียงบรรยายภาพ)

5.2 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

5.2.1 ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงาน

1. สำหรับการนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน จากผลการวิจัย สามารถประมวลผลลักษณะของเสียงบรรยายภาพ ผู้ใช้ประโยชน์จากเสียง บรรยายภาพ และหลักการของเสียงบรรยายภาพ ทั้งด้านการใช้ภาพ เสียง การ เลือกรายการ และการคัดเลือกรายการ ซึ่งถือว่าครอบคลุมในภาพรวมของการดำเนิน งานได้

2. เสียงบรรยายภาพคือศาสตร์และศิลป์ มีความจำเป็นต้องเข้าใจใน ลักษณะของสื่อ ความท้าทายของสื่อ และขั้นตอนการดำเนินงานผลิตที่ต้องอาศัย

การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงให้มากที่สุด เช่น การให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็น และนำเสนอความต้องการจากกลุ่มคนพิการทางการเห็น

5.2.2 ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยกลุ่มคนพิการทางการเห็นในประเทศไทยต่อความเข้าใจและความพึงพอใจของเสียงบรรยายภาพที่ผลิตในประเทศไทย
2. ควรมีการวิจัยเรื่องภาษาไทยในงานเสียงบรรยายภาพ
3. ควรมีการวิจัยถึงปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคต่อการผลิตเสียงบรรยายภาพในประเทศไทย
4. ควรมีการวิจัยเรื่องเทคนิคการบันทึกเสียง การตัดต่อเสียง การออกอากาศของเสียงบรรยายภาพในประเทศไทย
5. ควรขยายขอบเขตการศึกษาสู่กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์รองของเสียงบรรยายภาพ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเด็ก
6. ควรมีการวิจัยด้านนโยบายการส่งเสริมด้านเสียงบรรยายภาพสู่การปฏิบัติ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ธีรธวัช เจนวัชรรักษ์ (2554), การสร้างออดิโอเดสคริปต์ชั้นในภาพยนตร์การ์ตูนเพื่อเด็กพิการทางการมองเห็น, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2558), *Parallel Communication* การสื่อสารคู่ขนานในงานสื่อสารมวลชน, สืบค้นจาก <http://thyjey.blogspot.com/2015/01/parallel-communication.html>.
- บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มีบริการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการ เสียงบรรยายภาพ audio description ระหว่างคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไทยพีบีเอส และสถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (2556) (เอกสารอัดสำเนา).

วรัชญ์ ครุจิต (2553), *การแปลภาษาอังกฤษเพื่องานนิเทศศาสตร์*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ศศิโสพล จิตรวานิชกุล (2542), *การศึกษาพฤติกรรม ความสนใจ และความต้องการในการเปิดรับสื่อของคนตาบอดในเขตกรุงเทพมหานคร*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักดิ์ดา วิมลจันทร์ (2551), *อ่านการ์ตูนใบ้*, กรุงเทพฯ: พื้นฐาน.

ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ (2557), “กระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์”, ใน สมสุข หินวิมาน และคณะ, *ความรู้เบื้องต้นทางวิทยุและโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

ADLAB Audio Descriptoin Guidelines (2014), retrieved from

<http://www.adlabproject.eu/Docs/adlab%20book/index.html>

Audio Description for Visually Impaired People (2007), retrieved from

<http://www.ias.surrey.ac.uk/reports/AUDIO-report.html>.

Audio Description Guidelines (2014), retrieved from <http://www.mediaaccess.org.au/practical-web-accessibility/media/audio-description/guidelines>.

BAI Guidelines-Audio Description (2015), retrieved from

<http://www.bai.ie/index.php/documents/codes-standards>

Benecke, B. (2007), *Communicative Levels in Audio Description*, retrieved from http://www.euroconferences.info/proceedings/2007_Proceedings/2007_Benecke_Bernd.pdf

_____. (2015), *Audio Description: Phenomena of Information Sequencing*, retrieved from http://www.euroconferences.info/proceedings/2007_Proceedings/2007_Benecke_Bernd.pdf

Berlo, D. (2015), “Berlo's SMCR Model of Communication”, retrieved from <http://communicationtheory.org/wp-content/uploads/2010/01/berlos-smcr-model-of-communication-picture.jpg>

Bridges, E. (2008), “Comments of the American Council of the Blind”, retrieved from <http://apps.fcc.gov/ecfs/document/view?id=7021341365>

Description key (2015), “American Foundation of the Blinds”, retrieved from <http://descriptionkey.org/index.html>.

Guidance on standards of Audio Description (2015), retrieved from http://www.ofcom.org.uk/static/archive/itc/itc_publication/code_guidance/audio_description/audio_4.asp.html.

- Orero, P. (2012), "Audio Description Behavior: Universals, Regularities and Guidelines", *International Journal of Humanities and Social Science* Vol. 2 No. 17; September 2012, retrieved from http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_2_No_17_September_2012/19.pdf
- Post Production Described Video Best Practices: Artistic and Technical Guidelines Version 3.0.* (2015), retrieved from <http://www.ami.ca/media-accessibility/Pages/Described-Video-Best-Practices.aspx>.
- Snyder, J. (2014), *The Visual Made Verbal: A Comprehensive Training Manual and Guide to the History and Application of Audio Description*, Arlington, VA: American Council of the Blind.
- Standards for Audio Description and Code of Professional Conduct for Describers* (2009), retrieved from <http://afb.org/Section.asp?SectionID=15&TopicID=413&DocumentID=4900>.
- Toolkit on Providing, Delivering and Campaigning for Audio Description on Television and Film* (2011), retrieved from <http://www.worldblindunion.org/English/resources/Pages/Toolkits.aspx>.

สัมภาษณ์

- ตรี บุญเจือ, สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2558.
- ธีรธวัช เจนวัชรรักษ์, สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2558.
- ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2558.

การวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบท สื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ สำหรับผู้พิการทางการเห็น

กุลนารี เสือโรจน์¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์สำหรับผู้พิการทางการเห็น² เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตอบคำถามนำวิจัย 2 ประเด็น คือ (1) แนวทางการดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผู้ผลิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นอย่างไร และ (2) หลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผู้ผลิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นอย่างไร โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลหลักในการเก็บข้อมูล 3 ลักษณะ ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้เพื่อตอบคำถามนำวิจัยข้อที่ 1 และการวิเคราะห์ด้วยบทเพื่อตอบคำถามนำวิจัยข้อที่ 2

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำกลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

² งานวิจัยต้นฉบับจะใช้คำเรียกคนตอบว่า “ผู้พิการทางการเห็น” แต่ในบทความชิ้นนี้จะใช้คำว่า “คนพิการทางการเห็น” ตามข้อมูลที่ปรากฏใน คู่มือหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพ (2558) ซึ่งได้มีการปรับปรุงคำเรียกคนตอบ แต่ทั้งนี้ ในบริบทที่กล่าวถึงชื่องานวิจัย จะใช้คำว่า “ผู้พิการทางการเห็น” ให้ตรงกับชื่องานต้นฉบับ.

หมายเหตุ: บทความนี้ปรับปรุงจากงานวิจัยเรื่อง การวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์สำหรับผู้พิการทางการเห็น และได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2557

ผลการศึกษาพบว่า ทีมผู้ผลิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีแนวทางการดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนการผลิต (pre-production) (2) ขั้นตอนผลิตรายการ (production) และ (3) ขั้นตอนหลังการผลิตรายการ (post-production) และมีกิจกรรมหนุนเสริมการผลิตสื่อเสียงให้มีประสิทธิภาพทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมปรับปรุงพื้นฐานของความรู้ของทีมผลิต (2) กิจกรรมการสังเกตการณ์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเขียนบทระหว่างการลงเสียงบรรยายและการตัดต่อ (3) กิจกรรมเข้าร่วมประชุมกับภาคีเครือข่าย (4) กิจกรรมการสังเกตการณ์การผลิตสื่อเพื่อคนพิการทางการเห็น (5) กิจกรรมอบรมการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพให้กับนักศึกษา และ (6) ภาคีสรูปงานร่วมกัน ส่วนหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ ประกอบด้วย (1) มีความเข้าใจในสิ่งที่จะบรรยาย รู้ว่าอะไรคือใจความสำคัญที่ผู้ผลิตต้นทางต้องการสื่อสาร ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 4 กลุ่ม คือ (ก) สิ่งใดที่เป็นสาระและจำเป็นให้ใส่เข้าไปได้ เช่น กิริยาการประกอบอาหาร วัตถุดิบ และอาหารที่ทำสำเร็จ (ข) สิ่งใดที่เป็นสาระแต่ไม่จำเป็นอาจไม่ต้องใส่เข้าไป เช่น ขั้นตอนหรือเสียงที่เกี่ยวข้องกับการทำอาหารที่ผู้ประกอบอาหารกล่าวถึงมาก่อนแล้ว (ค) สิ่งใดที่ไม่ใช่สาระแต่จำเป็นอาจใส่เข้าไปได้ เช่น เสียงที่ไม่ทราบประเภทและแหล่งที่มาซึ่งก่อให้เกิดความสงสัย (ง) สิ่งใดที่ไม่ใช่สาระและไม่จำเป็นไม่ต้องใส่เข้าไป เช่น การแต่งหน้าและแต่งกายของผู้ประกอบอาหาร (2) จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่บรรยาย และ (3) การประมวลถ้อยคำให้สั้น กระชับ โครงสร้างประโยคไม่ซับซ้อนสื่อสารความหมายได้ตรงประเด็นและเป็นถ้อยคำที่ทำให้เกิดจินตนาการต่อภาพหรือเหตุการณ์นั้นๆ ได้

Abstract

Lesson learnt from audio describing Thai cooking television programme” was conducted on two objectives: firstly, to study the audio description production by Thammasat university team and secondly, to analyze and understand basic principles of audio describing Thai cooking television programme. Regarding the first objective, data were collected using two qualitative research approaches: in-depth interviews with seven audio description team members who were describers, voice talents and editors; and a researcher’s observation on audio description production.

The production of audio description had three steps: pre-production, production, and post-production. There are six main activities supporting audio description production of the Thai cooking programme as follows. First, the process started with new staff training, providing them with basic audio description knowledge. Secondly, describers, voice talents and editors informally met to exchange ideas on audio description production. Thirdly, a formal meeting was held among representatives from television stations, content providers, media regulators, visual impairment organisation and the audio description team to get outsiders’ feedback. Fourthly, the describers participated and observed in activities related to people with visual impairment, which helped them understand more how people with visual impairment decode and interpret messages. Fifthly, describers and voice talents sometimes conduct training for students. This helps describers review their knowledge and understanding on audio description concept before sharing it. The last activity was a small group discussion among the NBTC, the Thailand Association of the Blind, and Thammasat University to evaluate an overall outcome of

audio description production in the first-year trial project. For the second objective, a textual analysis approach is used to analyse and understand basic principles of audio describing Thai cooking television programme. Using a corpus of 52 scripts, researcher studied writing patterns, content selection and prioritisation. Three scripts of three different describers who joined in the first-year trial project were purposively selected to study language usage.

Regarding the content, research is intrigued by four basic points of audio describing Thai cooking television programme. (1) What are the key elements that need to be described (for example, action of cooking food, ingredients and the cooked dish)? (2) What are the key elements that don't need to be described (for example, something that a chef mentioned before)? (3) What are not key elements but need to be described (for example, an anonymous sound that arouses curiosity)? (4) What are not key elements that do not need to be described (for example, make up and costume of a chef)?

บทนำ

“คนตาบอดหรือคนพิการทางการเห็นดูโทรทัศน์จริงหรือไม่” คำตอบของคำถามดังกล่าวไม่ได้อยู่ที่ว่า คนพิการทางการเห็นเปิดรับสื่อโทรทัศน์หรือไม่ แต่คำตอบสำคัญคือ คนพิการทางการเห็นพึงมีสิทธิในการเข้าถึงสื่อโทรทัศน์เช่นเดียวกับทุกคนในสังคม

Gian Maria Greco (2015 อ้างใน กุลนารี เสือโรจน์, 2558) ผู้เชี่ยวชาญด้านการเข้าถึง (accessibility) จาก POIESIS กล่าวในงาน “The 5th Advanced Research Seminar on Audio Description” (ARSAD) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิทธิมนุษยชน (human rights) กับการเข้าถึง (accessibility) ว่า การเข้าถึงเป็นสิทธิประเภทหนึ่ง ถ้าเรามีสิทธิในอะไร เราต้องมีสิทธิในการเข้า

ถึงสิ่งเหล่านั้นด้วย เช่น สิทธิในน้ำ (the right to water) สิทธิในการเข้าถึงน้ำ (the right to access to water) สิทธิในการศึกษา (the right to education) สิทธิในการเข้าถึงการศึกษา (the right to access to education) และสิทธิในข้อมูลข่าวสาร (the right to information) กับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (the right to access to information)

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนพิการ เนื่องด้วยโทรทัศน์เป็นสื่อชั้นพื้นฐานที่ต้นทุนในการเข้าถึงมีราคาถูก จึงทำให้โทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยม มีการขยายตัวอย่างแพร่หลายและเข้าถึงคนแทบทุกกลุ่มในสังคม ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 ของศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2556) พบว่าครัวเรือนส่วนบุคคลของไทยร้อยละ 94.5 มีโทรทัศน์ โดยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง (เขตเทศบาล) มีโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละ 94.5 ส่วนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชนบท (นอกเทศบาล) มีโทรทัศน์คิดเป็นร้อยละ 95.3 และหากคิดว่าคนไทยมีอายุเฉลี่ย 74 ปี จะใช้เวลาเฉลี่ยในการดูโทรทัศน์ตลอดชีวิตกว่า 80,000 ชั่วโมง นอกจากนี้ หากพิจารณาหน้าที่ของโทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนตามกรอบแนวคิดของ Harold D. Lasswell and Charles Wright จะพบว่า โทรทัศน์มีหน้าที่หลัก 4 ประการ ได้แก่ (1) หน้าที่ให้ข่าวสาร (2) หน้าที่เชื่อมประสานความเป็นหนึ่งเดียวกัน (3) หน้าที่อบรมบ่มเพาะและสร้างบรรทัดฐานทางสังคมร่วมกันเพื่อให้เกิดเอกภาพ (4) หน้าที่การให้ความบันเทิง ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวมีผลทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มย่อย วัฒนธรรม และสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) เมื่อพิจารณาบทบาทหน้าที่สื่อตามทฤษฎีหน้าที่นิยมจะเห็นว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลและเข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนในสังคมอย่างมาก และคนพิการในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมพึงมีสิทธิและโอกาสในการเข้าถึง และมีประสบการณ์ร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคมผ่านสื่อประเภทนี้ด้วย เพราะการที่ไม่สามารถเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ได้ย่อมส่งผลให้คนพิการขาดประสบการณ์ร่วมกับคนในสังคม และขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ

อย่างไรก็ดี จะสังเกตได้ว่าพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์สำหรับคนพิการนั้นไม่มากนัก เนื่องจากผู้กำหนดนโยบายและผู้ผลิตรายการเกือบทั้งหมด ใช้จุดยืนหรือมุมมองแบบ “คนที่ไม่ได้บกพร่องทางการเห็น” ในการผลิตสาร เพราะฉะนั้นนโยบายเกี่ยวกับการเปิดพื้นที่สื่อสำหรับคนพิการจึงแทบจะไม่ค่อยปรากฏมาก่อนหน้านี้ ซึ่งจุดยืนหรือมุมมองแบบคนที่ไม่ได้บกพร่องทางการเห็นนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการสนต่อคนพิการที่อยู่เบื้องหลังความคิดของผู้ผลิตสื่อแต่ละบุคคล ทั้งนี้ กระบวนการสนต่อคนพิการมีหลากหลายชุด เช่น ชุดความคิดเรื่องกรรม ชุดความคิดเรื่องเวทมนิยม ชุดความคิดเรื่องการรักษาหรือการแพทย์ ชุดความคิดเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพ ชุดความคิดเรื่องสังคมสงเคราะห์ และชุดความคิดเรื่องการยอมรับความแตกต่างหรือความเท่าเทียม (ไววุฒิ วุฒิอรธสาร, 2555) หากคนทำสื่อมีกรอบกระบวนการสนชุดที่อยู่เบื้องหลัง ก็จะส่งผลต่อการนิยามและการบริหารจัดการการทำงานสื่อกับคนพิการในลักษณะนั้น เช่น ถ้าใช้กระบวนการสนแบบการแพทย์ที่เชื่อว่า คนพิการทางการเห็นไม่มีศักยภาพในการสื่อสารด้วยโทรทัศน์ เราก็จะไม่สนใจที่จะเปิดพื้นที่ให้คนพิการทางการเห็นเข้ามาใช้พื้นที่สื่อ แต่ถ้าเราใช้กระบวนการสนเรื่องความเท่าเทียมในฐานะความเป็นมนุษย์ คนพิการทางการเห็นก็คือคนกลุ่มหนึ่งที่มีทั้งสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ได้ไม่แตกต่างจากคนทั่วไป (กุลนารี เสือโรจน์, 2558) ซึ่งในเชิงนโยบายได้มีการนำกระบวนการสนดังกล่าวมาใช้เป็นกรอบในการผลักดันบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงสื่อของคนพิการ

ในปี พ.ศ. 2556 คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรมประชาสัมพันธ์ และองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ได้ลงนามข้อตกลงร่วมกันผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการโทรทัศน์ 2 รายการ ได้แก่ รายการ *กินอยู่คือ* ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และรายการ *อ้อยอย่างยิ่ง* ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยกรมประชาสัมพันธ์ ช่อง 11 โดยมีจำนวนตอนผลิต ดังนี้ รายการ *อ้อยอย่างยิ่ง* จำนวน 52 ตอน ออกอากาศตอนละ 30 นาที รวมเวลาออก

อากาศทั้งสิ้น 1,560 นาที และรายการ *กินอยู่คือ* จำนวน 52 ตอน ตอนที่ 1-30 ออกอากาศตอนละ 1 ชั่วโมง รวมเวลาออกอากาศทั้งสิ้น 1,800 นาที และตอนที่ 31-52 ออกอากาศตอนละ 30 นาที รวมเวลาออกอากาศทั้งสิ้น 660 นาที รวมสื่อเสียงบรรยายภาพที่ต้องผลิตทั้งสิ้น 104 ตอน รวมเวลาออกอากาศทั้งหมด 4,020 นาที หรือ 67 ชั่วโมงโดยมีระยะเวลาการดำเนินโครงการตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2556 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2557 เพื่อมุ่งให้โครงการดังกล่าวเป็นต้นแบบในการสร้างกรอบเกณฑ์หรือมาตรฐานการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพสำหรับรายการโทรทัศน์ ที่ในอนาคตสถานีโทรทัศน์ที่ได้รับใบอนุญาตจาก กสทช. จะต้องผลิตเทคโนโลยีดังกล่าวตามข้อกำหนดทางกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงสื่อของคนพิการทางสายตา (คณะกรรมการศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557 อ้างใน กุลนารี เสือโรจน์, 2558)

การสร้างความร่วมมือในลักษณะดังกล่าว ที่มีการดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนของสังคม (stakeholders) ไม่ว่าจะเป็นผู้กำกับดูแลสื่อวิทยุและโทรทัศน์ (กสทช.) สถานีโทรทัศน์ (ไทยพีบีเอส และ ช่อง 11) ตัวแทนคนตาบอด (สมาคมคนตาบอด) และสถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) มาร่วมมือกันในโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพดังกล่าว อันเนื่องมาจากแต่ละภาคส่วนมีต้นทุนที่จะมีส่วนในการผลักดันการแปลงวัตถุประสงค์ในเชิงนโยบายให้สัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มมีต้นทุนที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) กสทช. มีต้นทุนในฐานะองค์กรกำกับดูแลสื่อวิทยุและโทรทัศน์ มีอำนาจในการออกประกาศกำกับการทำงานของผู้ได้รับใบอนุญาตในการประกอบกิจการ เป็นต้นทางในการออกกฎหมาย กฎระเบียบและผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการผลิตบริการเพื่อการเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ของคนพิการ (television access services) ในเชิงนโยบาย แต่ทั้งนี้ กสทช. ยังขาดต้นทุนในเรื่ององค์ความรู้ในการผลิตบริการเสริมเพื่อคนพิการจึงต้องระดมความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสกัดข้อมูลก่อนการประกาศใช้ระเบียบกำกับอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ระเบียบปฏิบัติที่กำหนดในเชิงนโยบาย

ได้รับการตอบสนองและดำเนินการได้จริง ซึ่งหน่วยงานที่ กสทช. ประสานเข้ามา มีส่วนร่วมในโครงการมีด้วยกัน 3 ส่วน ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้รับใบอนุญาต หรือสถานีโทรทัศน์ และสมาคมคนตาบอด

(2) สถาบันการศึกษา ซึ่งในที่นี้คือ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาแนวทางการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ (audio description: AD) เนื่องจากคณะวารสารศาสตร์ฯ เป็นสถาบันการศึกษาที่มีต้นทุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ทั้งห้องตัดต่อ ห้องบันทึกเสียง และอุปกรณ์จำเป็นต่างๆ รวมถึงมีทุนความรู้จากทรัพยากรบุคคล ทั้งคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตรายการในสื่อประเภทโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อต้นทางในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพและสื่อวิทยุซึ่งเป็นสื่อที่เล่าเรื่องด้วยเสียง อันเป็นคุณสมบัติร่วมสำคัญของการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ นอกจากนี้ ต้นทุนสำคัญของคณะวารสารศาสตร์ฯ ที่สามารถช่วยเติมเต็มได้ในฐานะสถาบันการศึกษาคือ ทุนความรู้ในเรื่องการทำวิจัย เนื่องด้วยการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นสื่อใหม่ในสังคมไทย คนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ผลิตสื่อทั้งหลาย ยังไม่รู้จักและไม่เข้าใจคุณลักษณะเฉพาะของสื่อประเภทนี้ ดังนั้น แม้จะมีกฎระเบียบออกมาบังคับให้เกิดสื่อประเภทนี้ขึ้น แต่การดำเนินงานในทางปฏิบัติจะไม่สามารถผลักดันให้เกิดขึ้นได้ หรือแม้จะเกิดขึ้นได้ ก็อาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับสารได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น ทุนความรู้ในด้านการศึกษาวิจัยเพื่อสกัดองค์ความรู้ในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจหลักของสถาบันการศึกษาในการสร้างองค์ความรู้เพื่อบริการสังคม จึงเป็นต้นทุนสำคัญที่จะช่วยไขคำตอบและขยายขอบเขตองค์ความรู้จากต้นทุนในการผลิตสื่อโทรทัศน์ ไปสู่การสร้างความรู้ในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่เกิดประโยชน์ต่อคนพิการอย่างแท้จริง

(3) ผู้รับใบอนุญาต หรือสถานีโทรทัศน์ ซึ่งในที่นี้คือ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ช่อง 11 ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงที่ต้องนำแนวทางในเชิงนโยบายจาก กสทช. มาดำเนินการในทางปฏิบัติ โดยเหตุที่มีเพียง 2 สถานีที่เข้าร่วมโครงการในปีที่ 1

เนื่องด้วยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะ มีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับการสร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อสำหรับคนพิการ ประกอบกับทางสถานีมีผู้ผลิตรายการที่ทำรายการประเภทบันทึกเทป (stock) ไว้ล่วงหน้าจำนวนหนึ่ง จึงมีความพร้อมที่จะส่งเข้าร่วมทดลองผลิต ส่วนช่อง 11 นั้นเป็นสถานีโทรทัศน์ในกำกับของรัฐ ทางสถานีจึงสามารถตอบสนองนโยบายของ กสทช. ได้ คล่องตัวกว่าสถานีโทรทัศน์ประเภทธุรกิจ โดยสถานีโทรทัศน์มีต้นทุนในเรื่องรายการ ซึ่งทาง กสทช. หรือสถาบันการศึกษาไม่จำเป็นต้องลงทุนในทรัพยากรส่วนนี้ เนื่องจากสถานีมีการผลิตรายการต่างๆ เพื่อออกอากาศอยู่แล้ว อีกทั้งการนำรายการที่ผลิตเพื่อออกอากาศจริง ไม่ใช่รายการที่ทำขึ้นมาเพื่อทดลอง จะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ได้เรียนรู้ปัญหาอาจจะเกิดขึ้นจริงในกระบวนการส่งต่อเนื้อหารายการจากผู้ผลิตต้นทางมาสู่กระบวนการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ

ทั้งนี้ แม้ในโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพปีที่ 1 การจัดส่งรายการและระบบการออกอากาศจะยังไม่สมบูรณ์ กล่าวคือในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นปีแรกของการดำเนินโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ เป็นช่วงแรกของการเปลี่ยนผ่านระบบการออกอากาศโทรทัศน์จากแอนะล็อกเป็นดิจิทัล จึงทำให้ยังไม่สามารถออกอากาศบริการสื่อเสียงบรรยายภาพทางโทรทัศน์ได้ ต้องไปออกอากาศคู่ขนานทางวิทยุและอินเทอร์เน็ต

อย่างไรก็ดี การที่สถานีเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ สามารถเรียนรู้ปัญหาและข้อจำกัดที่จะเกิดขึ้นในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพร่วมกันได้ อีกทั้งทางสถานีเองก็ยังได้เตรียมความพร้อม และเรียนรู้แนวทางในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่ทางสถานีจะต้องดำเนินงานในอนาคตอีกด้วย

(4) สมาคมคนตาบอด มีความสำคัญอย่างยิ่งในโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ เนื่องจากคนพิการทางการเห็นเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากบริการเพื่อการเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ของคนพิการโดยตรง ดังนั้น ในกระบวนการศึกษาและถอดองค์ความรู้เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการผลิตสื่อประเภทนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยต้นทุนจากตัวแทนคนพิการทางการเห็น ทั้งจากสมาคมและคน

พิการทางการเห็นอื่นๆ เนื่องจากผู้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ทั้งคนเขียนบท คนบรรยาย และคนตัดต่อบันทึกเสียงเป็นคนตาดี ซึ่งมีประสบการณ์ร่วมแตกต่างกับคนพิการทางการเห็น ซึ่งประสบการณ์ร่วมอันเกิดจากข้อจำกัดในการเข้าถึงสิ่งต่างๆ ทางผัสสะที่แตกต่างนี้เอง ส่งผลต่อการความเข้าใจในการเข้ารหัสความหมายในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ทั้งนี้ ตัวแทนคนพิการทางการเห็นที่เข้าร่วมโครงการจะสามารถแลกเปลี่ยนความหมาย (shared meaning) ในการเข้ารหัสและถอดรหัสความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับสารได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หลังจากที่ผู้วิจัยเข้าร่วมเป็นหนึ่งในทีมเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพหรือ audio description (AD) ในโครงการ “การส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มีบริการเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการคำบรรยายเป็นเสียง (Audio Description) ประจำปี พ.ศ. 2556” ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการผลักดันในเชิงนโยบายในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเข้าถึงสื่อสำหรับคนพิการ จะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ หากขาดองค์ความรู้ที่เป็นหัวใจสำคัญในการทำงานระดับปฏิบัติการ ซึ่งจากประสบการณ์ในฐานะคนเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพ และจากการสังเกตการณ์ทำงานของคนในทีมผลิต พบปัญหาสำคัญของการทำงานคือ ความเข้าใจในกลุ่มผู้รับสารและความเข้าใจในหลักเกณฑ์การผลิตสื่อประเภทนี้ ซึ่งข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้ จะช่วยตอบสนองนโยบายของผู้กำกับสื่อให้ดำเนินไปได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2558 มีการร่างระเบียบการกำกับสื่อที่สำคัญ ที่จะส่งผลต่อการผลักดันให้เกิดสื่อเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์อย่างเป็นทางการตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ จากที่มาและความสำคัญที่กล่าวถึงมาทั้งหมด ส่งผลให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาการวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์เพื่อผู้พิการทางการเห็น เพื่อศึกษาว่าภายใต้

คำพูดที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพแทนคำพูดได้นับพันคำ” แต่ในมุมมองของผู้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพแล้ว จะมีหลักการการคัดเลือกเสียงหรือคำพูดเพียงไม่กี่คำอย่างไร เพื่อให้สามารถสื่อสารถึงภาพต่างๆ ได้อย่างไม่เสียความหมายดั้งเดิม และยังรักษาสีทิวในการรับรู้อย่างเท่าเทียม

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

(1) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(2) ศึกษาหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัญหานำการวิจัย

(1) การดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีแนวทางอย่างไร

(2) หลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีแนวทางอย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เลือกศึกษาถอดบทเรียนโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ปีที่ 1 (พ.ศ. 2556-2557) โดยเลือกศึกษา 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศึกษาแนวทางการดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผู้ผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย

ธรรมชาติ จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในฐานะหนึ่งในทีมผู้เขียนบท และจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ผลิตที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้เขียนบท (2) ผู้บรรยาย และ (3) ผู้บันทึกและตัดต่อเสียงที่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจำนวน 7 คน และส่วนที่ 2 ศึกษาหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผู้ผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเลือกศึกษาจากตัวบทรายการอาหารทางโทรทัศน์ ที่มีการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพเสริม จำนวน 1 รายการ ได้แก่ รายการ *กินอยู่คือ* จำนวน 52 ตอน เพื่อศึกษาการคัดเลือกข้อมูลและการจัดลำดับข้อมูล และเลือกศึกษาตัวบทแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 3 ตอน เพื่อศึกษาการใช้ภาษา โดยระยะเวลาการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ถึงมกราคม พ.ศ. 2558

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

แนวทางการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพ หมายถึง หลักเกณฑ์ในการเขียนบทเพื่อใช้เสียงบรรยายแทนรหัสการสร้างความหมายในหน้าจอโทรทัศน์ 7 ประการ ได้แก่ (1) กลุ่มองค์ประกอบด้านภาพ ได้แก่ ขนาดภาพ การเคลื่อนกล้อง มุมกล้อง มุมมองกล้อง และการปรับเลนส์ซูมกล้อง (2) กลุ่มองค์ประกอบด้านแสงสี ได้แก่ การจัดแสง และการเลือกใช้สีต่างๆ บนจอ (3) กลุ่มองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับตัวแสดง ได้แก่ การใช้น้ำเสียง ท่าทาง การแสดง เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้าและทรงผม (4) กลุ่มองค์ประกอบฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก ได้แก่ สถานที่ถ่ายทำ การสร้างฉาก และการตกแต่งฉาก (5) กลุ่มองค์ประกอบการตัดต่อ ได้แก่ การใช้เทคนิคการตัดต่อ การเปลี่ยนภาพ และการลำดับภาพ (6) กลุ่มองค์ประกอบด้านงานกราฟิก ได้แก่ ไตเติล โลโก้ แถบชื่อกราฟ แผนภูมิ และเครดิตรายการต่างๆ นอกจากนี้ ในงานวิจัยยังเพิ่มเติมองค์ประกอบสำคัญด้านภาพในรายการอาหาร นอกเหนือจากที่ ศิริมิตร ประพันธ์ธุรกิจ (2557) ระบุไว้คือ (7) วัตถุดิบ เครื่องปรุง และอาหารซึ่งไม่ใช่อุปกรณ์หรือวัสดุตกแต่งฉาก รวมทั้งยังมีการออกแบบการใช้กลุ่มองค์ประกอบด้านเสียง ได้แก่ เสียงบรรยาย เสียงดนตรี เสียงบรรยายภาค เสียงประกอบ และเสียงเจียบ

รายการอาหาร หมายถึง รายการโทรทัศน์ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอาหาร ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้หมายถึง รายการ *กินอยู่คือ* ทั้งนี้ การผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของทีมผู้ผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในโครงการปีที่ 1 นั้น มีการผลิตรายการอาหารจำนวนทั้งสิ้น 2 รายการ คือ รายการ *กินอยู่คือ* และรายการ *อร่อยอย่างยั่งยืน* โดยเมื่อศึกษาตัวบทและเนื้อหาทั้ง 2 รายการอย่างละเอียดพบว่า รายการ *อร่อยอย่างยั่งยืน* มีเงื่อนไขที่ทำให้ตัวบทมีความเป็นสื่อเสียงบรรยายภาพที่ไม่สมบูรณ์นัก เนื่องจากการขยับช่องว่างในการบรรยายเกินกว่าเวลาของภาพที่ปรากฏบนหน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งคุณสมบัติสำคัญของการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพตามหลักการสากลที่ต้องบรรยายสิ่งที่เห็นในรูปแบบลัดไปกับภาพที่ปรากฏหน้าจอ ณ ขณะนั้น (synchronise) เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า รายการ *อร่อยอย่างยั่งยืน* มีการโฆษณาทั้งในรูปแบบโฆษณาสินค้า (spot) และการโฆษณาแฝงในตัวเนื้อหารายการ (tie-in) ค่อนข้างมาก และเมื่อรายการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพหรือ audio description (AD) เสริมเข้าไป และต้องนำมาออกอากาศในช่องทางวิทยุสาธารณะ ซึ่งในที่นี้คือ สถานีวิทยุธรรมศาสตร์ AM 981 KHz คู่ขนานกับการออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ซึ่งตามระเบียบกฎหมายไม่สามารถมีการโฆษณาได้ ทั้งในลักษณะโฆษณาแฝงและโฆษณาแยกช่วง ทำให้ผู้เขียนบทต้องละการบรรยาย AD ส่วนที่เป็นโฆษณาแฝงในตัวเนื้อหารายการ จึงส่งผลให้ผู้เขียนบทสามารถขยับหรือเขียนขยายบทได้มากกว่าการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพตามหลักการสากล เมื่อนำรายการที่มี AD มาออกอากาศทางวิทยุในวันและเวลาเดียวกันกับการออกอากาศทางโทรทัศน์ ซึ่งได้กำหนดจำนวนเวลาออกอากาศรวม 30 นาที ผู้เขียนบทจึงต้องเขียนบทเพิ่มเติมในลักษณะการทวนซ้ำวัตถุดิบและกรรมวิธีการทำอาหารโดยที่คำบรรยายไม่ตรงกับภาพที่ปรากฏหน้าจอโทรทัศน์ ณ ขณะนั้น ตัวอย่างเช่น บทรายการ *อร่อยอย่างยั่งยืน* ตอน “ขนมปังโฮลวีตและเค้กผลไม้โฮลวีต” เวลาออกอากาศ 30 นาทีมีการเขียนบรรยาย AD ถึงนาทีที่ 19.45 ดังนั้นในเนื้อหารายการอีกประมาณ 10.55 นาที หรือคิดเป็นร้อยละ 35.17 เป็นบทที่เขียนในลักษณะที่ไม่ตรงกับกรการบรรยายรูปแบบ AD เมื่อเทียบกับรายการ *กินอยู่คือ* ตอน “ไอศกรีม

ทำงานง่าย ๆ” ซึ่งมีความยาวในการออกอากาศประมาณ 30 นาที แบ่งเป็น เนื้อ
รายการ 25.03 นาที ส่วนอีกประมาณ 5 นาที คือเวลาของการค้นช่วงรายการ
หรือคิดเป็นการเขียนบทในลักษณะที่ไม่ตรงกับการบรรยายรูปแบบ AD ร้อยละ
16.67 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวยังไม่ได้หักลบเนื้อหาส่วนที่เป็นการพูดบรรยายของ
ผู้ดำเนินรายการ เพราะในรายการประเภทสาริตการทำอาหาร ผู้ดำเนินรายการ
จะพูดถึงขั้นตอนการทำตลอดเวลา ทำให้เหลือส่วนที่จะใส่บทเสียงบรรยายภาพ
ไม่มากนัก

อย่างไรก็ดี แม้รายการ *กินอยู่คือ* จะยังมีบทสื่อเสียงบรรยายภาพที่ไม่
สมบูรณ์ตามหลักการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ เนื่องจากส่วนเปิดและปิดรายการ
ใช้รูปแบบการเขียนบทรายการวิทยุเข้ามาผสมผสาน แต่เมื่อเทียบสัดส่วนแล้วมี
ความใกล้เคียงกับการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษา
กลุ่มตัวอย่างรายการเพียง 1 รายการ คือ รายการ *กินอยู่คือ*

สื่อเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์ (Audio Description) หมายถึง
การให้คำบรรยายของสิ่งต่างๆ โดยการใช้เสียงพูด เพื่อสื่อสารภาพบอกเล่า
รายงานอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นและดำเนินไป รวมถึงให้ข้อมูลในรายละเอียดที่จำเป็น
ต่อการรับรู้ด้วย (ธีรวัช เจนวัชรรักษ์, 2554) โดยในงานวิจัยครั้งนี้หมายถึง
สื่อเสียงบรรยายภาพในรายการอาหารทางโทรทัศน์ คือ รายการ *กินอยู่คือ*

ผู้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ หมายถึง กลุ่มผู้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ
คือ ทีมผู้เขียนบท ทีมบรรยาย ทีมเทคนิคตัดต่อสื่อเสียงบรรยายภาพรายการ
อาหารทางโทรทัศน์ โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาจากทีมผลิตสื่อเสียง
บรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คนพิการทางการเห็น หมายถึง คนพิการทางการเห็นหรือคนที่มีความ
บกพร่องทางการเห็น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้ (1) ตาบอด หมายถึง การที่
บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้ามามีส่วนร่วม
ในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจ
วัดการเห็นของสายตาข้างที่ดีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับแ่

กว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ลงมาจนกระทั่งมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือมีลานสายตาแคบกว่า 10 องศา และ (2) ตาเห็นเลือนราง หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็นเมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาข้างที่ดีกว่า เมื่อใช้แว่นสายตารวมตาแล้วอยู่ในระดับตั้งแต่ 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ไปจนถึงแคบกว่า 6 ส่วน 18 เมตร (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 ฟุต (20/70) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา (ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เรื่อง “ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ”, 2552)

การถอดบทเรียน หมายถึง วิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบ เพื่อสกัดความรู้ฝังลึกในตัวตนและองค์ความรู้ของท้องถิ่นออกมาเป็นบทเรียน ที่สามารถนำไปสรุปและสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ คู่มือ สื่อรูปแบบต่างๆ โดยผลที่ได้จากการถอดบทเรียนนอกจากสื่อชุดความรู้แล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ร่วมกระบวนการถอดบทเรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำมาซึ่งการปรับวิธีคิด วิธีการทำงานที่สร้างสรรค์ และมีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งวงจรในการเรียนรู้นั้นมีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะที่ 1 เรียนรู้เมื่อเริ่มต้นโครงการ (learning before) ระยะที่ 2 เรียนรู้ระหว่างดำเนินโครงการ (learning during) และระยะที่ 3 เรียนรู้หลังสิ้นสุดโครงการ (learning after) (ประภาพรพรณ อุ่ณอบ, 2552) ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยจะศึกษากระบวนการเรียนรู้ของโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในระยะที่ 3 คือ เรียนรู้หลังสิ้นสุดโครงการ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- แนวคิดเกี่ยวกับคนตาบอดหรือคนพิการทางการเห็น
- แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตเสียงบรรยาย (Audio Description)
- แนวคิดเรื่องรายการอาหารทางโทรทัศน์
- แนวคิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

- แนวคิดเรื่องการวิจัยถอดบทเรียน
- แบบจำลองการสื่อสารของแชนนอนและวีเวอร์ (Shannon and Weaver)
- ปัจจัยด้านประสบการณ์ร่วมที่มีผลหรืออิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสื่อสาร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์เพื่อคนพิการทางการเห็น เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะการวิจัยถอดบทเรียน โดยเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างคำถามนำวิจัย แนวคิดทฤษฎี และเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

คำถามนำวิจัย	แนวคิดทฤษฎี	เครื่องมือในการวิจัย
1. การดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายรายการทางโทรทัศน์ของทีมผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีแนวทางอย่างไร	1. แนวคิดเกี่ยวกับคนตาบอด 2. แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตเสียงบรรยาย 3. แนวคิดเรื่องรายการอาหารทางโทรทัศน์ 4. แนวคิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม 5. แนวคิดเรื่องการวิจัยถอดบทเรียน 6. แบบจำลองการสื่อสารของแชนนอนและวีเวอร์ 7. ปัจจัยด้านประสบการณ์ร่วมที่มีผลหรืออิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสื่อสาร	1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) 2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)

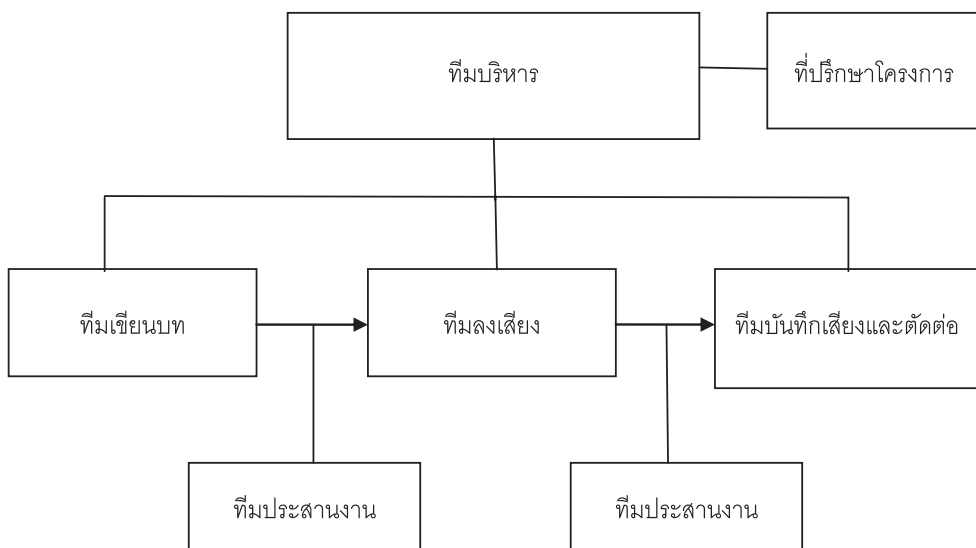
คำถามนำวิจัย	แนวคิดทฤษฎี	เครื่องมือในการวิจัย
2. หลักการเขียนบท สื่อเสียงบรรยายภาพ รายการอาหารทาง โทรทัศน์ของทีเอ็มผลิต คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ มีแนวทางอย่างไร	1. แนวคิดเกี่ยวกับ คนตาบอด 2. แนวคิดเกี่ยวกับการผลิต เสียงบรรยาย 3. แนวคิดเรื่องรายการ อาหารทางโทรทัศน์ 4. แนวคิดการสื่อสาร ระหว่างวัฒนธรรม 5. แนวคิดเรื่องการวิจัย ถอดบทเรียน 6. แบบจำลองการสื่อสาร ของแซนนอนและวีเวอร์ 7. ปัจจัยด้านประสบการณ์ ร่วมที่มีผลหรืออิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพการ สื่อสาร	การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis)

ผลการศึกษา

สถานภาพงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาสื่อเสียงบรรยายภาพและเนื้อหา (audio description and content) และงานวิจัยฉบับนี้ยังเป็นรูปแบบการถอดบทเรียนเพื่อศึกษาต้นแบบของการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพในประเทศไทย โดยเลือกศึกษากรณีเฉพาะการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพสำหรับรายการอาหารทางโทรทัศน์ ทั้งนี้ เนื่องด้วยเทคโนโลยีที่อยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านช่องทางการออกอากาศ จึงไม่สามารถทำได้พร้อมกับการออกอากาศในโทรทัศน์ดิจิทัล ต้องออกอากาศทางวิทยุคู่ขนาน และทางเว็บไซต์ ซึ่งช่องทางการออกอากาศในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพที่ไม่สามารถเป็นบทสื่อเสียงบรรยายภาพตามมาตรฐานสากลได้ในโครงการปีแรก แต่เป็นการผสมผสานบทสื่อเสียงบรรยายภาพกับบทวิทยุเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายในทุกช่องทางการออกอากาศ

แนวทางการดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของทีมผู้ผลิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพที่ 1 แสดงโครงสร้างการดำเนินงานผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์

ตัวอย่างโครงสร้างการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของทีมธรรมศาสตร์ สะท้อนฝ่ายงานที่จำเป็นในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ซึ่งอาจนำไปปรับใช้กับโครงสร้างการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพในอุตสาหกรรมการผลิตรายการโทรทัศน์ได้ เน้นความกระชับ คล่องตัว

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งกระบวนการผลิตงานได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนการผลิต (pre-production) (2) ขั้นตอนผลิตรายการ (production) และ (3) ขั้นตอนหลังการผลิตรายการ (post-production) สามารถสรุปข้อมูลเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงกระบวนการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

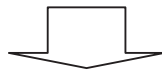
ขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการผลิต (pre-production)

- แผนระยะที่ 1 การวางแผนออกอากาศภาพรวมล่วงหน้า 6 เดือน
- แผนระยะที่ 2 การวางแผนทีมเขียนบท บันทึกเสียงและตัดต่อล่วงหน้า 2 เดือน
- แผนระยะที่ 3 การวางแผนการทำงานระยะสั้นก่อนออกอากาศ 7 วัน

ขั้นที่ 2 การผลิตรายการ (production)

- ขั้นที่ 1 รับเทป (รายการ อร่อยอย่างยิ่ง รับเทปวันศุกร์ / รายการ กินอยู่คือ รับเทปวันจันทร์)
- ขั้นที่ 2 เขียนบท 1-3 วัน
- ขั้นที่ 3 บันทึกเสียง 1 วัน

ขั้นตอนหลังการผลิต (post-production)

- ขั้นที่ 1 ตัดต่อ ปรับแต่งเสียง 1-2 วัน
- ขั้นที่ 2 ส่งซีดีที่ทำเสร็จให้กับทางสถานีตรวจพิจารณา เพื่อเตรียมออกอากาศ
- ขั้นที่ 3 ประชาสัมพันธ์
- ขั้นที่ 4 รับฟังความคิดเห็นและสะท้อนกลับมายังทีม

หากนำข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมมาพิจารณาประกอบจะพบว่า ในบางประเทศ เช่น ที่ประเทศนิวซีแลนด์ บุคลากรในหน่วยผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่ชื่อ able ทำงานในลักษณะ 1 คนรับผิดชอบหลายหน้าที่ (multi-tasking) กล่าวคือ บุคลากร 1 คน สามารถเขียนบท ลงเสียง และตัดต่อได้ด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถผลิตชิ้นงานได้รวดเร็วและเพียงพอกับความต้องการของผู้รับสาร เพราะลักษณะการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพมีแบบแผนการทำงานแบบประจำ (routine) กระบวนการขั้นตอนต่างๆ จึงต้องมีความกระชับ ซึ่งเมื่อเทียบเคียงผลการศึกษาที่ค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้เขียนบทที่สามารถลงเสียงได้เองก็จะลงเสียงได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากรู้จังหวะและทำความเข้าใจกับเนื้อหารายการมาแล้ว อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า สื่อเสียงบรรยายภาพมีลักษณะเป็นงานศิลปะ (art form) ชนิดหนึ่ง ผู้รับสารต้องการทั้งความเข้าใจและสุนทรีย์ในการเปิดรับ ดังนั้นการเลือกเสียงผู้บรรยายให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องก็มีความจำเป็น แม้ผู้บรรยายจะไม่สามารถเขียนบทได้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยมองว่า หากในอนาคตสถานีโทรทัศน์ในสังคมไทย รวมไปถึงบริษัทผู้ผลิตเนื้อหารายการ (content provider) สามารถผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพภายในองค์กรได้เองจะเป็นผลดีกับตัวผู้ประกอบการที่จะสามารถลดต้นทุนการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพได้ ซึ่งต้นทุนในส่วนนี้ไม่ใช่ต้นทุนส่วนเกิน แต่เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นตามสิทธิพื้นฐานที่คนพิการในสังคมพึงได้รับ ทั้งนี้ ต้นทุนการผลิตสำคัญของบริษัทผู้ผลิตเนื้อหาหรือสถานีโทรทัศน์มีทรัพยากรพื้นฐานเป็นของตนเองอยู่คือ ต้นทุนวัสดุอุปกรณ์ ห้องบันทึกเสียง และบุคลากร (คนเขียนบท คนลงเสียง คนตัดต่อ) สิ่งที่เขาต้องซื้อคือองค์ความรู้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ กสทช. สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทางการเห็นทั้งหลาย ต้องจัดการอบรมถ่ายทอด องค์ความรู้เพื่อทำความเข้าใจกันต่อไป นอกจากนี้ หากผู้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นคนเดียวกับคนผลิตสื่อต้นทาง ย่อมเป็นผลดีในการถ่ายทอดความเข้าใจที่เป็นแก่นหลักของเนื้อหาให้ออกมาใกล้เคียงกับเป้าประสงค์ในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น และการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพโดยผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตเนื้อหารายการเอง ยังเป็นแนวทางในการเพิ่มปริมาณสื่อเสียงบรรยายภาพให้มีความครอบคลุมทั่วถึงมากกว่าการผลิตจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

อภิปรายผลการศึกษา

1. ทีมงานส่วนใหญ่ยังไม่สามารถดึงความรู้สะสมจากประสบการณ์ (tacit knowledge) ออกมาอธิบายเป็นความรู้ที่ชัดเจนในเชิงประจักษ์ (explicit knowledge)

สำหรับโครงการในปีแรกนี้ ทีมงานส่วนใหญ่ยังไม่สามารถดึงความรู้สะสมจากประสบการณ์ (tacit knowledge) ออกมาอธิบายเป็นความรู้ที่ชัดเจนในเชิงประจักษ์ (explicit knowledge) ได้มากนัก เนื่องจากสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นสื่อเฉพาะที่มีความใหม่ในสังคมไทย ประเด็นที่เป็นข้อสังเกตในงานที่น่าสนใจคือ “การทำหน้าที่แทนตา” ของผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพ โดยไม่ล้ำเส้นไปใช้สิทธิตีความแทนผู้รับสารที่พิการทางการเห็น พบว่า ในแง่การปฏิบัติจริงภายใต้เวลาที่จำกัด ผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพจำเป็นต้องอาศัยการตีความเนื้อหาที่ปรากฏในฉาก และคัดเลือกสิ่งที่คิดว่าเป็นใจความสำคัญในการนำเสนอตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารต้นทาง แต่อย่างไรก็ดี แม้จะมีการเลือกบรรยายองค์ประกอบในการสร้างความหมายบนหน้าจอโทรทัศน์บางส่วน แต่ส่วนที่เลือกมาบรรยายควรมีลักษณะ synchronised style หรือเห็นอย่างไร ก็บรรยายไปเช่นนั้น มิใช่ summarised style คือการสรุป ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยได้มีโอกาสลงพื้นที่เพื่อเก็บผลประเมินการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพเพื่อคนพิการทางการเห็นในโครงการปีที่ 2 (พ.ศ. 2558) พบว่า ข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ผู้รับสารจำนวนหนึ่งจะสามารถถอดรหัสความหมายได้ดี เมื่อบทมีการผสมผสานระหว่างการเล่าภาพกับเล่าเรื่องที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับการเลือกและเรียบเรียงการด้วย สำหรับประเด็นนี้มีความน่าสนใจเป็นข้อถกเถียงข้อโต้แย้ง (argument) สำหรับผู้ที่สนใจจะศึกษาเรื่องการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพในบริบทสังคมไทยต่อไป

2. การผลิตโดยใช้กำลังคน และการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีเสริม

พิจารณาจากผลการศึกษาในส่วนกระบวนการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของทีมผลิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจเรื่องระยะเวลาในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของทีมผลิตที่ดำเนินการโดยตัวบุคคลทั้งหมด ไม่มีอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิต

รายการความยาว 30-60 นาที พบว่า ใช้ระยะเวลาทั้งหมดในทุกกระบวนการโดยเฉลี่ยประมาณ 5-7 วัน ซึ่งเมื่อนำข้อมูลจาก able หน่วยผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของนิวซีแลนด์ ซึ่งใช้โปรแกรมมาช่วยในการผลิตพบว่า ในการบรรยายที่มีรายละเอียดมาก เช่น *Harry Potter* หรือ *The Lord of the Rings* จะใช้เวลาประมาณ 1-2 วันในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ แต่หากเป็นรายการโทรทัศน์ความยาว 30 นาที จะใช้เวลาในการเขียนบท ลงเสียง ตัดต่อ และผสมเสียงประมาณ 1-2 ชั่วโมง ซึ่งเมื่อเทียบระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการผลิตมีความแตกต่างกันอย่างมาก นอกเหนือจากทักษะความชำนาญที่มีผลต่อความคล่องตัวแล้ว เทคโนโลยีเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเพิ่มปริมาณในการผลิตอีกด้วย ดังนั้น หากในอนาคตต้องการเพิ่มปริมาณในการผลิตรายการที่มีบริการสื่อเสียงบรรยายภาพให้มากยิ่งขึ้น การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตบางรายการที่ไม่มีความซับซ้อนทางภาษามากนัก เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่จะช่วยสนับสนุนให้ปริมาณสื่อเสียงบรรยายภาพสามารถขยายตัวได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในส่วนของกิจกรรมที่ทางโครงการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการผลิตสื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 6 กิจกรรมสามารถอภิปรายผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีได้ดังนี้

(1) กิจกรรมปรับพื้นฐานของความรู้ของทีมีผลิต

“สื่อก็คือสาร” (The medium is the message) เป็นวลีทองของ Marshall McLuhan นักคิดด้านการสื่อสารผู้มีชื่อเสียง ที่กล่าวถึงความสำคัญของช่องทางการสื่อสาร ที่เป็นมากกว่าภาษาเนื้อหาจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร แต่เป็นช่องทางการสื่อสาร (medium) ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการออกแบบเนื้อหาสาร เปรียบเหมือนน้ำที่ใสอยู่ในขวดกับน้ำที่ใสอยู่ในแก้วย่อมมีรูปทรงที่แตกต่างกัน ดังนั้น ก่อนการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพซึ่งเป็นสื่อใหม่ในสังคมไทย ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องเข้าใจคุณลักษณะเฉพาะของสื่อประเภทนี้ก่อน กิจกรรมการปรับพื้นฐานความรู้พื้นฐานเรื่องสื่อเสียงบรรยายภาพก่อนการผลิตจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบทสื่อเสียง

บรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์เพื่อคนพิการทางการเห็น สามารถสกัด
คุณลักษณะเฉพาะของสื่อเสียงบรรยายภาพ (audio description) ได้ตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3: คุณลักษณะเฉพาะของสื่อเสียงบรรยายภาพ (Audio Description)

จากภาพที่ 3 คุณลักษณะเฉพาะทั้งหลายของสื่อเสียงบรรยายภาพมีผลต่อการออกแบบเนื้อหาสาร ทั้งนี้ การผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นความเชื่อมโยงการสื่อสารระหว่างคน 2 กลุ่ม คือ ผู้ส่งสารทั่วไปที่ไม่ได้มีปัญหาทางการมองเห็น เข้ารหัสและส่งต่อข้อมูลไปถึงผู้รับสารที่เป็นคนพิการทางการเห็น ทั้งประเภทตาบอดสนิทและสายตาลีเอนราง รวมไปถึงกลุ่มคนผู้สูงอายุ ซึ่งผู้ใช้ประโยชน์จากสื่อเสียงบรรยายภาพแต่ละกลุ่มมีต้นทุนทางประสบการณ์และความต้องการในการใช้สื่อเสียงบรรยายภาพในระดับที่แตกต่างกัน และด้วยสถานภาพของสื่อเสียงบรรยายภาพมีความเป็นสื่อมวลชน ที่ผู้รับสารจำนวนมากสามารถเข้าถึงและ

เปิดรับสื่อที่ผู้ผลิตส่งมาได้พร้อมๆ กัน ดังนั้น ในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ผู้ผลิตจำเป็นต้องเลือกกลุ่มเป้าหมายหลักในการสื่อสาร เพื่อออกแบบเนื้อหาสาระให้เหมาะสมและสามารถใช้ประโยชน์ได้กับคนทุกกลุ่ม

ในกรณีนี้ ทางทีมผลิตได้กำหนดแนวทางในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนพิการทางการเห็นในกลุ่มตาบอดสนิท ซึ่งมีระดับของการเข้าถึงจำกัดมากที่สุด เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาการคัดเลือกและออกแบบสาร ซึ่งการออกแบบสารในงานสื่อเสียงบรรยายภาพมีคุณสมบัติเฉพาะหลายประการด้วยกัน แม้จะเป็นการสื่อสารด้วยเสียงคล้ายงานวิทยุ แต่มีการลงรหัสในการสื่อสารที่แตกต่างกัน เนื่องจากงานวิทยุเป็นการสื่อสารในลักษณะเล่าเรื่อง (narration) ส่วนสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นการอธิบายประกอบ (illustration) ซึ่งหมายถึง การเป็นสื่อเสียงที่ไม่มีอิสระในตัว เพราะต้องบรรยายตามภาพ และยังต้องบรรยายบนเงื่อนไขของเวลาที่จำกัด ซึ่งการเข้ารหัสสารบนเงื่อนไขดังกล่าวมีความเฉพาะตัวที่จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจก่อนการผลิต นอกจากนี้ ด้วยความที่สื่อเสียงบรรยายภาพมีสถานะเป็นสื่อมวลชน จึงต้องอาศัยเทคโนโลยีในการผลิต เพื่อรองรับกับระบบการออกอากาศที่มีแบบแผนสม่ำเสมอ (routine)

ในหลายประเทศจึงมีการพัฒนาโปรแกรมเพื่อช่วยให้การผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพให้มีความสะดวก รวดเร็ว เช่น ที่ประเทศนิวซีแลนด์ มีการใช้โปรแกรมกึ่งสำเร็จรูปในกระบวนการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกให้เห็นภาพเป็นไทม์ไลน์ โดยผู้เขียนบทจะต้องมาเลือกภาพดูช่วงที่ต้องบรรยายเอง เทคโนโลยีนี้จะช่วยประหยัดเวลาในการทำงานได้ค่อนข้างมาก สามารถเลื่อนดูภาพที่ต้องการเพื่อหาช่องว่างในการบรรยายได้อย่างสะดวก (กุลนารี เสือโรจน์, 2557) ไม่เพียงแต่การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ที่จะทำให้ผลงานมีประสิทธิภาพและสามารถออกอากาศได้ตามผังรายการที่กำหนดไว้ แต่การบริหารจัดการด้านบุคลากรที่ดียังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพด้วย ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลในหลายประเทศพบว่า บางองค์กรใช้ระบบคนทำงานแบบ multi-tasking คือ คนเดียวทำได้ทุกขั้นตอน เช่น able

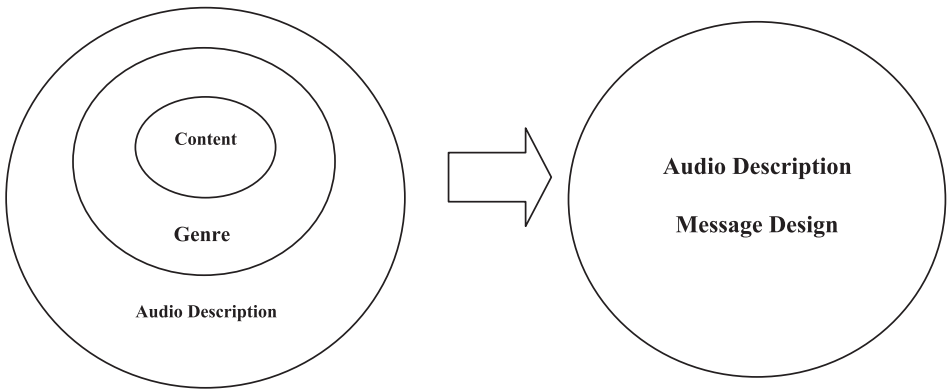
หน่วยงานผลิตบริการเพื่อการเข้าถึงสื่อสำหรับคนพิการของประเทศนิวซีแลนด์ ที่ทีมงาน 1 คน สามารถเขียนบท ลงเสียง และตัดต่อได้ด้วยตนเอง แต่ในบางองค์กรจะแบ่งงานออกเป็นฝ่ายตามความเชี่ยวชาญ เช่น ทีมผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แบ่งบุคลากรออกเป็น 3 ฝ่าย ประกอบด้วยทีมเขียนบท ทีมบรรยาย และทีมตัดต่อ ซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการบุคลากรนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ขององค์กร รวมไปถึงการประเมินความเหมาะสมและความคล่องตัวในการทำงาน ประเด็นการบริหารจัดการผู้ผลิตพบข้อมูลที่น่าสนใจ คือ ในหลายประเทศบางหน่วยผลิตจะดึงคนพิการทางการเห็นเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานด้วย เช่น บริษัท Audio Eyes ของสหรัฐอเมริกา โดยแนวทางดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้สื่อเสียงบรรยายภาพที่จะผลิตออกมา สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากมีตัวแทนคนพิการทางการเห็นช่วยสะท้อนความเหมาะสมตั้งแต่กระบวนการผลิต และยังเป็นการปรับสถานภาพทางสังคมของคนพิการ จากผู้รับความช่วยเหลือในการเข้าถึงสื่อ เป็นผู้สร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อด้วยตนเอง สุดท้ายนี้ด้วยสื่อเสียงบรรยายภาพมีสถานะเป็นงานสื่อสารมวลชน มีการเผยแพร่ผลผลิตในวงกว้าง จึงเรียกร้องมาตรฐานในการทำงาน และมาตรฐานของผลผลิต (standardisation) ทำให้กระบวนการอบรมเพื่อปรับพื้นฐานคนทำงานก่อนการผลิตและการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินผลงานหลังการผลิตมีความจำเป็น แม้ในกรณีที่ทีมผู้ผลิตมีทุนความรู้ด้านการผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ติดตัวมาจากประสบการณ์เชิงวิชาชีพ (tacit knowledge) นั้นไม่เพียงพอต่อการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพสำหรับคนพิการทางการเห็น ซึ่งกระบวนการปรับพื้นฐานความเข้าใจนี้ในต่างประเทศก็ให้ความสำคัญเช่นกัน ทั้งการปรับความรู้ในเชิงวิชาชีพ การเขียนบท หรือการบรรยาย รวมไปถึงการปรับและสร้างความเข้าใจคนพิการทางการเห็น ดังข้อมูลที่ได้พบจากการทบทวนวรรณกรรม able หน่วยผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของประเทศนิวซีแลนด์ จะจัดส่งเจ้าหน้าที่ทุกคนไปอบรมด้านการเขียนบท (writing skill) และลงเสียงบรรยาย (voice training) ที่ TVNZ สถานีโทรทัศน์ระดับประเทศก่อนที่จะเริ่มการผลิตสื่อเสียง

บรรยายภาพเป็นเวลา 4 เดือน เพราะการเขียนบทและลงเสียงสำหรับสื่อเสียงบรรยายภาพมีความแตกต่างจากการเขียนบทและลงเสียงในงานโทรทัศน์ประเภทอื่นๆ (กุลนารี เสือโรจน์, 2558)

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่า นอกจากผู้เขียนบทจะต้องทำความเข้าใจกับคุณสมบัติเฉพาะของสื่อเสียงบรรยายภาพ ในฐานะตัวแปรต้นที่มีผลต่อการออกแบบเนื้อหาสารหรือบทสื่อเสียงบรรยายภาพแล้ว ยังมีตัวแปรต้นระดับกลางที่ต้องทำความเข้าใจร่วมด้วยคือ คุณลักษณะเฉพาะและเอกลักษณ์ในการนำเสนอของประเภทรายการ (genre) เพราะประเภทรายการแต่ละรูปแบบให้ความสำคัญกับองค์ประกอบการสื่อสารที่แตกต่างกัน เช่น รายการอาหารอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับเสื้อผ้า หน้า ผม ของเชฟ (chef) ซึ่งเป็นตัวแสดงหลักในฉาก แต่ในละครโทรทัศน์จะให้ความสำคัญกับเสื้อผ้าหน้าผมของตัวแสดง เนื่องจากสิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครซึ่งเป็นความหมายสำคัญของเรื่อง เป็นต้น

สุดท้าย เพื่อความสมบูรณ์ของการเขียนบท พบว่า มีตัวแปรต้นระดับย่อยที่ส่งผลการออกแบบสารอีกประการหนึ่ง คือ คุณลักษณะเฉพาะของเนื้อหาในรายการ ซึ่งในกรณีศึกษานี้คือ การทำความเข้าใจกับคุณลักษณะเฉพาะของการทำอาหารแต่ละประเภทว่าอะไรคือสิ่งสำคัญหรือใจความหลักที่ต้องเลือกมานำเสนอก่อนภายใต้เวลาที่จำกัด เช่น มีต้นทุนว่าการทำข้าวผัด หรือกะเพราต้องใส่อะไรก่อนหลัง เป็นต้น

ภาพที่ 4 แสดงตัวแปรที่มีผลต่อการออกแบบสารสื่อเสียงบรรยายภาพ (Audio Description)

(2) กิจกรรมการสังเกตการณ์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเขียนบทระหว่างการลงเสียงบรรยายและการตัดต่อ

กิจกรรมนี้เป็นหนึ่งในกระบวนการถอดบทเรียนแบบไม่เป็นทางการในระหว่างการทำงาน คือ เมื่อมีการดำเนินงานเกิดขึ้น อันได้แก่ การเขียนบทบรรยาย และตัดต่อ หรือเรียกว่า “action 1” และทางทีมได้ทำการสังเกตการทำงานแล้วมีการสะท้อนความคิดเห็น ปัญหาในการทำงานซึ่งกันและกัน หรือเรียกว่า “reflection 1” ทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการทำงานในคราวต่อไป หรือที่เรียกว่า “action 2” มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการสะท้อนความคิดเห็นภายในทีมผลิดด้วยกันเป็นสิ่งจำเป็น เพราะในหลายครั้งการผลิตสื่อโทรทัศน์มักจะสนใจที่ผลตอบรับของผู้รับสารหรือคนภายนอก แต่ข้ามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงงานของคนภายในด้วยกันเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลอย่างยิ่งต่อคุณภาพงานที่จะออกมา

(3) กิจกรรมเข้าร่วมประชุมกับภาคีเครือข่าย

กิจกรรมการเข้าร่วมประชุมกับภาคีเครือข่าย เป็นลักษณะการถอดบทเรียนในระหว่างการทำงานโครงการ เช่นเดียวกับกิจกรรมการสังเกตการณ์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเขียนบทระหว่างการลงเสียงบรรยายและการตัดต่อ แต่

เป็นกระบวนการสะท้อนกลับความคิดเห็นจากคนนอกในฐานะผู้ชม ซึ่งเป็นกระบวนการสะท้อนความเห็นที่ครบวงจร เนื่องจากมีตัวแทนจากทางผู้ผลิตรายการ ซึ่งเป็นผู้เข้ารหัสเพื่อส่งสารต้นทางที่จะสามารถให้ความเห็นได้ว่า การเสริมบทสื่อเสียงบรรยายภาพลงไปในเรื่องนั้น ทำให้ความหมายในใจความหลักเปลี่ยนหรือไม่ และตัวแทนคนพิจารณาการเห็นที่มาสสะท้อนความคิดเห็นในฐานะผู้รับสาร หลังจากมีการเข้ารหัสสื่อเสียงบรรยายภาพเพิ่มเติมลงไปในเรื่องรายการเดิมว่า การใช้เลือกบรรยายเนื้อหา การใช้ภาษา และการลงเสียง ทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นหรือไม่ อย่างไร ซึ่งเมื่อนำกระบวนการสะท้อนกลับดังกล่าวมาประมวลผล ก็จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงการดำเนินงานของทีมีผลผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการทำงานคราวต่อไป

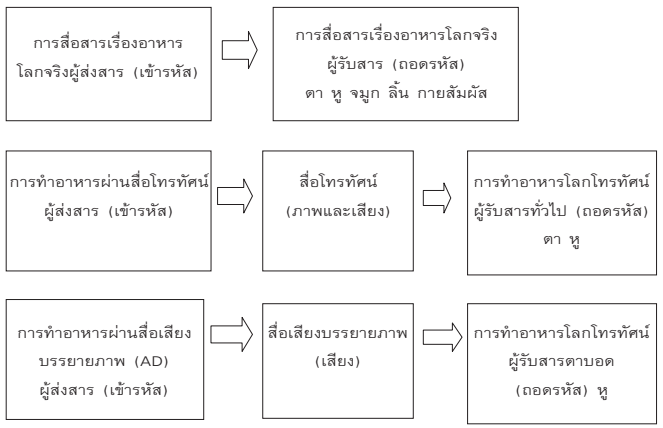
หากนำแนวคิดเรื่องการประเมินผลแบบผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder analysis approach) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ จะพบว่า การจัดกิจกรรมประชุมภาคีเครือข่ายของผู้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพนี้ เป็นการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับการประเมินผลตามแนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมองว่าการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ คือการดำเนินงานที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนในการเห็นชอบการร่วมกัน นอกจากนี้ ตามแนวคิดเรื่องสังคมแห่งการอยู่ร่วมกัน (inclusive society) คนตาบอดและคนทั่วไปจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน รวมถึงวัฒนธรรมการผลิตและเสพสื่อด้วย ดังนั้น การจัดพื้นที่ให้ผู้ผลิตซึ่งสายตาทาบได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับตัวแทนผู้รับสารซึ่งเป็นคนพิการทางการเห็น จึงเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ผลิตเข้าใจพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและการใช้ประสาทสัมผัสในการสื่อสารของคนพิการทางการเห็นมากยิ่งขึ้น ซึ่งความเข้าใจนี้จะส่งผลดีต่อการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่น่าจะตอบสนองความต้องการของคนพิการทางสายตาได้ดียิ่งขึ้น

(4) กิจกรรมการสังเกตการณ์การผลิตสื่อเพื่อคนพิการทางการเห็น

ในกรณีนี้ หากนำแนวคิดทฤษฎีเรื่องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมาพิจารณาจะพบว่า คนที่มีวัฒนธรรมต่างกันอาจมีกรอบการรับรู้ (perception) เป็นประตูด่านแรกก่อนที่จะนำไปสู่ความเชื่อ ความคิด ทศนคติ โลกทัศน์ ฯลฯ

รวมถึงลักษณะการสื่อสารโดยวัจนภาษา (verbal communication) และการสื่อสารโดยอวัจนภาษา (non-verbal communication) ที่แตกต่างกัน (Samovar, 1998 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2549:159-160) กล่าวคือ คนทั่วไปสามารถที่จะสื่อสารเรื่องอาหารในโลกจริงผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส เช่น ใช้ตามองดูวัตถุดิบและสังเกตกระบวนการขั้นตอนการปรุง ใช้หูฟังเสียงในระหว่างทำอาหาร ใช้จมูกดมกลิ่น ใช้ลิ้นชิมรสชาติ และใช้มือสัมผัสอาหารและวัตถุดิบ เป็นต้น ในขณะที่คนพิการทางการเห็นจะสามารถสื่อสารได้ 4 ช่องทาง คือ หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส เนื่องจากมีข้อจำกัดทางกายภาพในส่วนการมองเห็น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาต่อเนื่องมาที่การสื่อสารเรื่องอาหารผ่านสื่อโทรทัศน์จะพบว่า คนทั่วไปจะรับรู้เรื่องอาหารผ่านภาพและเสียง ทำให้การสื่อสารผ่านประสาทสัมผัสทางตรงถูกลดทอนลงมาจาก 5 เหลือ 2 ช่องทาง คือ การรับรู้ผ่านการมองเห็นและการรับรู้ผ่านการได้ยินทางหู และในส่วนของคนพิการทางการเห็นการรับรู้เรื่องอาหารผ่านรายการโทรทัศน์จะเหลือเพียง 1 ช่องทาง คือ การรับรู้ทางเสียงที่ได้ยินผ่านหู ดังภาพที่ 5 ดังนั้นประสบการณ์ร่วม (frame of experience) ของคน 2 กลุ่มนี้ จึงมีจุดที่แตกต่างกัน หากผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารไม่มีความเข้าใจ หรือขาดการตระหนักถึงความแตกต่างในส่วนนี้ จะส่งผลทำให้ขาดความเข้าใจในการเลือกใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาตามมา

ภาพที่ 5 แบบจำลองการรับสารรายการอาหารทางโทรทัศน์

(5) กิจกรรมอบรมการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพให้กับนักศึกษา

สถานภาพของการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของทีมนผลิตคณะวารสารศาสตร์ฯ ในโครงการปีแรกนั้นอยู่ในระยะทดลองเพื่อค้นหาองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่จะถ่ายทอดให้กับสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลต่างๆ ที่ได้รับใบอนุญาต ซึ่งการดำเนินการในโครงการแรกนั้น อยู่ในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยีจากโทรทัศน์ระบบแอนะล็อกเป็นดิจิทัล ทำให้ยังไม่สามารถออกอากาศทางโทรทัศน์ไปพร้อมกับรายการต้นฉบับได้ แต่ต้องประยุกต์มาออกอากาศทางวิทยุในช่วงเวลาเดียวกันแทน ซึ่งลักษณะการออกอากาศดังกล่าวส่งผลให้รูปแบบการเขียนบทต้องผสมผสานความเป็นบทวิทยุลงไป ทำให้บทเสียงบรรยายภาพโครงการปีที่ 1 ยังไม่ตรงกับคุณลักษณะของสื่อเสียงบรรยายภาพตามนิยาม นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องเสียงบรรยายภาพในประเทศไทยเป็นเรื่องใหม่มาก จึงทำให้องค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวยังไม่ตกผลึก อีกทั้งผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่อเสียงบรรยายภาพของคณาจารย์ในทีมผลิตยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ทางทีมผู้ผลิตจึงเลือกที่จะขยายองค์ความรู้เฉพาะภายในองค์กร เพื่อตอบวัตถุประสงค์เรื่องการเพิ่มกำลังการผลิตให้สอดคล้องกับปริมาณรายการที่ต้องผลิตตามข้อตกลง แต่ยังไม่ได้เป็นไปเพื่อเผยแพร่หลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพอย่างไรก็ดี การขยายองค์ความรู้ไปสู่ผู้ผลิตภายนอกเป็นแผนการดำเนินงานที่วางไว้ว่า จะทำหลังจากที่ได้ผลการวิจัยที่แน่ชัดแล้ว เพื่อให้ข้อมูลที่จะกระจายไปสู่ผู้ผลิตภายนอกในวงกว้างเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับการใช้งานของคนพิการทางการเห็นให้มากที่สุด

(6) ภาควิชาสรุปงานร่วมกัน

แนวคิดเรื่องการถอดบทเรียนระบุว่า การถอดบทเรียนนั้นมีทั้งในลักษณะการถอดบทเรียนระหว่างการดำเนินงาน และการถอดบทเรียนหลังจากที่โครงการเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งในกิจกรรมการสังเกตการณ์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเขียนบทระหว่างการลงเสียงบรรยายและการติดต่อและกิจกรรมเข้าร่วมประชุมกับภาคีเครือข่าย เป็นลักษณะของการถอดบทเรียนระหว่างการดำเนินโครงการ แต่ในกิจกรรมภาควิชาสรุปงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมการถอดบทเรียนหลังเสร็จสิ้นโครงการ

เพื่อประเมินกระบวนการทำงาน ปัญหาอุปสรรคทั้งหมด เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุง
โครงการการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพในปีที่ 2 (พ.ศ. 2558) ให้มีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น

สรุปผลการศึกษาหลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทาง โทรทัศน์ของทีมผู้ผลิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

ทวนความรู้ที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพทาง
โทรทัศน์สำหรับรายการอาหารมี 3 ประการ ได้แก่ (1) ความรู้ความเข้าใจในสื่อ
เสียงบรรยายภาพ (2) ความรู้ความเข้าใจการใช้สื่อและการถอดรหัสความหมาย
ของคนพิการทางการเห็น และ (3) ความรู้ความเข้าใจเรื่องอาหาร

หลักการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพสำหรับรายการอาหารทาง โทรทัศน์

1. มีความเข้าใจในสิ่งที่จะบรรยาย รู้ว่าอะไรคือใจความสำคัญที่ผู้ผลิต
ต้นทางต้องการสื่อสาร ผู้เขียนบทต้องเข้าใจเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอจากแหล่ง
ข้อมูลต้นทาง และสามารถคัดเลือกได้ว่า สิ่งใดที่สำคัญที่สุดในฉากนั้น เนื่องจาก
เงื่อนไขสำคัญในการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพคือ ข้อจำกัดด้านเวลา ดังนั้นจึง
ไม่สามารถบรรยายทั้งหมดได้ ต้องคัดกรององค์ประกอบในการสื่อความหมายที่
สำคัญต่อการรับรู้และความเข้าใจมาบรรยายก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งจากแนวทาง
การเขียนบทดังกล่าวสามารถสรุปเป็นแผนภาพแบบ Matrix ได้ดังนี้ (ไววุฒิ
วุฒิวรรณสาร, 2558 อ้างใน กุลนารี เสือโรจน์, 2558)

(ก) สิ่งใดที่เป็นสาระและจำเป็นให้ใส่เข้าไปได้ เช่น อาหาร วัตถุดิบ
คำอธิบายเรื่องสีสันทัน ขนาดจำนวนของวัตถุดิบ มีสาระและมีความจำเป็น

(ข) สิ่งใดที่เป็นสาระแต่ไม่จำเป็นอาจไม่ต้องใส่เข้าไป เช่น สีสันทันกับการ
เชื่อมโยงความหมายบางอย่าง

(ค) สิ่งใดที่ไม่ใช่สาระแต่จำเป็นอาจใส่เข้าไปได้ เช่น มีการเปิดปิดแก๊ส
ของผู้อื่นใน ระหว่างถ่ายทำรายการอาหาร

(ง) สิ่งใดที่ไม่ใช่สารและไม่จำเป็นไม่ต้องใส่เข้าไป เช่น การแต่งกายของผู้ดำเนินรายการ หรือวิธีการนำเสนอในรูปแบบของเทคนิคการตัดต่อ

ภาพที่ 6 แนวทางในการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์

มีสาร					
จำเป็น	<table border="1"> <tr> <td>(ก) สิ่งใดที่เป็นสารและจำเป็นต้องใส่เข้าไปได้</td><td>(ข) สิ่งใดที่เป็นสารแต่ไม่จำเป็นต้องใส่เข้าไป</td></tr> <tr> <td>(ค) สิ่งใดที่ไม่ใช่สารแต่จำเป็นต้องใส่เข้าไปได้</td><td>(ง) สิ่งใดที่ไม่ใช่สารและไม่จำเป็นต้องใส่เข้าไป</td></tr> </table>	(ก) สิ่งใดที่เป็นสารและจำเป็นต้องใส่เข้าไปได้	(ข) สิ่งใดที่เป็นสารแต่ไม่จำเป็นต้องใส่เข้าไป	(ค) สิ่งใดที่ไม่ใช่สารแต่จำเป็นต้องใส่เข้าไปได้	(ง) สิ่งใดที่ไม่ใช่สารและไม่จำเป็นต้องใส่เข้าไป
(ก) สิ่งใดที่เป็นสารและจำเป็นต้องใส่เข้าไปได้	(ข) สิ่งใดที่เป็นสารแต่ไม่จำเป็นต้องใส่เข้าไป				
(ค) สิ่งใดที่ไม่ใช่สารแต่จำเป็นต้องใส่เข้าไปได้	(ง) สิ่งใดที่ไม่ใช่สารและไม่จำเป็นต้องใส่เข้าไป				
ไม่จำเป็น					
ไม่ใช่สาร					

ทั้งนี้ การตัดสินใจอะไรคือสารหรือเป็นสิ่งที่จำเป็นนั้น ผู้เขียนบทต้องพิจารณาความหมายในแต่ละฉากที่ผู้ส่งสารต้นทางเข้ารหัส มาพิจารณาประกอบกับจุดยืนในการถอดรหัสความหมายผ่านมุมมองของคนพิจารณาการเห็นด้วย นอกจากนี้ ลักษณะการบรรยายสื่อเสียงบรรยายภาพควรสั้นกระชับแต่ชัดเจน และไม่ต้องใส่คำบรรยายลงไปทุกช่วงที่ว่าง เพราะจะแน่นแล้วฟังอึดอัด เป็นการลดทอนสุนทรียะในการสื่อสารจากต้นฉบับ และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ถ้าใส่เนื้อหามากเกินไป ผู้รับสารที่เป็นคนพิจารณาการเห็นอาจไม่สามารถจับใจความได้ทัน และเมื่อต้องใช้ความคิดในฉากหนึ่งเป็นเวลานาน ก็ส่งผลกระทบต่อความเข้าใจในฉากต่อไปด้วย

2. ในส่วนของการคัดเลือกข้อมูล เนื่องจากการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นการเขียนบทภายใต้เงื่อนไขเวลาที่จำกัด ดังนั้น หลังจากที่คุณเขียนบททำความเข้าใจกับบทและคัดเลือกสิ่งที่จะบรรยายมาเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนสำคัญประการหนึ่งคือ การจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะบรรยาย อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาตัวบทของทีมผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์ของคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า การลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะนำเสนอ นั้นไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับใจความสำคัญที่ต้องการสื่อสารในแต่ละฉาก แต่ทั้งนี้พบว่า ในฉากที่เกี่ยวข้องกับอาหารโดยตรง ผู้เขียนบทจะให้ความเห็นสำหรับการจัดลำดับความสำคัญในการเลือกนำเสนอข้อมูล 2 อันดับแรก กล่าวคือ อันดับ 1 ได้แก่ ภาพอาหาร ส่วนผสมและวัตถุดิบ และอันดับ 2 ได้แก่ อากัปกริยาอาการของผู้ดำเนินรายการและบุคคลในฉากที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประกอบอาหาร

3. การประมวลถ้อยคำให้สั้น กระชับ โครงสร้างประโยคไม่ซับซ้อน สื่อสารความหมายได้ตรงประเด็น และเป็นถ้อยคำที่ทำให้เกิดจินตนาการต่อภาพหรือเหตุการณ์นั้นๆ ได้

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระบบความหมายของคำในภาษาไทยของคณพิการด้านการมองเห็นและคณพิการทางการได้ยิน โดย วิชาติ บุรณะประเสริฐสุข (2550) มีข้อค้นพบว่า คณพิการทางการเห็นมีระบบการใช้ภาษาใกล้เคียงกับคนทั่วไปมาก ในแง่ของความเข้าใจต่อรูปประโยค ไวยากรณ์ต่างๆ ดังนั้นการเขียนบทจึงสามารถใช้โครงสร้างภาษาไทยตามหลักทั่วไปได้ แต่อย่างไรก็ดี ไม่ควรเป็นประโยคที่ซับซ้อนจนเกินไป เพราะการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพมีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการเขียนบรรยายที่มีน้อย จึงไม่ควรผูกประโยคซับซ้อนและยากต่อการทำความเข้าใจ เพราะหากคณพิการทางการเห็นต้องใช้เวลาคิดนานในระหว่างรับฟังสื่อเสียงบรรยายภาพ จะทำให้ติดตามเนื้อหาที่นำเสนออย่างต่อเนื่องไม่ทัน ดังนั้นหากผู้เขียนบทมีทุนความรู้เรื่องการใช้ภาษาเป็นอย่างดี ก็จะสามารถเลือกใช้คำที่ตรงความหมาย สั้น กระชับเหมาะสมกับเวลาได้ จากการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า ทุนความรู้เรื่องภาษาและประสบการณ์ร่วมของผู้เขียนบทแต่ละคนแตกต่างกัน

การเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นการทำงานบนเงื่อนไขของเวลาที่จำกัด ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว ดังนั้นการประมวลถ้อยคำมาใช้นั้น ควรเป็นถ้อยคำที่ตรง กระชับ ครบถ้วนสื่อความหมาย ซึ่งผู้เขียนบทต้องมีทุนความรู้เรื่องคลังคำศัพท์ในการทำอาหาร ทั้งกระบวนการขั้นตอน เช่น จี่ คั่ว เจียว ทอด หรือ นึ่ง ตุ่น มีความแตกต่างกันอย่างไร คลังคำศัพท์เรื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาหาร ถ้วย ชาม อ่าง ตะหลิว ทัพพี กระบวย กระชอน หรือตะแกรง รวมถึงคลังคำศัพท์เรื่องวัตถุดิบในการทำอาหาร เช่น กะเพรา โหระพา หรือ มักกะโรนีกับพูชิลีต่างกันอย่างไร เป็นต้น ทั้งนี้ การมีทุนความรู้หรือคลังคำศัพท์ในการทำอาหาร จะทำให้สามารถเลือกใช้ถ้อยคำได้กระชับ สื่อความหมายได้ในเวลาที่จำกัดโดยไม่ต้องใช้การพรรณนามาก

การเลือกใช้ถ้อยคำที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงในการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์คือ การใช้คำเชื่อมที่แสดงลำดับขั้นตอน เนื่องจากเอกลักษณ์สำคัญของกิจกรรมการทำอาหาร คือ การลำดับขั้นตอน ดังนั้น ในแต่ละฉากที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประกอบอาหาร ผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นผู้ทำอาหารด้วยนั้น อาจทำอาหารพร้อมกันมากกว่า 1 ประเภทในคราวเดียว ผู้เขียนบทต้องเรียบเรียงและลำดับขั้นตอนของการทำอาหารแต่ละชนิดให้ชัดเจนเป็นขั้นเป็นตอน เช่น การใช้คำว่า “ก่อน” หรือ “หลัง” เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังควรเลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นถึงรูปสัมผัสและรสสัมผัสที่ชัดเจนต่อการจินตนาการ ไม่ใช่คำสรุปหรือเหมารวมหรือเป็นคำนามธรรมซึ่งเกิดจากการตัดสินหรือตีความของผู้เขียนบท เช่น ผู้เขียนบทไม่ควรสรุปว่า ยำส้มโอน่ารับประทาน แต่ควรบรรยายให้ชัดเจน แปลงคำนามธรรมให้เป็นรูปธรรมง่ายต่อการจินตนาการว่า ยำส้มโอสีส้มสดใส เนื้อส้มโอสองพันธุ์ สีขาวเหลืองนวล และสีส้มตัดกับสีเขียวของใบผักชีและใบสาระแนแซมด้วยสีชมพูม่วงของหอมชอย แล้วให้ผู้รับสารตัดสินเองว่าน่ารับประทานหรือไม่อย่างไร ซึ่งตัวอย่างที่ยกมาประกอบนั้นเป็นการเลือกใช้ถ้อยคำบรรยายให้เกิดจินตนาการด้านภาพและรสชาติ เนื่องจากการสื่อสารเรื่องอาหารสิ่งสำคัญต่อโสตประสาทการรับรู้มากที่สุดคือรูปและรสนั่นเอง แต่ข้อควรระวังคือถ้อยคำที่เลือกใช้ต้องไม่เป็นการ

สรุปหรือตีความเกินไปกว่าเนื้อหาที่ปรากฏหน้าจอโทรทัศน์ เช่น “น้องเตชิตหยิบไอศกรีมรสฝางสีแดงมาชิม แล้วทำหน้าขมวดคิ้ว” เพื่อให้ผู้รับสารตีความหรือคิดเองว่ารสชาติเป็นอย่างไร เพราะในฉากนี้ ถ้าคนที่มองเห็นดูรายการก็จะต้องไม่มีส่วนใดที่ระบุว่า ไอศกรีมจากฝางรสชาติเป็นอย่างไร จากตัวอย่างที่ยกมาประกอบจะเห็นว่าผู้เขียนบทไม่พยายามที่จะเพิ่มเติมสิ่งที่เกิดจากตาเห็น และพยายามคงความหมายของการสื่อสารจากต้นฉบับไว้ให้ใกล้เคียงของเดิมมากที่สุด

อย่างไรก็ดี แนวทางการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพของทีมผลิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปีที่ 1 (พ.ศ. 2556-2557) เป็นโครงการเริ่มต้นที่อยู่ในระยะการค้นหาคำและความรู้และด้วยเทคโนโลยีการออกอากาศที่ยังไม่สมบูรณ์ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วนั้น ทำให้ผู้เขียนบทมีการเขียนบทเพิ่มเติมจากสิ่งที่เห็นในบางส่วน ซึ่งไม่ใช่หลักการมาตรฐานของการผลิตสื่อประเภทนี้ เพราะจากการทบทวนวรรณกรรมของต่างประเทศและผลจากงานวิจัยของไทย สรุปได้ว่า แนวทางการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่เหมาะสมไม่ควรบรรยายเกินกว่าสิ่งที่ปรากฏ ไม่ควรบรรยายน้อยจนไม่ได้ใจความ และไม่ควรบรรยายผิดจากข้อเท็จจริง อีกทั้งสิ่งสำคัญคือ AD หรือ audio description มีลักษณะเป็นงานศิลปะ (art form) ชนิดหนึ่ง การเขียนบทต้องคำนึงถึงความราบรื่นในการรับฟังด้วย โดยหลักการคือไม่ตัดเสียงใดใดในงานต้นฉบับเดิมออก

นอกจากนี้ เสียงเงียบในบางช่วงเป็นเสียงเงียบที่มีความหมายเฉพาะตัว พยายามให้เสียงเล่าเรื่องบ้างเช่น การปล่อยเสียงทอดปลา เสียงคนจอบในตลาด เป็นต้น ดังนั้นจึงควรศึกษาทำความเข้าใจกับบทก่อนที่จะเลือกเขียนบทเสียงบรรยายภาพเพื่อเสริมในงาน อีกทั้งเทคนิคที่ตัดต่อก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้เสียงบรรยายภาพที่ใส่เพิ่มเติมเข้ามามีความกลมกลืน เช่น การเลือกใช้เทคนิคการ fade under หรือ cross fade หรือการเชื่อมเสียงระหว่างเสียงดั้งเดิมกับเสียงบรรยายที่เพิ่มเติมเข้ามาใหม่³ แต่ถ้าในกรณีที่เสียงที่ฟังแล้วไม่สามารถสื่อความหมายได้ ไม่ว่าเสียงนั้นเมื่อลิ้มตำรับชมจะเป็นเสียงที่มีความ

³ fade under หมายถึง การลดระดับความดังของเสียงจนกลายเป็นเสียงรอง เช่น การลดระดับเสียงเพลงบรรเลงให้คล้อยพูดบางครั้งใช้คำว่า hold under (ภัทธีรา สารากรบริษัท, 2557).

สำคัญกับฉาคนั้นหรือไม่ ก็มีความจำเป็นต้องอธิบาย เพื่อให้คนพิจารณาเห็น คลายความสงสัย และเกิดความเข้าใจในระดับที่เท่าเทียมกับคนตาดี เช่น เสียง เป็ดเตาแก๊สเล่นของลูกผู้ดำเนินรายการที่ตั้งขึ้นระหว่างบทสนทนาในรายการ เป็นต้น

ทั้งนี้ ข้อสรุปที่ได้คือ ในหนึ่งฉากอาจเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพได้ หลายลักษณะ แต่สิ่งสำคัญคือสามารถคัดเลือกข้อมูลเลือกใช้ถ้อยคำบรรยาย เพื่อเติมเต็มหรือช่วยเสริมการสื่อสารส่วนที่ขาดให้เกิดความเข้าใจตามความหมาย ที่ผู้ผลิตต้นทางต้องการสื่อสารให้ได้มากที่สุด ซึ่งการวิจัยหรือประเมินผู้รับสาร อย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยสะท้อนความคิดเห็นหรือประเด็นการ ใช้ประโยชน์ได้

ปัญหาอุปสรรค

1. ปัญหาความไม่พร้อมของเทคโนโลยี ทำให้สถานภาพของสื่อที่ผลิต มีความเป็นสื่อเสียงบรรยายภาพที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องด้วยความไม่พร้อมของ เทคโนโลยีส่งผลต่อรูปแบบการเขียนบทที่ไม่สามารถทำเป็นบทสื่อเสียงบรรยาย ภาพได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อจำกัดสำคัญในการเรียนรู้แนวทางการ เขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพในโครงการปีที่ 1 ที่ปลายทางต้องการข้อมูลมา ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือสำหรับการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่จะเป็น บริการในโทรทัศน์ระบบดิจิทัล

2. ปัญหาที่เกิดจากการคัดเลือกรายการ เนื่องจากสถานภาพโครงการ เป็นโครงการที่อยู่ในระยะทดลองปีแรก ทำให้ภาคีในส่วนของสถานีโทรทัศน์และ ผู้ผลิตรายการที่เข้าร่วมส่งโครงการมาพิจารณาเพื่อทดลองผลิตมีน้อย จึงขาด ความหลากหลายของตัวเลือก

3. ปัญหาความไม่พร้อมของทุนความรู้การผลิตรายการสื่อเสียงบรรยาย ภาพ เนื่องจากสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย ทุนความรู้และ งานวิจัยต่างๆ ยังมีไม่มาก เพราะจากระยะเวลาในการเตรียมความพร้อมในการ ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของทีมผลิตสื่อ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีไม่มากนัก หรือประมาณ 1 เดือนก่อนเริ่มผลิต รายการ ประกอบกับองค์ความรู้เรื่องสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสื่อเสียงบรรยายภาพโดยตรงมีเพียงไม่กี่เล่ม ทำให้ผู้เขียนบทต้องใช้กรอบการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพจากต่างประเทศ โดยเน้นหนักที่หลักการของ Ofcom หน่วยงานกำกับดูแลสื่อของประเทศอังกฤษ เป็นเกณฑ์หลัก ซึ่งภายหลังการดำเนินการจริงค้นพบว่า หลักการสากลไม่สามารถใช้ได้ในลักษณะเป็นสูตรสำเร็จ เพราะการผลิตสื่อเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับวัฒนธรรมและภาษา จึงทำให้ทีมผลิตสนใจทำวิจัยเพื่อสกัดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทยต่อไป

4. ปัญหาความไม่พร้อมของผู้ผลิตต้นทางในการจัดส่งต้นฉบับรายการ มีการส่งเทปล่าช้าและผิดพลาดในเนื้อหาบางตอน ถึงแม้ว่ารายการที่เลือกมาเพื่อผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพทั้ง 2 รายการ จะเป็นรายการที่มีการถ่ายทำและตัดต่อไว้ล่วงหน้า หรือที่เรียกว่ารายการ “stocked programme” แต่ยังพบปัญหาการส่งเทปล่าช้า หรือการส่งเทปที่เนื้อหายังไม่ครบถ้วนปัญหาการส่งเทปล่าช้าส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพในทุกขั้นตอน ทั้งการเขียนบท ลงเสียง และตัดต่อที่ต้องเร่งกระบวนการให้กระชับขึ้น ส่งผลทำให้ทีมผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพทำงานหนักและยากลำบากขึ้น ซึ่งความพร้อมของเทปรายการ ที่ต้องเสร็จสมบูรณ์ก่อนการส่งผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพอย่างน้อย 7 วัน และในบางสถานีอย่างสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีการตรวจพิจารณา (censorship) 2 รอบ คือ การตรวจพิจารณาต้นฉบับรอบที่ 1 และการตรวจพิจารณาหลังใส่สื่อเสียงบรรยายภาพรอบที่ 2 ทำให้ต้องเผื่อกระบวนการในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพเพิ่มประมาณ 15 วัน ซึ่งความพร้อมของบทเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่เป็นเงื่อนไขหลักที่ต้องพิจารณาในการคัดเลือกรายการสำหรับการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพในช่วงที่บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อนี้ยังมีน้อยและขาดแคลน เพราะปัจจุบันกำลังคนในกระบวนการผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการของปริมาณเวลารายการที่มี แต่อย่างไรก็ดี หากในอนาคตมีการขยายกำลังการผลิตหรือมีการฝึกอบรมคนในองค์กรสื่อจนสามารถผลิตได้เอง

ภายใน (in-house) ก็จะช่วยลดทอนระยะเวลาในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ก่อนออกอากาศได้

ปัญหาการส่งเทปต้นฉบับที่เนื้อหาไม่ครบถ้วนส่งผลต่อความสมบูรณ์ในการเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพ เช่น รายการ *อรร้อยอย่างยิ่ง* บางตอนทำพื้นที่จอดำเพื่อกำหนดตำแหน่งสำหรับเติมกราฟิกบางส่วน ซึ่งในการทำสื่อเสียงบรรยายภาพผู้เขียนบทจำเป็นต้องเห็นเนื้อหาทั้งหมดของต้นฉบับที่เตรียมออกอากาศ เพื่อจะได้พิจารณาคัดเลือกสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นมาเขียนบทบรรยายเสริมความเข้าใจเพิ่มเติมให้แก่คนพิการทางการเห็นได้อย่างครบถ้วน หรือการบรรยายในรายการว่า วัตถุติดนั้นคือพาสต้า แต่เมื่อพิจารณารูปร่างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏในหน้าจอกลับพบว่าสิ่งนั้นคือ พูชี่ลี ดังนั้น คนเขียนบทสื่อเสียงบรรยายภาพที่เขียนบทรายการอาหารต้องช่างสังเกต และมีต้นทุนความรู้ในเรื่องอาหารพอสมควร จึงจะสามารถตรวจสอบความผิดพลาดและแก้ไขให้ถูกต้องได้

5. ปัญหาอุปสรรคเรื่องการประชาสัมพันธ์ การเข้าถึงในโครงการปีแรกไม่สามารถออกอากาศสื่อเสียงบรรยายภาพทางโทรทัศน์ดิจิทัลด้วยเทคโนโลยีที่ยังไม่พร้อม ทำให้ผู้รับสารต้องเปิดโทรทัศน์ควบคู่กับการฟังวิทยุในเวลาที่รายการออกอากาศ ซึ่งการประชาสัมพันธ์การเข้าถึงยังไม่เพียงพอ จึงทำให้การรับรู้ในระยะแรกยังมีไม่มากนัก ดังนั้น ลักษณะการรับฟังสื่อเสียงบรรยายภาพอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำในปีแรกคือ การออกอากาศย้อนหลังจากเว็บไซต์และโทรศัพท์สายด่วนเพื่อคนพิการทางการเห็น 1414 ซึ่งคนพิการทางการเห็นหลายคนมีความคุ้นเคย แต่การฟังย้อนหลังในลักษณะดังกล่าวก็ยังไม่ใช่วิธีหลักการที่แท้จริงของการออกอากาศสื่อเสียงบรรยายภาพตามหลักสากล นอกจากนี้ รายการที่ผลิตยังมีน้อยและอยู่ในกลุ่มรายการที่จำกัด ซึ่งเมื่อเนื้อหารายการไม่ได้อยู่ในความสนใจคนพิการทางการเห็นก็จะไม่เลือกเปิดรับ

ข้อเสนอแนะสำหรับการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ

1. ทำวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการผลิตสื่อเสียงเพื่อคนพิการทางการเห็น เนื่องด้วยสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นสื่อใหม่ในสังคมไทย การทำวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้

2. สนับสนุนและผลักดันให้คนพิการทางการเห็นมีบทบาทในการเป็นผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารด้วยตนเอง การพัฒนาศักยภาพของคนพิการอย่างยั่งยืนสังคมไม่ควรกำหนดสถานภาพหรือบทบาทคนพิการให้เป็นเพียงผู้รับความช่วยเหลือเท่านั้น แต่ยังคงผลักดันและเปิดโอกาสให้คนพิการมีสิทธิเป็นผู้กระทำหรือให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วย เช่น บางบริษัทผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพในอเมริกามีคนพิการทางการเห็นเข้ามาร่วมทำงานด้วยใน 3 ตำแหน่ง ประกอบด้วยผู้ตัดต่อเสียง (audio editor) ผู้บรรยาย (voicer) และที่ปรึกษาการผลิต (consultant) (Snyder, 2014) หรือการทำงานของบริษัท Audio Eyes ในสหรัฐอเมริกา ที่ทีมผู้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพมีทั้งคนตาดีและคนตาบอดทำงานร่วมกัน โดยบริษัทดังกล่าวมีการฝึกอบรมให้คนตาบอดเป็นผู้บรรยายและตัดต่อในกระบวนการหลังการผลิต หรือ post-production ด้วยการออกแบบอุปกรณ์และโปรแกรมที่รองรับการใช้งานของคนพิการทางการเห็น ซึ่งลักษณะการทำงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คนพิการทางการเห็นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพได้ในระดับที่มากกว่าการเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ประเมินผลการผลิต (Audio Eyes, 2015) การสร้างการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ จะทำให้สื่อเสียงบรรยายภาพที่ผลิตออกมีความสอดคล้องกับความต้องการของคนพิการทางการเห็นมากขึ้น

3. เสริมองค์ความรู้เรื่องสื่อเสียงบรรยายภาพให้แก่ผู้ผลิต การผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพเป็นสื่อที่ผลิตโดยคนสายตาปกติให้กับคนพิการทางการเห็น ซึ่งความต้องการของผู้รับสารเพียงไม่ใช่ปัจจัยที่เพียงพอ (sufficient factor) ที่จะทำให้สื่อเสียงบรรยายภาพมีประสิทธิภาพ แต่ตัวผู้ส่งสารเองต้องมีทักษะที่จำเป็นหลายประการ ทั้งทักษะในการใช้ภาษา ทักษะในการสื่อสาร ความเข้าใจในคนพิการทางการเห็น รวมถึงทักษะเสริม จำพวกความเข้าใจในการสื่อสารด้วยภาพและเสียงในงานโทรทัศน์ ซึ่งจะทำให้เข้าใจว่า อะไรคือสิ่งสำคัญในฉากนั้นๆ ซึ่งจะ

ส่งผลให้สามารถเลือกสารมานำเสนอในเวลาที่ยกตัวอย่างมีประสิทธิภาพ และควรชักจูงและสนับสนุนให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์และสถานีโทรทัศน์เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพมากขึ้น เพื่อให้การผลิตสื่อสารบรรยายภาพขยายตัวไปในวงกว้าง ครอบคลุมความต้องการมากขึ้นกว่าการผลิตจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องบุคลากรที่มีไม่มากพอที่จะรองรับการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพทั้งอุตสาหกรรม

4. ประสานงานกับหน่วยผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพของต่างประเทศ เพื่อนำโปรแกรมที่ใช้ผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพมาศึกษาและทดลองใช้ รวมถึงจัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการขยายตัวของปริมาณสื่อเสียงบรรยายภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสำหรับบริษัทสคส.ไทย

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ (2543), *สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- _____. (2549), *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- กุลนารี เสือโรจน์ (2558), *การวิจัยถอดบทเรียนหลักการเขียนบทเสียงบรรยายภาพรายการอาหารทางโทรทัศน์เพื่อคนพิการทางการเห็น*, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เอกสารรายงาน ผลการวิจัย).
- กุลนารี เสือโรจน์ และคณะ (2557), *รายงานสรุปข้อมูลจากการศึกษาดูงานสื่อคนพิการ ณ ประเทศนิวซีแลนด์ ระหว่างวันที่ 23-29 สิงหาคม 2557* (เอกสารอัดสำเนา).
- ธีรวัช เจนวัชรรักษ์ (2554), *การสร้างออดิโอเดสคริปต์ชั้นในภาพยนตร์การ์ตูน เพื่อเด็กพิการทางการมองเห็น*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทริรา สารกรบริรักษ์ (2557), "กระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง", ใน สมสุข หินวิมาน และคณะ, *ความรู้เบื้องต้นทางวิทยุและโทรทัศน์*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชาติ บุรณะประเสริฐสุข (2550), *ระบบความหมายของคำในภาษาไทยของคนพิการด้านการมองเห็น และคนพิการด้านการได้ยิน*, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย).

ไวยวุฒิ วุฒิอรรถสาร (2555), *การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ของคนหูหนวกไทย*, วิทยานิพนธ์ปริญญา วารสารศาสตรดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2558), *ทีวี Digital จุดเปลี่ยนทีวีไทย*, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2558 จาก <http://www.nic.go.th/gsic/e-book/TV-Digital.pdf>

ศิริมิตร ประพันธ์ธัญกิจ (2557), "กระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์", ใน สมสุข หินวิมาน และคณะ, *ความรู้เบื้องต้นทางวิทยุและโทรทัศน์*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2558), *สำนักงาน กสทช. เตรียมประกาศ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้ และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2558 จาก <http://bcp.nbtc.go.th/news/detail/2261>

อารดา ครุจิต และคณะ (2558), *คู่มือหลักการผลิตเสียงบรรยายภาพ*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Audio Eyes. (2015), retrieved 12 August 2015 from <https://www.facebook.com/audioeyes?pnref=lhc>

Snyder, J. (2014), *The Visual Made Verbal: A Comprehensive Training Manual and Guide to the History and Application of Audio Description*, Arlington: American Council of the Blind.

เสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ

ภัทธีรา สารากรบริรักษ์¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสื่อเสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ และศึกษาปัจจัยที่ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการสื่อเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็น 3 คนและสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็น 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบอดีตตั้งแต่กำเนิดตอบอดีตในภายหลัง และสายตาสีบอดรวมจำนวนทั้งสิ้น 27 คน แต่ละกลุ่มจะแสดงความคิดเห็นหลังการชมคลิปรายการที่มีเสียงบรรยายภาพจำนวน 14 คลิปจากรายการ *อรร้อยอย่างยิ่ง* และรายการ *กินอยู่คือ* ซึ่งเป็นรายการโทรทัศน์ที่อยู่ในโครงการผลิตเสียงบรรยายภาพปีหนึ่ง เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยนำข้อมูลมาสรุป จากนั้นนำผลที่ได้ไปจัดทำเป็นแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง 6 คนที่เลือกมาจากกลุ่มตัวอย่างที่สนทนากลุ่ม 3 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน เพื่อหาแนวทางสื่อเสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์ทุกประเภท และต้องการให้เสียงบรรยายภาพบรรยายสีหน้าท่าทาง การแต่งกายของตัวละครหรือพิธีกร ไตเติ้ลและเครดิตท้าย ฉาก รายละเอียดของวัตถุที่มีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง สี เสียงประกอบที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ทิศทาง และบรรยายขนาดหรือปริมาณของวัตถุด้วยมาตรวัดแบบสากล ทั้งยังต้องการให้อ่านข้อความหน้าจอ และคำบรรยายใต้ภาพ (subtitle)

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หมายเหตุ บทความชิ้นนี้เรียบเรียงขึ้นจากงานวิจัยเรื่อง *เสียงบรรยายภาพที่ผู้พิการทางการเห็นต้องการ* โดย ภัทธีรา สารากรบริรักษ์ (2558) เป็นงานวิจัยที่ได้รับเงินทุนอุดหนุนจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำหรับการนำเสนอเสียงบรรยายภาพ กลุ่มตัวอย่างต้องการได้ยินเสียงดนตรีประกอบ ต้องการระดับเสียงที่รับฟังได้ชัดเจน คุณภาพเสียงดีและมีมิติของเสียง มีจังหวะการบรรยายที่เข้ากับภาพ ไม่บรรยายทับซ้อนเสียงหลักของรายการเสียงของผู้บรรยายมีความแจ่มชัด ออกเสียงชัดเจนและสื่ออารมณ์ได้เหมาะสมกับธรรมชาติของรายการ ใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง หลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นหรือตีความสิ่งที่เห็น แต่ในรายการบางประเภท เช่น รายการอาหารหรือรายการท่องเที่ยว สามารถบรรยายสรุปความหรือตีความในเชิงบวกได้

ผู้วิจัยยังพบว่า ปัจจัยที่ทำให้คนพิการทางการเห็นมีความต้องการเสียงบรรยายภาพแตกต่างกัน ได้แก่ อายุและอายุที่เริ่มพิการทางการเห็น ลักษณะของความพิการทางการเห็น ระดับของความพิการทางการเห็น รสนิยม และวิถีชีวิต ประสบการณ์ชีวิต และการศึกษา

Abstract

This research project aims to explore the needs and preferences on audio description among Thai people with visual impairment and to examine factors which affect the differing needs for audio description.

Data were collected from a total sample of 27 volunteers with visual impairment, divided into three groups: respondents with congenital blindness; adventitious blindness; and low vision by a group interview and focus group discussions. Each group with different age and gender watched 14 television clips with audio description from the first-year audio description project (*A-roy Yang Ying* and *Kin You Kue* television programmes) and expressed their opinion afterward. After receiving the information, the author created a draft of audio description guidelines and then cross-checked the information given by conducting in-depth interviews with six respondents purposively selected from the focus group discussions.

The results showed that people with visual impairment need every television genre to be audio described. Regarding the content, the audio description should describe facial expressions and appearance of characters, settings, colour, title and end credits, details of objects on screen, sound effects which are difficult to guess, directions, and quantity. All texts on screen and subtitle should be read out.

With regard to audio description presentation, respondents need audio description which does not describe in every sound gap or on dialogue; has a good quality of sound; use grammatically correct language; describe with clear voice, easy-to-follow pace; and use the describing tone in consistence with the nature of the programme, but not interpret or summarise the content. However, in some television genres, such as a cooking show and a travel programme, interpreting or summarizing content in a positive way is acceptable.

Age and age of vision loss, types and degree of visual impairment, taste and lifestyle, personal experiences, and education are factors which affect the differing needs for audio description.

บทนำ

“...เวลาที่เรารู้สึกว่าปลาปิรันย่ากำลังกินปลาเล็กปลาน้อย เรา
ก็ไม่ว่ามันกินหรือยัง หรือมันกำลังว่ายน้ำจ่อมแจ่ม...เราไม่ว่าตอนนี้
ปลากำลังว่ายน้ำหรือทำอะไรกับสัตว์รอบข้างอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีพิธีกรพูด
บ้างก็ตาม”

บุญฤทธิ์ (เพศชาย ตาบอดตั้งแต่กำเนิด อายุ 19 ปี)

“...เป็นคนชอบฟังรายการกีฬามาก ในโทรทัศน์จะไม่รู้เรื่องเลย เพราะโทรทัศน์เนี่ย เหมือนจะให้คนปกติดูอย่างเดียว คนตาบอดเค้าไม่สนใจ... คือโทรทัศน์จะพูดอย่างเดียวว่า ส่งไปตรงนี้เสร็จ แล้วปิกซ่ายรับ ชื่อก็ไม่บอก เราก็ไม่รู้ว่าจะอะไร...คือกีฬาเนี่ยให้นักถึงคนพิการบ้างแล้วกัน เวลาส่งผ่าน คนนี้ส่งให้ใคร ช่วยบอกหน่อยได้ไหมว่าไปทางนี้แล้ว นี่ไม่บอกเลย เราก็ไม่เข้าใจ”

พรรณี (เพศหญิง ตาบอดตั้งแต่กำเนิด อายุ 67 ปี)

“...ฉากเด็ดๆ แบบพระเอกฉีกขาทางอยู่บนเส้นเชือก อย่างนี้ก็เป็นที่ข้อเด็ดที่เขาต้องการจะนำเสนอความสามารถ อันนี้ยากรู้ครับ คือเคยเห็นมาก่อน ที่นี้ตอนดู ก็เข้าใจละพระเอกคนเดิม คนที่เราชอบ แล้วเขามีความสามารถด้านกังฟู ยิมนาสติก ซึ่งฉากพวกนี้เขาต้องทำอยู่แล้ว แต่เรามองไม่เห็น เราไม่รู้ อย่างถ้าเราดูคนเดียวนี้ เราไม่รู้เลยว่าเขาได้แสดงท่าทางยังไง มันน่าทึ่งนะ แบบว่าฉีกขาขึ้นมา ยกขาสูงเลย สู้กันแล้วเหวี่ยงขาไปข้างหลังแล้วเตะโดนตัวร้าย มันก็ได้อรรรถรส แต่ถ้าไม่มีเอดีเลย มันก็ได้ยินแค่เสียงเฉยๆ”

อุดม (เพศชาย ตาบอดภายหลัง อายุ 36 ปี)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นในงานวิจัยเรื่อง *เสียงบรรยายภาพที่ผู้พิการทางการเห็นต้องการ* (ภัทริรา สารากรบริรักษ์, 2558) แสดงให้เห็นว่า คนพิการทางการเห็นชมรายการโทรทัศน์ แต่อาจไม่เข้าใจเนื้อหาทั้งหมด ไม่ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน และอาจไม่ได้รับอรรรถรสในการรับชม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า สื่อสำคัญที่คนพิการทางการเห็นเปิดรับเป็นลำดับต้นๆ คือสื่อโทรทัศน์ (มูลนิธิตอล์คฟیلด์เพื่อคนตาบอด, 2553; แจคเกอร์สัน เมอร์คาเดอร์, 2544; ศศโสฬส จิตรวานิชกุล, 2542) แต่การเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของคนพิการทางการเห็นมีข้อจำกัดด้านภาพ อันเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้และการได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ “เสียงบรรยายภาพ” จึงเข้ามาช่วยเติมเต็มให้การชมโทรทัศน์ของคนพิการทางการเห็นได้รับข้อมูล สาร และความเพลิดเพลินเช่นเดียวกับคนไม่พิการทางการเห็น

เสียงบรรยายภาพคืออะไร

เสียงบรรยายภาพ (audio description) คือเสียงบรรยายที่เพิ่มขึ้นมาเพื่อบรรยายภาพหรือเสียงที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ใช้สื่อที่ไม่สามารถมองเห็นภาพได้เองหรือเห็นไม่ชัด เข้าถึงเนื้อหาของสื่อได้มากขึ้น เสียงบรรยายภาพสามารถบรรยายได้ทั้งในรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละครเวที การแสดง การแข่งขัน กีฬา นิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ หรือการนำเสนอสื่อที่ต้องใช้ทักษะในการมองเห็น อาจจะบรรยายสดหรือบันทึกเสียงไว้ล่วงหน้าก็ได้ โดยจะบรรยาย “ภาพที่ปรากฏในจอ” หรือบรรยาย “เสียง” ที่ไม่แน่ชัดว่าเป็นเสียงอะไร ในช่องว่างระหว่างบทสนทนาหรือช่องว่างระหว่างเสียงพิธีกรหรือเสียงบรรยายหลักของรายการ

ในประเทศไทย กสทช. เคยเรียกเสียงบรรยายภาพว่า “คำบรรยายเป็นเสียง” ต่อมาเรียกว่า “เสียงบรรยายภาพ” และให้คำจำกัดความว่า เป็นเสียงบรรยายที่เพิ่มเติมเข้าไป เพื่อบรรยายรายละเอียดที่สำคัญของภาพ ซึ่งอาจไม่เข้าใจได้ด้วยบทบรรยายเดิม เช่น การแสดงออกเกี่ยวกับหน้า การเคลื่อนย้ายวัตถุ ลักษณะบรรยากาศล้อมรอบ เป็นต้น โดยจะเพิ่มการบรรยายด้วยเสียงในช่วงที่ไม่มีการสนทนา (กสทช., 2556)

ประโยชน์ของเสียงบรรยายภาพ

รายการโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ที่มีเสียงบรรยายภาพทำให้คนพิการทางการเห็นเข้าใจเนื้อหาของรายการหรือภาพยนตร์มากขึ้น ทำให้ชมรายการได้อย่างเพลิดเพลิน (Schmeidler and Kirchner, 2001; Romero-Fresco and Fryer, 2013; Janier et al., 2013; The Los Angeles Radio Reading Service, 2013) ทั้งยังทำให้คนพิการทางการเห็นรู้สึกว่าจะสามารถชมรายการโทรทัศน์คนเดียวได้อย่างมีความสุข ทำให้ได้รับข้อมูลรายละเอียดมากขึ้น เช่น

ภาษาท่าทาง สไตล์การแต่งกายในปัจจุบัน และไม่ต้องถามคนข้างเคียงระหว่าง การชมโทรทัศน์ (The American Federation for the Blind, n.d. cited in Packer and Kirchner, 1997)

พัฒนาการของเสียงบรรยายภาพในประเทศไทย

ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับของประเทศไทยบัญญัติเรื่องความเสมอภาค โดยให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ (สุรรัตน์ ประจักษ์ปัจฉิม, 2555)

ตลอดระยะเวลาราว 50 ปีที่ผ่านมา มีการออกพระราชบัญญัติหลายฉบับ ที่มีแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ เช่น พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดสิทธิของคนพิการว่า มีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการ และความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ มีการระบุถึงสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับคนพิการ ตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง ทั้งยังมีการให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities-CPRD) ในปี พ.ศ. 2551 โดยสัตยาบันดังกล่าวมีเนื้อหาที่ระบุถึงการเข้าถึงข่าวสาร ด้วยการจัดสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตและจัดทำบริการให้คนพิการสามารถเข้าถึงได้ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2555)

ข้อบังคับสำคัญเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2551 เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 36 บัญญัติว่า ให้สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กำหนดมาตรการพื้นฐานที่ให้ผู้ประกอบ

การวิทยุและโทรทัศน์มีบริการสำหรับคนพิการและคนด้อยโอกาส เช่น รายการวิทยุที่มีการออกอากาศรายการอ่านหนังสือเต็มเวลา และรายการโทรทัศน์ที่จัดให้มีล่ามภาษามือ บริการคำบรรยายเป็นอักษรวิ่ง หรือบริการเสียงบรรยายภาพ พระราชบัญญัตินี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งมียุทธศาสตร์การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร มุ่งเน้นให้เกิดการเข้าถึงหรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงเสมอภาคและหลากหลาย และส่งเสริมคนพิการให้สามารถเข้าถึง รับรู้ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารได้อย่างเท่าเทียมกับคนที่ไม่พิการ

ในปี พ.ศ. 2556 เริ่มมีเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์ขึ้นเป็นครั้งแรกจากการลงนาม “ความร่วมมือการส่งเสริมให้ผู้ใช้ประกอบการกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มีบริการเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการ” ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ภัทรพร ตันงาม, 2556) นอกจากจะมีการลงนามความร่วมมือเพื่อผลิตเสียงบรรยายภาพ (audio description) แล้ว ยังมีการลงนามความร่วมมือเพื่อผลิตคำบรรยายแทนเสียง (caption) และภาษามือ (sign language) เพื่อคนพิการทางการได้ยินกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตด้วย

ในปีแรกของการผลิตเสียงบรรยายภาพ (พ.ศ. 2556) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลิตเสียงบรรยายภาพให้รายการโทรทัศน์ประเภทรายการอาหาร 2 รายการ คือรายการ *อร่อยอย่างยั่งยืน* จำนวน 52 ตอน ความยาวตอนละ 30 นาที และรายการ *กินอยู่คือ* จำนวน 52 ตอน โดยตอนที่ 1-30 ความยาว 60 นาที และตอนที่ 31-52 ความยาวตอนละ 30 นาที รวมจำนวนเวลาการผลิตเสียงบรรยายภาพทั้งสิ้น 4,200 นาที หรือประมาณ 67 ชั่วโมงต่อปี (Sueroj and Sarakornborrirak, forthcoming)

เนื่องจากการผลิตรายการในปีแรกนั้น (พฤษภาคม 2556-มิถุนายน 2557) อยู่ในช่วงคาบเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยีด้านโทรทัศน์จากระบบแอนะล็อกเป็นระบบดิจิทัล จึงผลิตเสียงบรรยายภาพออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง โดยรายการ *อร่อยอย่างยิ่ง* ออกอากาศทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย AM 837 KHz และรายการ *กินอยู่คือ* ออกอากาศทางสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ AM 981 KHz และสถานีวิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ www.thaipbsonline.net

เนื้อหาของเสียงบรรยายภาพมีได้ออกอากาศตรงกับภาพที่ปรากฏในจอโทรทัศน์แบบพอดีกัน เนื่องจากรายการโทรทัศน์ *อร่อยอย่างยิ่ง* ที่เป็นต้นทางการผลิตเสียงบรรยายภาพ มีภาพโฆษณาสินค้าอยู่ในเนื้อหารายการ เมื่อนำมาผลิตเป็นเสียงบรรยายภาพออกอากาศทางสถานีวิทยุสาธารณะจึงต้องตัดเนื้อหาดังกล่าวออก ประกอบกับรายการโทรทัศน์ที่มีความยาว 30 นาที จะมีเนื้อหารายการประมาณ 21-24 นาที เพื่อเผื่อเวลาให้กับสปอตโฆษณา สปอตประชาสัมพันธ์ หรือสปอตบริการสาธารณะ เมื่อผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพได้รับเนื้อหารายการ ความยาว 21-24 นาที แต่ต้องเขียนบทเพื่อนำไปออกอากาศในสถานีวิทยุกระจายเสียง ที่มีช่วงเวลากการออกอากาศรายการ 30 นาที จึงต้องเพิ่มเนื้อหา เช่น ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับวัตถุดิบ หรือทบทวนสูตรอาหาร ทำให้การผลิตเสียงบรรยายภาพในโครงการปีแรกเป็นการเรียนรู้วิธีการและการผลิต แต่ยังไม่เป็นเสียงบรรยายภาพที่สมบูรณ์แบบ (Sueroj and Sarakornborrirak, forthcoming)

ในปี พ.ศ. 2558 คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เพื่อผลิตเสียงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์ เป็นปีที่ 2 โดยกำหนดจำนวนชั่วโมงเท่ากับ 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือประมาณ 260 ชั่วโมงต่อปี (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558) และมีประเภทรายการที่หลากหลายกว่าในโครงการปีแรก เช่น รายการประเภทสารคดี รายการประเภท

การตูน รายการประเภทไลฟ์สไตล์ รายการประเภทละคร และรายการภาพยนตร์ ที่นำมาฉายทางโทรทัศน์

สำหรับเสียงบรรยายภาพในภาพยนตร์ มีการจัดฉายภาพยนตร์ที่มีเสียงบรรยายภาพเรื่องแรกในเดือนมิถุนายน 2557 คือเรื่อง นางนาก ณ โรงภาพยนตร์ เฮาส์ อาร์ซีเอ การจัดฉายภาพยนตร์ดังกล่าวอยู่ในโครงการ บอดี้เห็นผี จัดโดยสถาบันคนตาบอดแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนา หลังจากนั้นมีการจัดฉายภาพยนตร์ที่มีเสียงบรรยายภาพเป็นครั้งคราว โดยในเดือนธันวาคม 2557 มีการจัดฉายภาพยนตร์เรื่อง ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 5 ยุทธหัตถี ณ โรงภาพยนตร์พารากอน ซีนีเพล็กซ์ และในเดือนมีนาคม 2558 จัดฉายภาพยนตร์เรื่อง *Feel Good* รู้สึกดีที่มีกัน ณ โรงภาพยนตร์ U-Hollywood ศูนย์การค้ายูนิเวนمولด์ ลาดพร้าว

นอกจากนี้ยังมีการบรรยายเสียงบรรยายภาพแบบสด โดยจัดฉายภาพยนตร์รอบพิเศษเพื่อเด็กพิการทางการเห็น เรื่อง *Echo จิ้งก้องโลก* ในเดือนมิถุนายน 2558 ณ โรงภาพยนตร์พารากอน ซีนีเพล็กซ์ ส่วนดีวีดีที่มีเสียงบรรยายภาพนั้น พบว่ามีดีวีดีของบริษัท GMM THAI HUB จำกัด (GTH) 2 เรื่อง (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2558) คือเรื่อง *คิดถึงวิทยา* และเรื่อง *ไอฟาย...แต่ก็วิเลี่ย*

จะเห็นได้ว่า เสียงบรรยายภาพในประเทศไทยยังถือเป็นเรื่องใหม่ เนื่องจากเพิ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2556 ขณะที่เสียงบรรยายภาพในภาพยนตร์ มีเพียงการจัดขึ้นเป็นครั้งคราวและดีวีดีที่มีเสียงบรรยายภาพในเชิงพาณิชย์มีเพียง 2 เรื่อง ประกอบกับที่ผ่านมาผู้ผลิตเสียงบรรยายภาพเป็นคนไม่พิการทางการเห็น แต่ผู้รับสารคือคนพิการทางการเห็น ดังนั้น การทำวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของผู้ชมจะทำให้ช่วยพัฒนาการผลิตงานเสียงบรรยายภาพให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของผู้ชมยิ่งขึ้น และยังช่วยให้ผู้ผลิตได้สื่อสารผ่านจุดยืนของคนพิการทางการเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่าคนพิการทางการเห็นต้องการเสียงบรรยายภาพเช่นไร โดยเฉพาะในสื่อโทรทัศน์ที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการผลิตเสียงบรรยายภาพตั้งแต่เริ่มต้น

คำถามนำวิจัย

1. เสี่ยงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์ที่คนพิการทางการเห็นต้องการเป็นเช่นใด
2. ปัจจัยใดที่ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการเสี่ยงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย

1. วัยที่แตกต่างกันทำให้ความต้องการเสี่ยงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์ของคนพิการทางการเห็นแตกต่างกัน
2. ลักษณะของความพิการทางการเห็นที่แตกต่างกันทำให้ความต้องการเสี่ยงบรรยายภาพในรายการโทรทัศน์ของคนพิการทางการเห็นแตกต่างกัน

นิยามศัพท์

คนพิการทางการเห็น หมายถึง คนที่มีความพิการทางสายตา ทั้งคนตาบอด และคนสายตาเลือนราง โดยมิได้มีความพิการซ้ำซ้อนในด้านอื่น เช่น การพูดหรือการฟัง ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “คนพิการทางการเห็น” จากคู่มือสื่อสารเพื่อความเข้าใจคนพิการ (International Labour Organization, 2010)

ลักษณะของความพิการทางการเห็น หมายถึง ลักษณะของความพิการทางการเห็นที่มีผลต่อการรับรู้ที่แตกต่างกัน เช่น การตาบอดตั้งแต่กำเนิด การตาบอดในภายหลัง การมีสายตาเลือนราง การไม่สามารถแยกแยะสีได้ เป็นต้น

ระดับของความพิการทางการเห็น หมายถึง ระดับความมากน้อยของความพิการทางการเห็นเมื่อมองวัตถุในระยะ 1 เมตร ในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การตาบอดตั้งแต่กำเนิด หมายถึง การตาบอดตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ ซึ่งจะไม่มีความทรงจำในภาพต่างๆ (Smith, 2006)

การตาบอดในภายหลัง หมายถึง การตาบอดหลังจากอายุ 2 ขวบขึ้นไป ซึ่งจะมีความทรงจำสิ่งแวดลอมรอบตัวและจดจำภาพบางอย่างได้ (Smith, 2006)

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่อง การผลิตเสียงบรรยายภาพ

แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพจากต่างประเทศ (เช่น Accessible Media Inc. and the Canadian Association of Broadcasters, 2014; DCMP, 2013; Audio Description Coalition, 2009; ITC, 2000) ระบุว่า เสียงบรรยายภาพควรบรรยายสิ่งที่ปรากฏในหน้าจอโดยไม่ใส่ความคิดเห็น และควรบรรยายสิ่งที่สำคัญที่สุดก่อน ทั้งนี้ แนวทางส่วนใหญ่ระบุว่า เสียงบรรยายภาพควรบรรยายรูปร่างลักษณะของบุคคล การแต่งกาย สิ่งของ การกระทำ ทิศทาง ฉาก ยุคสมัย เสียงประกอบ สี เป็นต้น และยังระบุแนวทางในการนำเสนอเสียงบรรยายภาพว่า ควรบรรยายด้วยน้ำเสียงที่มีชีวิตชีวา เข้ากับธรรมชาติของรายการ และบรรยายในช่วงที่มีช่องว่างระหว่างบทสนทนา

แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพทั้งของสเปน กรีซ อเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และฝรั่งเศส แนะนำว่า ควรใส่เสียงบรรยายภาพในช่วงที่ไม่มีเสียง หรือเมื่อไม่มีเสียงสนทนา (Rai et al., 2010) อย่างไรก็ตาม บางแนวทางการผลิต เช่น The Munich Group of Audio Describers for Films (Benecke, 2004b) และสถานีโทรทัศน์ ABC (Australian Broadcasting Corporation, 2012) กลับยึดหลักการว่า หากมีความจำเป็น อาจจะบรรยายเสียงบรรยายภาพทับบทสนทนาได้ แต่ต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและด้วยความเคารพในภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์ที่เป็นต้นฉบับ

แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของฝรั่งเศส (The French Audio Description Charter, n.d. cited in Rai et al., 2010) กำหนดจริยธรรมพื้นฐานที่ผู้ผลิตจะต้องสื่อสารข้อมูลและอารมณ์โดยเคารพในต้นฉบับเดิม มีความเป็นกลาง และทำให้ผู้ใช้สื่อเข้าใจเนื้อหาและเพลิดเพลินไปกับสื่อ

แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของ ITC (2000) แนะนำให้ผู้เขียนบท บรรยายตามสิ่งที่เห็นโดยไม่ใส่ความคิดเห็น บรรยายเสียงที่ไม่คุ้นเคย หรือเสียงแปลกๆ บรรยายเรื่องสี เนื่องจากคนพิการทางการเห็น ที่แม้จะตาบอดสนิทตั้งแต่กำเนิด แต่ก็รับรู้เรื่องสีได้จากธรรมชาติและสังคม ทั้งยังแนะนำด้วยว่าเสียง

พิธีกรหรือผู้บรรยายหลักในรายการ ควรเป็นคนละเพศกับผู้บรรยายเสียงบรรยายภาพ เพื่อให้ผู้ฟังไม่สับสน

แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของ The American Council of the Blind (2010) สหรัฐอเมริกา ในโครงการ The Audio Description Project เน้นที่การบรรยายอย่างเข้าใจความต้องการของคนพิการทางการเห็นว่าเขาจำเป็นต้องรู้อะไร และควรบรรยายอย่างไรให้เขาเข้าใจ ทั้งยังให้ความสำคัญกับผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีวิจารณ์งานในการเลือกบรรยายสิ่งที่สำคัญในเวลาอันจำกัด ดังนั้นผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพจึงต้องเข้าใจเนื้อหาของเรื่องเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ แนวทางของโครงการ The Audio Description Project (The American Council of the Blind, 2010) และ Clark (2007) ยังระบุตรงกันว่า ไม่จำเป็นต้องมีเสียงบรรยายภาพในทุกช่องว่าง ควรให้บรรยายกาศและเสียงในเหตุการณ์ได้บรรยายเรื่องราวเองด้วย

จะเห็นได้ว่า ผู้ผลิตเสียงบรรยายภาพเป็นผู้ที่มีความสำคัญและต้องมีทักษะหลายประการในการผลิตเสียงบรรยายภาพ ในประเด็นนี้ Snyder (2007) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นของผู้เขียนบทและผู้บรรยายเสียงบรรยายภาพไว้ว่า ควร มีทักษะ 4 ประการ คือ (1) ทักษะด้านการสังเกต (2) ทักษะการตัดต่อ คือตัดต่อสิ่งที่เห็นไปสู่เรื่องที่ต้องการนำเสนอ (3) ทักษะด้านภาษา ผู้เขียนบทต้องใช้ภาษาให้เข้าใจง่าย กระชับ และสร้างจินตนาการ (4) ทักษะด้านเสียง ผู้บรรยายเสียงบรรยายภาพ ต้องสามารถใช้เสียงของตนทำให้เกิดภาพที่มีความหมายต่อผู้ชม

สำหรับประเภทรายการที่ควรผลิตเสียงบรรยายภาพนั้น มีแนวทางที่แตกต่างกันอยู่บ้าง โดยบางแนวทางระบุว่า ภาพยนตร์ทุกเรื่องสามารถนำมาผลิตเสียงบรรยายภาพได้ เช่น แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของเยอรมนีและฝรั่งเศส (Rai et al., 2010) ส่วน ITC (2000) ของอังกฤษ ที่ในภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น Ofcom กล่าวถึงรายการที่ไม่ควรนำมาผลิตเสียงบรรยายภาพ ได้แก่ รายการที่ดำเนินเรื่องเร็ว รายการที่มีช่องว่างระหว่างบทสนทนาน้อย เช่น รายการข่าว

รายการตอบคำถามหรือควิซโชว์ รายการเกมโชว์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ สถานีโทรทัศน์ ABC (Australian Broadcasting Corporation, 2012) อย่างไรก็ตาม สถานีโทรทัศน์ ABC ยังเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายการประเภทกีฬา และรายการบันเทิงประเภท panel show ว่า เป็นรายการที่ไม่ควรนำมาผลิตเสียงบรรยายภาพ และระบุว่ารายการที่เหมาะสมนำมาผลิตเสียงบรรยายภาพ คือรายการประเภทละครและสารคดี เพราะมักมีเสียงประกอบอยู่มาก และเมื่อเพิ่มเสียงบรรยายภาพแล้ว จะทำให้เข้าใจเนื้อหาของรายการได้มากขึ้น

ด้วยเสียงบรรยายภาพยังเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย ดังนั้นการวิจัยเพื่อหาแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพตามความต้องการของผู้รับสาร โดยเฉพาะที่เป็นคนพิการทางการเห็นจึงเป็นเรื่องจำเป็นและจะช่วยให้การพัฒนาแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพก้าวไปในทิศทางที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งานจริง

2. แนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างของคนพิการทางการเห็น

เมื่อกล่าวถึงคนตาบอด เรามักเข้าใจแบบเหมารวมว่าคนตาบอดคือคนที่มองไม่เห็นอะไรเลย แต่ความจริงคนตาบอดอาจจะมองเห็นแสง หรือมองเห็นได้บ้างแต่เห็นได้น้อยมาก การแบ่งเกณฑ์ของคนพิการทางการเห็นจึงช่วยแยกแยะความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้มีความชัดเจนขึ้น

ในการวิจัยชิ้นนี้ ใช้การแบ่งระดับความพิการทางการเห็น 3 แบบ แบบแรกใช้ตามท้องที่การอนามัยโลกกำหนด ซึ่งแบ่งคนพิการทางการเห็นออกเป็นคนตาบอด กับคนสายตาลีเลือนราง ซึ่งมีรายละเอียดเป็นระดับค่าของการมองเห็นและลานสายตาดังนี้ (ศักดิ์ชัย วงศกิตติรักษ์, 2556: 4)

ตารางที่ 1 เกณฑ์การให้นิยามภาวะตาบอด และภาวะสายตาสั้นตามที่ องค์การอนามัยโลกกำหนด

ระดับผิดปกติ	พิจารณาที่สายตา*	พิจารณาที่ลานสายตา	ลักษณะความพิการ
สายตาสั้น (Low Vision)	น้อยกว่า 6/18 (20/70) ถึง 6/60 (20/200)	แคบกว่า 30 องศา จนถึง 20 องศา	สายตาสั้น ระดับ 1
	น้อยกว่า 6/60 (20/200) ถึง 3/60 (20/400)	แคบกว่า 20 องศา จนถึง 10 องศา	สายตาสั้น ระดับ 2
ตาบอด (Blindness)	น้อยกว่า 3/60 (20/400) ถึง 1/60 (20/1200)	แคบกว่า 10 องศา จนถึง 5 องศา	ตาบอดขั้นที่ 1
	น้อยกว่า 1/60 (20/1200) ถึง เห็นเพียงแสงสว่าง (PL)	แคบกว่า 5 องศา	ตาบอดขั้นที่ 2
	ไม่เห็นแสงสว่างเลย (NPL)	-	ตาบอดขั้นที่ 3

ที่มา: ศักดิ์ชัย วงศกิตติรักษ์ (2556)

*หมายเหตุ ตัวเลขในช่อง “พิจารณาที่สายตา” เช่น 6/18 (20/70) มีความหมายว่า คนพิการทางการเห็นอ่านตัวเลขในแผ่นทดสอบสายตา Snellen Chart ได้ที่ระยะ 6 เมตรหรือ 20 ฟุต ขณะที่คนไม่พิการทางการเห็นอ่านตัวเลขแถวเดียวกันนี้ได้ที่ระยะ 18 เมตรหรือ 70 ฟุต

เกณฑ์ที่สอง คือการแบ่งระดับความพิการทางการเห็นเมื่อมองวัตถุในระยะ 1 เมตร ซึ่งผู้เขียนได้รับคำแนะนำจากศักดิ์ชัย วงศกิตติรักษ์ หัวหน้าภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้แบ่งระดับความพิการทางการเห็นด้วยการหาวัตถุมาเปรียบเทียบ แล้วใช้ถามคนพิการทางการเห็นว่า ในระยะ 1 เมตรนั้น พอจะมองเห็นวัตถุดังกล่าวหรือไม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์การแบ่งระดับความพิการทางการเห็นเมื่อมองวัตถุในระยะ 1 เมตร

ระดับชั้น	ค่า VA	การมองเห็นวัตถุ ที่ระยะ 1 เมตร (แค่เพียงมองเห็น แล้วระบุได้ว่าเป็นอะไร)	ระดับความ พิการ ทางการ เห็น
ตาบอดชั้นที่ 3	ไม่เห็นแม้แสง	ไม่เห็นอะไรเลย	มากที่สุด
ตาบอดชั้นที่ 2	น้อยกว่า 20/1200 ไปจนถึงเห็นแสง	ที่ระยะ 1 เมตร สามารถระบุวัตถุ ขนาด 9 ซม. (ประมาณความสูง ของกระดาษทิชชูแบบม้วน) ได้ไปจนถึงเห็นแค่แสง	มาก
ตาบอดชั้นที่ 1	น้อยกว่า 20/400 ไปจนถึง 20/1200	ที่ระยะ 1 เมตร สามารถระบุวัตถุ ขนาด 8.9 ซม. (ประมาณความ ยาวของบัตรประชาชน หรือบัตร คนพิการ) ไปจนถึง 3 ซม. (ฝ่าขวดยาแก้ปวดขนาด 500 มิลลิกรัม)	ปานกลาง
เลือนรางระดับ 2	น้อยกว่า 20/200 ไปจนถึง 20/400	ที่ระยะ 1 เมตร สามารถระบุวัตถุ ขนาด 2.9 ซม. (ประมาณเส้นผ่า ศูนย์กลางของเหรียญ 10 บาท) ไปจนถึง 1.5 ซม. (ประมาณยา เม็ดแก้ปวด)	น้อย
เลือนรางระดับ 1	น้อยกว่า 20/70 ไปจนถึง 20/200	ที่ระยะ 1 เมตร สามารถระบุวัตถุ ขนาด 1.4 ซม. ไปจนถึง 0.67 ซม. (ประมาณเม็ดข้าวสาร)	น้อยที่สุด

ที่มา: ภัทธีรา สารารกรบริษัท (2558)

จากเกณฑ์ดังกล่าว จึงสามารถแบ่งระดับความพิการทางการเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

เกณฑ์ที่สาม คือเกณฑ์การแบ่งคนพิการทางการเห็นตามอายุที่เริ่มพิการ ซึ่งผู้เขียนใช้แนวคิดของ Smith (2006) ที่แบ่งกลุ่มคนตาบอดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิด (congenitally blind) หมายถึงกลุ่มที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิดหรือตาบอดตั้งแต่เป็นทารกจนถึง 2 ขวบ และกลุ่มที่ตาบอดในภายหลัง (adventitiously blind) หมายถึงกลุ่มที่ตาบอดตั้งแต่อายุ 2 ขวบขึ้นไป

เหตุผลของการแบ่งกลุ่มคนตาบอดออกเป็น 2 กลุ่มดังกล่าว เนื่องจาก คนที่มองไม่เห็นหลังอายุ 2 ขวบ จะมีความทรงจำต่อภาพที่เคยเห็น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้และการอธิบายสิ่งต่างๆ ให้เข้าใจได้

มีนักวิชาการอีก 2 คนที่กล่าวถึงประเด็นนี้ โดย Lowry (1960) กล่าวว่า หากบุคคลใดตาบอดตั้งแต่กำเนิด หรือตาบอดก่อน 3 ขวบ เมื่อจะอธิบายสิ่งใดจะต้องให้ข้อมูลอย่างละเอียด ขณะที่ Pfanstiehl (n.d. cited in The Los Angeles Radio Reading Service, 2013) กล่าวว่า คนตาบอดตั้งแต่กำเนิดจะมีภาพความทรงจำของสิ่งของต่างๆ และมีความเข้าใจในโลกนี้อยู่น้อย จึงไม่ต้องการรายละเอียดในการบรรยายมากนัก

แม้ข้อมูลจากนักวิชาการทั้งสองคนจะไม่สอดคล้องกัน แต่ต่างก็ให้ความสำคัญกับการแบ่งกลุ่มคนตาบอดออกเป็นตาบอดตั้งแต่กำเนิดและการตาบอดในภายหลัง เกณฑ์ดังกล่าวจึงมีความสำคัญและนำมาใช้ในการวิเคราะห์คนพิการทางการเห็นในฐานะผู้รับสารเสียงบรรยายภาพ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาผู้รับสารในแนวทาง Social-Cultural Approach

Denis McQuail (2000) กล่าวถึงการแบ่งรูปแบบของการทำวิจัยกับผู้รับสารว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทางกว้างๆ คือ structural approach, behavioural approach และ social-cultural approach

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ใช้แนวทางการวิจัยแบบ social-cultural approach ซึ่งเน้นการใช้สื่อของผู้รับสารที่สะท้อนบริบททางสังคมวัฒนธรรมและกระบวนการให้ความหมายแก่ผลิตภัณฑ์และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน ดังที่ McQuail กล่าวว่า เนื้อหาของสื่อต้องถูกอ่าน (read) ผ่านการรับรู้ของผู้ชมผู้ซึ่งจะสร้างความหมายและความเพลิดเพลินจากเนื้อหานั้น ในประเด็นนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2552: 275) อธิบายว่า หากตัวบทเรื่องเดียวกันถูกนำไปใช้โดยปฏิบัติการทางสังคมของกลุ่มคนที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้ผลการใช้ตัวบทดังกล่าวแตกต่างกัน เช่น เมื่อนักวิจารณ์ภาพยนตร์ชมภาพยนตร์ กับคนทั่วไปชมภาพยนตร์ ย่อมมีปฏิบัติการทางสังคมต่างกัน

McQuail ยังอธิบายด้วยว่า ผู้ชมมิได้เท่าเทียมกัน เพราะแต่ละคนมีประสบการณ์ไม่เท่ากัน ทั้งยังอาจมีความกระตือรือร้น (active) มากกว่าผู้อื่น อีกทั้งผู้ชมไม่ได้มีลักษณะเฉื่อยชา (passive)

ด้วยคณิการทางการเห็นประสบการณ์ตามอดหรือสายตาเลือนรางในเวลาที่แตกต่างกัน ทั้งยังมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงนำแนวทาง social-cultural approach มาใช้เพื่อพิจารณาร่วมไปกับการใช้สื่อโทรทัศน์ในชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างและบริบทแวดล้อม และนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเสียงบรรยายภาพ

Ofcom (2008) พบว่า คนที่พิการทางการเห็นระดับมากที่สุด (profound) และมาก (severe) ใช้บริการเสียงบรรยายภาพร้อยละ 40 ส่วนคนที่พิการทางการเห็นระดับปานกลาง (moderate) ใช้บริการนี้ร้อยละ 11 และคนที่พิการทางการเห็นน้อย (mild) ใช้บริการนี้ร้อยละ 2

การสำรวจของ Ofcom (2008) มีผลการศึกษาที่สอดคล้องกับงานของ Benecke (2004a) ซึ่งทำวิจัยในเยอรมนี เขาพบว่าระดับการมองเห็นของผู้ชมเป็นตัวแปรที่ทำให้แต่ละบุคคลต้องการได้รับรายละเอียดของข้อมูลในระดับที่ต่างกัน นอกจากนี้ อายุยังเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญด้วย

การวิจัยในสเปนโดย CEIAF ในโครงการ DTV4ALL ในปี 2010 (ADLAB, 2012) พบว่า ผู้ชมต้องการฟังเสียงผู้บรรยายเสียงบรรยายภาพเพียงคนเดียวตลอดทั้งเรื่อง และให้ความสำคัญกับคุณภาพเสียงมากกว่าเพศหรืออายุ อย่างไรก็ตาม เพศของผู้บรรยายอาจมีความสำคัญในรายการเด็ก นอกจากนี้ การให้ข้อมูลในเสียงบรรยายภาพอย่างละเอียด ทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกเบื่อ เพราะทำให้ดูแล้วต่อไม่ติด รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างต้องการระบบเสียงแบบสเตอริโอ

Chmiel and Mazur (2012) ทำวิจัยในโปแลนด์ พบว่า เสียงสะท้อนของคนพิการทางการเห็นต่อเสียงบรรยายภาพเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีที่สุดในการนำไปทำแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพ (AD standards) พวกเขาทำวิจัยสองครั้ง (ADLAB, 2012) ครั้งแรกเป็นการแจกแบบสอบถามให้คนพิการทางการเห็นจำนวน 18 คนหลังชมภาพยนตร์ และครั้งที่สอง ใช้วิธีการสัมภาษณ์หลังการชมภาพยนตร์ที่มีเสียงบรรยายภาพ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างราวครึ่งหนึ่งต้องการให้บรรยายเสียงบรรยายภาพเฉพาะที่มีความสำคัญกับโครงเรื่อง ตัวละคร และฉากที่สำคัญ ขณะที่ร้อยละ 28 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดต้องการให้บรรยายอย่างละเอียด นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 70 ชอบให้ใช้คำขยายที่ประเมินค่า เช่น สวย น่าเกลียด ขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 98 ต้องการให้บรรยายเรื่องสี

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับเสียงบรรยายภาพในประเทศไทย (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2558) พบว่า มีเพียงขึ้นเดียวคือวิทยานิพนธ์ของธีรวัช เจนวัชรรักษ์ (2554) ที่ศึกษาเรื่องการผลิตเสียงบรรยายภาพในการ์ตูน *Tom and Jerry* กับเด็กพิการทางการเห็นวัย 7-9 ขวบ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกคนสามารถเล่าเรื่องการ์ตูนได้ แต่เด็กพิการทางการเห็นที่อายุ 7 ขวบ พลาดमुखตลกแบบฉบับลงบางมุขไป ธีรวัชยังพบว่าเด็กพิการทางการเห็นที่อายุ 8-9 ขวบ สามารถจดจำฉากที่ตนประทับใจได้ ขณะที่เด็กพิการทางการเห็นที่อายุ 7 ขวบ สามารถบอกได้แค่ตัวละครหลักของเรื่อง

ข้อมูลจากงานวิจัยเกี่ยวกับผู้รับสารที่พิการทางการเห็นข้างต้น จะนำมาใช้เปรียบเทียบกับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็นในงานวิจัยชิ้นนี้ว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-กันยายน 2557 โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างทางลักษณะการมองเห็น กล่าวคือ ตามอดตั้งแต่กำเนิด ตามอดในภายหลัง และสายตาสั้น โดยเปิดรับอาสาสมัครคนพิการทางการเห็นที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อนเพื่อเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยขอความร่วมมือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันคนตาบอดแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนา โรงเรียนสอนคนตาบอดแห่งประเทศไทย และสมาคมคนสายตาสั้น (ประเทศไทย) เพื่อประชาสัมพันธ์การเปิดรับอาสาสมัครคนพิการทางการเห็น และเปิดรับสมัครทางโทรศัพท์ อีเมล และแบบฟอร์มอัตโนมัติ Google Form ซึ่งมีคำถามคัดกรองเบื้องต้น ในประเด็นภูมิปัญญา ความพิการซ้ำซ้อน เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ งานอดิเรก และลักษณะการมองเห็น

จากการเปิดรับสมัคร ตั้งแต่วันที่ 1-18 กรกฎาคม 2557 มีคนพิการทางการเห็นซึ่งเป็นคนตาบอดและสายตาสั้นทุกรูปแบบ สมัครเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น 71 คน ผู้วิจัยนำข้อมูลมาพิจารณาคัดเลือกจำนวนทั้งสิ้น 27 คน ให้มีเพศ อายุ และลักษณะความพิการทางการเห็นที่แตกต่างกัน โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มนักร้อง 3 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ตามอดตั้งแต่กำเนิด ตามอดในภายหลัง และที่มีสายตาสั้น ประเภทละ 1 คน ต่อมาเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็น จำนวน 24 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ตามอดตั้งแต่กำเนิด ตามอดในภายหลัง และที่มีสายตาสั้น ประเภทละ 8 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ กลับไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้สนทนากลุ่ม จำนวน 6 คน โดยคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจงให้มีวัยและเพศแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตามอดตั้งแต่กำเนิด เลือกตัวอย่างเพศชายอายุ 19 ปี และเพศหญิงอายุ 67 ปี ส่วนกลุ่มตามอดในภายหลัง

เลือกตัวอย่างเพศชาย อายุ 36 ปี และเพศหญิง อายุ 58 ปี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่สายตาเลือนราง เลือกตัวอย่างเพศชาย อายุ 53 ปี และตัวอย่างเพศหญิง อายุ 29 ปี

สำหรับข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 27 คนในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นดังนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง 11 คน เพศชาย 15 คน เป็นเกย์ 1 คน (แจ้งเพศสภาพด้วยตนเอง)

กลุ่มตัวอย่างมีอายุ 10-19 ปี จำนวน 2 คน อายุ 20-29 ปี จำนวน 6 คน อายุ 30-39 ปี จำนวน 7 คน อายุ 40-49 ปี จำนวน 5 คน อายุ 50-59 ปี จำนวน 3 คน และอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 4 คน

สำหรับระดับการศึกษาสูงสุด พบว่ากลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาระดับปริญญาตรี 12 คน ระดับ ปวส. 1 คน ระดับ ปวช. 1 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 6 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 6 คน และระดับประถมศึกษา 1 คน

กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะความพิการทางการเห็นแตกต่างกัน แบ่งเป็นตาบอดตั้งแต่กำเนิดจำนวน 9 คน ตาบอดในภายหลัง จำนวน 9 คน และสายตาเลือนราง จำนวน 9 คน ทั้งนี้มีระดับความพิการทางการเห็นในระดับมากที่สุด 13 คน ระดับมาก 7 คน ระดับปานกลาง 3 คน และระดับน้อย 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยนำแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา (The American Council of the Blind, 2010; Audio Description Coalition, 2009; DCMP, 2013) สหราชอาณาจักร (ITC, 2000) และแคนาดา (DVBP-Accessible Media Inc. and the Canadian Association of Broadcasters, 2014) มาเปรียบเทียบกับพบว่า มีประเด็นที่กล่าวถึงร่วมกัน 3 ด้าน คือ ประเภทรายการ เนื้อหาของเสียงบรรยายภาพ และการนำเสนอเสียงบรรยายภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ประเภทรายการที่ควรผลิตเสียงบรรยายภาพ
- เนื้อหาของเสียงบรรยายภาพ ได้แก่ การบรรยายการกระทำ สีหน้า ท่าทาง ลักษณะของบุคคล ชื่อของบุคคล ฉาก ใต้ไตล์ เครดิตท้ายรายการ สี ทิศทาง ขนาด เสียงประกอบ
- การนำเสนอเสียงบรรยายภาพ ได้แก่ เสียงของผู้บรรยายเสียงบรรยาย ภาพที่มีความแตกต่างจากเสียงผู้บรรยายหลักของรายการ จังหวะการอ่าน การอ่านข้อความหน้าจอ การบรรยายสรุปความ การบรรยายล่วงหน้า การบรรยายทับ ซ้อนเสียงหลัก การใช้ภาษา ศัพท์ด้านภาพ ศัพท์สแลง การขยายความ คุณภาพ เสียง และระดับเสียง

ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เป็นเกณฑ์เพื่อจัดทำแนวคำถามในการ สอนทนากลุ่มกับคนพิการทางการเห็น และจัดทำคลิปรายการ *กินอยู่คือ* และ รายการ *อ้อยอ่ยอย่างยั่งยืน* ที่มีเสียงบรรยายภาพจำนวน 14 คลิป ความยาวตั้งแต่ 0.20-4.00 นาที เพื่อใช้เป็นตัวอย่างประกอบการถาม ให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจข้อ คำถามมากยิ่งขึ้น

การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม การสอนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ เชิงลึก โดยใช้การสอนทนแบบมีโครงสร้างคำถามปานกลาง โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้นำ การสอนทนและการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง มีผู้ช่วย 1 คน และผู้สังเกตการณ์ 1 คน ช่วยบันทึกเทป จดบันทึกข้อมูลและสังเกตการณ์ ทั้งนี้รายละเอียดของวิธี การเก็บข้อมูล เป็นดังนี้

1. สัมภาษณ์กลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง 3 คน (ตามอดตั้งแต่กำเนิด 1 คน ตามอดในภายหลัง 1 คน และสายตาเลือนราง 1 คน)
2. สอนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง 24 คน (แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อยคือ ตามอดตั้งแต่กำเนิด ตามอดในภายหลัง และสายตาเลือนราง กลุ่มละ 8 คน)

3. สัมภาษณ์เชิงลึก โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการสนทนากลุ่ม กลุ่มละ 2 คน รวม 6 คน (ตามยอดตั้งแต่กำเนิด 2 คน ตามยอดในภายหลัง 2 คน และสายตาเลือนราง 2 คน)

ในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีเปิดคลิปรายการที่ตัดต่อพร้อมเสียงบรรยายภาพให้คนพิการทางการเห็นได้ชมทีละคลิป แล้วตั้งคำถามเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นหลังการรับชมทันที โดยให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เมื่อได้ข้อมูล ผู้วิจัยนำมาถอดเทปและหาข้อสรุปเบื้องต้น เพื่อจัดทำร่างแนวทางการผลิตสื่อเสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ จากนั้นจัดทำแนวทางคำถามตามประเด็นที่ได้รับจากร่างแนวทางดังกล่าว เพื่อใช้สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คนจากกลุ่มตัวอย่างที่สนทนากลุ่ม ทั้งที่ตามยอดตั้งแต่กำเนิด ตามยอดในภายหลัง และสายตาเลือนราง เมื่อได้รับข้อมูลแล้ว จึงนำบทสัมภาษณ์ที่ได้มาถอดเทปและวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางเสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษา

1. เสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปเสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการ โดยแบ่งรายละเอียดออกเป็น 3 หัวข้อคือ ประเภทรายการที่ควรผลิตเสียงบรรยายภาพ เนื้อหาของเสียงบรรยายภาพ และการนำเสนอเสียงบรรยายภาพ ดังนี้

1.1 ประเภทรายการที่ควรผลิตเสียงบรรยายภาพ

ก. รายการทุกประเภท คนพิการทางการเห็นชมรายการโทรทัศน์ทุกประเภท จึงต้องการให้ผลิตเสียงบรรยายภาพในรายการทุกประเภท

ข. รายการที่มีเสียงบรรยายน้อย มีการเล่าเรื่องด้วยภาพและดนตรีเป็นหลัก คนพิการทางการเห็นต้องการให้ผลิตเสียงบรรยายภาพในรายการที่มีเสียงบรรยายน้อย มีการเล่าเรื่องด้วยภาพและดนตรีเป็นหลัก เนื่องจากเป็นรายการที่คนพิการทางการเห็นเข้าใจได้ยาก

1.2 เนื้อหาของเสียงบรรยายภาพ

ก. ไตเติ้ลและเครดิตท้ายรายการ

- ในไตเติ้ล ให้บรรยายตามภาพที่ปรากฏในจอโทรทัศน์ นอกจากนี้ให้บอกประเภทรายการ ชื่อรายการ บอกชื่อพิธีกร นักแสดงหลักและบทบาทที่นักแสดงได้รับ (ชื่อตัวละครในเรื่อง) และผู้ร่วมรายการ หากมีเวลามากพอ อาจบอกรายละเอียดอื่นๆ เช่น บอกชื่อเพลงประกอบรายการ ชื่อนักร้อง ผู้ประพันธ์เนื้อเรื่อง ผู้เขียนบทโทรทัศน์

- ในเครดิตท้ายรายการ ให้บอกชื่อผู้กำกับ บริษัทผู้ผลิต บอกช่องทางและเวลาในการออกอากาศ และช่องทางการติดต่อกับรายการ

แต่เนื่องจากไตเติ้ลและเครดิตท้ายมักมีข้อมูลจำนวนมาก ผู้เขียนบทต้องใช้ดุลยพินิจว่าจะเลือกบรรยายหรือไม่บรรยายสิ่งใด เนื่องจากคณพิการทางการเห็นบางคนกล่าวว่า ต้องการฟังเพลงไตเติ้ลรายการด้วยเช่นกัน

ข. นักแสดง พิธีกร ผู้ร่วมรายการ

- บรรยายรูปลักษณ์ของพิธีกร นักแสดง หรือผู้ร่วมรายการ ได้แก่ รูปร่าง ผิวพรรณ ทรงผม

- บรรยายสีหน้าและอาการปฏิกิริยาของนักแสดง พิธีกร ผู้ร่วมรายการ โดยระบุชื่อให้ผู้ชมทราบว่าคุณคนนั้นกำลังแสดงสีหน้าท่าทางอย่างไร

- บรรยายลักษณะของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ สีของเสื้อผ้า โดยเฉพาะเมื่อตัวละครแต่งกายผิดแปลกไปจากเดิม เช่น ฉากที่นางเอกแต่งตัวสวยเป็นพิเศษ หรือตัวละครแต่งกายในบริบทที่เปลี่ยนไป เช่น แต่งกายด้วยชุดกิโมโน

- บอกชื่อตัวละครหรือผู้ร่วมรายการที่เพิ่งปรากฏในฉาก แต่หากยังไม่ทราบว่าตัวละครนั้นชื่ออะไร ให้บรรยายรูปลักษณ์ของตัวละครไปก่อน

- บรรยายตำแหน่งที่ยืนของตัวละคร พิธีกร ผู้ร่วมรายการ และบรรยายเมื่อมีการเคลื่อนไปยังตำแหน่งอื่น เพื่อให้คนที่มียายตาเลื่อนรางใช้สายตาของตนเองร่วมไปกับการฟังได้ชัดเจนขึ้น

ค. ฉาก

- บรรยายรายละเอียดของฉากหรือสถานที่ถ่ายทำให้ผู้ชมทราบ และอ่านชื่อสถานที่ถ่ายทำ หากมีการขึ้นข้อความระบุไว้

ง. รายละเอียดของวัตถุ-สิ่งของ

- บรรยายรายละเอียดของวัตถุ-สิ่งของที่ปรากฏในรายการ เมื่อวัตถุสิ่งของนั้นมีความสำคัญต่อเนื้อหารายการ เช่น การใช้หม้ออัดความดันที่ทำให้อาหารสุกเร็วกว่าการใช้หม้อธรรมดา

จ. สี

- บรรยายสี และความเข้ม-อ่อนของสี
- หากสีมีความสำคัญกับเนื้อเรื่อง และมีช่องว่างมากพอ สามารถบรรยายรายละเอียดของสีมากขึ้นได้

ฉ. เสียงประกอบ

- บรรยายเสียงที่ไม่สามารถคาดเดาหรือจินตนาการได้ว่าเป็นเสียงอะไร โดยเฉพาะเมื่อพิธีกร ผู้ร่วมรายการหรือนักแสดงไม่ได้อธิบายว่าเป็นเสียงอะไร

- ไม่ต้องบรรยายเสียงที่เป็นที่รู้จักอยู่แล้ว เช่น เสียงแก้วแตก ยกเว้นเสียงนั้นเป็นที่รู้จักแต่ไม่แน่ชัดว่าเป็นเสียงของอะไร เช่น เสียงปฏิกิริยาเมื่อเทของเหลว เช่น น้ำ น้ำซูป กะทิ หรือนม ลงในภาชนะที่กำลังร้อน

ช. ข้อความตัวอักษร

- บรรยายข้อความตัวอักษรที่ขึ้นหน้าจอ ที่มีความสำคัญกับเนื้อหา รายการ เช่น หมายเลขโทรศัพท์ หมายเลข SMS ช่องทางการติดต่อ รายชื่อผู้ได้รับรางวัล ปีพุทธศักราช ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ประกาศแจ้งรายการ เป็นต้น

ซ. คำบรรยายใต้ภาพ (subtitle)

- การบรรยายคำบรรยายใต้ภาพ (subtitle) ที่เป็นการแปลคำพูดของชาวต่างชาติ ให้พิจารณาช่องว่างของรายการ หากสามารถอ่านได้ทันให้อ่านข้อความทั้งหมด หากเวลาไม่พอ สามารถสรุปใจความสำคัญได้ อย่างไรก็ตาม

ควรพิจารณาความสำคัญของเนื้อหารายการ หากเป็นรายการที่มีเนื้อหาเป็นทางการ ควรอ่านข้อความที่ปรากฏในคำบรรยายใต้ภาพทั้งหมด

- หากเป็นคำบรรยายใต้ภาพที่แปลคำพูดภาษาไทยท้องถิ่น ควรอ่านทั้งหมดเช่นกัน และหากเป็นไปได้ ให้ปล่อยเสียงภาษาถิ่นให้ผู้ชมได้ฟังด้วย โดยอาจจะปล่อยเสียงตอนต้น แล้วค่อยบรรยายเสียงบรรยายภาพ หรือปล่อยเสียงตอนท้ายก็ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพควรพิจารณาว่าเสียงภาษาไทยท้องถิ่นนั้นเป็นสำเนียงที่เข้าใจได้ง่ายหรือไม่หากพิจารณาแล้วเห็นว่าสามารถเข้าใจได้และเป็นประโยชน์ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องใส่เสียงบรรยายภาพ

ฉ. ทิศทาง

- บรรยายทิศทาง เช่น ซ้าย ขวา หน้า หลัง ได้ และสามารถใช้ร่วมกับการบรรยายทิศทางแบบเข็มนาฬิกาได้ แต่มีข้อควรระวังคือ ต้องบรรยายทิศทางแบบเข็มนาฬิกา ร่วมกับการบอกทิศทางซ้ายขวานำหน้าหลังกำกับด้วยเสมอ เนื่องจากคนพิการทางการเห็นบางคนอาจจะไม่เข้าใจทิศทางแบบเข็มนาฬิกา เพราะไม่เคยเรียนมาก่อน

ญ. ขนาด ปริมาณ ส่วนสูง น้ำหนัก

- บรรยาย ขนาด ส่วนสูง ปริมาณ น้ำหนัก ที่เป็นมาตรฐานการวัดแบบสากล เช่น เมตร เซนติเมตร ช้อนโต๊ะ ช้อนชา ถ้วยตวง ฯลฯ

- ในรายการอาหารที่ทางรายการบอกปริมาณวัตถุดิบเพียงบางประเภท ควรบรรยายโดยคาดคะเนปริมาณวัตถุดิบอื่น เพื่อเปรียบเทียบให้คนพิการทางการเห็นเข้าใจปริมาณวัตถุดิบโดยรวม

1.3 การนำเสนอเสียงบรรยายภาพ

ก. การบรรยายแต่พอเหมาะ

- ไม่ควรบรรยายทุกช่วงที่มีช่องว่าง ควรปล่อยให้เสียงดนตรีทำหน้าที่เล่าเรื่องในรายการด้วย

ข. ระดับเสียง

- ควรปรับระดับให้เสียงบรรยายภาพและเสียงหลักของรายการมีระดับเสียงเท่าๆ กัน

ค. คุณภาพและมิติของเสียง

- เสียงบรรยายภาพควรมีคุณภาพเสียงที่ดี สามารถรับฟังได้ชัดเจน
- เสียงบรรยายภาพที่บันทึกเสร็จแล้ว ควรมีมิติของเสียงตามต้นฉบับเดิม (เช่น เป็นระบบสเตอริโอ ระบบเซอร์ราวด์ ฯลฯ) เพื่อให้คนพิการทางการเห็นได้รับอรรถรสจากคุณภาพและมิติของเสียงขณะชมรายการโทรทัศน์

ง. จังหวะของการบรรยายให้เข้ากับภาพ

- ควรบรรยายสีหน้าและอากัปกิริยาของพิธีกร ผู้ร่วมรายการ นักแสดง และบรรยายเสียงประกอบให้ใกล้เคียงกับเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น ซึ่งผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพต้องพิจารณาช่องว่างว่าสามารถบรรยายได้ในช่วงใด เช่น ในจังหวะที่พอดีกัน หรือก่อน-หลังเพียงเล็กน้อย เพื่อให้ผู้ชมที่พิการทางการเห็นได้รับอรรถรสในการชมรายการเช่นเดียวกันกับผู้ชมที่ไม่พิการทางการเห็น

จ. การบรรยายทับเสียงหลักของรายการ

- หลีกเลี่ยงการบรรยายทับเสียงหลักของรายการ แต่หากมีความจำเป็นต้องบรรยายทับ ให้พิจารณาลดระดับความดังของเสียงหลักในรายการให้เบากว่าเสียงบรรยายภาพเล็กน้อย เพื่อให้ได้ยินเสียงบรรยายภาพชัดเจนขึ้น และให้ผู้ชมเข้าใจภาพสำคัญที่เกิดขึ้นในรายการ
- การบอกชื่อและตำแหน่งของผู้ร่วมรายการหรือผู้ให้สัมภาษณ์ หากไม่มีช่องว่างเพียงพอ และหากบรรยายทับซ้อนแล้วจะทำให้ไม่ได้ยินข้อความที่ผู้ร่วมรายการหรือผู้ให้สัมภาษณ์พูด ให้เลื่อนไปบอกชื่อและตำแหน่งตอนท้ายของเสียงสัมภาษณ์ได้

ฉ. เสียงผู้บรรยาย

- ผู้บรรยายเสียงบรรยายภาพต้องเป็นผู้ที่ออกเสียงอักขระได้ชัดเจน ถูกต้อง จังหวะวรรคตอนดี ใช้น้ำเสียงสื่ออารมณ์ให้เหมาะกับเนื้อเรื่อง สามารถบรรยายภาพให้เข้ากับเนื้อหาและธรรมชาติของรายการได้
- ผู้บรรยายเสียงบรรยายภาพ ไม่จำเป็นต้องมีเพศที่แตกต่างจากพิธีกรหรือผู้บรรยายหลักของรายการโทรทัศน์ แต่หากมีโทนเสียงที่แตกต่างจากพิธีกรหรือผู้บรรยายหลัก จะทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างเสียงบรรยายภาพและเสียงเดิมของรายการมากขึ้น

- คนพิจารณาการเห็นระบุว่า เพศของผู้บรรยายอาจมีผลในเนื้อหา รายการบางประเภท เช่น รายการประเภทกีฬา ภาพยนตร์แอ็คชั่น ควรใช้เสียงผู้บรรยายภาพที่เป็นเพศชาย ส่วนรายการเด็กหรือรายการสำหรับผู้หญิง ควรใช้เสียงผู้บรรยายภาพที่เป็นผู้หญิง

ข. การใช้ภาษา

- ควรใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
- หลีกเลี่ยงคำศัพท์เฉพาะ ศัพท์สแลง อย่างไรก็ตาม หากเป็นรายการที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยรุ่นก็สามารถใช้ศัพท์สแลงได้บ้าง โดยผู้เขียนบทเสียงบรรยายภาพต้องพิจารณาว่า คำศัพท์สแลงที่จะใช้นั้นต้องเป็นคำที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

- สามารถใช้คำศัพท์ด้านภาพและมุกกลิ้งได้ แต่ควรใช้คำที่เข้าใจง่าย เช่น ภาพกว้าง ภาพใกล้ เพราะคนพิจารณาการเห็นที่ตามองตั้งแต่กำเนิดยังพอจินตนาการตามได้ และจะช่วยให้คนพิจารณาการเห็นที่ตามองในภายหลังหรือสายตาเลื่อนรางเข้าใจภาพและฉากเพิ่มขึ้น แต่ควรหลีกเลี่ยงคำศัพท์ด้านภาพที่มีความเฉพาะทางมากหรือศัพท์ด้านภาพที่เป็นภาษาอังกฤษ

ข. การบรรยายล่องหน้า

- เสียงบรรยายภาพสามารถบรรยายล่องหน้าก่อนเหตุการณ์จะเกิดขึ้นได้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการรับชมรายการ และทำให้ได้ยินเสียงดนตรีและเสียงบรรยายภาคโดยรอบ

ค. การแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในเสียงบรรยายภาพ

- ควรบรรยายตามภาพที่ปรากฏโดยไม่ใส่ความคิดเห็นเพิ่มเติม หรือตีความสิ่งที่เห็น

- ในรายการบางประเภท เช่น รายการอาหารและรายการท่องเที่ยว อาจสรุปความ ตีความ หรือแสดงความคิดเห็นในเชิงบวกเกี่ยวกับความสวยงาม ความน่ารับประทานของอาหาร ความสวยงามของสถานที่ เพื่อให้เกิดอรรถรสในการฟัง

ญ. การให้ข้อมูลเพิ่มเติม

- หากมีเวลาหรือมีช่องว่างในรายการมากพอ สามารถบรรยายให้ข้อมูลที่มีความสำคัญกับเนื้อหาเพิ่มเติมได้

จากข้อมูลข้างต้น แม้จะสามารถสรุปแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพที่คนพิการทางการเห็นต้องการได้ แต่ข้อความการสนทนาระหว่างบรรทัด ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่า ยังมีข้อถกเถียงและความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการเสียงบรรยายภาพแตกต่างกันในหัวข้อต่อไป

2. ปัจจัยที่ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยพบว่า มีปัจจัยทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างกัน ได้แก่

2.1 ปัจจัยทางตรง

หมายถึง ปัจจัยทางกายภาพของคนพิการทางการเห็น ได้แก่ อายุและอายุที่เริ่มพิการทางการเห็น ลักษณะของความพิการทางการเห็น และระดับของความพิการทางการเห็น

● อายุและอายุที่เริ่มพิการทางการเห็น

กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อยมีแนวโน้มต้องการเสียงบรรยายภาพที่กระชับ ได้ใจความ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างสูงอายุที่แสดงความคิดเห็นว่าต้องการเสียงบรรยายภาพที่ให้รายละเอียด ทั้งในเรื่อง ฉาก สี การแต่งกายของตัวละคร ขนาด-ปริมาณของวัตถุในการปรุงอาหาร เป็นต้น

อายุที่เริ่มพิการทางการเห็น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความต้องการเสียงบรรยายภาพ กล่าวคือ คนที่ตาบอดเมื่ออายุมาก เช่น กลุ่มตัวอย่างรายหนึ่งที่มีอายุ 58 ปี เริ่มสายตาสีอมเมื่ออายุ 48 ปี และสายตาสีอมลงเรื่อยๆ จนตาบอดในปัจจุบัน ต้องการเสียงบรรยายภาพที่ให้รายละเอียดที่ชัดเจนกว่า กลุ่มตัวอย่างอีกรายหนึ่งที่มีอายุ 67 ปี ตาบอดตั้งแต่กำเนิด โดยต้องการทราบ

ว่าเสียงวัตถุที่ตกแตกเป็นสิ่งที่ใด ขณะที่กลุ่มตัวอย่างรายที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิดไม่ต้องการทราบ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ว่าการเริ่มตาบอดเมื่ออายุมากอาจทำให้ความสามารถในการใช้ประสาทสัมผัสทางหูน้อยลง เมื่อเทียบกับคนตาบอดตั้งแต่กำเนิดที่ฝึกหูในการแยกแยะเสียงมาตั้งแต่ยังเด็ก และใช้จินตนาการของตนประกอบในการ “มอง” โลก

● ลักษณะของความพิการทางการเห็น

ลักษณะของความพิการทางการเห็น ได้แก่ การตาบอดตั้งแต่กำเนิด การตาบอดในภายหลัง และการมีสายตาสั้นหรือตาบอด รวมถึงการไม่สามารถมองภาพเคลื่อนไหว หรือแยกแยะสีได้ ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการเสียงบรรยายภาพแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดในภายหลังและสายตาสั้นหรือตาบอดมีแนวโน้มต้องการเสียงบรรยายภาพที่บรรยายรายละเอียดเรื่องสี และต้องการศัพท์ด้านภาพมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิด เนื่องจากเคยเห็นสีหรือสำหรับกลุ่มที่เลือนรางอาจยังพอมองเห็นสี ส่วนการใช้ศัพท์ด้านภาพ เช่น ภาพใกล้ ภาพไกล จะทำให้ได้รับบรรณาธิในการชมมากขึ้น ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิดเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้ศัพท์ด้านภาพ

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดในภายหลังและมีสายตาสั้นหรือตาบอดยังต้องการทราบรายละเอียดของวัตถุสิ่งของและเครื่องแต่งกายของพิธีกรหรือตัวละคร มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิด ซึ่งต้องการทราบเพียงภาพรวมของการแต่งกายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

สำหรับการบรรยายฉาก กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดภายหลังและสายตาสั้นหรือตาบอดต้องการให้เสียงบรรยายภาพระบุชื่อสถานที่ที่ใช้เป็นฉากให้ชัดเจน เพราะอาจจะเคยไปหรือเคยเห็นสถานที่ดังกล่าว

ส่วนเรื่องระดับเสียงนั้น มีกลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิดต้องการให้ระดับเสียงของเสียงบรรยายภาพเบากว่ารายการหลักเล็กน้อย ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดภายหลังต้องการให้ระดับเสียงบรรยายภาพเท่ากับเสียงหลักของรายการ และมีกลุ่มตัวอย่างที่สายตาสั้นหรือตาบอดต้องการให้ปรับระดับตามความยากง่ายของเนื้อหารายการ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิด

ฟังเนื้อหารายการเป็นหลัก แม้มีเสียงบรรยายภาพก็ยังคงต้องการติดตามเนื้อหาเป็นหลักก่อน จึงต้องการเสียงหลักในรายการให้ดังกว่าเสียงบรรยายภาพเล็กน้อย ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่สายตาเลือนรางต้องการเสียงบรรยายภาพมาช่วยเติมเต็มเฉพาะเมื่อเนื้อหาการมีภาพประกอบหรือตัวอักษรมาก ขณะที่ใช้สายตาที่ยังพอมองเห็นประกอบไปด้วย จึงต้องการให้ปรับระดับเสียงบรรยายภาพตามความยากง่ายของเนื้อหาการ

● ระดับของความพิการทางการเห็น

ผลการศึกษาพบว่า คนพิการทางการเห็นที่มีระดับของความพิการที่แตกต่างกัน ต้องการเสียงบรรยายภาพที่ต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็นระดับมากที่สุด ต้องการจินตนาการภาพด้วยตนเองประกอบไปด้วย จึงไม่ต้องการเสียงบรรยายภาพที่บรรยายอย่างละเอียด โดยต้องการเฉพาะเมื่อไม่สามารถคาดเดาภาพและเสียงที่ปรากฏในจอได้ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็นในระดับปานกลางและน้อย ต้องการเสียงบรรยายภาพที่ละเอียดในบางประเด็น เช่น ประเด็นเรื่องสี สีหน้าตัวละคร ตำแหน่งที่ยืนของพิธีกรและการเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นรายละเอียดที่คนพิการทางการเห็นในระดับปานกลางและน้อยมองเห็นเองไม่ชัด จึงต้องการให้เสียงบรรยายภาพมาช่วยเติมเต็มในประเด็นดังกล่าว

2.2 ปัจจัยทางอ้อม

หมายถึง ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ทั้งจากครอบครัว เพื่อน คนรอบข้าง สื่อ และสังคม ได้แก่

● การศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือกำลังเรียนในระดับปริญญาตรีต้องการเสียงบรรยายภาพที่ละเอียดกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาในระดับต่ำกว่า หลายคนยังระบุว่า ต้องการให้อ่านคำบรรยายใต้ภาพ (subtitle) เสียงชาวต่างชาติทุกประโยคโดยไม่มีการตัดทอนหรือสรุปความ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศระบุว่า ต้องการเสียงบรรยายภาพ

ที่มีมิติของเสียง เช่น ระบบเสียงเซอร์ราวด์ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษา ด้านสื่อสารมวลชนแสดงความคิดเห็นว่าเสียงบรรยายภาพสามารถใช้ศัพท์ ด้านภาพได้บ้าง

● ประสบการณ์ชีวิต

ประสบการณ์ชีวิตมีบทบาทสำคัญที่ทำให้คนพิจารณาการเห็นต้องการ เสียงบรรยายภาพแตกต่างกัน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวหรือเคยทำทัวร์ต่างประเทศ ตั้งแต่ยังไม่มีการทางการเห็น ต้องการให้บรรยายฉากให้กระชับหรือระบุชื่อสถานที่ให้ทราบ เนื่องจากอาจเคยเห็นหรือรู้จักสถานที่ดังกล่าว ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ تابอดตั้งแต่กำเนิดและไม่มีประสบการณ์ร่วม ต้องการให้บรรยายฉากว่ามีลักษณะเช่นใด

กลุ่มตัวอย่างที่เติบโตมาพร้อมกับยุคทองของละครวิทยุในช่วงปี พ.ศ. 2500-2515 (หนุ่มสัญญา, 2552) จะเทียบเคียงเสียงบรรยายภาพกับละครวิทยุ และต้องการให้เสียงบรรยายภาพมีลักษณะคล้ายละครวิทยุ

กลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมอบรมผลิตภาพยนตร์สั้นสำหรับคนตาบอด จะเข้าใจเรื่องการสื่อสารด้านภาพและสะท้อนความเข้าใจดังกล่าวออกมาสู่ความต้องการเสียงบรรยายภาพ เช่น ต้องการให้เข้าใจเจตนาของผู้กำกับ, ต้องการให้เสียงบรรยายภาพให้ความสำคัญกับเนื้อเรื่องและฉากสำคัญ ต้องการให้บรรยายโดยไม่แสดงความคิดเห็น เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างที่เคยชมรายการโทรทัศน์ที่ต่างประเทศ จะเทียบเคียงประสบการณ์การชมรายการที่มีเสียงบรรยายภาพในต่างประเทศ และสะท้อนความต้องการเสียงบรรยายภาพที่มีมาตรฐาน เช่น ระบบเสียงที่มีคุณภาพและมีมิติของเสียง เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นจิตอาสาทำงานให้กับสมาคมเกี่ยวกับคนพิการทางการเห็น จะเข้าใจลักษณะความพิการทางการเห็นประเภทต่างๆ จึงสะท้อนความต้องการเสียงบรรยายภาพโดยแสดงความคิดเห็นเพื่อกลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็นในระดับสูงสุดที่ تابอดสนิท

กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การเป็นครูสอนทำอาหารให้กลุ่มคนพิการทางการเห็น จะต้องการเสียงบรรยายภาพที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปริมาณวัตถุดิบที่ชัดเจน และต้องการให้บรรยายโดยใช้มาตราชั่งตวงที่เป็นสากล

ส่วนกลุ่มตัวอย่างไม่มีประสบการณ์ชีวิตในบางเรื่อง จะต้องการให้เสียงบรรยายภาพ ทำหน้าที่บรรยายข้อมูลในเรื่องนั้นๆ ให้ชัดเจน เช่น เรื่องการแต่งกายแบบญี่ปุ่น ศัพท์สแลง อาหารจากต่างประเทศ เป็นต้น

● รสนิยมและวิถีชีวิต

รสนิยมในการชมโทรทัศน์ของคนพิการทางการเห็น เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้คนพิการทางการเห็นต้องการให้ผลิตเสียงบรรยายภาพในประเภทรายการที่ตรงกับรสนิยมของตน

กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดภายหลังซึ่งชอบชมภาพยนตร์ตั้งแต่สมัยยังไม่พิการ กล่าวว่า เสียงบรรยายภาพสามารถใช้คำศัพท์ด้านภาพได้ เพราะจะทำให้คนที่เคยมองเห็นสามารถจินตนาการตาม และได้รับอรรถรสในการชมเช่นเดียวกับคนที่ไม่พิการทางการเห็น

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ชอบทำอาหาร ต้องการให้เสียงบรรยายภาพบรรยายรายละเอียดที่ชัดเจน ทั้งลักษณะของวัตถุดิบ การเตรียมส่วนผสม การชั่งตวงวิธีทำ ลักษณะอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้ว ทั้งยังต้องการให้เสียงบรรยายภาพบรรยายด้วยมาตราการชั่งตวงที่เป็นสากล เพื่อให้สามารถนำสูตรกลับไปทำอาหารได้เอง

การอาศัยอยู่กับคนที่ไม่พิการทางการเห็น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจคนที่ไม่พิการทางการเห็น และต้องการชมโทรทัศน์ร่วมกัน จึงไม่ต้องการเสียงบรรยายภาพที่มีรายละเอียดมาก ทั้งยังเกรงว่าจะเป็นการรบกวนคนที่ไม่พิการทางการเห็น ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ตัวคนเดียว ประกอบกับมาพิการทางการเห็นเมื่ออายุมาก จะมีความไม่มั่นใจในสิ่งที่ได้ยิน จึงต้องการเสียงบรรยายภาพที่ให้รายละเอียดชัดเจน เช่น เสียงของตลกตลกนั้นเป็นเสียงอะไรแตก รูปแบบของเสื้อผ้าที่ตัวละครใส่เป็นเช่นใด

กลุ่มตัวอย่างที่มีวิถีชีวิตทันสมัย ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือในการติดต่อสื่อสาร ต้องการเสียงบรรยายภาพที่กระชับ เพราะสามารถ

ค้นหาข้อมูลต่อได้เองทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนหนุ่มสาว ทันสมัยที่พร้อมเรียนรู้และเปิดรับสิ่งใหม่ๆ จะต้องการรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น ในเรื่องที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สไตล์การแต่งกายของ พิธีกร รายละเอียดของสี รายละเอียดของฉาก

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายที่มีลักษณะความเป็น ชายสูง (สังเกตจากบุคลิกภาพ การแต่งกายด้วยชุดยีนส์ ใ่วัฒนแบบนักร็อก เพลงร็อก) มีความมั่นใจในตนเอง ต้องการเสียงบรรยายภาพที่กระชับ และต้องการ ใช้จินตนาการของตนเองในการรับชมรายการ แต่เมื่อมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ รสนิยมของตน เช่น ฉากต่อสู้ในภาพยนตร์แอ็คชั่น รายละเอียดของเนื้อผ้าและ สีของผ้ายีนส์ ก็จะต้องการให้เสียงบรรยายภาพบรรยายข้อมูลให้ละเอียดมากขึ้น

อภิปรายผล

ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อคนพิการ ทางการเห็นรับชมรายการโทรทัศน์ที่มีเสียงบรรยายภาพ ทำให้ได้รับรายละเอียด ที่ไม่เคยทราบมาก่อน และเข้าใจเนื้อหาของรายการมากขึ้น สอดคล้องกับผลการ ศึกษาจากต่างประเทศ (เช่น Schmeidler and Kirchner, 2001; Romero-Fresco and Fryer, 2013; Janier, Ahmad and Firdus, 2013; The Los Angeles Radio Reading Service, 2013) ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า คนพิการทางการเห็นไม่ว่าจะเชื้อ ชาติใด ต่างก็ประสบปัญหาในการชมสื่อที่นำเสนอด้วยภาพ เมื่อมีเสียงบรรยาย ภาพช่วยบรรยายรายละเอียดให้ จึงมีความพึงพอใจ สามารถรับชมรายการได้ อย่างเข้าใจด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกับคนไม่พิการทางการเห็น มากขึ้น เนื่องจากไม่ต้องคอยถามผู้อื่น และสามารถได้รับอรรถรสของเรื่องได้ พร้อมๆกับคนไม่พิการทางการเห็น

เมื่อผู้วิจัยเปรียบเทียบแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของต่าง ประเทศกับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็นในประเทศไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการเสียงบรรยายภาพในทิศทางเดียวกับแนวทางของ ต่างประเทศ เช่น ต้องการให้บรรยายลักษณะของบุคคล การแต่งกาย การกระทำ

ลักษณะของวัตถุ ทิศทาง ฉาก เสียงประกอบ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยทำให้คนพิการทางการเห็นมีความต้องการเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างจากแนวทางของต่างประเทศ อยู่บ้าง เช่น การแสดงความคิดเห็นในเสียงบรรยายภาพ การใช้ภาษา และการบรรยายทับเสียงบรรยายหลักของรายการ

บริบทด้านภาษาและวัฒนธรรมเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ความต้องการเสียงบรรยายภาพของคนพิการทางการเห็นไทยต่างจากคนพิการทางการเห็นต่างประเทศ กล่าวคือ ในสังคมตะวันตก มีการแสดงความคิดเห็นแบบตรงไปตรงมา กว่าสังคมแบบตะวันออก ซึ่งมีลักษณะของความเกรงใจ การประนีประนอม การพูดถึงสิ่งต่างๆ ในเชิงบวก ดังนั้น แนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของต่างประเทศ (เช่น Accessible Media Inc. and the Canadian Association of Broadcasters, 2014; DCMP, 2013, Audio Description Coalition, 2009; ITC, 2000) จึงเน้นย้ำว่า เสียงบรรยายภาพควรบรรยายสิ่งที่เห็น โดยไม่แสดงความคิดเห็น หรือตีความสิ่งที่ปรากฏในจอ แต่ในบริบทของประเทศไทย กลับพบว่ากลุ่มตัวอย่างหลายรายกล่าวว่า เสียงบรรยายภาพอาจแสดงความคิดเห็น หรือตีความได้โดยเฉพาะในทางบวก ซึ่งเป็นลักษณะของภาษาไทยที่มักใช้คำขยายประเมิณค่าสิ่งที่เห็น ในประเด็นนี้ จากผลการศึกษาของ Chmiel and Mazur (ADLAB, 2012) ในบริบทของประเทศโปแลนด์ ก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างชาวโปแลนด์ต้องการคำขยายที่ประเมิณค่าเช่นกัน แสดงว่าบริบทด้านภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศก็มีผลต่อความต้องการเสียงบรรยายภาพด้วย

นอกจากนี้ ยังพบว่า ลักษณะของภาษาไทยเป็นภาษาที่สามารถเติมบุพพบทเชื่อมคำหรือสันธานเชื่อมประโยค เพื่อให้เกิดความสละสลวยและทำให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น ประเด็นนี้ทำให้บางครั้งต้องใช้ประโยคยาวในการบรรยายภาพ และอาจต้องทับเสียงหลักของรายการ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจ และรู้สึก “รับได้” กับการบรรยายทับเสียงบรรยายหลักบ้าง จึงต่างจากแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของสเปน กรีซ อเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และฝรั่งเศส ที่แนะนำว่าควรใส่เสียงบรรยายภาพในช่วงที่ไม่มีเสียง หรือเมื่อไม่มีเสียงสนทนา

(Rai et al., 2010) และสอดคล้องกับแนวทางการผลิตของ The Munich Group of Audio Describers for Films (Benecke, 2004b) และสถานีโทรทัศน์ ABC (Australian Broadcasting Corporation, 2012) ที่ระบุว่า อาจบรรยายทับบทสนทนาได้บ้าง หากมีความจำเป็น

ในประเด็นเรื่องสี ที่แม้คนพิการที่ตาบอดสนิทตั้งแต่กำเนิดจะไม่เคยเห็นและไม่สามารถมองเห็นสีได้ แต่เสียงสะท้อนจากกลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดสนิทตั้งแต่กำเนิดก็กล่าวว่า ต้องการทราบเรื่องสี ทั้งนี้เพราะคนตาบอดสามารถรับรู้สีได้จากธรรมชาติ และจินตนาการสีนั้นขึ้นมาในความคิดของตน อีกทั้งคนตาบอดตั้งแต่กำเนิดบางคนยังพร้อมที่จะเรียนรู้สีใหม่ๆ มากขึ้น การบรรยายเรื่องสีจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและสามารถบรรยายรายละเอียดเพิ่มเติมได้ หากสืบทราบหาสำคัญต่อเนื้อเรื่อง สอดคล้องกับแนวทางของ ITC (2000) ที่แนะนำว่า เสียงบรรยายภาพควรบรรยายเรื่องสี เพราะคนตาบอดเรียนรู้ได้จากธรรมชาติและสังคม

สำหรับประเภทรายการที่ควรผลิตเสียงบรรยายภาพนั้น ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า รายการโทรทัศน์ทุกรายการสามารถนำมาผลิตเสียงบรรยายภาพได้ แม้แต่รายการที่มีคำพูดอยู่มาก เช่น รายการข่าว และรายการกีฬา ซึ่งขัดแย้งกับแนวทางการผลิตเสียงบรรยายภาพของสถานีโทรทัศน์ ABC (Australian Broadcasting Corporation, 2012) และ ITC (2000) ประเด็นนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตจากการสนทนากลุ่มว่า รายการข่าวและรายการกีฬาเป็นรายการที่ได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มคนพิการทางการเห็น และกลุ่มตัวอย่างมีความคับข้องใจในการชมรายการมาโดยตลอด โดยเฉพาะรายการข่าวในปัจจุบัน ที่มีลักษณะของการเล่าข่าวและเปิดคลิปภาพให้ผู้ชมได้ชมโดยมีได้บรรยายว่าในคลิปนั้นแสดงภาพอะไร ขณะที่รายการกีฬาทางโทรทัศน์ พบว่าผู้บรรยายกีฬานำข้อมูลเกร็ดความรู้มาบรรยายเพิ่ม และไม่ได้อธิบายภาพที่เกิดขึ้นขณะแข่งขันมากพอ จึงทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการให้ผลิตเสียงบรรยายภาพในรายการดังกล่าวด้วย

ความแตกต่างระหว่างคนพิการทางการเห็นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนพิการทางการเห็นต้องการเสียงบรรยายภาพแตกต่างกัน คนพิการทางการเห็นที่

ตาบอดตั้งแต่ก่อนอายุ 2 ขวบ ถือเป็นคนตาบอดตั้งแต่กำเนิด เพราะจะมีภาพความทรงจำต่อสิ่งต่างๆ อยู่่น้อย (Smith, 2006) กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ต้องการเสียงบรรยายภาพที่บรรยายภาพรวมของสิ่งต่างๆ และต้องการใช้จินตนาการของตนต่อยอดเองจากสิ่งที่ได้รับฟัง สอดคล้องกับข้อมูลจาก Pfanstiehl (n.d. cited in The Los Angeles Radio Reading Service, 2013) ที่กล่าวว่าคนตาบอดตั้งแต่กำเนิดจะมีภาพของสิ่งต่างๆ อยู่่น้อยและไม่ต้องการให้อธิบายรายละเอียดมากนัก อย่างไรก็ตาม หากประเด็นใดที่ตรงกับความสนใจ รสนิยมหรือวิถีชีวิตของกลุ่มตัวอย่างหรือไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมมาก่อน ก็จะต้องการให้บรรยายรายละเอียดมากขึ้น ซึ่งตรงกับที่ Lowry (1960) กล่าวไว้ว่า หากบุคคลใดตาบอดก่อน 3 ขวบเมื่ออธิบายสิ่งใดต้องอธิบายให้ละเอียด ในประเด็นนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ตาบอดในภายหลังยังมีภาพความทรงจำของสิ่งต่างๆ อยู่ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่สายตาเลือนรางยังพอมองเห็นด้วยตนเองอยู่บ้าง จึงส่งผลให้ไม่ต้องการเสียงบรรยายภาพที่บรรยายอย่างละเอียด แต่ต้องการข้อมูลเสริมที่ทำให้เข้าใจภาพมากขึ้น เช่น สี สีหน้า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของความเลือนราง และอายุที่เริ่มตาบอดด้วย หากเริ่มตาบอดเมื่ออายุยังน้อยหรือสายตาเลือนรางมาก ก็จะมีแนวโน้มความต้องการเสียงบรรยายภาพคล้ายคนตาบอดตั้งแต่กำเนิด แต่หากเริ่มตาบอดเมื่ออายุมากขึ้น ก็จะมีความต้องการคล้ายคนสายตาเลือนรางที่ยังพอมองเห็นได้ด้วยตนเอง

เมื่อพิจารณาตามแนวทาง social-cultural approach ของ McQuail (2000) พบว่า ความต้องการเสียงบรรยายภาพที่แตกต่างกันของคนพิการทางการเห็น มาจากความแตกต่างทางการศึกษา อาชีพการงาน รสนิยมและวิถีชีวิต ประสบการณ์ อีกทั้งกระบวนการใช้สื่อโทรทัศน์ของกลุ่มตัวอย่างที่พิการทางการเห็นก็มีความแตกต่างกัน ทั้งวิธีการเปิดรับ ประเภทรายการที่เปิดรับ ช่วงเวลาที่เปิดรับ ผู้ร่วมชมรายการโทรทัศน์ที่มีทั้งร่วมชมกับคนพิการทางการเห็นด้วยกัน และชมกับคนที่ไม่มีพิการทางการเห็น สิ่งเหล่านี้ทำให้อารมณ์ของรายการโทรทัศน์ถูก “อ่าน” แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ค่อยเปิดรับสื่อโทรทัศน์ จะแสดงความคิดเห็นน้อยและไม่มีความกระตือรือร้นต้องการสื่อ

เสียงบรรยายภาพ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับชมรายการโทรทัศน์เป็นประจำและบางท่านยังมีบทบาทเข้าร่วมกลุ่มสมาคมและชมรมเพื่อคนพิการทางการเห็น กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ได้แสดงความกระตือรือร้นในการให้ความคิดเห็นและนำเสนอความต้องการที่มีต่อเสียงบรรยายภาพเป็นอย่างมาก

กลุ่มตัวอย่างที่ชอบชมภาพยนตร์ต้องการเสียงบรรยายภาพที่มีมิติเสียงชัดเจนลุ่มลึก มีการบรรยายอาทิปฏิกิริยาของนักแสดงอย่างละเอียด ต้องการให้บรรยายข้อมูลเกี่ยวกับนักแสดงและผู้กำกับ เป็นการ “อ่าน” เสียงบรรยายภาพที่แตกต่างจากผู้ที่มีได้ขึ้นชอบการชมภาพยนตร์ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์เรื่องเสียงบรรยายภาพมาก่อนจากการอบรมการทำภาพยนตร์สั้น ก็ต้องการได้รับข้อมูลจากเสียงบรรยายภาพตามที่เคยเรียนรู้มา ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานอาสาสมัครเพื่อคนพิการทางการเห็น “อ่าน” สื่อเสียงบรรยายภาพว่าเป็นสื่อสำหรับคนพิการทางการเห็นขั้นสูงสุด คือตาบอดสนิทเป็นหลัก และต้องการเสียงบรรยายภาพที่เข้าใจง่าย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เติบโตมาในยุคทองของละครวิทยุราวปี 2500-2515 (หนุ่มสังขจระ, 2552) “อ่าน” สื่อเสียงบรรยายภาพว่าเป็นตัวแทนของละครวิทยุที่ไปอยู่ในสื่อโทรทัศน์ สื่อเสียงบรรยายภาพจึงตีความได้หลากหลายตามภูมิหลังและประสบการณ์ของคนพิการทางการเห็น

ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังพบว่า กลุ่มตัวอย่างต่างมีความกระตือรือร้นต่อเสียงบรรยายภาพโดยเฉพาะในประเด็นที่อยู่ในความสนใจและรสนิยมของตน กลุ่มตัวอย่างจึงมิได้มีลักษณะเฉื่อยชา แต่มีความกระตือรือร้นที่จะได้รับข้อมูลที่ชัดเจน ถูกต้อง และบรรยายอย่างเห็นภาพ ทำให้สามารถจินตนาการตามได้อย่างรวดเร็ว และได้รับความรู้ วรรณรสและความเพลิดเพลินในการชมรายการ

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับเสียงบรรยายภาพในเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพสามารถตอบโจทย์ความต้องการและการใช้สื่อเสียงบรรยายภาพได้ในเชิงลึก แต่ในช่วงเวลาที่เพิ่งเริ่มต้นผลิตเสียงบรรยายภาพได้

เพียง 2 ปี ควรได้รับข้อมูลที่เป็นภาพกว้างในประเด็นความต้องการ ความคิดเห็น และความพึงพอใจของผู้ใช้สื่อเสียงบรรยายภาพทั่วประเทศ ประกอบกับ ในปี พ.ศ. 2558 นี้ มีการออกอากาศผ่านระบบโทรทัศน์ดิจิทัล ทั้งยังมีการเพิ่มจำนวนรายการและประเภทรายการโทรทัศน์ที่มีเสียงบรรยายภาพเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและได้แนวทางพื้นฐานที่เป็นความต้องการโดยรวมของผู้ใช้สื่อเสียงบรรยายภาพทั่วประเทศ

2. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเสียงบรรยายภาพในเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสียงบรรยายภาพที่น่าสนใจในเชิงลึก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างรสนิยม วิถีชีวิต ประสบการณ์ ระดับความพิการทางการเห็น ของคนพิการทางการเห็นที่มีต่อเสียงบรรยายภาพ ผู้ที่สนใจเรื่องเสียงบรรยายภาพสามารถศึกษาเจาะลึกในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลในแง่มุมที่ละเอียดมากขึ้น โดยหากสามารถศึกษากับกลุ่มที่ใช้สื่อเสียงบรรยายภาพอย่างมากและเป็นประจำ (heavy users) จะทำให้ได้รับข้อมูลที่ละเอียด และเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาเสียงบรรยายภาพต่อไป

3. การพัฒนาเกณฑ์การแบ่งระดับความพิการทางเห็น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การแบ่งระดับของความพิการทางการเห็นเมื่อมองวัตถุในระยะ 1 เมตรที่จัดทำขึ้นมาใหม่ พบว่าเกณฑ์ดังกล่าวยังได้รับข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ เนื่องจากมีองค์ประกอบปลีกย่อยที่ทำให้คนพิการทางการเห็นไม่สามารถระบุความพิการของตนได้แน่ชัด เช่น คอนทราสต์ระหว่างวัตถุและฉากหลัง แสง เป็นต้น หากมีการพัฒนาเกณฑ์หรืออาจปรับปรุงจากเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้ ให้คนพิการทางการเห็นระบุระดับความพิการทางการเห็นของตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็จะทำให้ได้รับรายละเอียดที่ถูกต้องมากขึ้น

4. การทดลองผลิตรายการโทรทัศน์ที่สามารถรับชมได้ทั้งคนที่พิการและไม่พิการทางการเห็น

ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการวิจัยเชิงทดลองผลิตรายการโทรทัศน์ที่สามารถรับชมได้ทั้งคนที่พิการและไม่พิการทางการเห็น เพื่อทดสอบว่าสามารถผลิตได้ใน

รายการประเภทใดบ้าง หากผลิตรายการเช่นนี้แล้ว ผู้รับสารที่พิการและไม่พิการ
ทางการเห็นจะมีความพึงพอใจหรือไม่ อย่างไร การทดลองนี้อาจใช้เป็นแนวทาง
การผลิตรายการโทรทัศน์ในอนาคตให้สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่ม
ผู้ชมที่มีความแตกต่างหลากหลายได้

ในอนาคตอันใกล้ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) จะกำหนดให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์
ทุกสถานี ผลิตเสียงบรรยายภาพในรายการประเภทข่าวสารและสาระในสัดส่วนที่
กสทช. กำหนด การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเสียงบรรยายภาพจึงมีความจำเป็น เพื่อที่
จะได้พัฒนาสื่อเสียงบรรยายภาพ นำองค์ความรู้มาต่อยอด ทำให้เกิดความเข้าใจ
สื่อในวงกว้างและก้าวหน้าต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กสทช. (2556), "สำนักงาน กสทช. จัดพิธีลงนามบันทึกข้อตกลง เรื่องการส่งเสริมให้ผู้ประกอบ
กิจการ กระจายเสียงและโทรทัศน์มีบริการเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคณพิการ", สืบค้น
เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2557 จาก http://nbt.go.th/wps/portal/NTC/lut/p/c5/04_.
- กาญจนา แก้วเทพ (2552), *สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*, กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2558), รายงานการประชุม
คณะทำงานโครงการ "การส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มีบริการ
เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคณพิการ" ครั้งที่ 1/2558, กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์
และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เอกสารอัดสำเนา).
- แจ๊คเกอร์ลิน เมอร์คาเตอร์ (2544), *การสื่อสารของผลิตภัณฑ์เพื่อคนตาบอด*, วิทยานิพนธ์ปริญญา
วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรวัช เจนวัชรรักษ์ (2554), *การสร้างออดิโอเดสคริปต์ขึ้นในภาพยนตร์การ์ตูนเพื่อเด็กพิการ
ทางการมองเห็น*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทธีรา สารากรปริรักษ์ (2558), *สื่อเสียงบรรยายภาพในโทรทัศน์ที่คณพิการทางการเห็นต้องการ*,
รายงานวิจัยของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
(เอกสารอัดสำเนา).

ภัทรพร ตันงาม (2556), "ไทยพีบีเอสทำ MOU กสทช. ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลลดต้นทุนกลุ่มคนพิการ เข้าถึง ข้อมูลข่าวสาร ขณะดูโทรทัศน์ได้มากขึ้น เริ่มชมได้ พ.ค. 56", สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2558 จาก <http://patnews.wordpress.com/2013/03/29/1531/>.

มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2553), *ครบรอบ 30 ปี มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วันที่ 12 ธันวาคม 2553*, ใน ศิริประภา อวยสุข (บ.ก.), กรุงเทพฯ: กิจไพบูลการพิมพ์.

ศศิสพล จิตรวานิชกุล (2542), *การศึกษาพฤติกรรม ความสนใจ และความต้องการในการเปิดรับสื่อของคนตาบอดในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

ศักดิ์ชัย วงศกิตติรักษ์ (2556), "ภาวะสายตาเลือนราง: หลักการทั่วไป", ใน ศักดิ์ชัย วงศกิตติรักษ์ และคณะ (บ.ก.), *ตำราสายตาเลือนรางสำหรับบุคลากรและประชาชน*, กรุงเทพฯ: ภาควิชาจักษุวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (2555), *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ*, กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจียยั่ว.

สุรรัตน์ ประจันปัจจนิก (2555), "สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคด้านการศึกษาเกี่ยวกับคนพิการ", สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2557 จาก http://naksit.org/hrlearning/index.php?option=com_content&view=article&id=50:2011-07-02-14-11-13&catid=40:articles&Itemid=13.

หนุ่มสัญญา (2552), "ย้อนรอยละครวิทยุคณะแก้วฟ้า (๑)", สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2558 จาก <http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=5271&page=1&keyword>.

International Labour Organization (2010), "คู่มือสื่อสารเพื่อความเข้าใจคนพิการ", สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557 จาก http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-asia/-ro-bangkok/documents/publication/wcms_145127.pdf.

ภาษาอังกฤษ

Accessible Media Inc. and the Canadian Association of Broadcasters (2014), "Described Video Best Practices: Artistic and Technical Guidelines by The Described Video Best Practices Working Group (DVBP)", retrieved 11 February 2015 from <http://www.ami.ca/media-accessibility/Pages/Described-Video-Best-Practices.aspx#Title4>.

ADI (2003), "The Audio Description Project", retrieved 11 June 2014 from <http://www.acb.org/adp/guidelines.html>.

ADLAB (2012), "Report on User Needs Assessment 2012", retrieved 11 June 2014 from <http://www.adlabproject.eu/Docs/WP1%20Report%20DEF>.

- Audio Description Coalition (2009), "Standards for Audio Description and Code of Professional Conduct for Describers", retrieved 12 June 2014 from <http://audiodescription-coalition.org/standards.html>.
- Australian Broadcasting Corporation (2012), "Audio Description Trial on ABC Television: A Report to Minister for Broadband, Communications and the Digital Economy", retrieved 11 June 2014 from http://www.com munications.gov.au/__data/assets/pdf_file/0008/192833/ABC-Audio-Description-Trial-Report2.pdf.
- Benecke, B. (2004b), "Audio Description-the Art of Describing a Film in Using Audio Description to Make Audio Described Films by Dosch, E. and Benecke, B. by Bavarian Broadcasting Corporation 1" (translated into English from Deutsch), in Rai et al. (2010), *A Comparative Study of Audio Description Guidelines Prevalent in Different Countries*, retrieved 12 June 2014 from http://audiodescription.co.uk/uploads/general/RNIB_AD_standards1.pdf.
- Benecke, B. (2004a), "Audio-Description", *Translators' Journal*, 49: 1 (April), pp.78-80.
- Chmiel, A. and Mazur, I. (2012), "AD Reception Research: Some Methodological Consideration", retrieved 11 June 2014 from https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/8710/1/Chmiel_Mazur_EmergingTopics.pdf.
- Clark, J. (2007), "Standard Techniques in Audio Description", retrieved 11 June 2014 from <http://joelclark.org/access/description/ad-principles.html>.
- DCMP (2013), "Description Key", retrieved 11 June 2014 from <https://www.dcmp.org/descriptionkey/index.html>.
- ITC (2000), "ITC Guidance on Standards for Audio Description", retrieved 21 June 2014 from http://www.ofcom.org.uk/static/archive/itc/itc_publications/codes_guidance/audio_description/index.asp.html.
- Janier, J. et al. (2013), "Representing Visual Content of Movie Cartoons through Narration for the Visually Impaired", retrieved 21 June 2014 from <http://ieeexplore.ieee.org/iel7/6495585/6521952/06522042.pdf?>.
- Lowry, F. (1960), "The Implications of Blindness for the Social Caseworker in Practice-Implications for the Study Process", In Finestone, S. et al. (eds.), *Social Casework and Blindness*, New York: The American Foundation for the Blind.
- McQuail, D. (2000), *McQuail's Mass Communication Theory*, Oxford: Sage.
- Ofcom (2008), "Access Services Audio Description: Research into Awareness Levels", retrieved 12 June 2014 from http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/tv-research/ad_report.pdf.

- Packer J. and Kirchner, C. (1997), "Who's Watching? A Profile of the Blind and Visually Impaired Audience for Television and Video, retrieved 12 February 2015 from <http://www.afb.org/info/programs-and-services/public-policy-center/technology-and-information-accessibility/whos-watching-a-profile-of-the-blind-and-visually-impaired-audience-for-television-and-video/1235>.
- Rai, S., Greening, J., and Petre, L. (2010), "A Comparative Study of Audio Description Guidelines Prevalent in Different Countries", retrieved 12 June 2014 from http://audiodescription.co.uk/uploads/general/RNIB_AD_standards1.pdf.
- Romero-Fresco, P. and Fryer, L. (2013), "Could Audio-Described Films Benefit from Audio Introductions? An Audience Response Study", *Journal of Visual Impairment & Blindness*, July-August, pp. 287-295.
- Schmeidler, E. and Kirchner, C. (2001), "Adding Audio Description; Does it Make a Difference?", *Journal of Visual Impairment & Blindness*, April, pp. 197-212.
- Smith, D. (2006), *Introduction to Special Education: Teaching in an Age of Opportunity*, Boston: Pearson Education.
- Snyder, J. (2007), "The Visual Made Verbal", retrieved 21 June 2014 from <http://www.audiodescribe.com/links/AD-The%20Visual%20Made%20Verbal.pdf>.
- Sueroj, K. and Sarakornborrirak, P. (forthcoming), "An Overview of Audio Description on Thai Television", In Orero, P. and Matamala, A. (eds.), *Researching Audio Description: New Approach*, Madrid: Palgrave Macmillan.
- The American Council of the Blind (2010), "Audio Description Guidelines and Best Practices in Audio Description Project", retrieved 21 June 2014 from <http://acb.org/adp/docs/AD-ACB-ADP%20Guidelines%203.1.doc>.
- The Los Angeles Radio Reading Service (2013), "Guidelines and Standards for LARRS Audio", retrieved 21 June 2014 from <http://www.larrs.org/guidelines.html>.

คนพิการกับการเข้าถึงเทคโนโลยีสื่อสารด้านกิจการ กระจายเสียงและโทรทัศน์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน

ตรี บุญเจือ¹

กิริติ บุญเจือ²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามทางปรัชญาว่า “การส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสารที่ช่วยคนพิการให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนพิการแล้วหรือไม่” โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เหตุผลของแนวคิดที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำไปสู่การวิจัย หรือชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของการวิจัย เพื่อวิธาน คือ การใช้วิจารณ์ญาณมองหาแนวทางการประยุกต์ใช้คำตอบวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นเป้าหมายตามปรัชญากระบวนการทฤษฎีหลังนวยุค ซึ่งทำให้การวิจัยเรื่องนี้เป็นประโยชน์ในเชิงการสื่อสารมวลชนและสังคมศาสตร์ด้วย

ผลการวิจัยพบว่า คำตอบของผู้วิจัย ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการทฤษฎีหลังนวยุคคือ การส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพยังไม่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนพิการ แต่กระบวนการทฤษฎีหลังนวยุคมีความคิดเห็นแตกต่างและแสดงเหตุผลว่าเทคโนโลยีเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตแก่คนพิการแล้ว เพราะเทคโนโลยีช่วยเพิ่มศักยภาพแก่คนพิการและรัฐก็ได้ใช้กฎหมายกำหนดให้คนพิการได้เข้าถึงเทคโนโลยีสื่อสารนี้เหมือนกับคนทั่วไปแล้ว ผู้วิจัยวิจารณ์เหตุผล

¹ นักศึกษาระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

² ศาสตราจารย์ประจำโครงการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ของกระบวนการศรัทธาว่า มีจุดอ่อนอย่างสำคัญคือ เทคโนโลยีสื่อสารได้สร้างสังคมเกินจริงที่คนพิการดูเหมือนกับว่าตนเองมีความเท่ากันกับคนทั่วไปด้วยการมีเทคโนโลยีสื่อสารที่พร้อมใช้ หากแต่เทคโนโลยีได้สถาปนาคุณค่าใหม่ในสังคมเสียเอง ทั้งที่ก็เพียงแต่มุ่งหวังเพียงผลประโยชน์จากธุรกิจเท่านั้น

ในเมื่อกระบวนการศรัทธามีจุดอ่อน ผู้วิจัยจึงเสนอเหตุผลสนับสนุนคำตอบว่า การส่งเสริมให้มีข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่คนพิการอย่างเพียงพอ จึงจะสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขา เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อบรรลุการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ผลการวิจัยนี้แสดงคุณค่าของปรัชญากระบวนการศรัทธาหลังนวยุคที่เน้นความเป็นเอกภาพในความแตกต่างหลากหลาย และการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า กระบวนการศรัทธาหลังนวยุคสายกลางนับเป็นการวิเคราะห์ระบบที่เป็นอยู่และพัฒนาใหม่ให้ดีกว่าเดิม จึงไม่ได้มุ่งทำลายสิ่งที่ดำเนินไป แต่ค้นหาช่องว่างและจุดอ่อนเพื่อเสริมเพิ่มเติมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเสนอว่า การส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสารให้ช่วยคนพิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนพิการ จึงควรเดินไปบนความเข้าใจและความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างคนทั่วไปกับคนพิการในสังคม จึงจะช่วยดำรงสังคมให้เป็นสังคมที่มีความสุขได้ และได้แนะนำให้วิจัยการบูรณาการปรัชญาเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกระดับของสังคม

Abstract

The objective of the research was to discuss the question: “Has the promotion on communication technology for persons with disability to access the information via broadcasting supported them to develop their quality of life?” The research was designed to use the philosophical approach consisting of analytic, appreciative and applicative which led to the suggestion of how to adapt the philosophy for the benefit of the society and the communication study.

The research found out that although the effective promotion on communication technology did not develop the quality of lives of persons with disability, there might be some opposed people who strongly believed that the quality of life in persons with disability was already developed by the actual technology and at the same time the state had been regulate by law to support disable people to reach the communication technology as other people did. Then, the researcher argued the weak points of the opposition that the actual communication technology only created a society of hyper-reality that gave the impression to persons with disability to regard themselves to be equal with the normal ones when holding communication devices. Such technology, however, constituted its new value in society just for benefit.

Eventually, because of those weaknesses, the researcher proposed the reason that only the information that met the needs of persons with disability could promote the development of quality of life. Moreover, the communication technology was only their tools to access the information. The result of this research was to indicate the value of the postmodern philosophy to promote the unity in diversity and the development of the capability of human in order to develop the quality of life of persons with disability.

In conclusion, the researcher believed that moderate post-modern paradigm did not aim to be against the ongoing process but analyzed the existing system and searched for weaknesses and opportunities to develop a better paradigm for promoting communication technology to support the access to information in broadcasting for persons with disability to develop their quality of life. This should develop by building the understanding and participation of everyone, meaning persons with and without disability, to create the society of everyone. The researcher, then, recommended to research more on philosophy of technology for the development of quality of life of persons with disability.

ความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่ยุคสื่อดิจิทัลอย่างเต็มตัว จนถือได้ว่าเป็นประเทศที่ประชาชนคุ้นเคยกับสื่อดิจิทัลมากอันดับต้นๆ ของโลก แต่ผู้ที่มีข้อจำกัดทางร่างกายก็ยังคงเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ยากลำบาก หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ กสทช. (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ) แม้จะมีนโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์จัดให้มีบริการสำหรับคนพิการ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม เพื่อช่วยให้คนพิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ ตลอดจนสร้างความตระหนักและความตื่นตัวในการรักษาสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารว่าเป็นสิทธิของคนทุกกลุ่ม แต่ความก้าวหน้าในการบริการเหล่านี้ก็ยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด

การละเลยสิทธิของคนพิการพบได้ทั่วไป แม้กระทั่งนโยบายในการวางโครงสร้างระบบสื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์ ก็ละเลยความต้องการพิเศษที่ต้องจัดการให้ครอบคลุมแก่คนพิการทั้งด้านการเห็น และการได้ยิน คนพิการมีฐานะที่ไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่าบุคคลอื่นในสังคม เพราะผู้รับผิดชอบไม่ตระหนักว่า เป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องให้ความเคารพในสิทธิมนุษยชนกับทุก

กลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นประเด็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคสื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์ โดยเฉพาะสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการจึงเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่ง

การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อช่วยให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และการพัฒนาเทคโนโลยีสื่อสารที่เหมาะสมกับคนพิการ จะทำให้คนพิการเองได้เรียนรู้และปรับตัวให้มีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีนั้นๆ ได้ อย่างไรก็ตาม หากเนื้อหาข้อมูลข่าวสารที่คนพิการได้รับไม่ได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงการส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศที่ขาดความเข้าใจในการเสริมสร้างความเท่าเทียม และแนวคิดการออกแบบสำหรับทุกคน (universal design) เทคโนโลยีสารสนเทศนั้นก็ยังคงสร้างข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์ที่จะให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เพราะขาดเทคโนโลยีสื่อสาร

ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญของปัญหาเชิงนโยบายที่จะกำหนดไปสู่การปฏิบัติ นั่นคือ ปรัชญาหลังนวยุคสนับสนุนเป้าหมายสูงสุดของมนุษยชาติคือ การมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง อันหมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสารเพื่อเน้นความเท่าเทียมแก่คนพิการจะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมแห่งความสุข โดยที่จะต้องสามารถแสดงเหตุผลทางปรัชญาที่ดีกว่าเพื่อให้การตีความนโยบายนั้นเป็นไปด้วยวิจารณญาณที่ถูกต้อง และนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อคนพิการของ กสทช. ในฐานะเป็นหน่วยงานหลัก ผู้ประกอบกิจการ/สถานีและสื่อสารมวลชน รวมไปถึงผู้ให้บริการเทคโนโลยีสื่อสารต่างๆ ได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทคโนโลยีช่วยคนพิการให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้ เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและวิธานการเข้าถึงเทคโนโลยีสื่อสารด้านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ของคนพิการในประเทศไทยว่าพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือไม่ ในระดับใด

2. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านปรัชญาการบริหารเทคโนโลยีการสื่อสาร
ด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการตามรูปแบบวิธีวิจัยทางปรัชญา ดังนั้นจึงสืบค้นข้อมูลและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ในประเด็นปรัชญาหลังนวยุค ปรัชญาเทคโนโลยี มโนคติหลักด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านทางกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ โดยจำกัดข้อมูลเท่าที่ผู้วิจัยเข้าถึงได้จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 และเป็นการวิจัยเพื่อนำเสนอกลไกเชิงนโยบายภาพรวม

การทบทวนวรรณกรรม

1. กระบวนทรรศน์กับการสื่อสาร

กระบวนทรรศน์ หมายถึง ระบบความคิด ความเห็น และความเชื่อในวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดชีวิตของบุคคลและทิศทางของสังคมด้วย โดยกระบวนทรรศน์ตามแนวคิดของกรีติ บุญเจือ (2546) นั้น มีจำนวน 5 กระบวนทรรศน์ ซึ่งสามารถไข่มองปรัชญาเบื้องหลังของการสื่อสารของมนุษยชาติได้ โดยผู้วิจัยขอแสดงทรรศนะตีความกระบวนทรรศน์กับการสื่อสาร ดังนี้

1.1 การสื่อสารในกระบวนทรรศน์ดึกดำบรรพ์ เป็นยุคที่มนุษย์ต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากภัยธรรมชาติ และเชื่อเรื่องอำนาจเบื่องบน ดังนั้น จึงมีการสื่อสารแสดงความรู้สึกออกมาในรูปของศิลปะที่พบตามถ้ำต่างๆ เป็นการสื่อสารอย่างง่ายตามธรรมชาติของการดำเนินชีวิตในสมัยนั้น โดยอาจสื่อสารเป็นภาษาท่าทาง และการส่งเสียงเลียนแบบธรรมชาติ มีภาพเขียนตามผนังถ้ำ รวมถึงการร้อง เต้น หรือสื่อสารผ่านพิธีกรรมต่างๆ และมีการคิดค้นภาษา หรือสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการสื่อสาร ด้วยการเขียนภาพเหมือนของจริง

1.2 การสื่อสารในกระบวนทรรศน์โบราณ ในยุคนครรัฐกรีกและอาณาจักรโรมัน มนุษย์อยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ เป็นเมือง เป็นนครรัฐ อำนาจของผู้ปกครองถือเป็นอำนาจสูงสุดที่ทุกคนในอาณาจักรจะต้องเชื่อฟัง ดังนั้น

การสื่อสารตามกระบวนการครั้งนี้จึงเป็นการใช้ภาษาหรือรหัส สัญญาณในการสื่อสารยังคงอยู่ในขอบเขตจำกัด ไม่ซับซ้อน เพื่อให้เกิดข้อตกลงร่วมกันในสังคม มีการบันทึกบนหนังสือ กระดาษปาปิรุส โลหะภาษา

1.3 การสื่อสารในกระบวนการศตวรรษที่ 13 คนเชื้อศาสนาในระบบศักดินาสวามิภักดิ์ เกิดสงครามครูเสด มีความเชื่อและเชื่อมโยงสิ่งรอบตัวกับศาสนจักร ดังนั้น การสื่อสารตามกระบวนการศตวรรษที่ 13 จึงมุ่งเน้นสารที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และการเผยแพร่คำสอน ซึ่งกระจายกว้างไปในขอบเขตที่ศาสนจักรครอบครอง การค้นพบกรรมวิธีทางการพิมพ์ยังเป็นการช่วยสนับสนุนให้เกิดการบันทึกและเผยแพร่ความรู้ทางศาสนามากขึ้น

1.4 การสื่อสารในกระบวนการศตวรรษที่ 14 เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการค้นพบดินแดนใหม่ เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการขยายตัวของเมือง ประชากรเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวทางการค้า เกิดลัทธิจักรวรรดินิยม และลัทธิชาตินิยม อันนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ซึ่งเมื่อสงครามโลกได้ยุติลง ได้มีการเชื่อมโยงระบบการเงินระหว่างประเทศ มีการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจผ่านระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม วิทยาศาสตร์พบวิถีที่แน่ชัดของตน จนเป็นที่คาดหวังว่าวิทยาศาสตร์จะแก้ปัญหาทุกอย่างของมนุษย์ได้ วิทยาศาสตร์อาจรักษาโรคได้ทุกชนิด อาจจัดความตายและความชราภาพ วิธีการวิทยาศาสตร์จะช่วยวางระเบียบสังคมให้มนุษย์ได้แบ่งสันปันส่วนความสุขกันอย่างยุติธรรม ผู้ยึดถือในปรัชญาแบบนวยุคจึงทุ่มทุกอย่างเพื่อผลักดันการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ดังนั้น การสื่อสารตามกระบวนการศตวรรษที่ 14 จึงเป็นเรื่องของความก้าวหน้าตามวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น โทรเลข โทรศัพท์ มีการสื่อสารองค์กรที่เน้นการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารการเมือง มุ่งเน้นการนำสื่อมวลชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุน การเปลี่ยนแปลงของสังคมไปสู่ความทันสมัย (modernization) เกิดทฤษฎีการสื่อสารการเมือง ได้แก่ (1) ทฤษฎีอำนาจนิยมนาซี และฟาสซิสต์เน้นพัฒนากลไกการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda machine) (2) ทฤษฎีเสรีนิยมแบบตะวันตก (3) ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมแบบมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์

1.5 การสื่อสารในกระบวนทรรศน์หลังนวยุค มุ่งแก้จุดบกพร่องของกระบวนทรรศน์ในอดีต และนำข้อดีของกระบวนทรรศน์ที่ผ่านมาเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมองวิทยาศาสตร์ว่าเป็นเครื่องมือรับใช้มนุษย์ และเป็นดาบสองคมมนุษย์ผู้เป็นนายต้องใช้วิทยาศาสตร์อย่างระมัดระวัง รวมทั้ง มุ่งขจัดความยึดมั่นถือมั่น (attachment) ของกระบวนทรรศน์นวยุคภาพ ทั้งนี้ การสื่อสารตามกระบวนทรรศน์หลังนวยุคอาจสรุปได้ว่า เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีแนวโน้มสำคัญ 4 ประการ คือ (1) วิพากษ์ทฤษฎีการสื่อสารของกลุ่มอำนาจนิยมและเบ็ดเสร็จนิยมว่า เป็นแนวคิดที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ปิดกั้นเสรีภาพทางการเมืองของปัจเจกชน (2) เกิดทฤษฎีสื่อสารเพื่อการพัฒนาหรือวิทยาศาสตร์พัฒนาการ (development communication theory) (3) วิพากษ์ลัทธิสมัยนิยม (modernism) ที่เป็นจุดเริ่มต้นของลัทธิหลังสมัยนิยม (postmodernism) และ (4) พัฒนาเทคนิคและเทคโนโลยีการสื่อสารมวลชน รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีทางการสื่อสารได้ก้าวกระโดดเป็นการเชื่อมโยงการสื่อสารในระดับโลก เกิดคำว่า “หมู่บ้านโลก” (the global village) “สังคมสารสนเทศ” (information society) และ “โลกาภิวัตน์” (globalization) และเกิดกระแสเรื่องการสร้างให้สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นสถาบันที่มีส่วนในการสร้างสังคมให้ดี โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของบุคคล สิทธิในการแสดงความคิดเห็น (right to communicate) โอกาสในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง (accessibility to information) เพื่อเพิ่มพลัง (empowerment) ให้กับสมาชิกในสังคม

2. สิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนได้รับการส่งเสริมจากกระบวนทรรศน์หลังนวยุค และมีการรับรองอย่างแข็งขันโดยองค์การสหประชาชาติ แนวคิดสำคัญคือ หลักความเสมอภาค โดยถือว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (fairness) ตามแนวคิดหลักความเสมอภาคก่อนหน้ากฎหมาย (equality before the law) ที่เป็นการยอมรับสิทธิเสรีภาพ

อันเป็นสาระสำคัญของความเป็นมนุษย์และไม่อาจพรากไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ (natural law) แต่เดิมสิทธิมนุษยชนสมัยกรีกโรมันเรียกว่าสิทธิธรรมชาติ (natural rights) และต่อมาเรียกว่าสิทธิของมนุษย์ (rights of man) และสิทธิมนุษยชน (human right) ซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุที่เขามนุษย์ ซึ่งเป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติการเป็นมนุษย์ทุกคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ

คนพิการ หมายถึง บุคคลผู้มีความสามารถถูกจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และการมีส่วนร่วมทางสังคมได้โดยวิธีการทั่วไป เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาหรือการเรียนรู้ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ด้านสื่อสารมวลชน คนพิการนั้นยังขาดโอกาสในการเข้าถึงจากการที่ไม่มีบริการที่ส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเข้าถึงของคนพิการแต่ละประเภท โดยเฉพาะความพิการที่เป็นข้อจำกัดทางการสื่อสาร เช่น คนพิการทางสายตาไม่สามารถเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อโทรทัศน์ได้ ส่วนคนพิการทางการได้ยินไม่สามารถเข้าถึงสื่อวิทยุได้ และยังประสบปัญหาในการติดตามข้อมูลข่าวสารทางสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากการสื่อสารด้วยภาษามือเป็นหลัก

อนึ่ง การสื่อสารช่วยเพิ่มศักยภาพของคนพิการทั้งด้านความนึกคิด (cognition) ให้เกิดความรู้ (knowledge) สามารถพัฒนาให้เกิดการแสดงความคิดเห็น (opinion) มีส่วนร่วมในสังคมได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการตอบสนองต่อการส่งเสริมมนุษยนิยม โดยส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการกำหนดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง จะไม่ตัดสินใจโดยสิ่งที่อยู่เหนือความเข้าใจ ไม่เชื่อโดยปราศจากเหตุผล ทั้งนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีการบริการสำหรับคนพิการในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ โดยกลุ่มคนพิการที่มีข้อจำกัดด้านการสื่อสาร สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มคนตาบอดมีข้อจำกัดใน

การเข้าถึงสื่อบางประเภท หรือเข้าถึงได้ไม่เต็มที่เหมือนคนทั่วไป เช่น โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมาก และถือว่าเป็นสื่อสารมวลชนที่มีทั้งสาระและความบันเทิงจำนวนมาก ซึ่งประกอบด้วยภาพและเสียง ยังคงมีส่วนที่ไม่สนองตอบต่อคนตาบอดในการเข้าถึงได้ กล่าวคือ ภาพที่คนตาบอดไม่สามารถมองเห็นได้ ทำให้ในช่วงเวลาที่ไม่มีการบรรยายภาพ คนตาบอดก็จะไม่สามารถเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลข่าวสารในช่วงเวลานั้นได้ (2) คนหูหนวกไม่สามารถเข้าถึงวิทยุกระจายเสียงได้ ในขณะที่สามารถเข้าถึงโทรทัศน์ได้ แต่มีข้อจำกัดเพราะไม่สามารถได้ยิน “เสียง” ดังนั้น รายการโทรทัศน์ที่คนหูหนวกเข้าถึงได้จึงต้องเป็นรายการที่สามารถ “สื่อสาร” กับคนหูหนวกได้ โดยมี “ภาษา” เป็นสื่อกลางเทคโนโลยีเพื่อบริการคนพิการในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ประกอบด้วย

(1) *เสียงบรรยายภาพ (audio description)* คือ เสียงบรรยายที่เพิ่มเติมเข้าไป เพื่อบรรยายรายละเอียดที่สำคัญของภาพ ซึ่งไม่อาจเข้าใจได้ด้วยการใช้บทบรรยายเดิมเท่านั้น โดยจะเพิ่มการบรรยาย ด้วยเสียงเฉพาะในช่วงที่ไม่มีการสนทนา เช่น การแสดงออกทางสีหน้า การเคลื่อนย้ายวัตถุ ลักษณะบรรยากาศโดยรอบ เป็นต้น

(2) *เสียงบรรยายตามข้อความ (spoken subtitling)* คือ เสียงบรรยายตามการบรรยายข้อความ ซึ่งถูกทำโดยผ่านอุปกรณ์พิเศษ (โปรแกรมสังเคราะห์เสียง) เสียงบรรยายตามการบรรยายข้อความ จะช่วยทำให้บุคคลที่มีความลำบากในการอ่านข้อความบรรยายเข้าใจรายละเอียดได้ง่ายขึ้น

(3) *คำบรรยายแทนเสียง (caption)* คือ ข้อความที่บรรยายในช่วงเวลาเดียวกับเสียงบรรยายซึ่งเป็นเสียงบทสนทนา บทพากย์ และเสียงอื่น เช่น เสียงรอบข้าง ดนตรีประกอบ เพื่อให้เข้าใจถึงเนื้อหาสื่อ นั้น ได้แก่ คำบรรยายบทสนทนา และคำบรรยายเสียงประกอบอื่น เช่น เสียงดนตรี เสียงหัวเราะ ฯลฯ ดังนั้น คำบรรยายแทนเสียงจึงมีความแตกต่างกับคำแปลบทสนทนา (subtitle) หรือตัวอักษรวิ่ง

(4) *การบรรยายด้วยภาษามือ (sign language)* คือ การใช้ภาษามือในช่วงเวลาประสานระหว่างเวลากับข้อมูลเสียง ซึ่งเป็นเสียงบทสนทนาและเสียง

อื่น เพื่อให้เข้าใจถึงเนื้อหาส่วนนั้น ได้แก่ คำบรรยายบทสนทนา และคำบรรยายเสียงประกอบอื่น เช่น เสียงดนตรี เสียงหัวเราะ ฯลฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยปรัชญา อันได้แก่ วิชาวิธี (dialectic) และวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (discursive) จากผลที่ได้จากข้อมูล (data) เอกสาร (document) และสถิติจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยการตีความตามหลักวิชาการ

วิชาวิธีคือ การตั้งคำถามที่อาจจะตอบได้หลายคำตอบที่เป็นไปได้

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คือ รับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากการประนีประนอมทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่ายเท่าที่จะเป็นไปได้

วิธีเสนอเนื้อหาวิจัย ได้แก่ วิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยทางปรัชญาด้วยวิชาวิธีทำให้ได้มโนคติทางปรัชญาแบ่งเป็น 2 ฝ่ายที่นำมาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น (discourse) เพื่อให้ได้คำตอบใหม่ที่ดีขึ้น โดยการส่งเสริมเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นมีความเข้าใจแตกต่างกันไปตามปรัชญากระบวนทรรศน์ของมนุษย์ ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า ปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคย่อมมีเหตุผลที่แสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่คนในสังคมต่างๆ ตามระดับของการเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งเน้นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นสำคัญและให้สิทธิแก่คนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สังคมที่ส่งเสริมเทคโนโลยีสำหรับคนพิการให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้คนพิการมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ด้วยพลังแห่งปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคที่เน้นการสร้างสรรค์ การปรับตัว การร่วมมือและการแสวงหา อันจะทำให้สังคมที่ประกอบด้วยคนปกติและคนพิการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

กระบวนการทรนสนนยจะม่งเน้นในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญในการเพิ่มศักยภาพแก่คนพิการ การจัดเตรียมไว้ให้มีความพร้อมใช้ โดยใช้แรงหนุนของกระแสเสรีนิยม ที่เน้นมนุษยนิยมและความเสมอภาค ซึ่งทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อคนพิการได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยถือเป็นการตอบแทนสังคมอย่างหนึ่งด้วย ทั้งนี้ รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลด้วยกฎหมายอย่างเคร่งครัด การออกกฎหมายหลายระดับและประสานสอดคล้องกันเป็นระบบ การกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนทำให้การพัฒนาเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง อันจะทำให้คนพิการได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเช่นเดียวกันกับคนทั่วไป

อย่างไรก็ดี การศึกษาได้ชี้ถึงจุดอ่อนของเหตุผลดังกล่าวดังนี้

(1) เทคโนโลยีสื่อสารได้สร้างมายาคติให้คนพิการเข้าใจว่า ตนเองมีความเท่ากันกับคนทั่วไป จึงได้เข้ามาสถาปนาตำแหน่งแห่งที่ ให้เกิดความยึดติดในตัวเทคโนโลยีว่ามีความสำคัญ ด้วยว่านุญคนนิยมยอมส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วยมีความเชื่อพื้นฐานที่จะแสดงความสำเร็จของปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างโลกนี้ให้มีความสุขดุจตั้งสวรรค์ มนุษย์ยอมก้าวข้ามการลงล่อการทำดีเพื่อโลกหน้าของปรัชญากระบวนการทรนสนนยุคกลาง เพื่อค้นหาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยความรู้และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หากแต่เทคโนโลยีคือการเปลี่ยนธรรมชาติให้กลายเป็นทรัพยากร โดยมีปัจจัยสำคัญคือความรู้วิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการควบคุมธรรมชาติ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างสุดกำลังนี้ได้นำไปสู่สังคมเกินจริงและปัญหาสังคมที่ยังไม่มีใครแก้ไขได้

(2) โลกาวัดนี้ไม่ได้สนใจสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง เพราะระบบทุนนิยมในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์มุ่งแสวงหากำไรสูงสุด และการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการเป็นเพียงการสร้างภาพเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ เนื่องจากว่าโลกในปัจจุบันก้าวไปตามกระแสมนุษยนิยม เสรีนิยมที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ เพื่อให้มนุษย์ยอมรับคุณค่าระหว่างกัน ไม่เลือกปฏิบัติและอยู่ร่วมกันได้ดุจพี่น้องอย่างมีความสุข ซึ่งได้รับการยอมรับทั่ว

ทั้งโลก เกิดภาวะโลกาภิวัตน์ผลักดันสิ่งต่างๆ ให้ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งด้วย
อุดมคติอย่างสำคัญคือ โลกที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น สังคมมีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการ
พัฒนาเทคโนโลยีสื่อสารเพื่อคนพิการจึงเชื่อได้ว่า จะสร้างความเสมอภาคระหว่าง
คนพิการและคนทั่วไป หากแต่โลกาภิวัตน์ยังไม่ได้แสดงปรากฏการณ์นี้ได้อย่าง
ชัดเจน คนพิการต่างเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคด้วยเชื่อว่าฝ่ายตนถูก
ละเลยสิทธิและมีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งการแบ่งแยกแตกต่างที่ยังมีอยู่ในทุกสังคม
ได้แสดงให้เห็นว่า ช่องว่างระหว่างอุดมคติกับความเป็นจริงนั้นยังกว้างอยู่มาก

(3) การกำหนดและบังคับใช้กฎหมายเป็นการรอนสิทธิของผู้ประกอบ
กิจการและคนทั่วไป ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงแสดงทรรศนะว่า ภาค
รัฐที่มีหน้าที่ออกกฎระเบียบ รวมทั้งทำหน้าที่ในการสนับสนุนการดำเนินการกับ
ภาคเอกชน สื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์ ผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งเป็นผู้ดำเนินการ
โดยชี้แจงให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจถึงผลดีที่จะเกิดขึ้นในเชิงมนุษยนิยมและ
มนุษยธรรม และเปิดโอกาสให้คนพิการได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับการเป็น
ผู้ได้รับข้อมูลข่าวสารและในระดับผู้เสนอความคิดเห็น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอถึงกระบวนการทรรศนะหลังนวยุคที่จะนำมาใช้
ในเรื่องการส่งเสริมให้กิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์เป็นการตอบสนองต่อ
คนพิการ และข้อมูลข่าวสารเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนพิการในการพัฒนา
คุณภาพชีวิต กล่าวคือ การตั้งอยู่บนการยอมรับความหลากหลาย นั่นคือยอมรับ
คนพิการในความแตกต่างทางร่างกาย เทคโนโลยีการสื่อสารจึงต้องปรับตัวจาก
การใช้เพื่อชดเชยความพิการให้มีสมรรถนะเท่ากันกับคนทั่วไปมาเป็นการใช้เพื่อ
เพิ่มศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามความ
ต้องการของคนพิการแต่ละคนตามความแตกต่าง มนุษยนิยมได้ขับเคลื่อนให้
ทุกฝ่ายยอมรับในความเท่าเทียมและการปฏิบัติอย่างเสมอภาค อย่างไรก็ตาม
สังคมยังมุ่งเน้นให้คนปกติได้ประพาศคุณธรรมด้วยการให้ความช่วยเหลือคน
พิการ กฎหมายจึงยังจำเป็นต้องใช้บังคับเท่าที่จำเป็น และเน้นกฎเกณฑ์เพื่อ
กำกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ

กระบวนการทบทวนหลังนวยุคสายกลางนี้ นับเป็นการวิเคราะห์ระบบที่เป็นอยู่ และพัฒนาใหม่ให้ดีกว่าเดิม จึงไม่ได้มุ่งทำลายสิ่งที่ดำเนินไป แต่ค้นหาช่องว่าง และจุดอ่อนเพื่อเสริมเพิ่มเติมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การส่งเสริมเทคโนโลยี สื่อสารให้ช่วยคนพิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนพิการ จึงควรเดินไป บนความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างคนทั่วไปกับคนพิการในสังคม จึงจะช่วยดำรง สังคมให้เป็นสังคมที่มีความสุขได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยทางปรัชญาต่อปัญหาวิจัย ตามสถานภาพ ของปัญหา จนได้คำตอบวิจัย ซึ่งไม่เพียงเกิดประโยชน์ในเชิงปรัชญาเท่านั้น แต่ เป็นการใช้วิจารณ์ญาณมองหาแนวทางการประยุกต์ใช้คำตอบวิจัยเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิต อันเป็นเป้าหมายตามปรัชญากระบวนการทบทวนหลังนวยุค ผู้วิจัยจึง วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสารที่ช่วยคนพิการให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนพิการ ตามปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ที่เน้นการส่งเสริมมนุษยนิยมเพื่อให้มีความ เท่าเทียมกันแก่คนพิการ และการบังคับใช้กฎหมายเท่าที่จำเป็น โดยเน้นการมี กิจกรรมสังคมที่เป็นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม ที่ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้งนี้ แม้ว่าประเทศไทยจะได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ ยุคดิจิทัล เมื่อช่วงกลางปี พ.ศ. 2557 และมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีความ รู้จัก รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงโดยสนับสนุนคุ้มครองส่วนลดในการจัดหา อุปกรณ์การรับสัญญาณระบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อโทรทัศน์ ในระบบดิจิทัลได้แล้ว แต่คนพิการก็ยังเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ยากลำบาก ซึ่งทุก ภาคส่วนคงจะต้องพิจารณาถึงแนวทางการดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้คนพิการได้ เข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้

เมื่อการกำหนดกฎเกณฑ์อย่างพอเหมาะและร่วมขับเคลื่อนสังคมที่ ส่งเสริมคนพิการให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแล้ว จึงส่งเสริมปรัชญากระบวนการ

ทรศน์หลังนวยุคสายกลางเพิ่มเติม เพื่อการดำเนินการที่เกิดประโยชน์ต่อคนพิการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลัก 4 ประการ คือ

1. *การสร้างสรรค์ (creativity)* โดยเป็นการสร้างสรรค์ทั้งในเชิงนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เป็นเครื่องช่วยให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ ภายใต้หลักคิดของการเป็น “เครื่องช่วย” หรือ “เครื่องลดข้อจำกัด” บางประการ นอกจากนี้สื่อโทรทัศน์ยังถือเป็นงานสร้างสรรค์ในเชิงเนื้อหาหรือข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสื่อสารในมุมมองทางสังคม ซึ่งต้องมีการสร้างสรรค์ให้เกิดข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อสังคมในภาพรวมบนพื้นฐานความรับผิดชอบ และต่อคนพิการเป็นการเฉพาะ ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนพิการแต่ละประเภทความพิการ ที่มีความต้องการแตกต่างกันหลากหลาย

2. *การปรับตัว (adaptivity)* เมื่อคนพิการมีเทคโนโลยีแล้ว ทุกภาคส่วนก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมของข้อมูลข่าวสาร หน่วยงานภาครัฐต้องมีความเข้าใจและตอบรับต่อปรัชญากระบวนการทรศน์หลังนวยุค เพื่อให้เกิดการกำหนดนโยบายและดำเนินการส่งเสริมเท่าที่เหมาะสม ผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์ก็ต้องเข้าใจปรับใช้เทคโนโลยี และมีความรับผิดชอบ ส่วนคนพิการเองต้องใช้เทคโนโลยีพอเหมาะสมพอควร ในขณะเดียวกันก็แสวงหาสื่อในปริมาณที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ให้เป็นคุณ ลดทอนโทษ หรือเมื่อได้รับโทษก็ต้องปรับตัว

3. *การร่วมมือ (collaboration)* การส่งเสริมสิ่งใดก็ตามต้องเกิดจากความร่วมมือเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ และขจัดอุปสรรคปัญหาจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อการสร้างสรรค์ตามความเหมาะสม และเกิดความรู้ความเข้าใจให้เกิดการเตรียมการเพื่อปรับตัว ซึ่งเป็นหลักสำคัญของปรัชญากระบวนการทรศน์หลังนวยุค

4. *การแสวงหา (requisitivity)* โดยปรัชญากระบวนการทรศน์หลังนวยุคเชื่อว่า ปัญญาของมนุษย์มีศักยภาพที่จะคิดเข้าใจถึงโลก จึงต้องการเพิ่มคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเรื่อยๆ นั่นหมายความว่า การส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสารเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ เป็นเรื่องที่มีพลวัต ไม่หยุดนิ่ง เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมตามพื้นที่ ความต้องการ และประโยชน์ของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลาย รวมทั้งเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ปรัชญากระบวนการทัศนหลังนวยุคได้ชี้ให้เห็นว่า การยึดมั่นว่าเทคโนโลยีการสื่อสารมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการ ย่อมจะทำให้เกิดการพัฒนาเพียงเพื่อตัวเทคโนโลยีเอง ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้อย่างแท้จริงแล้ว ย่อมจะต้องใช้แนวคิดปรัชญาปรัชญากระบวนการทัศนหลังนวยุคและการประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ ใน 2 มิติ ทั้งในเชิงเทคโนโลยี (สื่อ/บริการ) ที่มีมาตรฐานที่เหมาะสมที่เป็นทำให้คนพิการสามารถใช้เทคโนโลยีนั้นๆ ได้ และข้อมูลข่าวสาร (สาร/เนื้อหา) ของสื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์

สื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์ที่ตระหนักถึงสิทธิของคนพิการ และมีความรับผิดชอบ ตามกระบวนการทัศนหลังนวยุคสายกลางแล้ว ย่อมทำหน้าที่ของสื่อมวลชน 4 ประการอย่างสมบูรณ์ ที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อคนพิการในการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ

(1) คนพิการได้รับข่าว เหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสื่อได้นำเสนอประเด็น และแสวงหาเหตุการณ์ ข้อเท็จจริงที่เชื่อว่าประชาชนจะให้ความสนใจ นำมารวบรวม คัดเลือก และเผยแพร่สู่ประชาชน ซึ่งมีทั้งข่าวการเมือง ข่าวกีฬา ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม ฯลฯ ทั้งนี้ ความรับผิดชอบของการเสนอข่าวของสื่อมวลชน และการประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองของคนพิการ พึงเข้าใจถึงทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่า ข่าวคือการนำเสนอเหตุการณ์และข้อเท็จจริงโดยไม่แทรกความคิดเห็น ซึ่งอาจชี้ทำให้เกิดความโน้มเอียงของข่าวและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเรื่องของความเชื่อ ทัศนคติ ให้เกิดความคล้อยตาม รวมทั้งมีความต้องการใช้อารมณ์ความรู้สึก ให้เกิดการมีส่วนร่วมในข่าว เหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งจะส่งผลต่อความนิยมเชิงปริมาณ เชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจและการเมืองได้

(2) คนพิการสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของสังคมที่มีความเคารพ ในความแตกต่างหลากหลาย และส่งเสริมความเท่าเทียมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคลและสังคม ทั้งนี้ นอกจากสื่อกระจายเสียง

และโทรทัศน์มีฐานะเป็นองค์กรเผยแพร่ข่าวสารได้เข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นแทนประชาชนในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ แล้ว ในขณะเดียวกันก็สามารถเปิดช่องทางให้ประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนภาคส่วนต่างๆ ได้มีโอกาสในการสื่อสารความคิดเห็นไปในวงกว้าง เช่น การเชิญเข้าร่วมรายการ การโทรศัพท์สัมภาษณ์ การเปิดสายโทรศัพท์สำหรับบุคคลทั่วไป (phone-in) การเปิดให้ส่งข้อความ หรือการสื่อสารทางอ้อม คือ การโทรศัพท์ การส่งจดหมาย การส่งอีเมล (e-mail) ที่ไม่ได้ออกอากาศสดทันที หรือในปัจจุบัน สื่อสาธารณะบางแห่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นนักข่าว ผู้จัดการรายการ เพื่อการส่งเสริมการแสดงออกทางความเห็นด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายในเชิงสร้างสรรค์ โน้มน้าวจิตใจ ชี้นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ประเด็นความคิดเห็นส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่มีผลกระทบในวงกว้าง เช่น ทางสังคม การเมือง สิทธิ เสรีภาพของประชาชน และคนพิการ อย่างไรก็ตาม หากสื่อไม่มีความรับผิดชอบ สื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์อาจเสนอความคิดเห็นด้านเดียว ทำให้เกิดความโน้มเอียงในการชี้นำสังคมได้

(3) การได้รับการศึกษาผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ คนพิการสามารถรับข้อมูล ข่าวสารที่เป็นความรู้ในด้านวิชาการเฉพาะสาขาและความรู้ทั่วไป ซึ่งมีทั้งรูปแบบของการศึกษาทางตรง เช่น รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่างๆ และการเรียนรู้นอกระบบก็ได้ เช่น รายการสารคดี ที่ให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การเกษตร อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ ต่างก็มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น

(4) การได้รับความบันเทิง คนพิการก็มีความต้องการได้รับความบันเทิง เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งคนพิการหรือคนทั่วไปก็จะต้องมีการซื้อข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆ และความบันเทิง มากน้อยแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ สื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์ก็เกิดขึ้นเป็นประเภทต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายดังกล่าว เช่น กิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะ จะมุ่งเน้นข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่กิจการทางธุรกิจ มุ่งเน้นความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ เช่น ละคร

เกมโชว์ ภาพยนตร์ เพลง เป็นต้น ทั้งนี้ ในกรณีที่กิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ไม่มีความรับผิดชอบ อาจทำให้ไม่มีข้อจำกัดในการนำเสนอความบันเทิง ที่เกินขอบเขต และไม่ส่งผลต่อประโยชน์ด้านอื่นๆ หรือทำให้เกิดผลเสียได้

ดังนั้น ปรชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลาง ชี้นำให้เกิดการใช้กลไกของสังคมอย่างเต็มศักยภาพ โดยแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดและข้อควรระวังในด้านต่างๆ ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องพิจารณากำหนดกฎเกณฑ์กำกับดูแลอย่างเหมาะสม และแสวงหาความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อช่วยให้คนพิการในฐานะมนุษย์ที่มีสิทธิและความเสมอภาค ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ โดยต้องประกอบด้วยการพัฒนาเชิงเทคโนโลยี (สื่อ) ที่มีทั้งบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และไม่ละเลยเนื้อหาหลัก (สาร) ที่ต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกิดประโยชน์แก่คนพิการที่จะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้ผลการวิจัยนี้จะช่วยให้เกิดกระบวนการส่งเสริมเทคโนโลยีสื่อสาร ที่ช่วยคนพิการให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนพิการอย่างแท้จริง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

ปรชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางชี้นำว่า แนวคิดที่ต้องตอบสนองความต้องการในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ของคนพิการ ที่ควรเป็นหลักของทุกภาคส่วน แบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ

(1) มิติของคนพิการในการเป็นผู้เสพสื่อโทรทัศน์ โดยคนพิการต้องการเสพสื่อโทรทัศน์ทุกประเภทและทุกรูปแบบในเวลาที่หลากหลายเช่นเดียวกับคนทั่วไป และคนพิการแต่ละประเภทรับรู้สื่อโทรทัศน์แตกต่างกัน จึงต้องลดข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ต่างกันไปตามประเภทความพิการ โดยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ครบถ้วน ควรพัฒนาเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อช่วย

คนหูหนวก และคนตาบอดให้รับรู้ได้เท่าเทียมกับคนทั่วไป ในกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์กระแสหลัก (เพื่อคนทั่วไป) ในขณะเดียวกัน ก็อาจต้องพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดรายการโทรทัศน์เฉพาะคนพิการแต่ละประเภท ซึ่งก็ต้องพิจารณาว่าจะจัดรายการโทรทัศน์ลักษณะใด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของคนพิการประเภทใด หรือจะจัดรายการเพื่อบันเทิงสนุกสนานเฉพาะคนพิการด้วยก็ได้

(2) มิติของการเป็นผู้ร่วมผลิตสื่อที่สื่อสารมวลชนควรรับรู้เกี่ยวกับคนพิการ ทั้งนี้ ต้องเข้าใจว่า คนพิการก็เป็นผู้ที่มีความสามารถ ดังนั้น คนพิการสามารถมีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์เกี่ยวกับคนพิการได้ ซึ่งหากคนพิการเป็นผู้ร่วมผลิตสื่อ คนพิการจะสามารถให้ข้อมูลเรื่องคนพิการที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตสื่อได้

(3) มิติของสังคม โดยการที่สังคมมองว่าคนพิการเป็น “คนอื่น” ไม่ใช่พวกเรา เป็นปัญหาสำคัญ เมื่อคนอื่นกลายเป็นคนชายขอบทำให้คนหูหนวกไม่สนใจคนกลุ่มน้อย ไม่รู้สึกอะไร เมื่อเห็นเขาถูกเอาเปรียบหรือถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรม หนทางที่จะลดการมองคนพิการเป็นคนอื่นได้ อย่างแรกต้องยอมรับก่อนว่า คนในสังคมมีความหลากหลาย ตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากสภาพกายที่ไม่มีความเสี่ยงที่จะเสื่อมไปแล้ว โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรก็เป็นเรื่องไม่แน่นอน ความเจ็บป่วย ความพิการเป็นความเปลี่ยนแปลงที่หนีไม่พ้น ดังนั้น เมื่อยอมรับความไม่แน่นอนแล้ว จึงต้องสร้างสังคมให้คนพิการอยู่ในทุกๆ ส่วนย่อยของสังคม

หลักการดังกล่าวสนับสนุนการจัดการเพื่อความเสมอภาคตามปรัชญากระบวนการคนหลังนวยุคสายกลาง โดยจัดสรรทรัพยากรโดยการเลือกรูปแบบการแบ่งสรรอย่างไม่เท่าเทียม เพื่อช่วยให้คนกลุ่มที่ยากจนหรือมีข้อจำกัดในสังคมได้รับประโยชน์มากขึ้นได้ ดังนั้น ทุกภาคส่วน ตั้งแต่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จะต้องมีความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อความเสมอภาคนี้

1.1 การกำกับดูแล จะต้องมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายเท่าที่จำเป็น มุ่งเน้นการสร้างตระหนักรู้ในสิทธิความเท่าเทียมกัน โดยการประชุม สัมมนา เปิดรับฟังความคิดเห็น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำหนด

กฎระเบียบ และมาตรฐานต่างๆ จะทำให้เกิดการดำเนินการที่ตอบสนองต่อความต้องการและเป็นประโยชน์แก่คนพิการ

1.2 คนพิการในฐานะผู้รับสื่อ จะต้องการเสฟสื่อโทรทัศน์ทุกประเภท และทุกรูปแบบในเวลาที่หลากหลายเช่นเดียวกับคนทั่วไป เนื่องจากคนพิการแต่ละประเภทรับรู้สื่อโทรทัศน์แตกต่างกัน จึงต้องลดข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ต่างกันไปตามประเภทของความพิการ เพื่อให้สมบูรณ์ ครบถ้วน ควรใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกช่วยคนหูหนวก และคนตาบอดให้รับรู้ได้เท่าเทียมกับคนทั่วไปในการสื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์กระแสหลัก (เพื่อคนทั่วไป) ในขณะเดียวกัน ก็อาจต้องพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดรายการโทรทัศน์เฉพาะคนพิการแต่ละประเภท ซึ่งก็ต้องพิจารณาว่าจะจัดรายการโทรทัศน์ลักษณะใด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของคนพิการประเภทใด หรือจะจัดรายการเพื่อบันเทิง สนุกสนานเฉพาะคนพิการด้วยก็ได้

1.3 สื่อสารมวลชนควรรับรู้เกี่ยวกับคนพิการต้องเข้าใจว่า คนพิการก็เป็นผู้ที่มีความสามารถ ดังนั้น คนพิการสามารถมีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์เกี่ยวกับคนพิการได้ ซึ่งหากคนพิการเป็นผู้ร่วมผลิตสื่อ คนพิการจะสามารถให้ข้อมูลเรื่องคนพิการที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตสื่อได้ นอกจากนี้ ยังจะต้องมีความรับผิดชอบในการผลิตรายการที่ไม่เป็นการละเมิดคนพิการ

1.4 สังคมจะต้องมีความเข้าใจ ไม่มองว่าคนพิการเป็น “คนอื่น” ไม่ใช่พวกเรา เป็นปัญหาสำคัญ เมื่อคนอื่นกลายเป็นคนชายขอบ ทำให้คนหมู่มากไม่สนใจคนกลุ่มน้อย ไม่รู้สึกอะไร เมื่อเห็นเขาถูกเอาเปรียบ หรือถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรม ทั้งนี้ หนทางที่จะลดการมองคนพิการเป็นคนอื่นได้ อย่างแรกต้องยอมรับก่อนว่า คนในสังคมมีความหลากหลาย และมีความเท่าเทียมกัน จึงควรส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และต้องสร้างสังคมให้คนพิการอยู่ในทุกๆ ส่วนย่อยของสังคมได้อย่างมีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการศึกษาเจาะลึกไปยังเหตุผลตามกระบวนการทัศนหลังนัยของภาคส่วนต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบกิจการ

กระจายเสียงและโทรทัศน์ คนพิการในฐานะผู้รับสื่อ และสังคม เพื่อให้เกิดการ แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างระหว่างกัน และเกิดข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริม เทคโนโลยีสื่อสารที่ช่วยคนพิการให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารในกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนพิการอย่าง แท้จริง นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการศึกษามุมมองของคนพิการที่สะท้อน ต่อคนทั่วไปหรือสังคม เกี่ยวกับความเท่าเทียมและการยอมรับในความแตกต่างที่ ทุกคนสมควรได้รับ โดยเฉพาะหากเป็นการศึกษาที่คนพิการสามารถดำเนินการ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ จะทำให้สังคมเกิดความเข้าใจถึงความ แตกต่าง สร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

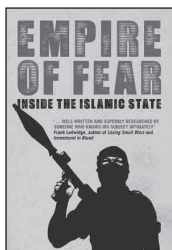
- กรมประชาสัมพันธ์ (2554), จาก กกช. สู่ กสทช., เอกสารราชการ.
- กิตติพัฒน์ นนทบุรีมงคลย์ (2553), *ทฤษฎีความยุติธรรมของจอห์น รอลส์*, เอกสารคำสอน วิชา สค.313 หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 3.
- กิตติมา สุรสนธิ (2542), *ความรู้ทางการสื่อสาร*, กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิริติ บุญเจือ (2546ก), “เริ่มรู้จักปรัชญา เล่ม 1”, ใน *ปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- _____. (2546ข), “ย้อนอ่านปรัชญาโบราณของมนุษยชาติ เล่ม 2”, ใน *ปรัชญาและศาสนา เซนต์จอห์น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- _____. (2546ค), “ย้อนอ่านปรัชญายุคกลางของมนุษยชาติ เล่ม 3”, ใน *ปรัชญาและศาสนา เซนต์จอห์น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- _____. (2546ง), “ย้อนอ่านปรัชญานวศของมนุษยชาติ เล่ม 4”, ใน *ปรัชญาและศาสนาเซนต์ จอห์น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- _____. (2546จ), “ย้อนอ่านปรัชญากังขาของมนุษยชาติ เล่ม 5”, ใน *ปรัชญาและศาสนาเซนต์ จอห์น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- _____. (2546ฉ), “ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ เล่ม 6”, ใน *ปรัชญาและศาสนา เซนต์จอห์น*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- พัชนี เขยจรรยาและคณะ (2541), *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*, กรุงเทพฯ: เบลโล่การพิมพ์ (1988).

- พัฒนาคณพิการไทย, มูลนิธิ (2551), *สิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ*, จาก <http://www.tddf.or.th/tddf/newsroom>
- มนเทียร บุญตัน (2551), *ปรากฏาพิเศษ เรื่อง คนพิการไทยได้อะไรจาก CRPD: อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ*, [คมชัดลึกออนไลน์ 3 ธันวาคม 2551].
- ยุพาพร รูปงาม (2545), *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูป ระบบราชการ*, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา (2550), *พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550*, 124 (61n): 8.
- _____. (2552), *ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ*, 126 (77ง): 2.
- วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ (2545), *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ศึกษากรณี กฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ*, สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2553, จาก <http://www.lawreform.go.th>
- สมควร กวียะ (2546), "หน่วยที่ 2 ทฤษฎีการสื่อสารกับการประยุกต์ใช้ในงานสารสนเทศ", ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาสื่อสาร*, นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (ม.ป.ป.), *การวิจัยการสื่อสารในประเทศไทยเพื่อประเทศไทย*, กรุงเทพฯ, ม.ป.ท.
- สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย (2546), *งานประชุมสมัชชาดับเบิลยูบียู ไอซีอีวีไอ 2555*, จาก <http://www.tab.or.th/wbu-icevi2012/index.php/th/>
- สำนักงาน กสทช. (2555), *100 เรื่องน่ารู้ ผู้บริโภคสื่อวิทยุ-โทรทัศน์*, เอกสารขององค์กร.
- _____. (2556), *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาเพื่อวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ประจำปีงบประมาณ 2555*, เอกสารขององค์กร.
- _____. (ม.ป.ป.), *รายงานการวิเคราะห์อุตสาหกรรมกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์*, เอกสารขององค์กร.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (2556), *สถิติคนพิการ*, จาก <http://nep.go.th/th/disability-statistic>
- โลร์จี้ หงส์ลดาธรมภ์ (ม.ป.ป.), *ความเสมอภาค*, จาก <http://philoflanguage.wordpress.com/2011/12/19/ความเสมอภาค/>
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ (2543), *รายงานการวิจัยเรื่อง การเสนอภาพของเด็กในข่าวหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์*, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bentham, J. (2010), *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, LULU Press.

- Gerbner, G., et al. (1986), "Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process", in Bryant, J. and Zillman, D. (eds.), *Perspectives on Media Effects*, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hampton, J. (1986), *Hobbes and the Social Contract Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Heidegger, M. (1977), *The Question Concerning Technology and Other Essays*, New York: Harper & Row.
- Ihering, R. (1913), *Law as a Means to an End*, Boston: Boston Book.
- Marcuse, H. (1964), *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*, Boston: Beacon Press.
- Morkuniene, J. (2004), "Social Philosophy, Paradigm of Contemporary Thinking", *Cultural heritage and contemporary change series IVA, Eastern and Central Europe*, 23.
- O'Shaughnessy, M. and Stadler, J. (2002), *Media and Society*, Oxford: Oxford University Press.
- Universal Declaration of Human Rights* (n.d.), retrieved from <http://www.un.org/en/documents/udhr/>
- Winner, L. (1977), *Autonomous Technology: Technics-out-of-Control as a Theme in Political Thought*, Miami: MIT Press.

บรรณนิทัศน์

Joel Gershon¹

ชื่อหนังสือ: *Empire of Fear: Inside the Islamic State*
ผู้แต่ง: Andrew Hosken
สำนักพิมพ์: Oneworld Publications
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1: 2015
จำนวนหน้า: 352
ราคา: Paperback 9.85 USD; Kindle 9.36 USD

In late 2014, in a Basic News Reporting course that I teach, I spent some time going over the news concerning the violent rise of the Islamic State (abbreviated to IS for this review, and often referred to in the media as ISIS, ISIL or Daesh). We went over what the jihadist group stands for, who they are and why it is so important for people, especially journalists, to be aware of IS right now. To underscore the significance of the topic, I asked the students, who were mostly Thai, to identify IS on an exam and to elaborate on why students in a predominantly Buddhist country, located thousands of kilometers away from where IS is based, should take the developments about IS so seriously.

Besides the students' general descriptions about the horrific acts that IS had been responsible for up to that time, some suggested in their answers that the jihadist group might launch a terrorist attack in Thailand, or that Muslims in the south of Thailand, who have waged

¹ Lecturer, BJM Program, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University.

their own campaign of violence in the southernmost provinces, might be inclined to pledge allegiance to IS. I responded to these students that these scenarios were not likely, based on the prevailing intelligence held by almost all experts and officials at the time, which was that Thai Muslims were not likely to join IS and the chance of Islamic extremist terrorism occurring in the Thai capital was slim, as IS had not yet claimed credit for any major acts of terror outside of the area it controls in Iraq and Syria (<http://www.straitstimes.com>).

Since the time I gave that exam, Bangkok endured a terror attack on August 17, 2015 at the Erawan Shrine, located in the heart of the city, in which 20 people were killed. The attacks were allegedly carried out by Uighurs of Turkish descent (as of this writing, two suspects have been indicted and are in custody awaiting trial). While this incident does not appear to be motivated by global religious jihad, it does serve as a warning that such an incident could take place in Bangkok.

IS first showed its potential for destruction outside the territories it controls when the tragic terror attacks in Paris occurred on November 13, 2015 (<http://www.independent.co.uk>). Shortly after that attack, a married couple who pledged allegiance to IS killed 14 people at an office party in San Bernardino, California on December 2. Then, on January 14, 2016, IS claimed credit for a terror attack in Jakarta, motivated by the perpetrators' belief that Indonesia was not Islamic enough (<http://www.straitstimes.com>). By now, it is clear that IS, or those who have been radicalized by IS, can potentially strike anywhere – even Thailand.

Empire of Fear: Inside the Islamic State, by BBC reporter Andrew Hosken, offers readers a solid overview of the history of IS and

documents many of the jihadist group's haunting, horrifying incidents of torture, rapes and beheadings. While the references are gruesome – some might think gratuitous – they inform the reader how deep IS's savagery cuts and how dangerous it has become.

Before readers even get to the first sentence of *Empire of Fear*, they will see a map on the first page depicting “a new world order as conceived by Islamic State,” in which the borders that define Europe, Africa and Asia have been revised, and a massive swath of black dominates the landscape, depicting IS's envisioned future caliphate. On IS's map, Spain and Portugal would become a land named Andalus, the name that this region went by centuries ago when it was under Islamic rule. A land mass going from Greece up north to Austria would be renamed “Orobpa.” India, Pakistan, Afghanistan, parts of Iran and other surrounding countries would become a territory called Khorasan, and about 20-30 countries in northern Africa would be consolidated into three zones.

IS wishes to establish a society in which every religion is banned except for its version of pure Islam practiced under strict Sharia law. Apostates who do not fully adhere to its version of Islam are known as kuffar, and, according to IS's philosophical ideology, they deserve to be killed. Notably, the Yazidi people, who have lived in the area since ancient times, have been forced to hide in the mountains; females who could not escape in time before IS took over their towns and villages have been used as sex slaves, including pre-pubescent girls. IS followers, who are Sunni adherents, also viciously hate Shia Muslims. This stems from an intra-religious rift dating to the beginnings of Islam, but this feud has been taken to such an extreme by IS in recent years that

IS's violent activities towards the Shia have drawn the disapproval of Al Qaeda.

Even the Sunnis currently living under IS rule in Iraq and Syria (estimates suggest that there are as many as eight million) are not safe if they do not adhere entirely to the severely restrictive Sharia laws. Life has radically changed for ordinary Sunni Muslims living in IS-controlled territories; women have been forbidden from going to dentists, smoking can be punished by limb amputation, watching professional football games is punishable by 80 lashes. One ghastly example occurred when 13 teenagers were executed after being caught watching an Asian Cup match between Jordan and Iraq, even though the IS caliph, Abu Bakr al-Baghdadi, was once an avid football player and a great goal scorer, known as the “Messi” of his team (<http://www.mirror.co.uk>).

Hosken does a good job of weaving these vile episodes that have been reported in the international press into the narrative, and he also offers insightful views into IS's backstory using a variety of key sources and experts from Iraq and elsewhere in the Middle East and the West.

One haunting incident occurred in 2006 when Al Qaeda in Iraq – the former manifestation of IS – attacked the al-Askari mosque in Samarra, Iraq, one of the most important and holy shrines for Shia Muslims. The BBC TV crew did not even bother trying to go, which turned out to be a wise decision as it is unclear that they would have survived. Atwar Bahjat, a female journalist for the Al Arabiya network, did cover the bombing and she lost her life. Immediately after the attack, she responded bravely and boldly by stating on live TV: “Whether you are Sunni or Shia, Arab or Kurds, there is no difference between

Iraqis.” But the retaliation against her courageous declaration on TV was brutal; she was raped and killed on the scene and her engineer and cameraman were also killed – another spine-chilling moment in a book full of horror stories.

Hosken’s own first-hand experiences on the ground in Iraq and his behind-the-scenes anecdotes offer readers some interesting insight into what it was like to report on this story. When he was preparing in 2014 to leave to go to Iraq to cover what was happening with IS, his colleagues wagered whether he would have to be rescued by helicopter off of a Baghdad rooftop, similar to the last U.S. helicopters that escaped Saigon at the end of the American war in Vietnam.

In fact, there was an evacuation plan in place for him, if necessary, and in June and July 2014, he said that as IS approached Baghdad, his discomfort was not just due to the weather, which regularly reached 50 degrees Celsius. It was unclear at that point whether IS might indeed breach the capital after seizing several cities in northern Iraq, until their momentum was squelched in August 2014 when a U.S. airstrike campaign targeting IS began (Hosken 2015: Kindle Locations 228-229).

Another memorable personal experience that Hosken shares was a chat he had with the 74-year-old owner of the historic Café al-Shabandar in Baghdad that had been destroyed by an explosion, killing four of the owner’s sons and a grandson. Afterwards, the man felt compelled to rebuild the café, as dangerous as that might be, in order to support his four widowed daughters-in-law and 12 grandchildren. The resilience after such loss is quite astounding and touching, and there are so many more stories like it that we will never know about.

Hosken mostly skips over the 1,300-year time period from Islamic history that has led up to the 20th century, without much discussion of what precedence there might possibly have been for these extreme jihadists and their ancient world view. But while the book is light on tracing the possible long-term roots, Hosken clearly and effectively addresses the failings by the U.S. in the aftermath of the 2003 regime change campaign in Iraq that it led, and the poor leadership that emerged and has been in place in Iraq since the invasion. Hosken also comprehensively details the different incarnations IS has gone through and what originally inspired it.

The roots of the ideology can be found in the writings of Sayyid Qutb in the 1940s and 1950s and Abu Muhammad al-Maqdisi in the 1980s, who espoused a vision of a puritanical form of Islam called Salafism that endorses jihad as a way to spread Sharia law around the world. The concepts found in their books have had a significant influence amongst certain Muslims since that time, and served as the ideology that spawned Al Qaeda and their attacks on September 11, 2001.

A thuggish Jordanian, Abu Musab al-Zarqawi, became a protégé and friend of al-Maqdisi and began training jihadists in Afghanistan in 1999, where he got a taste of what an Islamic state under strict Sharia law could be like. After the U.S. military campaign in Afghanistan made continued operations there unfeasible, he fled to Iran, and then to north-eastern Iraq where he led the insurgency against the U.S. after Saddam Hussein was toppled. Al Qaeda at first partnered with al-Zarqawi, in order to have a presence in the fight in Iraq against the U.S.-led coalition. But soon after, even Al Qaeda found al-Zarqawi's brutal attacks against the Shia to be too excessive, which was the main reason for the subsequent split.

Al-Zarqawi set the tone for brutality and severity during his campaign of terror in Iraq where he was considered to be an emir. He was killed in 2006 at the hands of a U.S. Air Force bombing campaign in Iraq, and it had looked like the U.S. forces all but wiped out Al-Zarqawi's extremist followers by the time the U.S. pulled out its last troops from Iraq in 2011. However, in 2010, the mysterious Abu Bakr al-Baghdadi emerged as the leader of what remained of al-Zarqawi's original group – then referred to as the Islamic State of Iraq – and began significantly increasing the terror and violence. To draw a comparison between the two leaders of the IS movement, Hosken quotes Dr. Alaa Makki, an important Iraqi Sunni parliamentarian, as saying al-Zarqawi was “Windows 1 or 2” compared with the “Windows 10” proficiency of al-Baghdadi, who amassed “many fighters and demanded loyalty from all Muslims,” which Dr. Makki says was “the very obvious difference”.

Hosken also details how IS has used propaganda to glorify the idea of the caliphate in order to steadily attract followers. And while IS shuns the West, the jihadists seem to be successful in using Facebook, Snapchat and Whatsapp to spread messages that attract others that want to fight and die for the cause. In another nod to the importance of social media in this struggle, Hosken describes how the text messaging service Line was said to be penetrated by IS, which spied on local people who had it on their phones, and supposedly someone who was caught using the app to communicate with Iraqi government forces, and was beheaded.

One thing that Hosken doesn't have much new insight into is why recruits are still streaming in the IS occupied land despite the inhumanity, extreme brutality, and savagery that IS routinely carries out.

At this point, however, it seems that no one has a one-size-fits-all answer to this question. (<http://www.theatlantic.com>).

The basic explanation given by Hosken in the book and by other experts and analysts is that Islamophobia in the West has severely threatened Muslims and made them ripe for radicalization, while IS's enticing propaganda woos them to come fight for the dream of an autonomous zone where Islamic values prevail. But at least some of the recruits grew up in relative peace and prosperity in tolerant societies, so it seems hard to imagine how they could be persuaded to embrace such hatefulness and would be willing to die for the dark fanaticism that IS espouses. This is one of the enigmatic and frightening mysteries surrounding IS.

Although the Paris incident and other attacks conducted by jihad-ists outside of the Middle East had not yet occurred when "Empire of Fear" was written, Hosken does make it clear that no common wisdom should be relied upon when it comes to IS. "[IS] has always taken the world by surprise and few people can say with any confidence what will happen next".

Paris was specifically targeted because IS derided it as "the capital of prostitution and obscenity" so it seems that Bangkok's infamously wild nightlife could certainly put the city at risk, and these extremists tend to be careful about hiding what terror might be in store and where the group intends to create mayhem next. Anything seems possible when it comes to IS, since they do not care about innocent lives if they are kuffar.

In retrospect, my students were right and the experts were wrong about the potential danger that IS presents. The group is hell-bent

on torturing and killing anyone who does not comply with its extreme brand of Islam based on strict religious interpretations that date back centuries. Even abu Mohammed al-Maqdisi who influenced AI-Zarquawi and other jihadists, has openly decried the beheadings and immolations, although his pleas have had little effect.

It is clear that IS could strike anywhere in the world. Hosken quotes Dr. David Kilcullen, the counter-insurgency expert for the U.S. State Dept., who says that the rise of IS is largely due to a “failure of the collective imagination...to predict what might happen.”

The threat that IS presents is real, and the civilized world needs to be informed about it. Andrew Hosken is doing his part to raise awareness in *Empire of Fear: Inside the Islamic State*, which features excellent reporting along with riveting and engaging details. It is disturbing, but hard to put down.

Bibliography

- Hosken, A. (2015), *Empire of Fear: Inside the Islamic State*, London: Oneworld.
- <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-a-year-of-the-caliphate-how-powerful-is-the-islamic-state-and-what-threat-does-it-really-pose-10349811.html>
- <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/isis-killers-butcher-13-football-5005266>
- <http://www.straitstimes.com/asia/se-asia/real-battle-to-defeat-isis-now-begins-in-indonesia-the-jakarta-post-columnist>
- <http://www.straitstimes.com/asia/se-asia/thai-muslims-unlikely-to-link-up-with-isis-militants>
- <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/12/why-people-join-isis/419685/>

ใบสมัครสมาชิกวารสารศาสตร์

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข้าพเจ้า นาย นาง นางสาว _____
(ชื่อ-นามสกุล)

- ประสงค์จะ ☐ สมัครสมาชิก “วารสารศาสตร์” ตั้งแต่เล่มที่ _____
☐ ต่ออายุสมาชิก เลขที่สมาชิก _____
☐ เปลี่ยนที่อยู่ในการจัดส่ง

โดยชำระเงินค่าสมาชิก

- ☐ จำนวน 320 บาท (วารสารวิชาการ “วารสารศาสตร์” 3 เล่ม รวมค่าจัดส่ง)
เข้าบัญชี คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยท่าพระจันทร์
เลขที่บัญชี 114-2-05215-5

สถานที่จัดส่ง

- ☐ บ้าน ที่อยู่ _____
โทรศัพท์ _____ โทรศัพท์มือถือ _____
- ☐ ที่ทำงาน ที่อยู่ _____
โทรศัพท์ _____ โทรศัพท์มือถือ _____
โทรสาร _____ E-mail _____

+++

กรุณากรอรายละเอียดพร้อมส่งหลักฐานการชำระเงิน

ส่งกลับมายัง ฝ่ายสมาชิก “วารสารศาสตร์”

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 99 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121
โทรสาร 02-696-6218 อีเมล oilsumol@hotmail.com

การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ “วารสารศาสตร์”

คุณลักษณะของบทความ

- เป็นบทความที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ของ อ.ก.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้แก่
 1. บทความวิเคราะห์วิจัย (Research Article)
 2. เอกสารกรณีศึกษา (Case Material)
 3. บทความสำรวจวิชา (Survey Article)
 4. บทความวิจารณ์ (Review Article)
 5. บทความทางวิชาการ (Theoretical Article)
 6. รายงานสำรวจ (Survey Report)
- ทั้งนี้ ไม่รวมงานวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนบทความ ประเภทงานแปลและเอกสาร

ประกอบคำบรรยาย

- ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างรอการพิจารณาจากสำนักพิมพ์อื่น
- หากเป็นงานวิจัยดีเด่นที่เคยตีพิมพ์มาก่อนแล้ว ต้องมีการนำมาวิเคราะห์ด้วยมุมมองใหม่ นำเสนอข้อมูลใหม่โดยได้รับอนุญาตจากผู้เขียน
- ผู้เขียนหรือผู้เขียนร่วมได้รับอนุญาตให้ตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลในวารสารวิชาการ
- ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ/หรือ การอ่านเพื่อปรับแก้ไขจากบรรณาธิการหรือบรรณาธิการรับเชิญตามกำหนดเวลาของกองบรรณาธิการ

การส่งต้นฉบับ

- o เนื้อหาจัดพิมพ์ด้วยอักษร Cordia New ขนาด 15 pt
- o ความยาวประมาณ 15-20 หน้า ขนาด A4 พร้อมจัดเรียงภาพประกอบสีขาวดำลงในไฟล์ Microsoft Word
- o จัดต้นฉบับเป็นเอกสารเวิร์ดส (นามสกุล .doc, .docx, .rtf, txt) ไม่รับเอกสาร .pdf
- o ส่งพร้อมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งประวัติสั้นๆ ของผู้เขียน
- o ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ และจัดส่งต้นฉบับภายในระยะเวลาที่กำหนด
- o ส่งต้นฉบับพร้อมไฟล์ภาพประกอบ (เช่น ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ) ลงแผ่นดิสก์หรือแผ่นซีดีทางไปรษณีย์หรืออีเมลมายังกองบรรณาธิการ

การส่งไฟล์ภาพประกอบ

- o ส่งไฟล์ภาพคุณภาพดีแยกต่างหากจากเนื้อหา
- o ความละเอียดไฟล์ภาพอย่างต่ำ 300 dpi
- o ขนาดของไฟล์ภาพไม่ควรเกิน 1M
- o นามสกุลไฟล์ .jpg
- o ปรับโหมดไฟล์ภาพเป็นขาวดำ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ “วารสารศาสตร์”

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

99 หมู่ 18 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12121

โทรศัพท์ 02-696-6267 อีเมล jaruneejc@gmail.com

¹ วารสารศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการรายสี่เดือนของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีกำหนดปิดรับต้นฉบับดังนี้ ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน) ปิดรับต้นฉบับวันที่ 30 พฤศจิกายน ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม) ปิดรับต้นฉบับวันที่ 28 กุมภาพันธ์ และฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม) ปิดรับต้นฉบับ 30 มิถุนายน